Betty Järnefelt-Rauanheimo

VIERAILLA VERÄJILLÄ

W. S. O. Y.

VIERAILLA VERÄJILLÄ

BETTY JÄRNEFELT RAUANHEIMO

VIERAILLA VERÄJILLÄ

KERTOMUKSIA

PORVOO

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

PRINTED IN FINLAND

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN
KIRJAPAINOSSA PORVOOSSA 1928

UMPIKUJASSA

I.

Niilo Alm makaa vuoteellaan kääntelehtien ja huokaillen. Lopuksi hän vaipuu jonkinlaiseen horrostilaan, hänen aistinsa herpaantuvat ja hän saattaa hetkeksi unohtaa huolensa. Tuskin hän on vaipunut uneen, kun hän jo herää hätkähtäen. Kalvakka valo kajastaa, ilmoittaen uuden päivän alkaneen. On tuo hiljainen, painostava hetki juuri ennen päivänkoittoa, jolloin kiihtyneet hermot ovat pahimmillaan, jolloin omatunto kolkuttaa kovimmin ja huolet painavat raskaimmin mieltä.

Ahdistaako häntä painajainen vai mikä häntä oikeastaan vaivaa? Selvittyään hiukan horroksestaan hän yrittää ajatella. Pää on lyijynraskas. Hän on kai juonut liiaksi eilen. Jotakin muutakin on eilen tapahtunut. Hän muistaa, että joku on sanonut hänelle jotakin, mikä on saanut hänet tyrmistymään. Hänestä on tuntunut, kuin olisi kuilu hänet niellyt kitaansa. Yhä hän tuntee putoavansa, putoavansa huimaavaa vauhtia kohti kaiken loppua.

Syvään huoaten hän kääntyy vuoteellaan. Siinä nukkuu hänen vaimonsa rauhallista unta, täyteläi-

nen käsivarsi kaartuu yli pään, suu on puoleksi avoinna. Kuinka hän näyttääkään nuorelta. Onko häntä nyt kohtaava suru?

Lapsista nuorin, pieni poikanen, on ryöminyt äitinsä viereen. Liikahtaa pieni kiharainen pää ja pieni kätönen vavahtaa. Vilposikseen on pienokainen potkinut pois peitteensä. Isä peittelee häntä hellävaroin. Hän tuntee sanomattoman tuskan riipaisun, sääli värähdyttää hänen sydäntään. Saisivatko hänen rakkaimpansa kärsiä hänen rikkomustensa tähden? Se oli julmaa.

Parempaa vaimoa ei kellään miehellä ollut, ei niin kärsivällistä ja aina ystävällistä. Hän ei ole koskaan miestään soimaillut, niinkuin useimpien vaimojen tapa on. Hän on tuollainen vaimo, joka luo sisällön miehensä elämään ja jonka luo mies onnea tuntien raskaan päivätyön jälkeen palaa. Viisi lasta hän on hänelle synnyttänyt. Ja kuitenkin, tuo suloinen olento on hänen huoliensa syynä, hän on tietämättään niiden viaton aiheuttaja.

Pitääkö tämän nyt tapahtua kaikkien näiden vuosien jälkeen, joita kohta oli kulunut viisitoista. Murheen aihekin on painunut jo melkein unhoon eikä se sieltä nouse muuta kuin harvoin, jolloin omatunto ei suo rauhaa. Hän on jo uskonut olevansa täysin turvassa. Ennen hän oli usein havahtunut kesken

untansa epämiellyttävään tunteeseen, itsensä halveksumiseen. Omantunnon kolkutukset ovat harvenemistaan harvenneet. Tietenkin hän yhä karttelee tapaamasta kotimaasta tulijoita. Farminsa paikan hän on valinnut silmälläpitäen sitä seikkaa, ettei siellä eikä naapuristossa asu hänen maanmiehiänsä. Ja onni onkin ollut hänelle myötäinen. Hän ei ole koskaan tavannut kotipitäjäläisiään, eikä ketään, joka olisi tuntenut häntä tai keksinyt, kuka kätkeytyi sen nimen taakse, jonka hän oli itselleen Kanadassa ottanut. Nimittäin eilisiltaan saakka.

*

Hänet yllätettiin äkkiarvaamatta. Minkäänlainen vaisto tai aavistus ei varoittanut häntä menemästä kaupunkiin. Hänellä ei edes ollut tähdellistä asiaa sinne, hän oli vain halunnut hiukan vaihtelua. Kaupunki oli viime aikoina suuresti muuttunut. Ennen se oli ollut pikkukaupunki, jonka kaikki asukkaat tunsivat toisensa. Nyt sinne oli rakennettu suuria tehtaita ja sinne oli tullut sadoittain työläisiä, enimmäkseen siirtolaisia kaikista maailman maista, ja lyhyessä ajassa oli kaupungin leima kokonaan muuttunut. Niilo oli mennyt erääseen ravintolaan, jossa miesten oli tapana kokoontua keskustelemaan päi-

vän tapahtumista. Keskilattialla seisoskeli ryhmä miehiä parhaillaan juttelemassa ja Niilo meni heidän joukkoonsa.

Äkkiä hän havaitsi, kuinka muuan vieras tuijotti häneen. Niilo ei yleensä sietänyt vieraita ihmisiä, varsinkin jos huomasi olevansa heidän huomionsa esineenä. Tämä mies aikoi varmaankin pestata hänet palvelukseensa, niin ainakin näytti. Niilo tarkasteli häntä. Äkkiä hän hätkähti, kuin olisi saanut sähköiskun. Hän ponnisti kaikki voimansa pysyäkseen hiljaa paikoillaan, tuntien sanomatonta halua juosta pois.

Tuo mies ei ollut mikään vieras. Kotimaassa he olivat olleen läheisiä tuttavia ja heillä oli ollut monta yhteistä tuttavaa ja ystävää.

Niilo kirosi itseään sen johdosta, ettei ollut kyennyt hillitsemään ilmeitään nähdessään tuon vasta maahantulleen hämmästyneet ja epäröivät kasvot. Jollei tämä olisi huomannut hämmennystä hänen kasvoillaan ja lukenut niistä syyllisyyttä, ei hän myöskään olisi voinut tuntea häntä kauan sitten kadotetuksi ystäväkseen. Jos hän, Niilo, olisi kyennyt kohtaamaan tuon miehen katseen kylmän välinpitämättömänä, olisi mies varmaankin vain ajatellut, että yhdennäköisyys oli hämmästyttävän suuri. Viidessätoista vuodessa ulkonäkö kyllä muuttuu niin paljon, että sellainen petkutus on mahdollinen.

Kohtalo oli määrännyt toisin. Vieras astui askelen eteenpäin ja antoi Niilolle kättä. Niilo ponnistautui pitääkseen hermojaan kurissa.

»Niilo Alm ilmielävänä», sanoi vieras töykeästi, ja hänen kasvoistaan ja äänestään kuvastui vahingonilo. »Me kun luulimme sinun kuolleen jo aikoja sitten. Ja sinä oletkin tässä pulskana ja hyvinvoipana. Miksi ei sinusta ole kuulunut mitään, hyvä mies? Miksi et ole kirjoittanut vaimollesi? Ajattele hänen suruaan ja huoliaan ennenkuin uskoi sinut kuolleeksi. Sellainen hieno nainen vielä, joka palvoo muistoasi tavalla, jota useimmat meistä pitävät hieman naurettavana, etenkin kun ottaa huomioon, että —» Lausettaan hän ei sanonut loppuun asti, mutta sen sijaan olivat hänen silmänluontinsa kyllin puhuvat.

Kaikeksi onneksi ei kukaan läsnäoleva ymmärtänyt hänen sanojensa tarkoitusta. Sitäpaitsi hänen piti jatkaa matkaansa samana iltana. Ehkäpä hänen paljastuksensa supistuisivatkin siihen.

Hän toivoi mahdottomia. Niilo tietää, ettei mies malta olla mainitsematta löydöstään kotiin kirjoittaessaan, mutta hän toivoo, ettei tämä saisi tietää hänen olevan uusissa naimisissa, toivoo, vaikka tietää toivonsa turhaksi.

Kohtaaminen ei ollut kyllin sydämellinen herät-

tääkseen luottamusta. Niilo tuntee varmasti, että hänet paljastettaisiin. Hän näkee minne kohtalo viittoaa; hän kuulee sen äänen. Niilo vilkaisee arasti nukkuvaan vaimoonsa, ikäänkuin peläten, että tämä saattaa lukea hänen ajatuksensa. Hänet valtaa hellä liikutus. Hänen suloinen, hyvä vaimonsa! Yhdessä he olivat monet myrskyt kestäneet, monta taistelua taistelleet ja päässeet voitolle. Niin hyvien kuin pahojenkin päivien aikana he olivat kulkeneet toistensa rinnalla. Nyt häntä odottavat kärsimykset. Saattaisiko tyttö raukka ymmärtää, kuinka olosuhteet olivat ohjanneet hänen, Niilon, toimia. Ei, sitä hän ei saata tehdä, ei yksikään nainen antaisi anteeksi tällaista asiaa.

Ajatukset pyörivät hurjina hänen päässään, aivotkin ovat vielä viinahöyryjen sumentamia. Tavallisissa oloissa hän ei juonut, mutta eiliseen järkytykseensä hän oli ottanut enempi kuin hyvä olisi ollut. Hän ei voi muistaa, mitä hän kotiin palattuaan oli vaimolleen kertonut, mutta toivoo hartaasti, ettei olisi lausunut varomattomuuksia.

Niilo koettaa keskittää ajatuksiaan. Hän muistelee elämänsä vaiheita. Koskaan hän ei ollut suonut kenellekään mitään pahaa. Päinvastoin hän luonteensa mukaan koetti välttää kaikenlaista tylyä ja loukkaavaa käytöstä. Mutta juuri tämä hienotuntei-

suus oli saattanut hänet tähän pulmalliseen tilaan, jossa hän nyt havaitsee olevansa. Ihmiset eivät aina ole teoistaan vastuunalaisia, hän ajattelee. Olosuh teet meitä hallitsevat kietoen kahleisiinsa, joita emme useinkaan pysty murtamaan. Onko hän muita ihmisiä huonompi? Ei ensinkään! Useimmat hänen huolensa ja rikoksensa — häntä puistattaa tämä sana, mutta hän toistaa sen — hänen useimmat rikoksensa johtuvat siitä, että hänen on vaikeata olla raaka, loukata ihmisiä tai kohdella heitä töykeästi.

Hän muistelee nuoruuttaan kotimaassaan. Kahdenkymmenen ikäisenä hän oli mennyt naimisiin itseään monta vuotta vanhemman naisen kanssa. Hän oli aina ollut naisen suosiossa. Tuo nainen oli ollut hänen opettajansa, ja kahdeksantoistavuotiaana piti Niilo häntä ihanteenaan, niinkuin nuorukaiset usein hullaantuvat itseänsä vanhempiin ja kehittyneempiin naisiin. Tämän naisen osoittama mielenkiinto miellytti Niiloa suuresti. Hän luuli rakastuneensa ja löytäneensä sen ainoan, ja niin hän liian nuorena meni naimisiin. Liian aikaista on menettää vapautensa kaksikymmentävuotiaana, ja ottaa kantaakseen perheen elatushuolet ja -velvollisuudet. Niilo oli liian seikkailunhaluinen ja liikkuvainen nuori mies talttuakseen niin nuorena arkielämän

verkkaiseen tahtiin, käydäkseen käsiksi kovaan työhön ja toimintaan, niinkuin varattoman, kunnon aviomiehen tulee. Hän halusi vaihtelua. Mihinkään ammattiin hän ei ollut erikoisesti valmistunut, joten aluksi vaimo sai hankkia elatuksen pysymällä edelleen opettajatoimessaan. Hänen suunnitelmanaan oli kouluttaa miehensä ja helpottaa siten hänen uraansa.

Vaimo oli omalla tavallaan erinomainen, ja itse asiassa liiankin hyvä ja viisas ja sivistynyt hänenlaiselleen, sen Niilo myönsi. Aina sai nuori mies varoa askeleitaan, kieltään ja käyttäytymistapaansa. Minkätähden vaimo oli häneen niin suuresti kiintynyt, sitä Niilo ei voinut käsittää. Mutta hellästi hän oli vain miestään rakastanut, vaalinut häntä ja kasvattanut. Niiloa hymyilyttivät nämä muistot, vaikka mielestänsä hänen pikemminkin olisi pitänyt itkeä.

Vaimo ei ollut opettaja ainoastaan ammatiltaan, vaan myöskin yksityiselämässään, ja Niilo oli ollut hänen lempioppilaansa. Hän oli omaksunut itselleen joukon erinomaisia aatteita ja kunnioitettavia periaatteita, joista ei olisi ollut mitään pahaa sanottavaa, ellei hän olisi vaatinut mieheltäänkin niiden noudattamista. Siitä mikä oli oikein ja mikä taas väärin, ei hänellä koskaan näyttänyt olevan pienintäkään epäilystä, ja jos hän jotakin piti vääränä, ei

hän halunnut kuulla puhuttavankaan suvaitsevaisuudesta. Itse hän ei kaivannut huvituksia, vaan piti tanssia ja muita senkaltaisia ajanvietteitä syntisinä. Ei hän kyennyt käsittämään, että Niilo olisi kaivannut niitä. Myös oli hän hiukan mustasukkainen, vaikkei ollutkaan tulinen; mutta hän rakasti miestään yli kaiken maailmassa. Niin suuresti hän miestään rakasti, että toivoi hänestä täydellistä, siten kuin hän täydellisyyden käsitti. Jos hän oli tyytymätön mieheensä jossakin suhteessa, ei hän sitä tältä suinkaan salannut, ja tyytymätön hän oli hyvin usein. Tupakoimisen esimerkiksi hän tuomitsi siivottomaksi, turhia kulunkeja nieleväksi, saastaiseksi ja terveydelle vaaralliseksi. Neljä erinomaista saarnan aihetta, jos hän tapasi miehensä tupakoimasta. Hän oli niin erinomainen kodinhoitaja, että hän sairastui, jos näki tupakantuhkaa tai multaa kengissä, tai jos papereita sattui olemaan hajallaan kirjoituspöydällä.

Vankeudessa oleva uneksii vapaudesta muurien ulkopuolella, siinä uneksuessa syntyy suunnitelmia ja suunnitelmat vaativat toteuttamistaan. Kesti kauan, ennenkuin Niilo myönsi itsellensä kaipaavansa vapautta. Ei hän sitä sentähden kaivannut, ettei hän olisi pitänyt vaimostaan, koskapa hän piti hänestä, vaan siitä syystä, ettei kukaan voi kaksikymmenvuotiaana eliniäkseen sitoutua vaaranta-

matta sieluaan. Hän halusi koetella voimiaan. Ei hän vielä halunnut asettua yhteen paikkaan. Jos hän kukistaisi kaipuunsa, pahentaisi se vain hänen tilaansa. Luonnonlakienkaan mukaan ei mitään voida pakottaa ilman, että pakotuksen vastavaikutuksena ilmenee jotakin. Alitajuisesti hän jo kauan oli halunnut vapauteen ja etsinyt puolustettavaa syytä, minkä nojalla saattoi päästä tarkoitustensa perille kadottamatta itsekunnioitustaan tai vaimonsa tunteita.

Kohtalo tuli hänen avukseen. Hänen vaimonsa peri maatilan, mutta tilaa rasittivat suuret velat. Perintöään, synnyinkotiaan hän ei halunnut myödä, velkoja hän ei voinut sietää. Silloin hänen nuori miehensä teki ehdotuksen.

Miksi hän ei olisi voinut tehdä niinkuin moni muu oli tehnyt, oli hän kysynyt innoissaan vaimoltaan. Hänhän voisi mennä Amerikkaan ja lyhyessä ajassa ansaita rahat velkojen kuoletukseen tuossa korkeapalkkaisessa maassa. Hän leikitteli tuumallaan ja ajatus kiintyi lähtemättömästi hänen mieleensä. Kuta enemmän hän asiaa ajatteli, sitä houkuttelevammalta hänestä tuuma tuntui. Se lievitti hänen hermostuneisuuttaan, jonka holhouksen alla oleminen oli synnyttänyt. Itselleenkin hän uskotteli, että hän ajatteli vain maatilan etuja. Eipä siis ollut

ihme, että hän sai vaimonsakin uskomaan. Nyt hän saattoi lähteä rehellisesti, kun hänellä oli puolustuksenaan tällainen erinomaisen kunnioitettava ja jalo syy. Hänen ei tarvinnut halveksia itseään eikä soimata itseään velvollisuuksien laiminlyömisestä.

Hänen vaimonsa ihaili miehensä uhrimieltä, muttei halunnut hänen lähtevän. Hän ei halunnut jäädä yksin. Myöskään hän ei voinut seurata miehensä puuhia ja pitää häntä silmällä, kun tämä oli kaukana maailmalla. Eikä hänen miehensä voisi omin neuvoin tulla toimeen siellä, siitä hän oli varma, aivan kuin hellä äiti, jonka on vaikeata käsittää, että hänen poikansa on kasvanut mieheksi. Tuuma oli kuitenkin päässyt itämään. Jos tällä erinomaisella naisella yleensä oli mitään luonteenvikaa, oli se varmaankin liiallinen säästäväisyys, mikä usein on muutoin moitteettomien ihmisten vikana. Velka kiusasi häntä sanomattomasti. Vähitellen hän alkoi kallistaa korvaansa Niilon puheille, ja kun tämä yhä selitteli, hän alkoi nähdä asian toisenlaisessa valaistuksessa. Eiväthän muutamat vuodet loppujen lopuksi mitään merkinneet, kun oltiin vielä nuoria ja voimakkaita. Tähän mennessä ei hänellä ollut vielä ollut yhtään kunnollista tointa. Kireät ja vaikeat ajat koittaisivat heille kummallekin ensi aluksi,

mutta tulevaisuudessa he tulisivat saamaan vaivoistaan täyden korvauksen.

Lähestyvä ero vaikutti kumpaankin eri tavoin, mutta se oli omiaan lähentämään heitä toisiinsa; ja ero mielessään he elivät uuden kuherruskuukauden. Niilo oli taaskin entinen Niilo, eikä kiusaantunut opetuksista ja neuvoista. Ikäänkuin yhteisestä sopimuksesta ei Niilon lähdöstä enää puheessa keskusteltu.

Tulipa sitten päivä, jolloin Niilo seisoi laivan kannella matkatamineissaan. Niilo oli hilpeällä tuulella ja hiukan kiihdyksissä; hän häpeili iloista naamaansa peläten ihmisten pitävän häntä tohvelisankarina. Koskaan hän ei ollut rakastanut vaimoaan niinkuin tänä hetkenä, jolloin tämä soi hänelle muutamia nuoruuden, vapauden ja seikkailujen vuosia. Mutta sille hän ei voinut mitään, sille, että hän tunsi tähän saakka olleensa kuin ilmapallo, maahansidottu, jonka yllä on ääretön sininen taivas, jossa tuntemattomat tuulet puhaltelevat ja pilvet kutsuen kulkevat. Hajamielisesti hymyillen hän kuunteli vaimonsa viimeisiä ohjeita, kuinka hänen tuli itseään hoitaa, kirjoittaa säännöllisesti keskiviikkoisin ja sunnuntaisin ja niin edespäin. Tyttö raukka, hän rakasti miestään hellästi, mutta ei viisaasti. Hän ei ymmärtänyt, että jokaisen vaimon ja etenkin miestään vanhemman

tuli suoda miehelleen enemmän liikkuma-alaa, kuin mitä hän teki.

Niilo Alm heittelehti levottomana vuoteellaan. Millainen raukka hän olikaan ollut. Ja millaiseen sotkuun hän oli saattanut selvät asiat. Tuon vanhan jutun, jonka tuhannet siirtolaiset niin hyvin tunsivat, tunsi hänkin omakseen. Lähtiessä olivat hänen aikeensa olleet täysin rehelliset. Työtä tehdäkseen, rahaa ansaitakseen ja kotiin palatakseen hän oli tänne tullut. Mutta hän oli kuvitellut kaiken helpommaksi kuin mitä se todellisuudessa oli. Kotimaassa luullaan, että dollarit ansaitaan vain maasta noukkien.

Niilo Alm ei ollut opetellut mitään erikoista ammattia, ja niinpä hänen olikin alettava alhaalta työkaluinaan hakku ja lapio.

Helppoa ei ollut, kun yleensä minkäänlaiseen työhön tottumattomana oli käytävä tällaisen raskaan työn kimppuun. Mutta olihan hän nyt vapaa eikä tarvinnut pitää erikoista kiirettäkään joutuakseen kotiin. Alussa hän kirjoitti vaimolleen säännöllisesti varoen kuitenkin kertomasta liiaksi vaikeuksistaan, pelätessään, että hänet kutsuttaisiin pois. Olivathan hänen kirjeensä olleet täynnä hellyyttä ja huolenpitoa.

Tuli sitten hänen pitkällinen sairautensa, ja se oli

kaiken muuttanut. Sairauden aikana ei hänellä ollut voimia kirjoittamiseen, toivuttuaan hän huomasi sen mahdottomaksi, sillä hänen elämäänsä oli tullut Mary. Kaikki olisi toisin, jos hän olisi kertonut Marylle olevansa naimisissa, sillä Mary oli siveä ja kunniallinen tyttö.

*

Niilo kohottautuu kyynärpäidensä varaan ja tarkastelee Marya. Tämä liikahtaa unessaan ja hymyn häive kulkee hänen kasvojensa yli. Niilo kätkee katseensa ja kääntää päänsä pois, kuin olisi tämä näky hänelle liikaa. Hän jatkaa tilintekoaan itsensä ja omantuntonsa kanssa. Hän koettaa selittää asiaa, niinkuin hän olisi sen oikeuden edessä selittänyt. Sinne hän ehkä joutuukin. Hän huokaa valittaen.

Kuin eilinen ilta muistuu hänen mieleensä tuo ilta, jolloin hän ensi kerran oli tavannut Maryn muutamassa tanssipaikassa New Yorkissa. Marykaan ei ollut kauan ollut Amerikassa eikä ollut salannut iloaan nähdessään hänet. Mary on usein hänelle vakuuttanut, että hän rakastui ensi näkemästä. Niilo puolestaan ei ottanut kohtaamistaan vakavalta kannalta. Hän ajatteli, että tämä olisi heidän ensimmäinen ja viimeinen kohtaamisensa, eikä viitsinyt

pilata hauskaa iltaa kertomalla olevansa naimisissa. Mary oli harvinainen löytö, sen hän oli heti oivaltanut. Eikä hän mitään sille voinut, että tytöt hänestä pitivät. Niilo oli saattanut hänet kotiin ja kätellessään he olivat kertoneet toisilleen, niinkuin tuhannet vastaavassa tilanteessa ovat tehneet, että he tunsivat olevansa vanhoja tuttuja. Monet ajatukset olivat risteilleet hänen päässään silloin. Tuollaisen tytön hän olisi halunnut vaimokseen, oli hän ajatellut, mutta karkoittanut tämän ajatuksen arvoaan alentavana. Hänhän kuului toiselle eikä halunnut rikkoa.

Tämän jälkeen hän tapasi Maryn usein. Mary piti häntä ihanteenaan, alkoipa hän itsekin pitää itseään mallikelpoisena. Maryllä olikin ihmeellinen kyky saada esille kaikki hänen hyvät puolensa. Ollessaan Maryn seurassa hän huomasi itsessään monen hienon luonteenpiirteen ilmenevän. Jokaista sanaa, jonka hän lausui, kuunteli Mary, kuin olisi se ollut viisauden kultajyvänen ja tallettamisen arvoinen. Mary oli mielestään pieni ja vähäpätöinen, Niilo taas voimakas, etevä ja ihailtavanarvoinen. Tämä sai aikaan, että Niilo alkoi itsekin pitää itseään ihmeellisenä olentona.

Tähän saakka ei hänellä ollut ollut käsitystäkään siitä, että nainen yhtähaavaa saattoi olla niin suloi-

nen ja järkevä. Hänen vaimonsa rakkaus ei suinkaan ollut sokea pienille puutteille, sen hän oli saanut tuntea. Hän ei voinut kuvitellakaan vaimonsa vakuuttavan hänelle, niinkuin Mary oli tehnyt, että vaikka hän suurennuslasilla katsoisi, ei hän huomaisi hänessä mitään korjattavaa. Heidän suhdettaan eivät häirinneet minkäänlaiset luonteiden ristiriidat. Maryllä ei ollut mitään hienosti määriteltyjä periaatteita, hän vain oli suloinen, ja toiselta puolelta piti hän nähtävästi Niiloa miehisenä ihanteenaan.

Tämän ystävyyssuhteen edelleen kehittyessä Niilo aikoi kertoa olevansa naimisissa. Monen monta kertaa lähtiessään ulos Maryn kanssa hän päätti tehdä sen. Mutta koskaan hän ei näyttänyt saavan sopivaa tilaisuutta siihen. Aina oli jokin syy tunnustuksen lykkäämiseksi. Tunnustus olisi ollut liiaksi tuskaa tuottava. Mary merkitsi hänelle jo niin paljon. Hänen kadottamisensa merkitsi palaamista ikävään ja sisällyksettömään arkeen. Kuin aurinko keskellä huhtikuun kuuroja oli hän tullut hänen elämäänsä lämmittämään. Itsekkäitähän hänen ajatuksensa olivat, mutta hän ei kerta kaikkiaan kyennyt luopumaan hänestä. Ja mitä Mary ajattelisi hänestä, jos hän kertoisi. Hän tiesi, että sellainen tyttö kuin Mary ei voinut suhtautua asiaan välinpitämättömästi. Eikä hän voisi pitää sellaisesta

tytöstä, josta tällainen tunnustus olisi yhdentekevää, ajatteli hän ristiriitaisesti. Suo siellä, vetelä täällä. Mutta täytyihän hänen jonakin päivänä kertoa, sillä asia oli käynyt jo mutkalliseksi. Niin sydämelliset olivat heidän välinsä, että Mary alkoi ajatella heidän olevan kihloissa. Olipa hän kerran puhunut Niilolle heidän tulevasta kodistaankin, ja tämä puhe oli tyrmistyttänyt Niiloa. Mary raukka, joka oli niin varma asiastaan.

Ei, hän ei saattanut kertoa Marylle totuutta. Ennemmin hän lähtisi pois New Yorkista, kirjoittaisi ja selittäisi kaiken ja pyytäisi anteeksiantoa. Maryhän oli ymmärtäväinen ja järkevä. Heidän olisi helpompi unohtaa, kun eivät voineet toisiaan nähdä.

Niilon onnistui saada paikka puutarhurina lähellä Philadelphiaa. Työ oli mielenkiintoista, hän sai hyvän palkan ja asuttavakseen oman pienen talon.

Kului viikko, eikä kirje, jonka hän oli päättänyt kirjoittaa, ottanut syntyäkseen. Usein hän ryhtyi kirjoittamaan, mutta repi aina kirjoittamansa. Päivät hän työskenteli innokkaasti tuntien illalla raukeutta jäsenissään. Hänen päänsäkin tuntui omituiselta ja raskaalta, taisi olla tauti tulossa. Muutaman päivän kuluttua hän makasi korkeassa kuumeessa. Lavantauti, sanoi lääkäri. Maailma huoli-

neen häipyi hänen silmistään ja hän makasi kauan aikaa tiedotonna.

Kun hän silmänsä avasi, näki hän Maryn kirkkaat ja hellät silmät ja tunsi Maryn vilvoittavan käden otsallaan. Hän ei ensinkään hämmästynyt. Hän kai oli liian heikko mitään hämmästelläkseen. Hänen mielestään oli aivan luonnollista, että Mary oli hänen luonaan. Hän sulki silmänsä tuntien olonsa hyväksi ja turvalliseksi. Maryn saavuttua alkoi terveyskin palata. Maryn avulla hän toipui takaisin elämään.

Vasta jonkin ajan kuluttua Niilo Alm saattoi käsittää, kuinka oli mahdollista, että Mary oli hänen luonaan. Mary oli käynyt levottomaksi, kun ei ollut saanut tietoja Niilolta. Eräältä yhteiseltä tuttavalta hän oli saanut Niilon osoitteen, tullut tänne ja tavannut hänet tautivuoteelta. Hetkeäkään epäröimättä Mary päätti jäädä Niiloa hoitamaan. Hän oli Niilon luona koko pitkän toipumisajan, ja kun Niilo oli täysin terve, oli hän yhä hänen luonaan.

*

Niilo Alm koetti keksiä lieventäviä asianhaaroja Ja olikinhan niitä muutamia hänen mielestään. Tavallansa he olivat olleet kuin mies ja nainen, jotka haaksirikossa ovat joutuneet autiolle saarelle kes-

kelle valtamerta. Ainoastaan amerikkalaisissa filmeissä saattoi tapahtua, että kaksi nuorta ihmistä rakensi kaksi taloa yksinäiselle saarelle ja piti kiinni sovinnaisista tavoista. Tosi-elämässä oli toisin, etenkin jos nämä ihmiset olivat nuoria ja rakastivat toisiaan. Luultavasti he antaisivat palttua muodollisuuksille, unohtaisivat papit ja vihkimiset ja sormukset seuratakseen vain luonnonlakia. Vain yhden pesän he laatisivat, kyllin suuren kahdelle ja kyllin pienen lämpimän pysyä. Ja hehän olivat, Niilo ja Mary, tässä suuressa, vieraassa maassa, missä kaikki oli kummaa ja outoa, yhtä paljon eristettyinä omasta maailmastaan, kuin olisivat olleet keskellä ääretöntä valtamerta. Toista olisi ollut, jos he olisivat olleet kotimaassa; — siellä ei olisi tätä tapahtunutkaan. He kaipasivat toisiaan, eivätkä kyenneet kaipuutansa voittamaan. Koti oli niin kaukana ja unhoittaminen oli vähitellen käynyt helpommaksi. He olivat olleet onnellisia ja edesvastuuttomia. Kunpa ei laiva tulisi koskaan haaksirikkoisia pelastamaan, oli Niilo toivonut. Suurkaupunkien turvissa, New Yorkissa ja Chicagossa, Kanadan korpien kätköissä ja kaikkialla missä kodin etäisyys, yksinäisyys, eristyneisyys ja valvonnan puute ovat omiaan hävittämään edesvastuun tuntoa siirtolaisilta, tällaista tapahtuu. Tuhannet olivat tehneet samoin kuin hän, ajatteli Niilo.

Tunnonvaivat olivat vähitellen lakanneet. Hän antoi kohtalon kuljettaa venettään. Usein hän ajatteli velvollisuudekseen kertoa kaiken vaimolleen, kunnes hän havaitsi, että oli jo liian myöhäistä.

»Minulla on sinulle salaisuus kerrottavana», oli Mary sanonut hänelle ja painellut päätään hänen olkapäätä vasten.

Kuolemansa päivään asti hän oli muistava, miten koko maailma näytti luhistuvan Maryn kuiskatessa, että hän odotti lasta, ja kysyessä, milloin he menisivät naimisiin. Mary kaikeksi onneksi käsitti toisin hänen mielenliikutuksensa, ja hyvä oli, ettei hän nähnyt Niilon kasvoja. Niilon oli nieltävä pari kertaa tyhjää, ennenkuin hän sai mitään sanotuksi. Mitä hän sanoi, sitä hän ei tiennyt, jotakin vain tilaisuuteen sopivaa, eikä Mary aavistanut mitään. Mutta häneltä itseltään oli nyt viimeinenkin mahdollisuus mennyt, nyt ei hän enää voinut kertoa Marylle asiataan.

Tämän jälkeen Mary alinomaa puhui heidän avioliitostaan. Hän loukkaantui, milloin huomasi Niilon karttelevan tätä puheenaihetta. Tällöin sattui ensimmäinen kinastelukin. Niilon olisi hän jättänyt iäksi päiväksi, ellei olisi ollut äidiksi tulemassa, oli hän sanonut.

Tietysti Niilon oli meneteltävä siten kuin näytti

oikealta. Hän ei pannut enää vastaan, vaan antautui kohtalon kuljetettavaksi. Ja muuttihan se seikka, että hän oli Amerikassa, koko lailla asiaa. Kotimaassa solmitut siteet eivät näyttäneet täältä käsin niin todellisilta. Entinen elämä oli eletty, hän oli siirtynyt uuteen, missä kaikki oli toisenlaista, hänen omatuntonsakin, ajatustapansa ja tunteensa. Kaikki oli tapahtunut niin asteettain, ettei hän ollut huomannut ankkurinsa menettämistä, ennenkuin havaitsi olevansa tuuliajolla.

Minkäänlaisia vaikeuksia ei heillä ollut avioliiton solmiamisessa Amerikassa. Ei tarvittu minkäänlaista kuulutusta. Ei vaadittu tietoja eikä selontekoa, ja lupakirja saatiin helposti.

Tähän aikaan hän alkoi kartella ihmisiä, peläten, että joku tuntisi hänet. Paljastuksen vaara oli suuri New Yorkissa ja Philadelphiassa, sillä siellä saattoi koska tahansa kohdata kotimaan tuttavia. Nyt hän tunsi olevansa altiina kaikkien katseille, vaikka aikaisemmin oli tuntenut olevansa kuin neulanen heinäsuovassa. Nähdessään jonkun muukalaisen selkäpuolelta saattoi hän äkkiä ajatella, että se kuuluikin jollekin vanhalle kotimaan tuttavalle. Hän alkoi kärsiä hermostuneisuudesta. Maailma tuntui hänestä liian pieneltä kätköpaikalta. Varmuuden vuoksi hän muutti nimensä ottaen uudeksi

nimekseen Smith. Se nimi tuntui hänestä turvallisemmalta.

Paljastuksen pelosta hän päätti lähteä Kanadaan farmariksi. Harvat Suomesta tulevat siirtolaiset asettuivat tähän aikaan Kanadaan. Sinne hän suuntasi tiensä välittämättä vaimonsa vastaväitteistä, joka ei halunnut sinne. Mutta tässä kohden ei Niilo antanut perään.

Täällä hänen pelkonsa talttui. Vuodet kuluivat, eikä mikään häirinnyt heidän rauhaansa, ja vuosien mittaan rauhoittui hänen omatuntonsakin. Hän rakasti vaimoaan hellästi. Sopivampaa vaimoa hän ei voinut toivoa itselleen, ja tämä taas puolestaan oli tyytyväinen mieheensä sellaisenaan. Mitään paranteluja hän ei miehessään kaivannut, ei hän myöskään udellut hänen menneisyyttään. Vaimonsa avuin oli hän farmillaan vaurastunut. Pankkitalletukset olivat karttuneet, vaikka perhettäkin oli karttunut jo aikalailla. Lapsia oli viisi.

Niilo Alm, toiselta nimeltänsä Smith, ei saa enää unta kiihtyneiltä hermoiltaan. Aurinko valaisee jo huonetta. Varoen hän ryömii vuoteestaan, jottei herättäisi vaimoaan, ja menee arkihuoneeseen. Täällä hän pysähtyy aikaisemman vaimonsa suurennetun valokuvan eteen. Kohtalo oli määrännyt tuon valokuvan hänen rangaistuksekseen.

Sisustellessaan pientä puutarhurinmajaansa Philadelphiassa oli hän asettanut vaimonsa valokuvan pöydälleen. Siitä Mary oli sen tavannut tullessaan häntä hoitamaan. Mary tietenkin oli huolekkaan utelias tietämään, kenen kuva se oli. Niin pian kuin Niilo kykeni vastaamaan kysymyksiin, oli hänen tehtävä selkoa kuvasta. Tällöin olisi ollut otollinen hetki tunnustaa, mutta koskaan hän ei ollut ollut näin valmistumaton tehtäväänsä, eikä se ollut koskaan tuntunut niin tympäisevältä kuin nyt. Ja niinpä hän keksi pienen valheen — ehkä suuren, hän oikaisi itseään. Hän kertoi, että se oli hänen sisarensa Karin, joka oli kuollut kohta kuvan ottamisen jälkeen. Sittemmin hänen oli pakko edelleen kehittää juttuaan. Vuosien kuluessa oli hänen taruistaan punoutunut kaunis sädekehä hänen rakkaan Karin sisarensa pään ympärille. Niilo oli kertonut Marylle hänen jaloista ominaisuuksistaan ja tunsi kertomustensa ikäänkuin sovittavan rikostaan.

Lapsille sanottiin, että heidän tuli koettaa olla Karin tädin kaltaisia. Jos he olivat tuhmia, sanottiin heille, että noin ei Karin täti olisi koskaan tehnyt. Hän oli perheen kasvattavana sieluna. Tämä hymyilytti Niiloa. Kasvattaminenhan oli ollut hänen, Karinin, lempiharrastuksena.

Tämän kuvan edessä seisoo Niilo ja jatkaa ripi-

tystään. Millainen kurja raukka hän onkaan ollut. Kaksi hyvää naista, kumpikin täydellisiä tavallaan, oli häntä rakastanut. Tätä rakkautta hän ei ansainnut. Hän ei ansainnut sitä menestystä, mikä hänen osakseen oli tullut.

II.

Niilo Almin lähdettyä Amerikkaan oli Karin, hänen vaimonsa ihaillen ja kunnioittaen ajatellut miehensä osoittamaa uhrimieltä ja ollut ylpeä siitä. Mielellänsä hän ajatteli myöskin puolestansa uhrautuvan yhteisen asian edestä ja näytti nauttivan tästä ajatuksesta, mikä olikin sopusoinnussa hänen kärsivän, marttyyrimaisen ilmeensä kanssa, jollainen jalojen naisten kasvojenilme niin usein on. Hänen nuori miehensä oli tuottanut hänelle ajoittain aika tavalla päänvaivaa ja huolia. Paljon oli hänessä ollut korjaamisen varaa.

Niilon lähdettyä Karin unohti hänen puutteensa. Hän oli ollut sankari lähtiessään ansaitsemaan rahoja, joita he tarvitsivat. Kirjettä hän ikävöi mieheltään, vaikka tiesikin, ettei voinut odottaa näin aikaisin. Entistä innokkaammin hän otti osaa yleisiin rientoihin ja toimi hyväntekeväisyysyhdis-

tyksissä. Kaikkialla hän puhui ihmeellisestä miehestään ja kehui häntä siinä määrin, että hänen puheittensa kuuleminen saattoi jo kysyä kärsivällisyyttä. Ne päivät olivat juhlapäiviä, jolloin hän sai kirjeen mieheltään. Itse hän kirjoitti mielellään kirjeitä, ja nämä kirjeet olivat äidillisiä ja huolehtivia, täynnä hyviä neuvoja. Matkojenkin päästä halusi hän olla paimenena miehelleen ja ohjata hänen kulkuaan mikäli se oli mahdollista. Hän kehoitti miestään käymään kirkossa, käyttämään kalosseja; hän varoitti häntä heittämästä pois lämpimiä alusvaatteita liian aikaisin. Hän kertoi suurkaupungin kiusauksista, jotka hänen miehensä tunsi monin verroin paremmin kuin hän. Sitä hän ei koskaan tullut ajatelleeksi, että kirjeet saattoivat olla hiukan kiusallisia niiden vastaanottajalle. Hän oli nainen, joka tunsi velvollisuutensa miestään kohtaan. Hän kirjoitti myöskin, ettei Niilon tarvinnut olla huolissaan hänen tähtensä, sillä hän oli tottunut tekemään työtä ja näkemään huolia ja tiesi, että hänen kieltäymyksensä oli vain siunaukseksi hänen sielulleen. Kenkään ei saanut sanoa, että Karin Alm oli unohtanut velvollisuutensa.

Hänen rakkautensa oli todellista ja väärentämätöntä, tosin enempi äidin kuin vaimon rakkautta. Hän oli iloinen ja ylpeä saadessaan kirjeen, vaikka

se olisi ollutkin lyhyt ja harvasanainen. Kirjeiden harvetessa hän ajatteli Niilon puolustukseksi, että tämä ei töiltään joutanut siellä hänen puolestaan ahertaessaan. Hänellä ei ollut oikeutta valittaa. Kirjeiden yhä harvetessa hän piti surunsa omanaan eikä kertonut siitä kenellekään. Kun kirjeet kokonaan lakkasivat tulemasta, ajatteli hän, että jotakin vakavaa oli tapahtunut, mikä esti hänet kirjoittamasta. Mitään kunniatonta hän ei voinut miehestään ajatella eikä myöskään uskoa, että tämä olisi unohtanut hänet ja velvollisuutensa. Sitä mukaa kuin vuodet kuluivat, muuttui Niilo hänen silmissään yhä moitteettomammaksi ja täydellisemmäksi.

Kun päivälleen kolme vuotta oli kulunut Niilon viimeisestä kirjeestä, päätti hän pitää Niiloa kuolleena, päätti, että hän oli ollut kuolleena jo kolme vuotta. Niin, useinhan sai lehdistä lukea kaivos- ja junaonnettomuuksista; Niilo oli varmaankin joutunut sellaisen uhriksi. Tämä ajatus oli hänestä jollakin tavoin lohdullinen. Olisi ollut paljon katkerampaa ajatella itseään miehensä unohtamaksi ja hylkäämäksi kuin ajatella häntä kuolleeksi. Vuosien vieriessä hänen onnistui vakuuttautua tähän uskoon.

Ystävilleen hän oli hyvin vaitelias etenkin ollessaan ensimmäistä vuotta leskenä. Hän oli siksi ylpeä, ettei välittänyt heidän säälistään, heidän uteliaisuu-

tensa oli hänelle kiusa, loukkaus. Sinä päivänä, jolloin Karin esiintyi mustissa vaatteissa ja verhosi miehensä valokuvan mustaan harsoon, olivat kaikki varmoja siitä, että hän oli saanut varman tiedon miehensä kuolemasta. Hänen ystävänsä pettyivät, kun eivät saaneet kuulla yksityiskohtia. Karin antoi ymmärtää, että asia oli hänelle liiaksi tuskallinen. Kaikki ystävälliset urkkimisyritykset vain lujittivat hänen päätöstään, ja kohteliaalla tavalla hän oli entistä vaiteliaampi. Päänsä hän kantoi pystyssä. Kukaan ei voinut aavistaa, että hän kävi hiljaista taistelua ja että epäilys kyti hänen mielessään.

Karin opetteli muistelemaan Niiloa, niinkuin me muistelemme kuolleita omaisiamme. Kaikki ne ominaisuudet, joita hän ennen oli paheksunut hänessä, hän unohti, ja muisteli vain hänen hyviä ja rakastettavia puoliaan. Mutta niinkuin pienet laiminlyöntimme ja tekemättömäksi jääneet teot soraäänenä häiritsevät muutoin sopusointuista suhdettamme omaisiimme, jotka ovat ainiaaksi luotamme poistuneet, samoin sisältyi hänenkin muisteloihinsa pahoittelua tämäntapaisten mietteiden johdosta. Ehkä hän oli ollut Niilolle liian ankara, arvostellut ja komennellut häntä liiaksi eikä tehnyt tarpeeksi oikeutta hänen nuorelle iälleen ja luonteenlaadulleen, joka niin suuresti erosi hänen omastaan.

Suremistaan hän ei heittänyt. Suru muutti hänen kasvonsa entistä arvokkaammiksi ja totisemmiksi. Entistä innokkaammin hän otti osaa yleishyödylliseen työhön. Hän oli hyvin uskonnollinen nainen, hänen uskonsa oli syvää ja totista.

Vaikkei hän koskaan puhunutkaan Niilon kuolemasta, hän usein viittasi puheessaan tähän. Näin teki Niilo, noin hän sanoi ja ajatteli näin ja näin. Hänen ystävänsä, jotka tiesivät, millainen huoleton hulivili-poika Niilo oli ollut, hymyilivät keskenään ja ihmettelivät, että Karinin kaltainen viisas ja järkevä nainen saattoi olla niin sokea. Hän suorastaan palvoi miestään tehden hänestä sankarin. Niilon tovereita miltei harmitti, että heidän kunnon Nissestään tehtiin tällainen pyhimys ja hyveen esikuva.

Karin Alm uskoi, että suuret tehtävät olisivat odottaneet hänen miestään, jos hän vain olisi saanut elää. Nyt hän näki miehensä ihanteenaan, sellaisena, millaiseksi oli hänet toivonut.

Tästä huolimatta oli Karin Almilla epäilyksen hetkensä ja etenkin unettomina öinä pyrkivät pahat ajatukset nostamaan päätään. Hänen mielessään väijyskeli pelko, että hänen miehensä oli hänet tieten tahtoen hyljännyt ja hän joutui joskus tämän pelon valtaan. Hän ei voinut sietää tätä nöyryyttävää aja-

tusta eikä pelännyt mitään enemmän kuin pikkukaupungin juorunälkäistä, halpa-arvoista sääliä.

Vähitellen hänen onnistui tuudittautua uskoonsa ja tottua uuteen maaperään. Mutta murheessaan hän oli lohduton, yhä hän suri miestään ja palvoi hänen muistoaan. Ei yksikään ihminen voinut tästä leskestä lausua ainuttakaan kevyttä sanaa. — Tällöin räjähti pommi.

Postinkantaja pysähtyi nimismiehen ovelle, ja Alma Raunio, nimismiehen rouva aukaisi hänelle oven, kasvoillaan tervetulleeksi toivottavan ilme, minkä kaikki suovat postin tuojalle. »Tässä olis teille», sanoi postinkantaja, »ja kaukaa se on tullutkin.» Rouva Raunio käänteli kirjettä ja katseli kummissaan sen ulkomaista postimerkkiä. Kirjeen saaminen oli jo tapaus itsessään, mutta aivan erikoista se oli, kun se tuli Kanadasta, niinkuin tämä. Kuka kumma saattoi kirjoittaa hänelle Kanadasta? Heikki serkku oli matkustanut sinne, mutta tuntui hassulta ajatella, että hän olisi tämän kirjoittanut. Heikki serkku, hän ajatteli. Siitä sukulaisesta ei ollut juuri ylpeilemistä. Heikki oli perheen musta lammas ja murheen kryyni. Varmaankin hän on rahan tarpeessa, kun tänne turvautuu. Hänen huulensa rypistyivät päättävästi.

Vastahakoisesti hän aukaisi kirjeen. Mutta hän ei

ollut vielä monta riviä lukenut, kun hänen silmänsä suurenivat ja hän alkoi huohottaa. »Mitä? !» »Millainen roisto!» »Karin raukka», hän huudahteli lukiessaan kirjettä. Ja hänen miehensä ei ollut kotona tätä kuulemassa. Hänen täytyi kertoa tästä muille. Unohtaen aamiaisensa, jonka hän juuri postimiehen tullessa oli alkanut, hän sieppasi hattunsa ja päällystakkinsa. Hänen täytyi mennä kertomaan tästä parhaalle ystävälleen.

»Vaikka koko päivän arvailisit, et saattaisi arvata, kenetkä Heikki serkkuni on tavannut Kanadassa», läähätti rouva Raunio, ennen kuin oli vielä vierashuoneeseenkaan kerinnyt. Hän tunsi itsensä tärkeäksi henkilöksi, mullistavien uutisten tuojaksi.

»Jollen voi arvata, niin mitä toimittaa sitten kysellä», sanoi hänen ystävänsä hieman äreästi. Tuo Alma nosti asioista aina niin suuren melun. »En pidä arvoituksista.» Kaikesta huolimatta hän tunsi rouva Raunion innon tarttuvan itseensä.

»Kuka meni rapakon taakse monta vuotta sitten?» vihjaili rouva Raunio.

»Mistä minä sen tietäisin. Luulenpa, että sinne meni montakin», vastasi hän välinpitämättömästi, harmistuneena ystävänsä kiusoittelusta.

»Mutta kenestä olet kuullut puhuttavan enemmän

kuin kenestäkään muusta?» jatkoi rouva Raunio itsepintaisesti.

»En tiedä», hän sanoi, näyttäen mielenkiinnottomalta. Mutta äkkiä iski ajatus ja veriaalto lehahti hänen poskilleen. »Ethän toki tar . . . Ei, hän se ei voi olla», hän änkytteli. »Ei, se on mahdotonta . . .»

»Hän se juuri on, jota ajattelet», sanoi rouva Raunio riemuissaan, ikäänkuin olisi ohjannut draamaa ja tämä ollut draaman huippukohta.

He kätkivät kumpikin juorunälkänsä säälin ja suuttumuksen verhon taakse, joka oli liiankin läpinäkyvä.

»Voi Kaarina raukkaa», jatkoi rouva Raunio. »Ja hän kun oli niin ylpeä miehestään. Hän oli ylpeä leskenä-olostaankin, mallikelpoisena esimerkkinä toisille leskille.» Hän avasi kirjeen. »Kuule nyt, mitä Heikki serkku kirjoittaa:

> »Eilen kadulla kulkiessani tapasin erään tuttavan, joka ei juuri näyttänyt iloitsevan kohtaamisesta. Kenenkä luulet olleen? Sitä et voi arvata. Uskopa tai ole uskomatta, mutta se oli tuo paljon murehdittu ihmeolio Niilo Alm. Smithiksi hän itseänsä täällä kutsuu. Minulla ei ollut tilaisuutta juuri sananvaihtoon hänen kanssaan, hän kun ei näyttänyt seurastani pi-

tävän ja katosi ensimmäisen sopivan tilaisuuden tarjoutuessa. Mutta minä halusin tietysti ottaa selvää tästä jutusta, mikä näytti minusta hyvin ihmeelliseltä. Ruma juttu. Kyselin viranomaisilta ja helposti sainkin tarvitsemani tiedot. Hän näkyi olevan hyvin tunnettu ja kuuluu olevan varakas mies. Hänet tunnetaan hyvämaineiseksi. Voitteko käsittää tätä? Luulen, että minun näkemiseni vaikutti häneen kuin tuomion pasuuna. Hänellä on arvokas farmi, sievä vaimo ja lapsia aika lauma. Tässä on Karinille sulattelemista. Luulenpa, että hän katuu niitä kauniita juttuja, joita hän hyveellisestä Niilostaan on koko kaupungille kertonut viimeisten 10 vuoden aikana.»

Molemmat ystävät huohottivat suu auki. Tällaista palaa ei heillä ollut ainakaan kymmeneen vuoteen ollut.

»Voi Karin raukkaa», sanoi rouva Raunio toistamiseen. »Kuinka hän tämän kestää?»

Tietysti heidän oli kerrottava hänelle tästä. Se oli heidän velvollisuutensa. Se oli kylläkin kauhean vaikea tehtävä ja oikeastaan he olisivat mieluummin kuolleet, mutta totuutta he eivät saaneet salata, vaikka heidän täytyisikin uhrautua. Eiväthän he

olisi Karinin ystävyyden arvoisia, jos he antaisivat tämän elää harhaluulossaan ja ajatella, että hänen miehensä, tuo roisto, oli kunnon mies. Totuus on totuus, eikä sitä voida salata.

»Kyllä Karin nyt lopettaa hetkeksi saarnaamisensa kaupungilla», huomautti rouva Raunion helmaystävä. »Minä en voi käsittää, kuinka hän voi ensinkään elää sen jälkeen, kun tämä tulee ihmisten tietoon.»

Rouva Johansson lupautui omasta aloitteestaan rouva Raunion seuraksi, sitten kun Karinille mentäisiin kertomaan. Hehän olivat ystävyksiä, ja Karin saattoi täydellisesti luottaa heihin. Mutta rouva Raunio oli pidättyväinen. Hän ei tiennyt, miten asia oli ilmoitettava, ja oli tärkeää, että se ilmoitettaisiin oikealla tavalla. Hänen täytyi neuvotella ensin toisten ihmisten kanssa.

Uutista valmisteltiin niin perinpohjin, että koko kaupunki keskusteli siitä, ennenkuin Karin Alm tiesi siitä mitään. Kaikkein ilkeimmätkin kieltäytyivät menemästä kertomaan. Sehän olisi ollut kuin murha. Niinpä Karin sai kirjeen kautta tietää asiasta.

Karin Alm oli yksin saadessaan kirjeen, ja taivas oli hänelle laupias, kun ei ketään ollut näkemässä, kun isku häntä kohtasi. Kirje saapui iltapäiväpostissa, mutta hämärä oli jo aikoja tummunut yöksi,

ennenkuin Karin liikahti paikaltansa. Isku oli niin voimakas ja odottamaton, että se tärisytti hänen sielunsa liitoksia ja huumasi hänen aistinsa. Hän tuijotti eteensä kuumin, näkemättömin, kyynelettömin silmin. Mitä hänelle enää elämä merkitsi. Hänen maailmansa oli murskana. Ei ollut enää mitään, minkä puolesta elää.

Kun hän tämän jälkeen ensi kerran näyttäytyi ystävilleen, oli hän kalpea, silmien alla oli tummat renkaat ja suun seutuun oli jähmettynyt tiukka piirre, mutta muutoin hän oli kuin ennenkin — hiljainen, arvokas, luoksepääsemätön ja itseensäsulkeutunut. Hän tunsi, että koko kaupunki tiesi hänen salaisuutensa ja että kaikki tarkkailivat häntä. Myötätuntoiset ystävät piirittivät hänet ja tavoittelivat hänen luottamustaan, mikä milläkin keinoin, ja tunsivat itsensä persoonallisesti loukatuiksi, jollei hän ottanut huomioon heidän aikeitaan tai ollut niitä ymmärtävinään.

Karin Alm tuotti pettymystä ystävilleen. Hänhän oli kuin kiviseinä. Ne eivät olleet tunteneet häntä, jotka toivoivat, että hän valittaen ja sydäntänsä purkaen kääntyisi heidän puoleensa etsimään lohtua. Mutta he eivät voineet huomata hänessä mitään muutosta, jollei hän ehkä ollut käynyt entistä sulkeutuneemmaksi.

Kukaan ei tiennyt, millainen myrsky riehui hänen sielussaan. Vihansa vimman hän oli hillinnyt, mutta se painosti häntä kuin kuuma, tukahduttava kesäpäivä, joka kertoo lähestyvästä ukkosilmasta. Hän oli muuttunut eläväksi koneeksi — hän työskenteli, söi ja puhui kuin olisi ollut kone. Hänen päätään pakotti alinomaa, henkeä ahdisti ja kurkku tuntui kuivalta. Tällainen tylsä puutuneisuus ja tunteettomuus oli hänen ainoa pelastuksensa, sen hän tiesi; sillä jos hän yrittäisi nousta tästä lyijynraskaasta painostuksesta, hän murtuisi, tulisi hulluksi, raivoksi — ukkosilma olisi puhjennut, myllertänyt, tuhonnut kaiken. Kunpa hän edes olisi voinut itkeä, mutta hän ei voinut, sillä tuli, joka kalvoi hänen sieluaan, oli kuivannut hänen kyynelensä.

Päivät olivat kauheita, mutta enempi hän pelkäsi öitä. Hän ei saanut hetkenkään lepoa ajatuksiltaan, jos nyt yhtä ainoata miellettä, joka hurjana riehuu aivoissa, voidaan kutsua ajatuksiksi. Hänen ainoana ajatuksenaan oli, että hänen miehensä oli hyljännyt hänet toisen naisen tähden. Nyt hän myönsi itselleen, mitä hän ei aikaisemmin ollut koskaan myöntänyt, että hänen sielunsa sisimmässä oli kytenyt epäilys siitä, ettei hänen miehensä ollutkaan kuollut. Nyt hän myönsi sen suoraan. Toivoipa hän, että hän todella olisi ollut kuollut. Oli paljon nöyryyttäväm-

pää ja katkerampaa tietää, että hänen miehensä karttoi häntä harkiten, petti häntä. Kuinka hän saattoi olla niin julma. Jos hän halusi päästä irti vaimostaan, miksei hän sitten hakenut laillista eroa. Mutta olisikohan hän myöntänyt sen miehelleen? Hänen huulensa puristuivat päättävästi. Voi tätä nöyryytystä. Mutta hänen piti pelastaa miehensä, kaikesta huolimatta. Niilo oli viety harhaan. Hän ei ole kyennyt välttämään tuon jumalattoman naikkosen salakavalia juonia. Tuo nainen oli suurempi syyllinen kuin Niilo, hänen miehensä.

Tämä ajatus toi huojennusta ja muutti hänen tunteittensa laadun. Häneen koski kovasti Niiloon kohdistunut paha ajatus. Liiaksi äidin tavoin hän oli rakastanut Niiloa voidakseen nyt ajatella hänestä halveksivasti, ja kostonhalu mielessään. Mutta tuo nainen, joka oli riistänyt häneltä Niilon? Hän tunsi helpotusta saadessaan vihata häntä ja sysätessään kaiken syyn hänen niskoilleen.

Hänelle oli kerrottu, että Niilo oli ottanut itselleen toisen vaimon, mutta se ei ollut totta. Tuo nainen saattoi olla hänen rakastajansa, muttei ikinä hänen vaimonsa, sillä Karin oli hänen vaimonsa ihmisten ja Jumalan edessä. Hänen vihansa kohdistui tähän toiseen naiseen. Hän antoi vallan kostonhimoisille ajatuksille ja antoi niiden mielinmäärin itsessään

temmeltää. Tuollaiset naiset olivat turmelleet voimakkaampienkin miesten elämän kuin Niilon. Niilo oli joutunut tämän naisen uhriksi samoinkuin hänkin, Karin. Niilo oli niin huoleton ja pahaa aavistamaton ja tavallansa viaton. Hän oli altis maailman kiusauksille. Häntä ei olisi koskaan pitänyt päästää lähtemään. Karin tunsi nyt velvollisuudekseen pelastaa miehensä tuon letukan käsistä, jos hänen ruumiinsa ja sielunsa enää pelastettavissa oli. Tällä hetkellä ei arvokaskäytöksinen, uskonnollismielinen Karin Alm ylevine periaatteineen suurestikaan poikennut vaistojensa varassa elävästä naisesta, joka vihansa vimmassa taistelee käyttäen hyväkseen kaikkia mahdollisia keinoja.

Hänessä piilevä mustasukkaisuus purkautui nyt vihan ja kostonhimon liekkeinä ilmoille. Hän tunsi miehensä paremmin kuin tämä itse. Tietenkin hänellä oli omat puutteensa — hän oli ajattelematon ja huvinhaluinen — mutta tällaista tekoa hän ei ikinä olisi tehnyt, ellei joku katala ja kurja nainen olisi kietonut häntä kavalin juonin verkkoihinsa. Sellaiset naiset olivat pahempia kuin itse paholainen. Kunniallisten naisten kesken niistä mainittiin vain kuiskaten. Inhoten ja kauhulla hän ajatteli tätä naista. Kuta enemmän hän tätä mustasi, sitä syyttömämpänä esiintyi

hänelle Niilo, ja sitä helpommaksi kävi hänen puolustamisensa.

Karin Alm oli luonteeltaan rehellisen vilpitön ja jumalaapelkääväinen, ja hetkin, kun hänen vihansa myrsky lauhtui, hän koetti tarkastella asiaa kiihkottomasti lain ja oikeuden silmin. Joskus hän tutkisteli itseään ja vaikuttimiaan, ja hämmästyi huomatessaan, kuinka helposti hänen riehuvat intohimonsa saattoivat pimittää hänen tunnustähtensä. Hän ei voinut sille mitään. Ensi kerran Karin Alm koetti tukahduttaa omantuntonsa ääntä, hän koetti kuvitella vihaansa oikeutetuksi, hän tiesi, että yhtä julma olisi ollut toisten naisten tuomio, jos hän olisi sytyttänyt heidän vihansa samalla tavalla. Hänen sydämessään oli murhaaja, kun hän tätä toista naista ajatteli. Kanadaan oli pitkä matka, mutta kosto tai Jumalan rangaistus, niinkuin hän sitä kutsui, oli kohtaava tätä naista ja hänen lapsiaan, maksoipa se sitten hänelle omaisuuden tai hengen. Heidän saastainen salaisuutensa oli paljastettava ja Niilo oli pelastettava synnin pauloista.

Toukokuu oli loppumassa, koulut suljettaisiin viikon kuluttua. Silloin hän matkustaisi, matkustaisi pois kesäksi, niinkuin oli aina tehnyt. Jumalalle kiitos siitä. Hän pääsisi edes joksikin aikaa rauhaan ihmisten kieliltä ja katseilta. Kenkään ei tietäisi,

että hän oli mennyt Kanadaan suorittamaan pyhää lähetystehtäväänsä. Ehkäpä hän ei koskaan palaisikaan. Hän oli täysin välinpitämätön tulevaisuuden suhteen. Se ei häntä ensinkään liikuttanut. Hän oli kaikkinensa antautunut suureen tehtäväänsä, ei ajatellut mitään muuta. Hänen aikomuksensa antoi hänelle voimia kestää viimeisen piinaviikon kärsimykset kotimaassaan. Tuomion miekka oli kohtaava nämä ihmiset, tuhoava toisen, pelastava toisen.

Niin täydellisesti kykeni Karin itsensä hillitsemään, että kukaan ei aavistanut hänen aivoituksiaan ja aikomuksiaan. Joku ajatteli, että hän ei ollut ensinkään uskonut kertomusta todeksi, vaan piti sitä ilkeämielisenä puheena. Entiseen tapaansa hän puhui Niilosta. Hänen ystäviään ärsytti, kun he näkivät Niilon valokuvan entisellä paikallaan, suruharson verhoamana ja kukkasseppeleen ympäröimänä. Karin vaikutti niin luoksepääsemättömältä, ettei kukaan rohjennut tehdä kysymyksiä. Niille, jotka tiedustelivat, miten hän aikoi viettää kesänsä, hän kertoi matkustavansa johonkin kylpypaikkaan terveyttään hoitamaan. Karin oli oppinut turvautumaan hätävalheisiin, ja hän käytti niitä kuin periaatteista piittaamaton nainen ainakin.

Kaksi kuukautta myöhemmin Karin Alm astui maihin Quebecissä.

III.

Niilo Alm, toiselta nimeltänsä Smith, oli jo miltei toipunut pelästyksestään ja saavuttanut mielensä tasapainon. Kolmen kuukauden ajan hän oli elänyt ainaisen pelon vallassa. Mutta mitään ei ollut tapahtunut ja valoisan luonteensa avuin hän alkoi uskotella itselleen, ettei mitään tulisikaan tapahtumaan. Hänen paha omatuntonsa vain oli saattanut hänet tuntemaan tällaista aiheetonta pelkoa. Tuo mies ei nähtävästi kiinnittänyt yhtä suurta huomiota heidän kohtaamiseensa, kuin hän oli tehnyt. Yleensähän eivät ihmiset tunne niin suurta mielenkiintoa toisiaan kohtaan, että kertoisivat kirjeissään tuttavistaan, joita ovat sattuneet tapaamaan. Tuskinpa tuo mies oli jäänyt asiaa miettimään. Hälytys oli ollut aiheeton. Luullen kohtalon itseään vainoavan hän oli antanut liian suuren vallan hermoilleen.

Hänen tekonsahan oli kyllä ollut julma, mutta se ei ollut autettavissa. Hän ei voinut olla oikeudenmukainen toiselle tekemättä vääryyttä toiselle. Tuhannet olivat tehneet samoin — hän tunsi monta sellaista Kanadassa, joilla oli toinen vaimo täällä ja toinen kotimaassa.

Mary puuhaili askareissaan, iloisena ja tyytyväisenä, voimatta aavistaa, millaiset pilvet kerääntyi-

vät heidän onnensa taivaalle. Vaikeimmat vuodet olivat jo ohi, ja elämä näytti hänelle hymyilevän. Edellisenä vuotena he olivat saaneet hyvän sadon. Pankkitilillä karttuivat rahat. Lapset olivat kauniita, hyväkäytöksisiä ja lahjakkaita. Miestään hän rakasti suuresti ja ihaili häntä. Hän oli juuri sellainen mies, josta naiset pitävät. Hän oli huomannut miehensä viime kuukausien aikana muuttuneen, ikäänkuin parempaan päin, jos se yleensä oli mahdollista. Hän oli käynyt niin mietiskeleväiseksi ja helläksi. Usein hän oli huomannut miehensä tarkkailevan häntä hellän arasti ja oli hämmästellyt tätä ilmettä. Hänen hyväilynsä ja huomaavaisuutensa tulivat niin rakastettavan luonnollisina ja pakottamattomina. Kyllä hän tiesi, milloin hänen vaimonsa oli väsynyt, huomasi koska tämä tarvitsi uusia vaatteita eikä unohtanut huvituksiakaan. Mary vertaili häntä muihin miehiin, ja ajatteli, että hän todella sai olla onnellinen. Hän oli ylpeä miehestään ja häntä huvitti, kun toiset naiset häntä kadehtivat. Yhdessä ahertelu oli ollut pelkkää nautintoa, sillä hän tiesi, että vähäisinkin työ, minkä hän teki, sai osakseen miehen huomion ja tunnustuksen.

Mary joskus kiusoitteli miestään, kun tapasi tämän hajamielisenä mietiskelemästä. »Sinä katsot meitä joskus», hän sanoi, »niinkuin et ennemmin olisi

meitä nähnyt. Sinun pitäisi olla runoilija eikä farmari.»

Eipä hän aavistanut, että Niilo näinä hetkinä mietti, mitä mahtaisikaan Mary tehdä, jos saisi tietää, ettei hän ollutkaan Niilon laillinen vaimo eivätkä lapset laillisia lapsia. Häntä vihloi tämä ajatus. Hänen lapsensa laillistamattomia! Heillä olisi syytä halveksia ja ylenkatsoa isäänsä. Mary, hän tiesi, piti avioliittoa pyhänä ja loukkaamattomana, eikä tuntenut minkäänlaisia myönnytyksiä tässä suhteessa.

Eräänä heinäkuun aamuna Niilo meni kaupunkiin asioita toimittamaan. Hän ei voinut välttää menoaan, muutoin olisi hän sen tehnyt. Siellä ei ollut turvassa muukalaisilta ja siirtolaisilta. Häntä puistatti. Saattaisi tapahtua sama uudelleen? Mary laski leikkiä hänen vastahakoisuutensa johdosta. »Katuminen on hyvä asia», hän sanoi, »mutta ei sinun tarvitse sitä noin vakavalta kannalta ottaa, että kerran satuit tulemaan kotiin hiukan iloisella tuulella.» Marysta oli mukavaa, kun oli joskus jotakin anteeksiannettavaa.

Marysta oli naurettavaa, että hänen miehensä tuolla tavalla pahoitteli hairahdustaan. Hän oli tosiaankin kaihtanut kaupunkia. Tänään hänen täytyi pyytää häntä menemään ja sai pyydellä

monta kertaa. Itse hän ei joutanut lähtemään. Parin viikon kuluttua alkaisi elonleikkuu, ja hänen täytyi edeltä käsin varustella taloa korjuuväen varalta.

Mary hääräili aamiaista valmistellen ja aikoi aamiaisen jälkeen pistäytyä naapurin emännän luokse juttusille. Nainen ei ole täydellisesti onnellinen, jollei hän saa puhella. Vanhin lapsi oli jo kolmetoistavuotias, joten hän hyvin saattoi jättää pienemmät lapset hänen huostaansa tunniksi tai pariksi. Äidillinen, viisas tyttönen oli tämä heidän vanhin lapsensa. Kaikki he olivat tottelevaisia ja iloisia, kuten rauhassa kasvaneet lapset tavallisesti ovat.

Mary oli ollut puolisen tuntia poissa, kun auto pysähtyi portin eteen. Kaikki viisi ryntäsivät uteliaina portille. Vieraat olivat harvinaisia täällä, eikä autojakaan juuri näillä mailla liikkunut, sillä farmi ei sijainnut valtamaantien varrella.

Siinä seisoivat vastatusten vastakohdat. Viiden terveen ja reippaan olennon kasvoista katselivat iloiset ja pirteät silmät Karin Almin totisia ja kuihtuneita kasvoja, jotka olivat käyneet kalpeiksi mielenliikutuksesta.

Koko matkan ajan hän oli ollut yhden ainoan ajatuksen valtaamana. Yhteen ainoaan pisteeseen hän

oli tuijottanut eivätkä hänen silmänsä voineet nyt nähdä mitään muuta. Yksi ajatus oli karkoittanut pois kaikki muut. Hän antoi intohimonsa hillitönnä temmeltää. Matkan aikana hän oli suunnitellut, kuinka kohtaamisen tuli tapahtua. Yhtä odottamatta ja säälimättä hän päätti iskeä, kuin häntäkin oli isketty. Tämän hetken odotus oli elähdyttänyt häntä viimeiset viikot. Hän oli kuin näyttelijätär valmiina astumaan lavalle.

Tässä hän nyt oli ilman yleisöä, ympärillään lauma lapsia, ilonaamaisia, eivätkä he näyttäneet uteliaisuuttaan salaavan. Kaikesta päättäen he kosiskelivat hänen ystävyyttään.

Tällaisen varalta ei Karin ollut varustautunut. Mitään sopimattomampaa ei hänen tielleen olisi voinut sattua tällaisena päivänä kuin lapsukaislauma. Hän piti lapsista, kaipasi pieniä kätösiä kaulansa ympärille.

Pienin lapsista, parivuotias pojan taateroinen, kurkisti varovasti ison siskon hameen liepeiden takaa, ja kun Karinin silmät osuivat poikaan, tämä hymyili. Tämä hymyily oli kohtalokas. Karin unohti itsensä. Karin otti hänet syliinsä, eikä poika vastustellut, tarkasteli vain Karinia ja tutki hänen rintaneulaansa. Kätösen kosketus vaikutti voimakkaasti Kariniin. Hän tunsi halua itkeä. Viikkokausiin hän

ei ollut kyennyt itkemään, jäässä kun oli. Nyt hän tunsi jäiden liikkuvan, poikanen oli saanut ne irtaantumaan.

Äkkiä hänet herätti toisten lasten rupattelu. Hänhän olikin kysynyt heiltä jotakin, johon he nyt yrittivät vastata.

Yhdessä lapset selittivät, että tämä oli Smithin farmi ja että isä ja äiti eivät olleet kotosalla. He eivät tienneet, koska isä palaisi, mutta äiti ei ollut koskaan kauan poissa. He olivat Smithin lapsia. Keitä muita he voisivat olla? He nauroivat, sillä oli hassua ajatella, että he voisivat olla jonkun muun lapsia.

Tämä muistutti Karin Almia hänen velvollisuudestaan. Hänen heltyneet kasvonsa kävivät jälleen totisiksi. Tuon toisen naisen penikoita. Ei hän muistanut heidän olevan myöskin Niilon lapsia; ne olivat vain tuon toisen naisen kakaroita.

Inhoten hän päästi pojan käsistään, miltei pudottaen. Poikanen keikahti ja kaatui kiveä vasten. Sen sijaan, että olisi ruvennut itkemään, jäikin hän vaieten makaamaan, mikä sai Karinin kauhusta jähmettymään.

Hän palasi todellisuuteen ja oli kauhistunut tapahtuneesta, vavisten ylt'yleensä. Hän kumartui lapsen puoleen, tuntien ääretöntä katumusta. Millainen

peto hän olikaan ollut vahingoittaessaan pientä viatonta lapsiraukkaa. Hän ei muistanut toisten lasten läsnäoloa. Hän otti lapsen hellästi käsiinsä hänen koko olemuksensa rukoillessa anteeksiantoa, kiiruhti hänen kanssaan huoneisiin, missä asetti lapsen vuoteelle ja antoi hänelle ensi avun. Karin polvistui ja nyyhkytti surren paatunutta tilaansa, mihin oli huomannut joutuneensa.

»Älä itke», sanoi kolmitoistavuotias pikku äiti. »Ethän tehnyt sitä tahallasi. Äiti sanoo, että jos me olemme tehneet sellaista, mitä ei olisi pitänyt tehdä, tulee meidän sanoa, että olemme pahoillamme ja olla iloisia taas. Toivohan on aukaissut silmänsä. Ai, kun sillä on suuri kuhmu otsassa!»

Mutta Karin itki taukoamatta. Hän oli menettänyt itsehillintänsä kokonaan. Viikkojen jännitys laukesi, kuukausien patoutumat purkaantuivat. Jotkut lapsista itkivät seuran vuoksi. Suuri hellyys pienokaista kohtaan täytti Karinin sydämen. Kuta kauemmin hän tätä katseli, sitä selvempänä piirtyivät hänen silmiinsä Niilon kasvot, sellaisina kuin hän ne muisti.

Toivosta nähtävästi oli hauskaa olla tällaisen huomion esineenä, mutta ei se ainainen sankarina-olokaan ole hauskaa. »Sano Karin, olenko kuollut vai mitä varten te kaikki itkette.»

Lapset pyrskähtivät nauramaan.

»Höpsy, ethän sinä kuollut ole», sanoi eräs heistä.

Karin hölmistyi. Mistä he tiesivät hänen nimensä? Sitten hän käsitti, ettei häntä oltukaan tarkoitettu. Vanhimman tytön nimi oli myös Karin. Kuinka Niilo oli uskaltanut antaa lapselleen hänen nimensä?

Mutta enemmän sai Karin hämmästyä. Hetkisen kuluttua Toivo halusi päästä Karinin syliin ja avosylin Karin hänen toiveensa täyttikin. Tullessaan hän oli kertonut lapsille odottavansa, kunnes heidän vanhempansa palaisivat, mutta tunsi nyt halua lähteä pakenemaan. Kaikki näytti nyt toisenlaiselta. Hänen oli suoritettava tehtävänsä, mutta se ei näyttänytkään nyt niin helpolta. Hän ei ollut ottanut huomioon lapsia, jotka saattoivat järkyttää hänen päätöstään.

*

Hän oli loukannut pienokaisen ruumista, mutta se oli vähäistä siihen verrattuna, mitä hän oli aikonut tehdä. Hänhän oli aikonut tuhota heidän elämänsä, riistää rauhan ja rakkauden.

Hän kulki väärällä lipulla, sen hän nyt tiesi. Hän toivoi, että lapset olisivat olleet hänelle epäystävällisiä. Äkkiä hän pysähtyi ja jäi tuijottamaan kuvaansa, jonka näki seinällä. Olivatkohan lapset huo-

manneet yhdennäköisyyden. Ei, sitä ei hänen tarvinnut pelätä, sillä noissa nuorissa, viehkeissä kasvoissa ei saattanut havaita vähintäkään yhtäläisyyttä hänen kalpeiden ja totisten kasvojensa kanssa. Mutta kuinka tämä oli mahdollista? Nyt hän vasta oli ymmällä.

Pikku Karinin silmät olivat seuranneet hänen silmiään. »Se on Karin tätimme», hän ehätti apuun, »ja minä olen saanut nimeni hänen mukaansa. Isä sanoo, ettei hän ole koskaan tuntenut ketään aivan yhtä nättiä tai yhtä hyvää tyttöä ja että minun pitäisi koettaa olla samanlainen kuin hän. Hän on nyt enkeli, sanoo äiti, ja vartioi ja suojelee meitä.»

Karin Alm nieleskeli monta kertaa, ennenkuin uskalsi ääntänsä käyttää. »Kertokaa minulle jotakin tädistänne», hän sanoi lempeällä äänellä.

»Isä sanoi, että hän oli maailman kaunein, paras ja rakastettavin olento. Karin täti ei koskaan valehdellut, ei ollut koskaan laiska, ei koskaan jättänyt tavaroitaan hujan hajan eikä koskaan mennyt peseytymättä makuulle eikä koskaan syönyt raakoja omenia. Minä tiedän, että se on tuhmaa, mutta luulen, että pelkäisin vähän Karin tätiä, jos hän eläisi. Hän ei varmaankaan ymmärtänyt, että pienen tytön mieli usein tekee tehdä asioita, joita hän ei saisi tehdä.»

Karinin sydän tykytti. »Entä isänne, sanoiko hänkin, että hän joskus pelkäsi häntä, vaikka hän olikin sellainen hyvä nainen?» kysäisi Karin luonnottomalla äänellä.

»Isä rakasti häntä niin paljon. Hän ei koskaan sanoisi sellaista», vakuutti pieni Karin.

»Kyllä hänkin pelkäsi», väitti yksi pojista varmana. »Isä sanoi, että juuri Karin täti on hänet kasvattanut ja se olikin sitten mainio opettaja . . .»

»Höpsy, eihän se ole yhtään sama asia, kuin pelätä häntä. Eivät kaikki opettajat ole pahoja», oikaisi tyttö veljeään. »Ja äiti sanoo, ettei hän tiedä, mitä hän tekisi, jollei hänellä olisi Karin tätiä meitä kasvattamassa. Hän oli liian hyvä elääkseen, sanoo äiti. Sentähden minua aina peloittaa olla liian hyvä.»

»Sitä ei ainakaan sinun tarvitse pelätä», huomautti veli sivusta. »Häpeäisit toki.»

Siinä puhuessaan lasten kanssa, Niilon lasten, tapahtui hänelle jotakin. Hän näki itsensä oikeassa valossa, samanlaisessa, missä muut ihmiset hänet luultavasti näkivät, nimittäin, että hänen toverinaan ei ehkä ollutkaan helppo elää. Se ei ollut Niilolle kuitenkaan minkäänlaisena puolustuksena, mutta oli ilmeistä, että hänen vaimonsa ei tiennyt hänen, Karinin olemassaolosta, sillä muutoin ei kuvaa olisi ollut seinällä. Hän oli opettaja, Niilon

vanhempi sisar, ja hänellä oli kylliksi huumorin tajua tunnustaakseen sen. Lyhyen avioliittonsa aikana hän oli ollut enemmän opettaja kuin vaimo. Ilmeisesti Niilo yhä kunnioitti häntä opettajanaan. Hän oli sanomattoman surullinen ja tunsi kuitenkin vastustamatonta halua nauraakseen. He saattoivat tulla milloin tahansa. Hänet valtasi pakokauhu, hän halusi juosta pois. Hän oli tullut murhaamaan, tekemään vielä pahempaa, mutta nyt hän tunsi, ettei kyennyt suunnitelmaansa panemaan täytäntöön.

Juuri kun hän aikoi lähteä autolleen, sanoi eräs lapsi: »Odota hiukan, äiti on juuri tulossa.»

Karin tunsi kivettyvänsä — hän ei kyennyt ajattelemaan eikä liikkumaan. Minuutti vielä, ja hän seisoisi sen naisen ääressä, jota hän oli katkeran katkerasti vihannut. Hänen ruumiinsa kävi veltoksi, kuin olisi se ollut hyytelöä, hänen mielensä hämmentyi, hän oli hervoton ja tunteeton.

»Ikävä, etten ollut kotona, kun te tulitte», kuuli hän miellyttävän äänen sanovan.

Siinä hän oli, tuo ilmestyskirjan viettelijätär. Hän oli aika sievä, verevä, päivettynyt, terve, ilosilmäinen ja ystävällinen nainen, edessään laskosreunainen esiliina. Nuo kirkkaat, viattomat silmät, samanlaiset kuin pienen pojan, jota hän oli pahoinpidellyt,

nuo silmät eivät voineet kätkeä likaista ja häpeällistä salaisuutta.

»Harvoin meillä vieraita liikkuu», hän sanoi. »Mieheni on varmasti pahoillaan, kun ei sattunut olemaan kotona. Toivon, ettei teillä olisi minnekään kiirettä, ennenkuin hän tulee.» Mary ryhtyi puuhailemaan vieraalle virvokkeita.

Tällaista tilannetta oli Karin Alm kaikkein vähiten saattanut kuvitella. Siinä hän nyt nautti tuon »toisen naisen» vieraanvaraisuudesta. Hänen valtava vihansa, jota hän oli elättänyt ja vireillä pitänyt, oli paennut kriitillisellä hetkellä, haihtunut ilmaan. Hän tunsi olevansa kykenemätön tehtävänsä suorittamiseen.

Hänen silmänsä olivat auenneet. Yhdellä ainoalla sanalla hän olisi saattanut tuhota kokonaisen perheen onnen, mutta omaa onneaan hän ei tällä tavalla olisi saavuttanut. Ensimmäisen kerran esiintyi hänelle hänen pyhä rangaistuksensa oikeassa valossaan. Hänen vaikuttiminaan olivat olleet viha ja kosto. Hän oli inhoittava, halpa-arvoinen nainen kaikista hienoista periaatteistaan ja esikuvistaan huolimatta. Kiitos Jumalalle, että hän avasi hänen silmänsä, ennenkuin oli jo liian myöhäistä. Kertokoon Niilo vain satuja hänestä lapsilleen.

Karin Almin ajatukset riensivät. Hänen täytyi

joutua pois. »Olen pahoillani», hän sanoi, »mutta en voi jäädä.» Hän epäröi hetkisen, ennenkuin jatkoi. Hän taisteli elämänsä suurinta taistelua. »Kertokaa terveiseni miehellenne. Toivon, että hän ei ole minua unohtanut. Olen Karin Berg» — se oli hänen tyttönimensä — »hänen vanhoja tuttujaan. Tunsin myöskin hänen sisarensa Karinin. Suokaa anteeksi, kun sanon, että hän oli hiukan omahyväinen, täynnä periaatteita ja sääntöjä. Hän oli oikein sellainen vanhanpiian malli.»

Karinin teki mieli nauraa nähdessään Maryn kasvojen ilmeen. Hänen kasvonsa ilmaisivat selvästi kuin sanat, että hän piti Karinia sivistymättömänä ja tahdittomana naisena. Mary näytti oman mielensä ja arvon tunteensa. Jollakin tavoin hän kasvoi ainakin viisi senttiä asettuessaan vastaamaan Karinille.

»Minä mieluimmin olisin puhumatta vierasten kanssa Niilon sisaresta Karinista. Hän on meille hyvin kallis. Niilo palvoo hänen muistoaan ja sanoo, että häntä hän ajattelee suuremmalla kiitollisuudella kuin mitään muuta maailmassa. Minusta se on hiukan käsittämätöntä, mutta Niilo sanoo, että sen jälkeen kuin hänen sisarensa poistui hänen elämästään, on hänen vaikutuksensa häneen ollut suurempi kuin koskaan sitä ennen. Hän on Niilolle kaikkea, mikä on puhdasta, hyvää ja ihanaa.»

»Karinilla oli kyllä hyvä tahto tehdä oikein, mutta luulenpa, että hänen kanssaan ei ollut aina helppoa tulla toimeen. Hän oli niin määräilevä, morkkaili ja komenteli ja tahtoi, että kaiken tuli käydä hänen tahtonsa mukaan», sanoi Karin kannassaan pysyen. Hänen mielensä oli äkkiä muuttunut. Tuotti helpotusta, kun sai itseään parjata. »Ettekö tiedä, että kunnianhimon syntejä on usein vaikeampi vastustaa kuin nuoruuden ja huikentelevaisuuden syntejä.»

Mary vaikeni loukkaantuneena. Hän ei nähtävästi olisi ollut pahoillaan vieraan lähtemisen johdosta.

»No niin, minun täytyy nyt lähteä. Jos miehellänne olisi minulle jotakin asiaa, niin voitte kertoa, että asun entisessä kotikaupungissani, siellä missä hänkin ennen asui. Älkääkä olko vihainen minulle minun sanojeni johdosta. Mielestäni te olette kunnon pikku vaimo, kun tuolla tavalla otatte puolustaaksenne kälyänne, niinkuin te sen teitte.» Karin kumartui Maryn puoleen ja suuteli häntä otsalle.

Karin kiiruhti autoonsa kaikkien lasten seuraamana. Hän suuteli heitä kaikkia vuoron perään, ja vilkutti heille kädellään, kunnes hävisi tien käänteeseen.

»Jäitpä jotakin vaille», sanoi Mary Niilolle, kun tämä iltapäivällä saapui kaupungista. »Meillä kävi vieras. Hänen nimensä oli Karin Berg, ja hän sanoi tunteneensa myöskin Karin sisaresi. Ensin tuntui

hän minusta tylyltä ja omituiselta, sitten taas kiltiltä ja ystävälliseltä.»

Maryn kertoessa, mitä vieras oli sanonut ja lasten vähäväliä puheeseen puuttuessa, seisoi Niilo ikkunan ääressä ja katseli ulos. Äkkiä hän muisti, että häneltä oli jäänyt pellolla jokin työ toimittamatta, mikä välttämättä oli heti suoritettava.

Hän ryntäsi ulos Maryn huutaessa hänen jälkeensä, että päivällinen oli valmiina puolen tunnin kuluttua.

Niilon palatessa hänen silmänsä punoittivat ja olivat turvoksissa. »Tuo aurinko on niin paha silmille», hän sanoi istuutuessaan aterialle.

»Minä ostan sinulle tummat silmälasit, kun menen kaupunkiin», lupasi Mary. »Silmistä on pidettävä hyvää huolta.»

Sinä iltana Niilo sanoi Marylle, että häntä ei tarvinnut odottaa nukkumaan, sillä hänen täytyi kirjoittaa muuan liikekirje. Talo nukkui jo rauhallista unta, kun Niilo yhä kirjoitti. Siitä tuli pitkä kirje, selonteko hänen elämänsä liikeasioista. Olipa hyvä, ettei Mary nähnyt hänen silmiään, kun hän vihdoin kävi vuoteeseen. Ensi töikseen aamulla olisi hän luvannut noutaa lääkärin.

Mitä Niilo kirjeessään kirjoitti, se on vain heidän kahdenkeskinen, Niilon ja Karinin, asia.

KORVESSA KASVANUT

Pienestä iästään huolimatta Mikko Aro oli jo saanut kokea paljon kovaa. Surkeinta oli se, että hän ensinkään oli syntynyt tähän maailmaan. Ei häntä tänne haluttu eikä pienelle lapselle ollut tilaa suuressa maailmassa. Muutamia kuukausia ennen Mikon syntymää luopui isä velvollisuuksistaan Mikkoa kohtaan, sillä juuri kun häntä kipeimmin olisi tarvittu, hän lähti täältä pois. Häntä kohtasi tukkimetsässä tapaturma; hän jäi kaatuvan puun alle ja sai surmansa. Metsätöitä hän oli aikonut tehdä vain hankkiakseen itselleen ja perheelleen maapalstan. Näiden suunnitelmien äkkiä rauetessa ja hänen itsensä siirryttyä turvallisemmille tuville ei hänen vaimolleen jäänyt muuta kuin viikon palkka ja nyytillinen vaatteita, kuluneita ja nukkavieruja. Mutta lapselleen, joka ei vielä ollut syntynyt, isä jätti perinnön, jota monet rikkaat olisivat kadehtineet: terveen ja voimakkaan ruumiin, rohkean ja pelottoman luonteenlaadun.

Ihmiset, joita kohtalo usein on kolhinut ja kova onni koetellut, eivät helpolla sorru kärsimyksiinsä.

Nurkumatta tämäkin vaimo alistui kohtalon vaatimuksiin. Nyt hän oli tukkilaisten ruokamuijana ja keitti ruokaa heidän kämpällään, Mikko oli hänellä mukanaan. Hän nukkui vielä vasussaan.

Lapsia kasvatetaan ja hoidetaan monin eri tavoin. Monet huolekkaat äidit tutkivat tuhannet kirjat, joita asiasta on kirjoitettu. He säännöstelevät nukkumisen ja valvomisen ajat, samoin ravinnon sekä mittaavat maidon lämmön kymmenysasteen tarkkuudella. Joka paikassa he näkevät vaaroja, joilta sitten koettavat lastansa varjella.

Mikon äiti ei tiennyt tieteellisistä hoitotavoista enempää kuin Ressukaan, suuri rakki, jonka eräs tukkilaisista oli tuonut muassaan. Mikko ja Ressun pennut saivat suurin piirtein samanlaisen kasvatuksen, ja kaikki he olivat iloisia ja tyytyväisiä.

Niin pian kuin hän kykeni ryömimään, hän sai omin hotein liikuskella kämpällä. Hänkin sai osansa tukkimetsän vapaudesta.

Mikko söi, mitä kulloinkin sattui olemaan suuhun pantavaa, eikä hänen ruokailemistaan erikoisemmin valvottu. Joskus hän riiteli koiranpentujen kanssa parhaista paloista. Nälkää ei Mikon tarvinnut nähdä, sillä olihan hänen äitinsä ruokamuija. Senpätähden äiti kurittikin Mikkoa, jos tapasi hänet kielletyn hedelmän kimpussa pentujen kanssa riitelemässä.

Muutoin oli Mikko hyväntapainen lapsi. Itseksensä hän hääräili vapaudestaan nauttien. Onnen aikoja olivat Mikolle nämä vuodet, jotka hän tukkilaisten kämpällä vietti. Hänen mielestään hänen äitinsä oli peloittava olento, jolla oli karkea ääni ja kovat kourat. Häntä Mikko kutsui kokiksi samoinkuin tukkilaiset. Mikolle hänen äitinsä ei merkinnyt muuta kuin henkilöä, joka häntä ruokki ja komenteli pois jaloista. Tämän naisen käyttämä kieli oli hyvin ilmehikästä ja kuvarikasta, mutta tuskin kaunista, ja hänen puhetapansa oli hyvin samaa maata kuin tukkimiesten, joiden kesken hän piti oivallisen kurin ja jotka häntä suuresti kunnioittivat. Ympäristönsä vaikutuksesta Mikkokin puhui kuin tukkijunkkarit ainakin, ollen kovin mielissään, kun miehet nauroivat hänelle hänen matkiessaan heidän puhetapaansa. Kaikki he olivat ystävällisiä hänelle. Hän oli koko kämpän suosikki, ja kömpelöllä tavallaan miehet osoittivat kiintymystään. Mikko sai kallistella heidän tuoppejaan ja haukata heidän paloistaan. Näitä hellyydenosoituksia ei hänen pieni vatsansa kuitenkaan aina ottanut oikealta kannalta.

Terveellinen korven elämä korvasi mahdolliset haitat ja puutteet, ja seitsenvuotiaana Mikko oli väkevä kuin pieni karhu, ja sen näköinenkin; ja rauhallinen, iloinen ja huoleton hän oli.

Mutta Mikko oli kovaosainen. Mikon kahdeksas talvi oli kylmä ja ankara. Yöksi ei kylmyyden takia voinut riisuutua, peseytymisestä puhumattakaan, sillä vesi oli kaikkialla jäässä, joten lika oli miltei elämän ehto. Mikko ei tästä kuitenkaan kärsinyt, sillä hänellä oli kaikki ne elämän mukavuudet, joihin hän oli tottunut. Tukkilaiset väittivät talvea ankarimmaksi miesmuistiin. Mikon äiti keitteli ruokiaan niinkuin ennenkin, eikä hän kylmyyttä ainakaan valittanut. Mutta kevään tullen ja ilmojen lämmetessä hän sairastui keuhkotulehdukseen, kun ei ollut enää mitään näkyvää syytä siihen. Tukkilaiset saivat tulla toimeen omin neuvoin. Vuorotellen heistä kukin keitti ruoan, mutta ruoka oli useimmiten sellaista, ettei sen keittäjä itse rohjennut tuoda sitä pöytään. Mikko sai tehdä tämän työn, ja hän sai välistä aika lähdön. Mikko tunsi syyllisyyttä, sillä hänen äitinsähän kaiken tämän harmin oli aikaansaattanut lyömällä laimin velvollisuuksiansa.

Niin pian kuin keittäjä kykeni kynnelle, ryhtyi hän entisiin puuhiinsa. Mutta elämä tuntui hänestä nyt raskaalta. Pian hänen tilansa kävi entistä pahemmaksi. Hänet lähetettiin Torontoon, jossa lääkäri totesi hänen sairastavan lentävää keuhkotautia.

Mikko miltei pelkäsi äitiänsä hänen sairautensa viimeisen kuukauden aikana. Ei se ollut sama nai-

nen, jonka kädestä hän oli saanut kuritusta, joka oli pitänyt tukkijätkät kurissa ja jota he kunnioittivat ja tottelivat. Nyt hän heikkona ja taudin hivuttamana makasi kurjalla vuoteellaan. Mikon olo oli ikävä. Hän pelkäsi äidin hillittömiä yskänpuuskia, jotka kestivät puolikin tuntia ja olivat hänet tukahduttaa. Vielä tukalampi oli Mikon olo silloin, kun äiti häntä hyväili.

»Minne sinä joudut, poika parka», lausui hän enemmän itsekseen kuin pojalleen ja tarttui hänen pieneen, punakkaan käteensä. Äidin käsi oli nyt niin toisenlainen. Sen olivat toimettomuus ja sairaus tehneet pehmeäksi ja sileäksi. »Luulen, että olen opastanut sinua hyvin vähän, ja se minua nyt surettaa, mutta en ole ennättänyt raadannaltani. Enkä ole huolehtinut sinusta, poikaseni, niinkuin minun olisi pitänyt. Älä ole siitä minulle vihoissasi. Minä tunnen, että olet hyvin rakas minulle, vaikken ennen ole sitä tuntenut.»

Sillä välin hän ei muuta jaksanut sanoa kuin »pienokaiseni», »sydänkäpyseni», tai »poika parka» ja katsoi poikaansa silmin, jotka saivat Mikon pelästymään, sillä hän ei ollut saanut nauttia kenenkään huolenpidosta; ja harvoin oli lempeä ääni hänen korviaan hyväillyt. Hän toivoi, että äiti olisi ollut luonnollinen. Nyt hän ei tiennyt kuinka olla ja käyttäytyä.

»Muista aina Jumalaa», sanoi hän kerran. »Tiedän, ettei minusta ole paljon opettajaksi, sillä itse en ole ollut sellainen, kuin olisi pitänyt. Voi poloista poikaani, yksin vieraalla maalla.»

Oli keskiyö, kun Mikon äiti kuoli. Ihmetellen Mikko katseli hänen rauhallisia kasvojaan, joista lasimaiset silmät tuijottivat häneen. Mikko oli hämillään ja peloissaankin, sillä aluksi hän ei kyennyt tajuamaan, mitä oli tapahtunut. Mutta vähitellen outo tunne hiipi hänen sydämeensä, ja hän tunsi olevansa yksin. Itkemään hän ei ruvennut, sillä hän oli pieni reipas poika eikä ollut tottunut kyyneliin. Mutta kurkussa tuntui niin omituiselta: siellä oli pala, joka ei liikkunut minnekään. Hänen kasvonsa vääntyivät kyynelettömään itkuun. Sydämeenkäypää oli nähdä lapsen käyttäytyvän aikamiehen tavoin.

Mikko Aro oli nyt yksin maailmassa ilman vaalijaa. Se ei häntä kuitenkaan suuresti huolestuttanut, sillä hän oli tottunut yksiksensä hääräilemään. Enemmän hän pelkäsi ihmisiä, joiden kanssa hän nyt joutui tekemisiin ja jotka utelivat häneltä kaiken maailman asioita. Ja mistäpä pieni isätön ja äiditön poika olisi tiennyt, kuinka hänen tuli käyttäytyä. Käytöksellään hän aiheutti ihmisille paljon harmia, ja jollakin tavalla hän tunsi olevansa syyl-

linen. Kun Lastensuojeluyhdistyksen naiset puhuttelivat häntä, tunsi hän selvää syyllisyyttä, ikäänkuin hänen vanhempansa olisivat ilkeyksissään jättäneet hänet yksin. Arkana ja näöltään nyrpeänä hän seisoi noiden hyvien naisten edessä, jotka ajoivat armeliaisuuden asiaa. Hänestä oli outoa olla kaikkien silmätikkuna; ja kysymykset häntä miltei peloittivat. Eräs nainen sanoi, että oli synti olla nyrpeän näköinen, muuan toinen taas kertoi, että tuollainen poika parka, joka ei osoita kiitollisuuttaan, ei pääse taivaaseen. Mikolle oli vasta kerrottu, että äiti oli nyt taivaassa, ja Mikko oli nyt melkeinpä iloinen tietäessään, ettei hänen heti tarvinnut seurata perässä.

Ja niinpä Mikko vastasikin, ettei hän tahtonutkaan taivaaseen, ja tästä naiset saivat kylliksi aihetta arvella, että Mikko oli pahankurinen poika, josta ei tulisi hyvää.

Mikko sai erään toisen pienen pojan vanhan puvun ja oli nyt paremmissa vaatteissa kuin koskaan ennen. Hänet pestiin perinpohjin ja tukka harjattiin; ja kun Mikko osoitti vastenmielisyyttä tätä toimitusta kohtaan, huomautti työn suorittaja, että nämä siirtolaiset olivat syntymästään saakka likaisia ja rakastivat likaa vähintään kolmanteen polveen saakka.

Lastensuojeluyhdistys tiedusteli kotia Mikolle ja luovutti hänet eräälle farmarille, joka tuntui ihmisystävälliseltä ja joka oli halukas ottamaan Mikon hoiviinsa, sillä hän tarvitsi poikaa juoksemaan asioita ja toimittamaan pieniä askareita. Mikko oli pieni, mutta vanttera ja näytti ikäisekseen harvinaisen vahvalta. Mikkoa evästettiin ohjeilla: käskettiin olemaan kiltisti, teroitettiin mieleen kuuliaisuutta ja ahkeruutta sekä kiitollisuutta niitä kohtaan, jotka soivat hänelle kodin sekä mahdollisuuden edistyä elämässä.

Farmari, Anderson nimeltään, tarttui poikaa ranteeseen ja kiiruhti autoonsa. Auto kulki keikahdellen huonoa tietä myöten, jota vielä pitkäaikaiset sateet olivat tärvelleet. Matka kesti kaksi tuntia, eikä farmari koko tänä aikana lausunut pojalle sanaakaan, ei edes vilkaissut häneen. Mikko oli kauhun vallassa ja pelkäsi tuota miestä, joka tylynä ja äänetönnä istui hänen rinnallaan. Häntä halutti hypätä autosta pois ja juosta metsään, johon hän oli lapsuudestaan tottunut ja jota hän ei pelännyt.

Vaitiolo tuntui Mikosta tukalalta. Hän ei olisi ollut niin peloissaan, jos farmari olisi edes torunut häntä. Toruminen olisi vaikuttanut häneen samalla tavalla kuin koiraan vaikuttaa oikeudenmukainen kuritus. Hänen pelkonsa oli vaistomaista kuin

villin, aran eläimen. Pelko olisi kaikonnut vähästä, luottamuksellinen ja tuttavallinen suhde olisi voinut syntyä helposti. Ystävällinen äänensävy tai silmänluonti olisi valloittanut pojan mielen, koska hän itse sitä toivoi, vaikkei selvästi sitä tajunnutkaan. Mikko ei elämässään ollut saanut paljon hellyyttä osakseen, joten hän ei sitä tietoisesti osannut kaivatakaan. Mutta ystävällisyys olisi sulattanut jäätyneet vedet, herkistänyt mielen sekä karkoittanut pelon, joka vain kasvamistaan kasvoi.

Kun auto vihdoin pysähtyi talon edustalle, astui pihalle roteva naisihminen, joka hymähti nähdessään pojan. Hetken aikaa he sitten puhelivat hänestä. Emännän mielestä poika oli liian pieni ollakseen millään tavalla hyödyksi, mutta isäntä väitti, että suomalaiset ovat vahvoja kuin itse paholainen ja kykenevät kyllä työhön, kunhan heihin vain oikealla tavalla suhtaudutaan.

Jos farmari olisi tuonut koiranpennun kaupungista, olisi sitä taputeltu, sen turkkia silitelty ja sen kanssa leikitty, mutta sellainen huomaavaisuus ja sellaiset tervetuliaiset eivät kuuluneet Mikolle, sillä hän oli vain pieni poikanen. Emäntä vain ohimennen nyökäytti hänelle päätänsä ja tarkasteli häntä niin arvostelevin silmäyksin, että poika taaskin tunsi olevansa syyllinen.

Farmari osoitti kädellään muutamia raskaita tavarakääröjä autossa. Mikko kiskoi ne sieltä selkäänsä ja seurasi pariskuntaa tupaan. Kääröt olivat painavia, ja Mikko laski ne harteiltaan eteisen lattialle huoahtaakseen hetkisen. Mutta farmarin kärsimätön ääni vaikutti ruoskan tavoin ja Mikko kävi uudelleen taakkansa kimppuun.

Farmari kiinnitti vaimonsa huomiota kääröjen kokoon ja huomautti: »Enkös sitä jo sanonut. Poika on vahva ja pystyy kohta aikamiehen töihin.»

Päivällispöytä oli katettu ja he ryhtyivät kolmisin aterioimaan. Mikolla oli nälkä. Ruoka, jonka emäntä oli pannut Mikon lautaselle, hävisi siitä kuin taikomalla. Hän pyysi lisää ruokaa.

»Kyllä me kohta köyhiä ollaan, jos tuo poika saa syödä tuolla tavoin, ahnaasti kuin susi», huomautti vaimo.

»Ei kannata surra. Kyllä hän edestänsä maksaa», vastasi mies rauhallisesti. »Mehän tarvitsemme itsellemme rengin.»

Emäntä antoi hiukan lisää ja huomautti, että ylensyöminen oli synti. Uusi annos katosi yhtä nopeasti kuin ensimmäinenkin. Mikko oli uninen eikä huomannut, että häntä arvosteltiin. Mutta kun hän kolmannen kerran pyysi lisää ensin kulautettuaan kurkkuunsa lasin maitoa kuin vettä ikään, ei hän

välttänyt emännän tyytymättömiä silmäyksiä. Emäntä otti pois hänen lautasensa ja sanoi, että riitti jo tuon kokoiselle pojalle.

Aterioimisen päätyttyä lausuttiin pöytärukous. Mikko antoi taaskin itsestänsä huonon vaikutelman lähtemällä pois kesken rukousta. Mikon aikaisemmilla asuinsijoilla ei uskontoa paljon harrastettu. Tästä hetkestä alkaen piti emäntä Mikkoa epäilyttävänä ja vaarallisena henkilönä, johon ei ollut luottamista.

Pihan perällä oli aitta, ja siinä sai Mikko nukkua yönsä. Vuode oli aivan samanlainen kuin tukkikämpällä ennen vanhaan. Mikko ei ollut tottunut ylellisyyksiin; hän oli täysin tyytyväinen vuoteeseensa, joka oli kokoonkyhätty säkeistä, joista toiset olivat heinillä täytettyjä. Säkeistä ei kaikeksi onneksi ollut puutetta, joten Mikon ei tarvinnut kärsiä kylmää. Mutta yksinolo pimeässä oli hänestä vastenmielistä. Heinäladon läheisyyden vuoksi oli farmari ankarasti kieltänyt häntä käyttämästä tulta ja uhannut häntä sheriffillä, jos jotakin tapahtuisi. Näine lohdutuksineen jäi Mikko yksin.

Ei hän paljoa tarvinnut, poika parka, eikä toivonut senkään vertaa. Ei hän ollut tottunut äidin suudelmiin, ei äiti ollut häntä vuoteeseen peitellyt eikä hänen kanssaan iltasiunausta lausunut, mutta

ken tietää, mikä vaikutus ystävällisellä hymyilyllä tai kädensilittelyllä olisi ollut hänen mielenlaatuunsa.

Ratkaisevasti vaikutti tämä ensimmäinen ilta, jonka Mikko vietti farmilla, hänen luonteensa kehitykseen. Ei hän tietoisesti harkinnut tilaansa, mutta hän tunsi, että tässä maailmassa oli kunkin pidettävä huoli itsestänsä. Jos häntä ahdisteltaisiin, oli hänen puolustauduttava, siinä kaikki. Mikko ei ollut huolissaan, sillä hän tunsi kykenevänsä pitämään puolensa. Itsestänsä, Mikon erikoisemmin olevaisuuden ongelmia mietiskelemättä, piirtyi hänen tajuntaansa kuva maailmasta ja elämästä, sellaisena kuin hän sen käsitti.

Olo olisi ollut siedettävää, jos hän olisi ollut ulkosalla yksin, sillä siihen hän oli tottunut, mutta yksin hän ei ollut koskaan maannut pimeässä ja kolkossa huoneessa. Väsynyt hän oli, mutta ei saanut unta silmiinsä. Tällaista hän ei ollut koskaan ennen kokenut. Jokainen ääni yön hiljaisuudessa kuului kaamealta; vieraat esineet esiintyivät milloin missäkin hahmossa. Tänä yönä Mikko sai kokea, mitä pelko oli, tuollainen perusteeton, järjetön pelko, joka juuri järjettömyytensä takia on niin kauhistavaa. Hän vakuutteli itselleen maatessaan painautuneena syvälle säkkien väliin, että töminän, jota hän kuuli, aiheutti tallissa oleva hevonen ja että kumeat äänet

olivat vain lehmien ammumista. Vihdoin hän nukahti ja heräsi vasta, kun kuuli äreän äänen kysyvän, aikoiko hän nukkua koko päivän.

Mikko oli heti jalkeilla täysissä pukimissaan, sillä edellisenä iltana hän oli unohtanut riisuutua. Hän söi aamiaista, ja sitten päivän puuhat alkoivat. Jos työ pitää pahanhengen loitolla, niinkuin sanotaan, niin saipa Mikko tuntea olonsa verraten turvalliseksi. Farmari ja hänen vaimonsa pitivät kyllä huolen siitä, etteivät askareet loppuneet kesken. Mikko paimensi karjaa, kantoi vettä, pilkkoi puita ja suoritteli satunnaisia pikku töitä. Jos hän hetkeksikään istahti työn lomassa levähtääkseen, huomautti emäntä, että paholainen panee työt joutilaan käteen. Niin paljon hän peloitteli Mikkoa tällä olennolla, että lopuksi Mikon mielestä emäntä ja paholainen olivat yksi ja sama henkilö. Kun tukkijätkät kiroillessaan olivat maininneet paholaisen nimen, oli Mikko pitänyt sitä puheen kaunistuksena ja vahvikkeena, joka antoi pontta lauseelle, niin että kylmät väreet kävivät. Kerran oli hänkin päräyttänyt samanlaisen sanan, mutta silloin oli hänen äitinsä, joka silloin tällöin hämärästi aavisti, mikä kuului käytännölliseen kasvatukseen, lyödä läimäyttänyt häntä korvalliselle ja sanonut, että hän saisi jättää kiroilemisen, kunnes oli kasvanut aikamieheksi. Mutta emännän

puheet olivat peloittavia, ikäänkuin hän olisi ollut liitossa paholaisen kanssa, ja Mikosta tuntui, että vaikka hän jonakin päivänä pääsisikin livistämään emännän kynsistä, seuraisi hänen kintereillään kuitenkin tuo toinen mahtava.

Mikon kahdeksan ikävuotta eivät olleet omiaan tekemään hänestä nöyrää ja mukautuvaista poikaa, ja silloin tällöin hän näytti oman tahtonsa hyväntekijöilleen. Tällöin hän kuitenkin tuli huomaamaan, että oli parempi kärsiä heidän äreätä välinpitämättömyyttään ja tylyyttään kuin äkillisen suuttumuksen puuskia. Farmari oli sitä mieltä, että »nuorna vitsa väännettävä», ja runsain käsin hän sitä väänsikin. Pahin rangaistus Mikon mielestä oli kun hänet jätettiin ruoatta, ja tätä rangaistustapaa viljeltiinkin ahkerasti.

Talvi meni menojaan, kesä tuli ja kesän mukana lisääntyivät työt farmilla. Mikkoa käytettiin työhön mahdollisimman suuressa määrässä. Isäntä oli mielissään siitä, että hänellä oli renkipoika, jolle hänen ei tarvinnut maksaa palkkaa. Hän myönsi itsellensä, että poika maksoi ruoastansa täyden rahan, mutta varoi sanomasta sitä hänelle.

Eräänä lokakuun aamuna huuteli isäntä turhaan Mikkoa. »Kirottu vekara», hän tiuskasi, sieppasi piiskan ja lähti poikaa etsimään. Aitassa ei häntä

ollut. Vuoteesta ei voinut päätellä, oliko siinä nukuttu vai eikö, sillä heinäsäkit oli viskelty hujan hajan.

Aamiaista syödessään olivat Andersonit äkeissään, puoliseksi viha jo hiukan lauhtui, illallista syödessään he olivat jo huolissaan ja käydessään levolle tuskastuneita ja levottomia. Mikä nyt neuvoksi, jos yhdistyksen puolesta kysyttäisiin poikaa. Joskus aikaisemminkin oli yhdistys lähettänyt edustajansa tiedustelemaan pojan vointia, mutta tulosta oli etukäteen ilmoitettu, joten asiat oli edeltä päin voitu järjestää kuntoon: poika oli pesty ja siistitty ja ylle oli puettu hänen parhain pukunsa, joka oli käynyt hänelle jo ahtaanlaiseksi. Poikaa oli varoitettu julmin uhkauksin mitään valitteluja esittämästä, ja hän vaikeni synkästi. Kysymykset tehtiinkin oikeastaan vain muodon vuoksi, ja kysyjät olivat alttiita uskomaan Andersonien sanoja, kun nämä yhteen ääneen selittivät, että poika oli sanomattoman tyhmä ja uppiniskainen ja nyrpeä huolimatta heidän hyvästä kohtelustaan.

Tätä pulmaa farmari mietti seisoessaan kuistilla ympäristöön tähystellen ja korviaan herkentäen. Ehkä poika oli hukkunut lammikkoon, hän ajatteli. Tämä ajatus ei tuntunut niin ilkeältä kuin muut mahdollisuudet. Tuollaisiin ulkonaisiin seikkoihin

Anderson pani suuren painon, ollen arka kunniastaan, jota hän ei millään ehdolla tahtonut menettää kanssaihmistensä silmissä.

Kului toinen päivä, mutta poikaa ei kuulunut. Ilma oli jäätävän kylmä. Farmari ei ollut ilmoittanut asiasta vielä viranomaisille. Ihmiset, jotka tuntevat, että heidän paperinsa eivät ole aivan selvät, karttelevat virkavaltaa. Mutta kun Mikkoa ei vielä kolmantenakaan päivänä kuulunut, ei hän uskaltanut lykätä asiaa tuonnemmaksi.

Mikkoa etsiskeltiin ympäristöstä viikkomäärin, mutta hänestä ei näkynyt jälkeäkään. Vihdoin, kun etsiskelyt huomattiin tuloksettomiksi, luovuttiin niistä ja pidettiin juttua ratkaisemattomana arvoituksena. Ilmatkin olivat käyneet kylmiksi; oli selvää, että poika oli paleltunut kuoliaaksi, jos hän oli metsiin uskaltautunut.

*

Sinä päivänä, jolloin farmari oli viimeksi uhkaillut Mikkoa, jos tämä kantelisi yhdistyksen asiamiehelle sekä käskenyt häntä kertomaan, että hän sai osakseen hyvän kohtelun ja että hänen oli hyvä olla, päätti Mikko lähteä metsiin. Niitä hän ei pelännyt. Metsän eläimiäkin hän arasteli vähemmän kuin

ihmisiä. Talon takana oli tiheikkö, jonka hän oli havainnut hyväksi piiloutumispaikaksi. Sinne hän oli usein aikonut kätkeytyä, kun häntä oli kohdeltu tylysti. Hän oli kasvanut korvessa; metsä ja sen elämä, jonka hän tunsi, oli käynyt hänelle rakkaaksi. Tiheikössä hän tiesi hiekkatöyryn, johon hän saattoi kaivaa itselleen majan. Mikkoa viehätti jännittävä tuuma. Hän saisi nauttia sekä karkulaisen että partiolaisen seikkailuista.

Varhain aamunkoitossa hän hiipi aitastaan, ottaen mukaansa muutaman tyhjän säkin, lapion ja nauriita. Päästyänsä kätköönsä hän ryhtyi heti kaivamaan. Farmi oli niin lähellä, että hän saattoi nähdä sen aivan hyvin, mutta oli varma siitä, ettei häntä arvattaisi etsiä näin läheltä.

Tänne jäi Mikko piileskelemään. Yönsä hän nukkui havujen päällä, peitteenään mukanansa tuomat tyhjät säkit. Päivisin hän syventeli kuoppaansa ja sisusti sitä. Kiirettä oli pidettävä, sillä talvi teki tuloaan ja saattoi yllättää hänet koska tahansa. Ja maja oli saatava kuntoon. Työ oli vaivalloista, sillä maa oli kivistä ja täynnä juuria.

Elämä oli kaikinpuolin mielenkiintoista. Jännittyneenä hän seuraili Andersonien puuhia. Häntä huvitti nähdä isäntänsä harmistuneet kasvot. Hänen mielestään isäntä ansaitsi kaiken tämän harmin ja

huolen. Hän oli mielissään, ajatellessaan, että emäntä sai nyt toimittaa monet epämieluisat askareet. Ehkäpä he nyt tajuaisivat, kuinka suureksi avuksi hän oli ollut heille.

Näillä main liikuskeli susia ja karhuja, ja sen tiesi Mikko. Mutta enemmän kuin näiden kohtaamista hän pelkäsi, että Anderson tapaisi hänet ja veisi hänet takaisin. Hän piti valppaasti silmällä taloa, ja tietäessään ettei ketään ollut kotosalla, hän kävi noutamassa itselleen leipää, pitäen sitä oikeutenaan. Mutta sokeria ottaessaan hänestä tuntui, kuin olisi hän ollut varas. Niinkuin nuori eläin hän varoi jättämästä käynneistään minkäänlaisia jälkiä.

Parempia päiviä ei hän ollut koskaan viettänyt. Ruokavaroista ei ollut puutetta. Naurishalmeesta hän haki nauriita ja varastoi ne maakuoppaan talven varalle.

Mikko oli riemuissaan. Elämä oli jännittävää. Tehtävistä ei ollut puutetta. Asuntonsa hän sai valmiiksi ennen talven pakkasia. Pieni se oli, mutta lämmin ja soma. Säkit hän täytti havusilla saaden siten itselleen lämpimät peitteet. Andersonin narraileminen toi tarpeellista jännitystä hänen elämäänsä. Usein Anderson kulki niin likitse, että poika pelkäsi hänen kuulevan, kuinka hänen sydämensä tykytti. Silloin Mikko kätkeytyi loukkoonsa näky-

mättömäksi kuin kettu, jolta hän oli oppinut tämän taidon.

Aika ei koskaan käynyt Mikolle pitkäksi, ei se liioin mennyt arvellessa eivätkä päivät kuluneet päätä käännellessä. Jokapäiväinen leipä oli hankittava, majaa oli paranneltava sekä pidettävä kunnossa, eikä metsän maailma suinkaan ole yksitoikkoinen ja kiinnoton. Alinomaa Mikko tähyili jäniksiä ja oravia. Hän oli saanut selville erään ketun oleskelupaikan, ja hän tarkkaili usein tuntikaupalla sen toimia. Kukin päivä oli päivä sinänsä, eikä surrut huomisesta. Yöt hän nukkui rauhallisesti, uneksien kuitenkin joskus, että farmari kävi hänet noutamassa; ja nämä unet saivat kylmän hien kihoamaan hänen otsalleen.

Ankara talvi tuli äkkiä ja yllättäen niinkuin aina näillä seuduilla. Tiet ja kadut tukkeutuivat lumikinoksista ja liikenne kävi vaikeaksi. Lämpömittarien elohopea tipahti melkein kahteenkymmeneen nollan alapuolelle, ja moni laiva rikkoutui myrskyn kouraan. Moni matkamies menehtyi preerialla kylmään tuiskuun ja pyryyn. Mikko vain eleli tyytyväisenä kuin karhu pesässään ja ravitsi itseään nauriilla miltei kolmen kuukauden ajan.

Kuitenkin: tässä maailmassa ei kenenkään ole sallittu vapaasti seurata sydämensä ääntä toisten

puuttumatta asioihimme. Mikko ei paljoa pyytänyt: oman rauhansa ja vain oikeuden onnistua omin neuvoin. Ajan mukaan Mikko alkoi tuntea olonsa turvallisemmaksi eikä enää viitsinyt tarkoin hävittää jälkiään. Niinpä eräänä päivänä muuan susimetsästäjä tapasi lumella jäljet, jotka häntä ihmetyttivät — eivät ne olleet minkään eläimen jälkiä, vaan näyttivät kuin pojan jalka olisi ne astunut. Jälkiä ei voinut pitkälle seurata eikä niiden suunta käynyt ihmisten ilmoille. Viimeisen pyryn aikana oli moni ihminen menettänyt henkensä, ja metsästäjä luuli tavanneensa yhden uhreista. Hän tarkasteli paikkaa — poikaa kuitenkaan löytämättä, palasi kylään ja ilmoitti huomioistaan poliisille. Kukaan ei nyt muistanut pientä poikaa, joka oli kadonnut Andersonin farmilta. Hänen katoamisensa oli jo vanha juttu, aikoja sitten unohdettu.

Etsiskelyihin ryhdyttiin metsämiehen johdolla. Pian ne johtivatkin tulokseen. Eräs poliiseista näki pensaikossa oksien liikahtavan. Luullen tallanneensa karhunpesään hän suuntasi kiväärinsä kohti pensasta ja lähestyi varovasti. Hämmästyipä hän näkemästään! Esiin hypähti poika, poliisi tarttui häneen eikä päästänyt menemään. Hän säikkyi ja hänen silmissään oli pelästyneen eläimen arka ilme. Poliisi puhutteli häntä ystävällisesti, ja poika kertoi

murteellisella englanninkielellään, kuka hän oli ja kuinka hän oli karannut farmarin luota hänen uhkauksiaan peläten.

»Oi antakaa minun olla täällä! Minun on hyvä ja lämmin olla kuopassani. Minun on täällä parempi olla kuin farmarilla. Älkää, hyvät ihmiset viekö minua täältä pois, älkää.»

Etsiskelijät olivat kokoontuneet pojan ympärille ja katselivat häntä kummastuneina. Eipä hän näyttänyt kärsineen pahaa puutetta. Laiha hän oli, mutta jäntevyydessään, notkeudessaan ja solakkuudessaan hänen laihuutensa ilmaisi vain voimaa. Hänen olentonsa uhkui terveyttä, hänen siniset silmänsä olivat kuultavan kirkkaat. Hän muistutti enemmän aikamiestä pienoiskoossa kuin yhdeksänvuotiasta lasta.

Poika parka pelkäsi ihmisiä. Kaipaavasti hän katseli majaansa. Miehet suostuttelivat hänet mukaansa lupaamalla, etteivät veisi häntä takaisin Andersonille. Poikaa oli vaikea saada puhumaan; kolmeen kuukauteen hän ei ollut käyttänyt kieltänsä siihen tarkoitukseen, eikä hänellä aikaisemminkaan farmilla ollut ollut paljon tilaisuutta puhelemiseen.

Mikko näytti mieltyneen metsämieheen, joka oli löytänyt jäljet, ja pysytteli hänen rinnallaan. »Minne me menemme?» kysyi Mikko häneltä.

»Kaupunkiin. Viranomaiset tutkivat siellä asiaasi.»

Mikko näytti hätääntyvän tästä vastauksesta. Sen sai aikaan tuo sana viranomaiset, sillä Mikon kokemukset viranomaisista eivät olleet miellyttäviä.

»Panevatko he minut vankilaan?» kysyi hän metsämieheltä.

»Eivät toki. Miksikäs sinut sinne pantaisiin!»

»Kun olen varastanut Andersonilta nauriita.»

»Ei kannata surra», sanoi metsästäjä lyöden asian leikiksi. »Jos niin vähästä linnaan pantaisiin, niin meistä taitaisi yksi ja toinen istua telkien takana.»

— — —

Toimeenpantiin tarkka tutkimus. Farmari oli pidätettynä pidemmän ajan.

Tuomari ehdotti, että otettaisiin selvä Mikon sukulaisista kotimaassa tai että hänet luovutettaisiin ottolapseksi jollekin haluavalle. Koko kuulustelun ajan olivat Mikon kasvot olleet vakaat ja liikkumattomat, mutta tämän kuultuaan hän näytti hätääntyvän.

»Sallikaa minun jäädä Kanadaan. Minä en tunne muita maita.»

»Mutta mitä sinä täällä tekisit, hyvä lapsi? Eihän sinulla ole täällä yhtään sukulaista, joka sinusta voisi huolehtia», vakuutteli hänelle tuomari.

»Minusta tulee tukkimies», sanoi hän yhtä ylpein

äänin, kuin olisi hän sanonut aikovansa presidentiksi. »Minä haluan asua metsissä, ja kun olen kyllin vanha, hankin itselleni uutismaan, jota viljelen.»

Tuomari katsoi poikaa hämmästyneenä. Aikamieskö seisoi hänen edessään? Hän näki pojan vahvat ja jäntevät lihakset.

»Kuten tahdot, poika», sanoi hän vihdoin. »Sinunlaisesi poika on aarre mille maalle tahansa. Kanada tarvitsee voimakkaita miehiä, ennen kaikkea se tarvitsee miehiä, jotka voivat sanoa: »Minä rakastan Kanadaa ja tahdon jäädä tähän maahan!»

MENNEITÄ MUISTELLESSA

Juna kiiti länteenpäin Winnipegistä läpi aavojen vehnävainioiden, halki kultaisen meren, joka hiljalleen aaltoili tuulessa. Kultaa nämä vainiot todella niiden omistajille merkitsivätkin, ja kaukaisissakin maissa sai moni ihminen niistä ravintonsa ja terveytensä. Ne puhuivat selvää kieltä työn palkitsemisesta sekä toiveista, jotka ovat loistavasti toteutuneet.

Matkustaminen preerian lävitse ei ole niin yksitoikkoista kuin saattaisi luulla, sillä preerialla on oma viehätyksensä. Avara taivas ja komea auringonlasku tarjoavat mielikuvitukselle otollisen ympäristön. Usein juna pyyhälsi ohi preeriajärven, jotka ovat laakearantaisia ja matalia, mutta eivät suinkaan hylättyjä, sillä veturin viuhina nostatti niistä aina lentoon parven vesilintuja, joiden rauhaa oli häiritty.

Eräässä etelä-Albertan pienessä kaupungissa Mr. ja Mrs. Field astuivat junasta jatkaakseen sieltä autolla matkaansa eräälle suurelle preeriafarmille, jonne heitä jo kauan oli odotettu. Mr. Hansen, farmin

omistaja, istui itse ohjaamassa. Hän oli lujarakenteinen mies, ja hänen käytöksestään kuvastui tuollainen tyyni varmuus, jollaisen taatun taloudellisen aseman sekä menestyksellisen ja hyödyksi eletyn elämän tietoisuus synnyttää. Kerran hän oli ollut siirtolainen, mutta siitä oli jo pitkä aika. Kanada oli nyt hänen kotimaansa; siellä hän oli taistellut taistelunsa ja saanut voiton. Sen kamaraa hän rakasti, maata, minkä hän oli tehnyt hyötyä tuottavaksi ja jonka avulla hän oli saavuttanut menestyksensä.

»Onko farmille pitkäkin matka?» kysyi Mrs. Field auton lähtiessä liikkeelle.

»Rautatieasema on rakennettu mailleni», vastasi farmari, »mutta jos tarkoitatte, kuinka pitkä matka on itse kartanolle, niin onhan sinne kolme neljä mailia.»

»Sitten kai farminne on tavattoman iso — neljä mailia!» ihmettelivät Mr. ja Mrs. Field, jotka eivät kotimaassaan olleet tottuneet tällaisiin suuruussuhteisiin.

»Eipä se mitään tavatonta ole», sanoi siihen mies rattinsa äärestä, jättäen vieraat kuitenkin epätietoisiksi farminsa suuruuden suhteen.

Auton pysähtyessä pääoven eteen tuli sisältä sievä naishenkilö — hänellä oli hymykuopat poskissaan — ja toivotti vieraat tervetulleiksi. »Kuinka haus-

kaa, että vihdoinkin tulitte», hän sanoi, ja hänen kasvojensa ilme todisti, että hän myöskin tarkoitti, mitä sanoi. »Ja olipa hyvä, että tulitte nyt, ettekä viikkoa myöhemmin, jolloin meillä alkaa elonkorjuu ja vuoden kiirein aika, kun on pidettävä huoli koko korjuuväestä. Siinä onkin hommaa kerrakseen. Kyllä talvi onkin sitten tarpeen uusien voimien keräämiseen.»

»Niin, kyllä tämä nainen on saanut kokea monet vaivat ja vastukset», sanoi isäntä tarttuen hellästi hänen käteensä. »Saanko esittää sisäasiain- ja rahaministerin, joka väliin toimii niinkuin olisi koko hallitus.»

»Tämä valtakunta on kunniaksi hallitukselleen», sanoi Mr. Field ja katseli ympärilleen. »Ja jos te, Mr. Hansen, olette siinä kansalainen, ei teidän ole syytä koskaan ryhtyä vallankumoukseen.»

Mr. Field tunsi kotimaassa sen paikkakunnan, missä Mr. Hansen oli syntynyt. Se oli kyläpahanen, minkä pellot olivat karuja ja hedelmättömiä, hiessä otsan oli niistä leipä irti kiskottava. Tämä kaksikerroksinen talo, jonka kuistia humalaköynnökset verhosivat, oli palatsi hänen kotimökkinsä rinnalla. Pihanurmikkoa koristivat kauniit istutukset. Taloa ympäröitsi puutarha, jossa puiden oksat notkuivat kypsyvien hedelmien painosta.

»Puut», selitti farmari, »ovat sotilaitamme, jotka

taistelevat luonnon tuhoavia voimia, preerian myrskyjä, hellettä ja hallaa vastaan. Saattaisipa talomme olla jonakin päivänä poispyyhkäisty, ellei meillä olisi puitamme. Mutta mennäänpä sisään, kun ilmakin tuntuu käyvän viileäksi.»

Huoneissa oli kodikasta ja viihtyisää.

»Haluatteko kuulla gramofoonia vai radiota? Sinfoniako vaiko jazz — tai ehkä jotakin muuta? Radion olen hankkinut vaimoani varten, jotta hän pysyisi hengissä.»

»Uskokaapa nyt häntä! Omat heikkoutensa hän panee minun syykseni», sanoi Mrs. Hansen nauraen. »Ei hän kuitenkaan ole aivan yhtä paha, kuin miltä kuulostaa.»

»Ihastuttava valtakunta tosiaankin», selitti Mrs. Field innoissaan. »Mutta olkaa hyvä ja sulkekaa radio; onhan meillä aikaa kuunnella sitä sitten, kun ei ole puhumista. Aikomukseni nähkääs on tehdä hiukan uteliaita kysymyksiä, välittämättä ensinkään siitä, mitä te minusta ajattelette.»

»Kysykää pois vain, siitä vaimoni pitää», kehoitti isäntä nauraen. Mutta älkää kuitenkaan udelko, kuinka hän joutui näille maille ja farmarin vaimoksi, sillä se on hänelle vähän niinkuin arka paikka, eikä hän valehdellakaan tahtoisi.»

»Kas, kas!» nauroi vaimo, ilmeisesti leikinlaskun

huvittamana. »Onkos tuo nyt soveliasta, että mies vihjailee vaimonsa heikkouksista ja hairahduksista, vaimonsa, joka kohta on ollut kolmekymmentävuotta hänen elämänkumppaninaan.» Sanoja seurasi säteilevä hymyily ja nyrkinheristys.

»No niin, minä en liikahda paikaltani, ennenkuin olen kuullut kaiken juurta jaksaen, kosiskelut ja kaikki», sanoi Mr. Field päättävästi ja asettui entistä mukavampaan asentoon.

»Syökäämme kuitenkin ensin illallinen», sanoi Mrs. Hansen, »sillä tarinamme ei olekaan aivan lyhyt.»

Illallispöydässä vieraille esitettiin kaksi komeata poikaa, joista vanhempi oli kaksikymmentäkuusivuotias, sekä seitsentoistavuotias kukoistava tytär.

»Nämä kolme ovat poikuettamme», sanoi Mr. esitellessään heidät. »Ovat vain liiaksi lellitellen kasvatettuja. Itse he tuskin käsittävät, kuinka hyvät päivät heillä oikeastaan on. Tekeepä hyvää teille, lapset, kuulla äitinne kertovan alkuvaikeuksistamme. Ei meillä ollut silloin silkkejä eikä hopeoita. Teidän tulisi kuulla tarinamme ainakin kerran vuodessa.»

»Nuo lamput ovat hirvittäviä», sanoi toinen pojista kaikkien kokoonnuttua arkihuoneeseen.

»Niin ovat minunkin mielestäni», sanoi tytär. »Isän pitäisi ostaa sievä lattialamppu.»

»Teidän tyytymättömien olisi pitänyt asua ensimmäisessä tuvassani, joka oli maahan kaivettu», sanoi isä lyhyehkösti ja koetti olla ankaran näköinen. »Tupa on aivan liian hieno nimitys sellaiselle. Luola se oli, kattona turve. Osaisittepa nyt antaa arvon tavarallenne. Aikomukseni oli säilyttää tämä maja noilta ajoilta, jolloin ihmiset olivat vielä ihmisiä eivätkä ansarikukkasia, mutta lehmät tuhosivat suunnitelmani puhkaistessaan katon sorkkinensa, ja sade piti huolen lopusta ja hävitti minun ylpeyteni. Mutta nyt annan vaimolleni suunvuoron, sillä hän pitää puhumisesta ja harjoittelu on tehnyt hänestä aika taiturin. Me olemme valmiita kuulemaan, tappi auki vain!»

»Tuollainen hän on aina», sanoi hänen vaimonsa. »Saisi sytyttää piippunsa ja painua levolle.» Ja kääntyen vieraiden puoleen hän sanoi: »Mistäpä minä sitten teille kertoisin?»

»Kaikesta», sanoi Mr. Field painokkaasti.

»Paljon vaadittu, mutta minä olen tottunut sellaiseen. Kerronpa ensiksi selvyyden takia miehestäni ennen naimisiin menoamme. Jokohan hän nukkunee?»

»Naisten ei yleensä pitäisi välittää miestensä aikaisemmista vaiheista. Siinä on jo kylliksi, jos he osaavat tehdä selkoa päivistä ja öistä

sen jälkeen kuin kohtalokas askel on tullut otettua.»

Mrs. Hansen ei ollut kuulevinaankaan hänen sanojaan. »Mies, joka kuorsaa tuolla nurkassa, syntyi noin kuusikymmentä vuotta sitten jossakin siellä kotimaassa. Sen asian suhteen ei Kanadalla kaikeksi onneksi ole mitään osuutta eikä vastuuta kannettavanaan. Vanhassa maassa hän kai vieläkin olisi, ellei erään hänen enonsa päähän olisi pälkähtänyt lähteä Amerikkaan, muassaan pieni orpo poikanen, minun mieheni. Siihen aikaan ei setä Samuli pitänyt niin tarkkaa lukua niistä, jotka hänen ovelleen kolkuttivat, kuin nykyjään. Mieheni oli silloin kymmenvuotias.»

»Kaksitoista», oikaisi lempeä ääni, joka kuului tulevan jostakin suuren nojatuolin perukoilta.

»Se ei vaikuta asiaan. Joka tapauksessa siitä on niin pitkä aika, että hän saattaisi olla Uuden Englannin siirtolaisia. No niin, hän oli siis kymmenvuotias tällöin, ja hänen enonsa suuntasi kulkunsa suoraa päätä länteen — Utahiin. Siunattu asia, ettei hänestä tullut mormoonia.»

»Sepä olisikin hieno aate. Vaikka kyllähän se on niin, kuten aina olen sanonut, että yhdessäkin on kylliksi. Sivumennen sanoen me emme menneet Utahiin vaan Wyomingiin.»

»Sitenhän sanoinkin», jatkoi vaimo. »Viisi—kuusikymmentä vuotta sitten he tallustivat Wyomingiin ja...»

»Neljäkymmentäkuusi vuotta sitten, jos saan luvan häiritä.»

»Etkä saa. Melkein viisikymmentä vuotta sitten. Uskoisitteko häntä niinkään vanhaksi? Hän on kohta kuusikymmentä ja on vallaton kuin lapsi. Parasta pitää kutakin niin vanhana kuin miltä hän vaikuttaa, etenkin jos on naimisissa hänen kanssaan.

»Paljoakaan en tiedä hänen vaiheistaan seuraavan kymmenen vuoden aikana. Kolmenkolmattavuotiaana kävivät Yhdysvallat hänelle liian ahtaiksi ja hän päätti koetella Kanadaa. Hän oli tavannut tältä maailman kulmalta erään miehen, joka oli kertonut, että maata sai, kun vain anoi ja että maa oli tuottavaa kuin kulta. Eteläisessä Albertassa oli muka paratiisi ollut aikoinaan, käärmettä lukuunottamatta. Mieheni on aina ollut herkkäuskoinen, ja tämänkin hän nieli täydestä. Kiireesti hän kokosi kamppeensa, sillä hän oli kuullut, että rakennettaisiin rautatie, joka suunnattomasti kohottaisi maiden arvoa. Ei hänen olisi tarvinnut sen puolesta kiirettä pitää, sillä rautatie rakennettiin vasta kahdeksantoista vuotta tämän jälkeen.»

»Parempi kahdeksantoista vuotta liian myöhään

kuin viikkokin liian aikaisin», kuului ääni piipun haikujen lomasta.

»Saatat olla oikeassa. Tänne hän siis nyt joka tapauksessa tuli, eikä Kanada viitsinyt hänen takiaan päätänsä vaivata. Uutismaan hän sai, ja suuremman kuin nykyjään annetaankaan. Teidän on mahdotonta kuvitellakaan, millaista tyhjästä aloittaminen oli: ei asumuksen näköistäkään, ja paikka samanlaisessa asussa kuin luoja sen luomisen päivinä oli käsistään jättänyt. Mieheni on kertonut minulle puhveleista ja intiaaneista, tulvista ja muista luonnonoikuista. Niistä saa kyllä huoletta koko joukon vähentää, mutta totuutta jää kuitenkin kylliksi kauhistuttaakseen kenetkä vaan.

»Voinpa hyvin mielessäni kuvitella, kun poika lähti taipaleelleen Kanadaan, toverinaan muuan toinen nuorukainen Yhdysvalloista. Näen vanhanaikaisen härkävaljakon vaunuineen sekä lehmän sidottuna vaunujen perään, joihin heidän koko maallinen omaisuutensa oli koottu, kaikki tavaroita, joita he arvelivat uutisasukkaan tarvitsevan. Joskus mieheni ollessaan puheliaalla tuulella, kertoilee elämästään maaluolassa, mikä oli hänen asuntonaan kahden vuoden aikana, sekä noista intiaaniesineistä, jotka riippuvat tuolla seinällä. Jokaisella esineellä on oma tarinansa. Tuo hiuskimppu tuolla ei ole

mikään intiaanin päänahka, vaan minun ihana palmikkoni. Kun leikkasin hiukseni, halusi mieheni ripustaa ne tuon sotakirveen alle muistoksi näiltä päiviltä villissä lännessä. Oletteko ennen tavanneet miestä, joka tunnustaa ilokseen katselevansa vaimonsa päänahkaa, jonka hän on seinälleen ripustanut.

»Olen taaskin eksynyt asiastani, mutta koetetaan palata. Kahden vuoden kuluessa mieheni suoritti työn, mikä olisi kunniaksi mille uutisasukkaalle tahansa. Uskomattoman suuren alueen oli hän raivannut viljelykselle, ja maa osoittautuikin yhtä hedelmälliseksi kuin oli luvattu. Hän oli myöskin rakentanut uuden asunnon, jota poika parka piti ihmesaavutuksena aikaisemman tekeleensä rinnalla. Sitä on kerrassaan mahdotonta kuvailla. Oman arvonsa tunteva lehmäkään ei olisi sitä pysyväksi asunnokseen tunnustanut. Miehestäni tämä turpeinen mestariteos oli niin ihana, että siitä ei muuta puuttunut kuin emäntä. Yksinäisyys alkoi häntä ikävystyttää, ja niinpä hän päättikin naida.

»Kaikki oli siis kunnossa ja ainoana huolena oli, että hän ei koko avarassa maailmassa tiennyt ketään, jota olisi kosinut ja kenen kanssa maallisen omaisuutensa jakanut, johon tähän aikaan kuului miltei pelkästään valoisia suunnitelmia ja tulevaisuuden toiveita.

»Tekisi mieleni lähettää lapset pois huoneesta, mutta varmaankin he ovat jo kyllin vanhoja ymmärtämään, että sellainen, mikä noihin pioneerien aikaan ehkä oli oikein ja puolustettavissa, ei nykyjään aina kävisi päinsä.»

»Voi sitä äitiä», sanoi tytär. »Mehän olemme kuulleet tuon jutun jo tuhat kertaa, ja sitäpaitsi me nuoret emme välitä ulkonaisista muodoista läheskään niin paljon kuin te aikoinanne.»

»Eikä äidin tarvitse pelätä», sanoi toinen pojista, »että me seuraisimme esimerkkiä, sillä nykyjäänhän eivät lapset koskaan kulje vanhempiensa jälkiä.»

»No voittepa sitten jäädä kuulemaan», sanoi äiti. »Mihin minä jäinkään? Aivan niin, tämä mies, jonka keralla kohta kolmenkymmenen vuoden aikana olen jakanut niin kakut kuin kannikatkin, viritti ansan ja sai minut satimeensa. Mutta kertoakseni asian oikeassa järjestyksessä, täytyy minun aloittaa uusi luku ja kertoa vähän itsestäni.

»Kuusitoistavuotiaana läksin kotimaastani. Isäni oli levoton äidin kuoleman jälkeen ja halusi muuttaa uuteen ympäristöön. Kauan emme olleet vielä asuneet New Yorkissa, kun isäni kuoli. Jäin yksin maailmaan, yksin suureen, vieraaseen maahan ja muistan hyvin, kuinka onneton olin, kun en tiennyt kuinka selviytyisin vaikeuksistani. Jos minulla olisi

ollut rahaa, olisin matkustanut takaisin kotimaahani, ja toisenlainen olisi nyt tarinani. Kaikeksi onneksi ei ollut rahaa. — Tämä on kohteliaisuus Mr. Hansenille. — Huomaatteko, kuinka hän punastuu?

»Muuan kaukainen sukulainen, jolla oli farmi Massachusettissa, kirjoitti minulle tarjoten kotia perheessään. Näitä ihmisiä en ollut koskaan ennen nähnyt, mutta iloinen olin, kun vain sain suojan pääni päälle. Tuo sana »koti» minua kovin miellytti. He lähettivät minulle matkarahat ja olivat hevosella vastassa, kun saavuin.

»Työtä en ole koskaan pelännyt, mutta farmilla työnteko tuntui rangaistukselta. Ehkäpä olin liian herkkä vaikutteille, mutta aina minusta tuntui, kuin olisin syönyt armopaloja. Oloni tunsin tukalaksi, kun en oikein tiennyt asemaani perheessä, etenkin silloin, kun oli vieraita. Oikeastaan en ollut edes palvelija, vaan paljon pahempaa — palkaton ja vähäksytty työorja ja köyhä sukulainen. Kuitenkin olin nuori ja olisin pitänyt huvituksista ja kauneista vaatteista. Minulla ei edes ollut minkäänlaista kavaljeeria; miehistä oli puute sillä paikkakunnalla. Jännittävät seikkailut tapahtuivat vain mielikuvituksessani. Minä odotin HÄNTÄ ja suurta rakkautta, mutta päivät kuluivat minkään tapahtumatta. Sydän oli lakata lyömästä, kun joskus kau-

hea ajatus minut valtasi, että jäisinkin ehkä vanhaksi piiaksi. Jotakin oli tehtävä, mutta mitä?

»Eräänä iltana, kun isäntä luki sanomalehteä, hän rypisti kulmiaan ja heitti lehden vihaisena luotaan. 'Nuo naimailmoitukset ovat häpeäksi. Ne olisi kiellettävä lailla. Joku ymmärtämätön tyttö saattaa hyvinkin tarttua syöttiin ja joutua tuhon omaksi.'»

»Farmari ja hänen vaimonsa olivat ahkeria kirkossakävijöitä ja ankaria puritaaneja. Jos he olisivat saaneet määrätä, olisivat he kieltäneet kaikki huvitukset synnillisinä. Nuoren polven kurittomuudesta he puhuivat yhtä paljon kuin muutamat ihmiset nykyaikanakin tekevät. Usein minunkin tekee mieleni parjata tätä nykyajan nuorisoa, sillä se on todella kauheata, mutta silloin aina muistuu mieleeni farmari, ja minä suljen tiukasti suuni.

»Kuuntelin tarkoin isännän sanoja ja heti kun saatoin, sieppasin lehden itselleni kenenkään huomaamatta. Silmäilin hätäisesti palstoja ja sieltä sen ilmoituksen löysinkin. Kaikkien näiden vuosien jälkeen muistan sen vielä ulkoa sanasta sanaan. Näin se kuului: *Neidot huomatkaa! Onko ketään niin rohkeata, joka uskaltaa ruveta ahkeran ja kunnollisen preeriafarmarin vaimoksi Kanadaan, lähelle Yhdysvaltojen rajaa. Ainoastaan nuorta, iloista, ahkeraa ja kunnollista tyttöä halutaan. Kauneilla on etusija.'*

Alla oli Peter Hansen sekä osoite. Sydämeni jyskytti kiivaasti lukiessani tätä erikoista kynäntuotetta. Tuntui aivan kuin minua olisi kosittu. Tämä kuulosti liian ihanalta ollakseen totta. Ehkäpä minun ei sittenkään tarvinnut kuolla vanhana piikana. Mutta äkkiä apeutui mieleni. Olin kyllä nuori, en vielä aivan kahdeksaakaantoista, mutta olinko myöskin ahkera, iloinen ja kunnollinen? Ja kuinka oli kauneuden laita? Se minua erittäinkin arvelutti. Sen iltaa tutkin itseäni ahkerasti peilin edessä. Tulin siihen lopputulokseen, että olin koko lailla mukiin menevä, mutta silloin taas ajattelin, että en ollutkaan ehkä aivan puolueeton arvostelussani.

»Kuolinpäivääni saakka olen muistava tuon illan ja seuraavan yön. Enpä juuri unta silmiini saanut. Oli kauhean vaikeata ratkaista, vastaisinko ilmoitukseen — tytöt olivat siveitä siihen aikaan. Tiesin kuitenkin koko ajan, että tulisin vastaamaan; sen olin oikeastaan päättänyt jo ilmoitusta lukiessani. Oli kauhean jännittävää, pelkäsin, mitä tästä sanoisi farmari, joka oli valmis valvomaan yhteiskunnan moraalia. Selkäpiitäni karmi. Olihan se häpeämätöntä, sopimatonta ja uskaliasta, mutta päätin yrittää.

»Aamulla varhain hiivin vuoteestani ja ryhdyin kirjoittamaan. Kaikki tekeleeni minä revin pala-

siksi ja vasta viimeisen minä päätin lähettää siitä yksinkertaisesta syystä, ettei minulla ollut enää paperia. Näin minä kirjoitin: '*Pelkään Teidän luulevan minua huonoksi ja ujostelemattomaksi tytöksi, mutta minä niin haluaisin itselleni oman kodin ja varmasti koettaisin olla ahkera ja kunnollinen ja niin iloinen, kuin miksi Jumala on minut luonut. Osaan keittää ruokaa!*' Tätä seikkaa ajattelin hyväksi suositukseksi, sillä olin joskus kuullut, että tie miehen sydämeen käy hänen vatsansa kautta. Ensimmäisessä kirjeessäni olin kirjoittanut, että kaipasin kunnon miestä, jota saisin rakastaa ja joka rakastaisi minua ja että pelkäsin kuolevani vanhana piikana, mutta kirjoitettuna se näytti minusta niin häpeämättömältä, että revin kirjeen. Tien laidassa oli kirjelaatikko. Sinne minä kiiruhdin, sillä pelkäsin, että rupeaisin katumaan kirjettäni. Kuullessani kirjeen tipahtavan laatikkoon, oli kuin kohtalo olisi sanonut minulle: 'Nyt sinä olet tehnyt sen, Anna!'

»Jännitys, jota kesti viikkomäärin, oli kerrassaan kamalaa. Talonväki kai jo luuli mieleni tasapainon häiriytyneen. Rakentelin pilvilinnoja, ajatukseni liitelivät korkeuksissa. Hetkin näyttivät toiveeni valoisilta, synkentyäkseen taas heti seuraavana hetkenä aina toivottomuuteen saakka. Kuukaudet kuluivat vastauksen saapumatta. Lopuksi lakkasin jo

toivomasta ja mieleni alkoi rauhoittua. Millainen houkkio olinkaan ollut. Tuollainen houkutteleva ilmoitus oli tietenkin tehonnut tuhansiin muihin tyttöihin, joilla oli paremmat mahdollisuudet kuin minulla.

»Syyskuun alussa eräänä päivänä ollessani juuri noutamassa vettä lähteestä, näin kookkaan miehen lähestyvän kartanoa. Hän katseli oudoksuen ympärilleen, ikäänkuin ei aikaisemmin olisi liikkunut niillä mailla. Nähdessään minut hän suuntasi kulkunsa suoraan luokseni lähteelle. Minusta se on aivan selittämätöntä, mutta heti kun näin vieraan, tiesin, että siinä oli unelmieni sankari Kanadasta. Sydämeni sykähteli oudosti, henkeäni salpasi ja minä laskin sangon maahan. Mies katseli minua hiukan omituisesti, ja hymyili tuota eriskummallista hymyään, joka minua niin usein on vimmastuttanut. Hän moitti minua leikillisesti veden läikyttämisestä. Sitten hän kävi jälleen totiseksi, paitsi tuota veitikkaa tuolla silmäkulmassa, mikä siellä pysynee tuomiopäivään saakka.

»'Onko tämä Johnsonin farmi? Ja oletteko te ehkä Anna Wide?'

»'Mistä te tiedätte minun nimeni', huudahdin hölmistyneenä. Mieleni teki huutaa, sillä kaikki oli tapahtunut niin äkkiä ja odottamatta, ja samalla mi-

nua myöskin nauratti. Sisälläni kaikui ja raikui, tämä tunne kasvoi kasvamistaan, ja minut valtasi sanomaton ilo sen johdosta, että tuo mies vierelläni oli niin kaunis ja komea, jäntevä, solakka ja voimakas. Sillä joskus, kun satuin olemaan järjissäni, olin ajatellut, että entäpä jos hän osoittautuisikin lyhyeksi, lihavaksi ja viisikymmenvuotiaaksi.

»Kohteliaasti hän otti sangon käteensä. Minä kiiruhdin hänen edellään.

»Eteisessä hän tarttui käteeni ja sanoi: 'Kylläpäs te kiirettä osaatte pitää ja ketterästi kulkea, ja teillä on kaunis kaula ja silmänne ovat kerrassaan ihastuttavat. Ja te osaatte keittää, sese vasta jotakin. Minua on nälättänyt siitä saakka, kun luin kirjeenne. Hyvä tästä tulee, sen tiedän.'

»Olin peloissani enkä pysähtynyt kuuntelemaan, vaikka monesti olinkin ajatellut, kuinka ihanaa mahtaisikaan olla, jos saisi kultansa suusta kuulla kauniita asioita. Riuhtaisin tuvan oven auki ja syöksyin sisään, jättäen pojan omaksi huoleksi selittää läsnäolonsa, niinkuin hän parhaiten taisi. Ikävä kertoa, mutta ensi töikseen hän tekaisi pienen hätävalheen — sanon sen kohteliaisuuden vuoksi näin lievästi, sillä oikeastaan hän päästi oikean emävalheen.

»'Hyvää iltaa', hän sanoi ja tervehti hämmästy-

nyttä paria. 'Vanhassa maassa me olimme naapurukset ja ystävykset Annan kanssa ja täällä päin liikkuessani ajattelin sopivaksi poiketa tervehtimään pikku Annaa'.»

»Olin räjähtämäisilläni jännityksestä. Minusta tuntui, että tuo julma valhe oli oikaistava. En tiedä mikä minuun meni, sillä olen aina ollut totuutta rakastava — varmaankin hänen läsnäolonsa vaikutti minuun niin voimakkaasti ja lumoavasti — mutta, ikävä kertoa, hänen huonoa esimerkkiään seuraten kuulin oman ääneni sanovan: 'Niin, pieninä me usein leikimme yhdessä.'

»Kaikki kävi paremmin kuin olisi saattanut odottaa. Talonväki näytti mielistyneen miekkoseeni. Hän jutteli heidän kanssaan leikkisään tapaansa ja saipa hän isännänkin kertomaan kaskuja. Minä uskalsin tuskin sanaakaan lausua, rauhattomuuteni vain kasvoi kasvamistaan. Pelko siitä, että talonväki keksisi asian oikean laidan, sai minut petollisesti liittoutumaan vieraaseeni. Me olimme rikostovereita ja sekin seikka lisäsi jännitystäni.

»Ilmeisesti hän odotti tilaisuutta saadakseen kahdenkesken puhella kanssani. Kun sitä ei näyttänyt tulevan, esitti hän asiansa isännälle näillä sanoilla: 'Luulen teidän arvanneen, etten ole tullut tänne yksistään kohteliaisuuden vuoksi, vaan minulla on

muutakin mielessä. Anna ja minä olimme ystävykset kotimaassa, ja tulin nyt kysymään häneltä, koska me menemme pappilaan. Mitä pikemmin, sen parempi, sillä piakkoin on minun lähdettävä asioilleni länteen'.

»Pidätin henkeäni. Usein olin kuvitellut mielessäni, miten minua kosittaisiin. Olin ajatellut kauniista kuutamosta, vienosta soitosta ja palavista rakkaudentunnustuksista. Olin joskus lukenut kirjoista tällaista. Elämäni suurin hetki oli nyt pilalla. Jollei olisi ollut yhteisen salaisuuden tuottamaa jännitystä, niin todella olisin pettynyt aika tavalla.

»Hyvin me selviydyimme näiden mitään aavistamattomien ihmisten kanssa. Olin sekä häpeissäni että kiitollinen. Mieheni jutut tosin pelastivat maineeni, ja tästä hetkestä lähtien minulla on ollut sangen korkea käsitys mieheni oveluudesta ja petkutustaidosta.

»Mieheni kiirehti liittoamme, ja minäkin halusin pian pois farmilta. Seuraavana päivänä kokoilin vähäistä omaisuuttani. Menimme pappilaan ja minä lupasin rakastaa, kunnioittaa ja totella miestä, josta en tiennyt muuta kuin että hän oli maailmanmestari valehtelemisessa. Jumala todellakin on hullujen holhooja. En silloin tiennyt paljoakaan maailman tavoista, ja usein minua puistattaa aja-

tellessani, kuinka olisi saattanut käydä. Muutamilla on enempi onnea kuin järkeä.

»Meidät vihittiin joulukuun alussa, ja jouluksi laskimme olevamme kotona. Matkavaikeuksien ja huonojen teiden takia saavuimme perille vasta uudeksi vuodeksi. Te, jotka olette tulleet tänne rautateitse, ette voi kuvitellakaan, millaisten matkojen takana tämä paikka oli ennen radan rakentamista. Tuntui kuin olisimme olleet matkalla maailman ääreen. Minua ei kuitenkaan peloittanut, enkä sitä joutanut juuri miettimäänkään. Onnellisempi en ollut koskaan ollut, sillä niinkuin hyvän tytön tuleekin, olin heti rakastunut mieheeni. Tällaista avioliittoa vastaan voidaan kyllä esittää yhtä ja toista. Myönnän, ettei se ollut sovinnaisten tapojen mukainen, mutta tiedän myös, että monen rakastavaisen rakkaus on sammunut heti vihkimisen jälkeen. Meidän kurtiisimme alkoi silloin, kun pappi oli sanonut »amen» ja loppui, niin miksikä en kertoisi teille häpeällistä totuutta, ei se ole vielä loppunut.»

»Kas, kas , kas», kuului miehen ääni nurkasta päin.

»Minä kun luulin sinun jo nukkuvan; en minä muuten olisi sitä kertonut. Mutta minun täytyy jatkaa kertomustani, ennenkuin teitä kaikkia rupeaa nukuttamaan.

»Sille matkalle oli tarinamme vähällä loppua.

Lähtiessämme aikaisin aamulla viimeisestä majapaikastamme, vallitsi mitä kaunein sää. Kuljettava taipaleemme oli neljä peninkulmaa aavaa preeriaa. Puolenpäivän aikaan nousi hurja rajuilma, alkoi pyryttää ja lumiräntä pieksi kasvojamme. Olimme asumattomalla ja aavalla preerialla, kun myrsky yllätti meidät. Silmä ei löytänyt maastosta minkäänlaista kiinnekohtaa. Ympärillämme olivat vain preerian loivasti kupertuvat lakeudet. Jos peninkulmien päässä olisikin ollut jokin turvemaja, emme saattaneet sitä nähdä. Ei ollut tien näköistäkään, jota olisi voinut seurata. Lunta tuli sakeasti ja se esti meitä näkemästä eteemme. Tuuli riehui ympärillämme ja ahtoi vaatteiden kaikki poimut täyteen lumisohjua, joka jäätyi ja kangisti jäsenemme.

»En olisi tässä tarinoimassa, ellemme lopen uupuneina olisi saapuneet vihdoin murtomaaseutuun, missä joen törmä tarjosi meille jonkinlaista suojaa. Niin mitätöntä kuin se olikin, pelasti se kuitenkin henkemme.

»Kuinka me vihdoin kodin saavutimme, sitä en pysty kertomaan. Olin turtunut ja huumautunut; Peter oli hellä ja hoivaavainen. Matkaamme hän kutsui minun tulikasteekseni, vaikka 'tuli' ei todellakaan ole oikea sana, mutta tiedätte kyllä, mitä tarkoitan. Nyt olen preerian uskollinen lapsi, mutta

aina myrskyn riehuessa ajattelen tuulen tapaamia matkamiehiä. Mutta preeria ei enää olekaan preeria.

»Jos matkamme olisi sujunut mukavasti, olisin varmasti nyrpistänyt nenääni nähdessäni kotimme. Se oli matala turvemaja, puoleksi maahan kaivettu. Mutta silloin se oli armain näky, mitä toivoa saattoi, taivas, missä kärsimykset ja kauhu lakkasivat. Sen puutteita eivät silmäni silloin nähneet. Olihan se koti. Rautakamiina piti majan suloisen lämpimänä ja kodikkaana. Olimme nuoria ja onnellisia, mieli täynnä valoisia tulevaisuuden toiveita.

»Kevät oli aikainen sinä vuonna. Lumi suli nopeasti kuin olisi taikoja tehty. Muutaman päivän elimme melkein kuin järven keskellä. Puro paisui laajaksi virraksi, ja minä uskoin vakavasti, että peltomme olivat siirtyneet paikoiltaan.

»Ensimmäisen vuoden aikana oli meidän koettava toinen ankara preeriamyrsky. Kolmeksi päiväksi oli meidän otettava karjamme tupaseemme, vaikka tilaa oli tarpeeksi tuskin meille kahdellekaan. Viheliäinen karjakatos ei suonut tarpeellista suojaa eläimillemme, joten emme uskaltaneet jättää niitä ulos. Erämaassa kiintyi kotieläimiinsä, kuin olisivat ne olleet perheenjäseniä. Ahdasta meillä oli, mutta hyvä sopu antoi tilaa.

»Monta kovaa sain epäilemättä kokea nuorikkona ollessani, mutta näin jälkeenpäin katsoen piirtyvät nuoruuden päivät silmiini selvinä, puhdistuneina ja kirkastuneina. Varjot muodostavat taustan, jota vastaan valokohdat vain paremmin erottuvat. Mies, joka sanoi, että elämämme on lyhyt ja että sen työteliäimmät ja vaikeimmat päivät ovat sen parhaat, se mies tunsi elämää. Me saimme ahertaa ja nähdä vaivaa, mutta meillä oli nuoruutemme, toivomme ja rakkautemme, ja elämämme oli kuin sadun seikkailua. Vaivannäöstämme ja kieltäymyksistämme saimme täyden palkinnon. Tuolin tai pöydän tai jonkin muun pienen esineen hankkiminen oli aina tapaus, josta saatoimme vilpittömästi iloita. Kaikkein vaikeimmalta tuntui yksinäisyys, varsinkin niinä aikoina, jolloin mieheni viipyi asioittensa takia poissa päiväkaudet.

»Naapureina meillä oli englantilainen, ruotsalainen ja skotlantilainen perhe. Siihen aikaan olivat läheisiä naapureita nekin, jotka asuivat kymmenen mailin päässä toisistaan. Ruotsalainen perhe on vielä täällä, muut ovat muuttaneet jo aikoja sitten muille maille.

»Kohta tulomme jälkeen kävi englantilainen vaimo uusia naapureitaan tervehtimässä. Hän oli laiha ja kalpea, kasvoillaan tyytymätön ja huolekas ilme.

Hän surkutteli minua tyttö raukkaa, joka olin tullut erämaahan elävänä haudattavaksi. Sitten hän ryhtyi kertomaan minulle kauheita asioita, mitä preerialla saattoi tapahtua, selittäen ne perin pohjin. Ilman näitä onnettomuuksiakin, hän selitti, ei preeria ollut sovelias paikka naiselle, joka sai raataa täällä kuin vetojuhta. Kaikkein pahinta oli yksinäisyys, kun ei päiväkausiin saanut kenenkään kanssa jutella; siitä saattoi tulla hulluksi.

»Enkä kielläkään, etten tuntenut yksinäisyyttä, etenkin silloin, kun mieheni viipyi poissa useita päiviä. Tunsinpa mieleni joskus katkeroituvankin. En ollut tottunut preeriamaisemaan — silmänkantamattomiin lakeuksiin ja avaraan taivaanrantaan. Preeria rajattomuudessaan tuntui olevan maailman ääri, missä iäisyys alkoi. Olin tottunut vaaroihin ja kukkuloihin, joilta vaihtelevat näköalat aukenivat. Jokaisen, joka tulee muualta preerialle, on koettava tämä muutos ja totuttava siihen.

»Näin ei kuitenkaan ollut englantilaisen naisen laita. Häntä ei maisema vaivannut niinkuin usein minua, mutta hän kärsi seuran puutteesta. Hänen tyytymättömyytensä oli tarttuvaa, eikä mieheni sentähden katsellut seurusteluamme suopein silmin, vaan oli iloinen, kun englantilainen perhe muutti pois. Minä kyllä ymmärsin naisraukkaa ja säälin

häntä. Hän oli syntynyt ja kasvanut Lontoon East Endissä. Hänen silmänsä loistivat ihastuksesta, kun hän kertoi, että siellä asusti usein enemmän ihmisiä yhdessä huoneessa kuin täällä kokonaisessa piirissä. Elämä ei ollut siellä koskaan ikävää, aina tapahtui jotakin; ihmiset vihasivat ja rakastivat toisiaan ja riitelivät keskenään. Kun istui oman asuntonsa kynnyksellä seuraamassa kadun vilkasta elämää, oli juuri kuin olisi istunut teatterissa hienossa aitiossa.

»Mutta toimeentulohan on tiukka Lontoossa, huomautin minä.

»'Enpä tiedä', vastasi hän välinpitämättömästi. 'Taitaa olla, mutta jollakin tavalla ihmiset sentään aina selviytyvät. Joskus jos asunnosta pois häädetäänkin, niin pian löytyy toinen. Väliin saa viettää yönsä puiston penkillä. Ja puiston penkki on joka tapauksessa parempi kuin kuoppa, jossa tätä nykyä asumme', hän sanoi uhmaillen.

»Minun kävi sääliksi ihmisraukkaa, sillä hän näytti todella kärsivän olostansa. Aivan tuntematonta oli minulle tuo elämäntapa, jota hän ihastuneena kuvaili, mutta käsitin, kuinka suuresti se erosi preerian elämästä. Talonpojan tavoin minä rakastin maata vaistomaisesti ja seurasin innostuneena elävän luonnon kehitystä. Jokainen maatilkku,

jonka olimme raivanneet viljelykselle, innostutti meitä, mutta hän oli välinpitämätön kaiken sellaisen suhteen.

»Suurella ylpeydellä kerroin tälle vaimolle, että olin tulemassa äidiksi. Hän surkutteli minua, ja sanoi, että huolet minua odottivat, jos tänne jäisin. Vaikken kuolisikaan, mikä oli kaikkein mahdollisinta, olisi minun mahdotonta näissä olosuhteissa hoitaa pienokaista. Silloin hän sai minut tosissaan pelästymään, mutta muistakaa, että olin vain yhdeksäntoistavuotias. Mieheni antoi hänelle vähän ojennusta, ja sanoi, että ellei hän osannut käyttäytyä sopivasti, saisi hän jättää käyntinsä.»

Tämä sai Mr. Hansenin hereille. »Sen kyllä tein. Tämä nainen uhkasi käytöksellään avio-onneamme. Hän teki parhaansa säikytelläkseen pelotonta, pientä vaimoani kertomalla hänelle, mitä kaikkea saattoi tapahtua sekä koetti saada hänet tyytymättömäksi osoittamalla, mitä kaikkea meiltä puuttui. Ja pikku rouvani, joka oli toiveissaan ehkä hiukan pettynyt, oli altis kallistamaan korvansa tämän puheille.

»Ja koska sinä herätit minut mainitsemalla tuosta englantilaisesta naisparasta, jatkankin minä kertomusta, sillä sen mikä nyt seuraa, osaan minä kertoa paremmin kuin sinä.

»Ensimmäinen tärkeä tapahtuma oli esikoisemme

syntyminen. Nähdessänne hänet tuossa pukeutuneena hienosti kuin olisi hän vähintäin sheikki, olisi teidän vaikeata uskoa häntä samaksi henkilöksi, joka miltei dramaattisissa olosuhteissa ilmestyi majaamme. Tähän päivään mennessä en ole saanut vaimoani vakuutetuksi siitä, että sinä päivänä, jolloin se tapahtui, kärsin minä enemmän kuin hän itse. Aina kun tiedän nyt lapsen jossakin syntyneen, kohdistuu koko säälini lapsen isään. Sinä et siitä mitään tiedä», hän sanoi, kun hänen vaimonsa yritti väittää vastaan.

»Hätä keinon keksii, sanotaan, mutta myönnän, että olin aivan avuton ja peloissani, kun minun tuli toimia kätilönä. En minä siihen aikaan juuri turhia pelännyt, mutta vapisin nähdessäni pienen, suloisen vaimoni kärsivän, ja tietäessäni, että erehdys minun puoleltani saattoi koitua hänelle hengenmenoksi, ja minulle hänen kuolemansa olisi merkinnyt muutakin kuin vain hänen menetystään.

»Esikoinen tuli joululahjaksemme. Nimeksi halusin Sant Claus, mutta viranomaiset panivat vastaan. Kätilöiminen oli vaikein työ, mitä minulla koskaan on ollut, ja siitä suorituksesta olenkin ylpein. Sanomattakin olin ylpeä pojasta, jonka onnellisesti olin saattanut maailmaan ja ihmeekseni huomasin, ettei tukkani ollut käynyt huolesta harmaaksi. Jo viik-

koja aikaisemmin olin lähettänyt sanan eräälle naapurivaimolle, joka asui seitsemäntoista mailin päässä, mutta hänet oli tilattu muualle, ja sitäpaitsi olimme laskeneet ajan hiukan väärin. Kaiken kesti pikku vaimoni rohkeasti ja kärsivällisesti. Huolimatta siitä, mitä hän nyt puhuu, luotti hän lujasti taitooni, kun ryhdyin uuteen toimeeni. Kun kaikki oli onnellisesti ohi ja poika, joka muistutti eniten keitettyä krapua, pesty ja kapaloitu, hymyili vaimoni minulle. Minusta hän oli silloin kuin enkeli.»

Mr. Hansen tuhisti nenäänsä ja sanoi: »Kummallista, kuinka altis olen nuhalle aina näin elonkorjuun aikaan.»

»Hän saa aina tuon nuhan muistellessaan näitä aikoja. Se on parantumaton, muttei ensinkään tarttuvaa, joten teidän ei tarvitse siitä välittää», huomautti vaimo leikillisesti, mutta hänenkin silmänsä välkehtivät oudosti.

»Poika toi onnea tullessaan. Vaimoni alakuloisuus hävisi tipo tiehensä. Seuraavana kesänä korjasimme runsaan sadon. Englantilainen farmari, joka omisti maansa meidän maitten vierestä, ei viitsinyt kuunnella vaimonsa valituksia, vaan muutti pois ja myi maansa meille. Ostimme sen esikoisellemme, jota nimitimme Uudenmaan herttuaksi.

»Poismuuttavilta naapureilta ostimme maata muil-

lekin lapsille. Lapsia siunautuikin aika tavalla. Toiset eivät kuitenkaan syntyneet yhtä satumaisissa olosuhteissa, mutta sentään siksi romanttisissa ja tukalissa, että pelkkä ajatteleminen nostattaisi pystyyn nykyajan naisen hiukset tai paremminkin ne rippeet, mitä siitä on jälellä. Niin se oli siihen aikaan, uutisasukkaan vaimo sai mukautua ja taipua olosuhteiden mukaan ja päivästä päivään häneltä vaadittiin aivoja, sydäntä ja suunnatonta huumorin tajua.

»Seuraavana kesänä pojan syntymän jälkeen vuorasimme talomme ulkoa ja sisältä sekä panimme siihen oikean lattian. Muistan, kuinka me sen valmistuttua yhdessä tepastelimme sen päällä kuin kaksi iloista vasikkaa ja olimme ylpeitä tästä ylellisyydestä ja näkyväisestä edistyksen merkistä.

»Silloin tällöin lisääntyi perheemme aina yhdellä lapsosella. Siihen aikaan ei puhuttu syntyväisyyden säännöstelystä, ja jos olisikin puhuttu, niin tuskinpa olisimme sitä puhetta hyväksyneet. Emme koskaan olleet ajatelleet, että lapset olisivat kiusankappaleita. Tuo puhe harvemmista, mutta paremmista lapsista ei tehonnut meihin. Eräänä päivänä huomasimme, että poikueeseemme kuului kuusi elämäniloista lapsukaista ja silloin me olimme iloisia. Tosin ei niitä ole kasvatettu kirjojen mukaan; lukemiseen ei

meiltä silloin liiennyt aikaa. He söivät, kun olivat nälkäisiä, nukkuivat, kun olivat unisia, sekä kasvattivat toinen toisiaan.

»Vuodet kuluivat. Eräänä päivänä huomautti vaimoni, että olimme olleet naimisissa viisitoista vuotta. Tuskinpa olisin sitä uskonut, elleivät lapset olisi olleet ilmeisenä todistuksena siitä, sillä vaimoni oli yhtä sievä ja suloinen, kuin silloin kun löysin hänet tyttösenä lähteellä.

»Mutta ajat olivat muuttuneet. Rautatie rakennettiin ja sen välityksellä olimme yhteydessä muun maailman kanssa. Uusia farmeja syntyi ja seutukunta asuttui suurimmalta osaltaan. Tähän mennessä olimme ostaneet itsellemme neljän tavallisen farmin tilukset, joten paikkamme ei ole kaikkein pienimpiä — sen sanon haluamatta ensinkään rehennellä. Samana vuonna, jolloin rautatie rakennettiin, saimme uuden talon, sievän ja soman, ja siitä minä pidin enemmän kuin mistään muusta paikasta maan päällä. Siihen kiinnyin kuin vanhaan hyvään kirjaan. Toisin oli vaimoni ja lasten laita. Sinä vuonna, jolloin vehnäsadosta ansaitsimme hyvät rahat, ehdottivat he, että ne käytettäisiin kodin komistamiseen. Mikäli he aikoivat käydä parantelemaan vanhaa taloamme, en olisi tuumaan suostunut, mutta kohtalo piti naisten puolta, niinkuin se aina tekee.

Eräänä myrskyisenä iltana palaa humahti talomme poroksi. Jollei vaimoni perheineen olisi ollut sinä iltana Lethbridgessä, epäilisin elinikäni hänen käyneen pistämässä sytykkeitä talon alle. Mutta tässä hänellä oli todistus, jota minunkin täytyi uskoa.

»Sitten rakennettiin tämä talo, jossa nyt asumme. Se on mielestäni liian suuri eikä ensinkään muistuta vanhaa turvemajaamme. Toiset kehuskelevat tätä ja sanovat suunnattomaksi edistysaskeleeksi. Luulen olevani yhtä mieltä sen irlantilaisen kanssa, joka sanoi, ettei hän ollut nähnyt yhtään hyödyllistä edistysaskelta.

»Kas tällainen, hyvät ystävämme, on tarinamme. Onhan nyt hyvä tietää, että tulevaisuus on turvattu ja että taloudelliset huolet ovat ohi, mutta ihanimmat ajat olivat kuitenkin nuo toivehikkaat ahertelun ja vaivannäön vuodet, nuoruuden ja unelmien päivät.»

Hän nousi ja kääntyi katsomaan ulos ikkunasta. Oli kuutamoyö. Hopeiset viljavainiot ulottuivat silmänkantamattomiin. Muistojen hohde heijastui hänen silmistään. Ehkä hän näki preerian sellaisena, kuin se oli ollut noina päivinä — tiettömänä, puuttomana, tuulilta turvattomana.

»Jumala on ollut hyvä meille», hän sanoi. »Mutta ken oli se viisas mies, joka sanoi, että parempi on taivallus kuin perilletulo.»

KOVAN-ONNEN VILLE

Ville nojasi konsulaatin toimistopöytää vasten ja valitteli tämän maailman tapoja yleensä ja Kanadan erittäinkin. Hänen pienet silmänsä, joita vaaleat luomet peittivät, olivat niin turvoksissa, että niitä tuskin näkyi ja sotaisana törrötti hänen ohut karhea tukkansa. Hänen vaatteensa riippuivat riekaleina, toisesta kengästä kurkisteli varvas. Hänen suunsa ei totta tosiaan ollut kylmän maaliskuun sään mukainen. Ville puheli valittavaan äänensävyyn, josta kuvastui pettymys ja katkeruus.

Kesken lausettaan Ville äkkiä pysähtyi puheessaan ja jäi tuijottamaan kuin lumottuna. Hänen katseensa suuntautui toimistoapulaisen pöytään, mutta sen ääressä istuva neiti ei saattanut havaita, mikä miehen huomion oli kiinnittänyt. Sillä toimistoapulaisen pöydällä oli kirjoitusneuvoja lukuunottamatta ainoastaan voileipä, jonka tämä oli varannut itselleen välipalaksi. Varmaankin tuo voileipä oli miehen mielen lumonnut, mikään muu se ei voinut olla. Siihen hän tuijotti ikäänkuin ei eläissään olisi sellaista nähnyt.

Toimistoapulaista tämä huvitti. Helppo oli arvata Villen ajatuksenkulkua. Hän aukoi silmiään, mikäli olosuhteet sen sallivat, hieroi niitä rystyillään ja tuijotti uudelleen, nyt hiukan arastellen ikäänkuin ei olisi silmiään uskonut, vaan pelkäsi voileivän kohta katoavan mielikuvituksensa luomana harhanäkynä. Pian hän kuitenkin näytti vakuuttautuneen sen todellisuudesta; hän päästi helpoituksen huokauksen. Mitään hän ei virkkanut, mutta saattoi nähdä, että hän kärsi nälkää. Silmiänsä hän ei irroittanut voileivästä. Hänen leukansa alkoivat liikuskella, ja hän nieleskeli tyhjää, ollen itse tästä tiedoton. Äkkiä hän sulki päättävästi suunsa ja puristi leukansa tiukasti yhteen ikäänkuin olisi ponnistanut kaikki voimansa voidakseen olla sieppaamatta voileipää.

Konttoristi tarjosi hänelle voileivän. »Silmänne ovat ilmaisseet tyhjän vatsanne salaisuuden. Lienette hirveästi nälissänne. Kas tässä, olkaa hyvä.» Oli aivan surkeata nähdä, miten Villen kasvojenilme muuttui. Hän sulki silmänsä haukatessaan voileipää ja ahmaisi sen kesken puhettaan. Ihmeellisellä tavalla voileipä hävisi, ja ihmeen se näytti aikaansaavan. Kasvot kirkastuivat ja epäilemättä myös miehen mieli. Ville nuoleskeli huuliansa ja poimi huolellisesti murut suuhunsa. Hänen kasvoil-

leen, jotka olivat pyöreät kuin täysikuu, levisi niiden tavallinen tyytyväinen ja hyväntuulinen ilme. Luoja ei ollut tarkoittanut Villen kasvoja murhenäytelmää varten eikä niitä tuskan ilme laisinkaan pukenut. Ihmeellistä, kuinka suuressa määrässä elämänkatsomuksemme on riippuvainen vatsastamme. Ville jatkoi surullisen tarinansa kertomista, josta nyt kuitenkin puuttui sen aikaisempi katkera kärki.

Neitonen ojensi tuolin väsyneelle matkamiehelle, mutta tämä viittoi epäävin elein.

»Luulen, etten enää koskaan voi istuutua tuolille», sanoi Ville. »Se tekee niin kauhean kipeää. Sen sain seurauksena matkustustavastani, joka on niin muodissa meidän ulkomaisten turistien keskuudessa täällä Kanadassa. Minun kävi kuin tuhansien muiden on käynyt ennen minua. Turhaan hain työtä Montrealista; oli aivan mahdotonta saada minkäänlaista hommaa kaupungista. Joskus satuin pariksi päiväksi saamaan satunnaista työtä, mutta ulkomaalaisena tekivät toiset työmiehet oloni sietämättömäksi ja karkoittivat minut pois.

»Eräänä päivänä kulkiessani paikanvälitystoimiston ohitse, näin ikkunassa ilmoituksen, missä kahdellekymmenelle miehelle luvattiin työtä paikkakunnalla, jonka nimi oli minulle aivan outo. Jokohan nyt valkeni, ajattelin minä. Astuin toimistoon

ja maksoin kolme dollaria, viimeiset rahani, paikkani vakuudeksi. Kaikeksi onneksi luvattiin ilmainen matka määräpaikkaan, sillä rahani eivät olisi riittäneet lipun ostoon.

»Lähdimme jo seuraavana päivänä. Astuimme junasta eräällä rautatieasemalla, joka sijaitsi keskellä synkkää korpea, muttei ollut vielä matkamme määrä. Meidän oli vielä kuljettava jalkaisin pitkä taival — en tiedä kuinka monta peninkulmaa, mutta monta niitä oli. Kinoksissa oli rähmittävä, joskus polviin, joskus vyötäröisiin saakka vajonneina. Tuntuipa suloiselta, kun vihdoinkin pääsimme perille. Ette voi kuvitella millaiset kämppämme olivat. Viranomaisten mielestä ne olivat meille kyllin hyvät, mutta epäilen, tokko he pitäisivät arvokasta karjaa sellaisissa hökkeleissä. Paistoi sentään joskus aurinko, paistoi läpi seinienkin. Aurinkoa vastaan meillä ei ollut mitään, mutta emme voineet sietää lunta, joka tunkeutui sisään rakosista. Raittiista ilmasta ei ollut puutetta. Oli niin kylmä, ettei yöksi voinut riisuutua, peseytymisestä puhumattakaan. Onkos sitten ihme, jos ihmiset asuessaan täten samanlaisissa olosuhteissa kuin metsän pedot muuttuvat myös näiden kaltaisiksi?

»Mutta olihan minulla nyt työmaa, ja tiesinhän, mistä leipäni saisin. Tulin tähän maahan ansaitak-

seni harmaiden päivien varalta. Mutta myttyyn menivät tuumani, sillä päivät ovat täällä olleet harmaat ja sateiset, sillä välin on ollut joku hirmumyrskykin. Olooni olin alussa kohtalaisen tyytyväinen. Uurastin ahkerasti parin viikon aikana ja laskin ansainneeni jo sievoisen summan. Tuli sitten tilipäivä. Ja jollei tuo mies, joka työmme rahaksi arvioi, ollut yhtä kiero kuin korkkiruuvi, niin totta totisesti musta on valkeaa. Kyllä pinomme pienenivät hänen mittapuidensa mukaan. Meidän ei auttanut muu kuin hämmästellä ja vaieta, vaikka hyvin tiesimme kärsineemme vääryyttä, mutta puoliamme ei ollut kukaan pitämässä. Hän nähkääs oli pomo, joka saattoi tehdä mitä vain halusi. Sitten meidän oli maksettava vielä täysihoidostamme. Loppujen lopuksi ei meille jäänyt mitään — ei niin pennin pyörylää, voitteko kuvitella? Olimmepa me pahaset jotkut hänelle velkaakin. Tällaiset tapahtumat olivat järkyttää uskoani inhimillisyyteen ja ihmisten hyvyyteen. Mutta ajattelin, että on se nähtävä sadesää samoinkuin päivänpaistekin. Ehkä en tuntenut tämän maan tapoja tai oli osaksemme tullut kohtelu poikkeuksellista.

»Eräänä päivänä saapui majallemme uusi työkunta, uusia siirtolaisia, jotka olivat yhtä aavistamattomia tulevaisuuden suhteen, kuin mekin olimme

olleet. Sama toimisto heidätkin oli lähettänyt, kaiketikin arvellen, että aikaisemmat miehet tarvitsivat kohta puoleen lepoa. Olin jo alkanut uskoa, että kaikki kääntyisi parhain päin, kunhan vain riitti kärsivällisyyttä ja kunhan koetti itse tehdä oikein, mutta nyt sai hyvä uskoni kovan kolahduksen. Meille ilmoitettiin, että olimme erotetut.

»Kaikin tavoin meitä siirtolaisia koetetaan nylkeä ja meistä hyötyä. Aikansa se ottaa, ennenkuin osaa pitää varansa. Toistemme kieliä ymmärtämättöminä emme saaneet kyselyihimme vastauksia, ja tuskinpa olisimme muutenkaan saaneet. Jälkeenpäin sain kuulla, että myöhemmin tulleille oli käynyt samoin. Tukkipomo ja työnvälitystoimisto harjoittivat yhteistoimintaa. Toimisto sai kolme dollariansa joka mieheltä, ja rahaa virtasi sitä runsaammin, kuta useammin miehiä vaihdettiin. Koneiden ei annettu seisahtua eikä pyörien pysähtyä. Eihän kolme dollaria ollut raha eikä mikään yhdelle siirtolaiselle. Ja jolleivät he niitä talteensa korjanneet, korjaisivat kapakat kuitenkin, he ajattelivat. Minkä me sitten mahdoimme, matkojen päässä kun olimme muusta maailmasta. Esimiehemme antoi jalomielisesti velkamme anteeksi, kellä niitä oli, ja soi meille siunauksensa. Niin, hän lähetti meidät matkoihimme tyhjin taskuin. Vaatteeni olivat vielä

hyvässä kunnossa, mutta pitkän matkan varrella minun täytyi myydä niitä henkeni pitimeksi. Sanoivat, että kävely on terveellistä, mutta toista sanoivat jalkani, kun olivat pari päivää taivaltaneet. Jalat tekivät viraapelityötä vatsan kärsiessä työnpuutetta. Tieni kulki enimmäkseen läpi asumattomien korpiseutujen. Jos joku farmi tielleni sattui, eivät ne juuri aukoneet oviansa. Eräänä päivänä kuulin veturin vihellyksen kaukaa. Se oli kutsu. Jalkani olivat jo lopen uupuneet.

»Suuntasin kulkuni vihellyksen mukaan, löysin rautatien ja kuljin sitä pitkin, kunnes saavuin eräälle pienelle asemalle. Istuuduin odottamaan tietäen, että jotakin tulisi tapahtumaan, kunhan vain maltoin odottaa kylliksi kauan. Vihdoin tuli juna lännestä päin. Pujahdin junan alle ja hain itselleni sieltä jarrulaitteiden päältä sopivan paikan. Juna nyki ja riuhtoi tärskytellen minua niin että sisuksissa teki pahaa. Mutta kun se oli päässyt liikkeelle, tasaantui vauhti ja matka tuntui sujuvan aika mukavasti.

»Nautin olostani, sillä kielletty hedelmähän viehättää. Laskin, paljonko tunnilta ansaitsin näin vain vatsallani jouten maaten, verraten mukavasti. Tuloni nousivat suuremmiksi kuin koskaan olisin voinut saada millään farmilla. Junan yksitoikkoinen

tahti ja kova melu alkoivat nukuttaa minua; sen lisäksi olin pitkän jalkamatkan uuvuttama. Junan kiusallinen pysähtely asemille helpoitti kuitenkin valveilla pysymistä.

»Matkustettuani täten paikaltani hievahtamatta alkoivat jäseneni suonenvedontapaisesti nytkähdellä junan seisoessa kauan eräällä suurella asemalla. Kuulin, kuinka jarrumies vasarallaan kolkutteli pyöriin, tarkastaen, että ne olivat kunnossa. Pidätin henkeäni, peläten, että minut keksittäisiin. Olin kuullut kerrottavan tapauksista, kuinka junamiehet tavatessaan pommillamatkustajan, huvikseen vetivät hänet esiin ja heittivät sitten tien oheen oman onnensa nojaan selviytymään, jos hän siihen enää kykeni. Nämä jutut muistuivat mieleeni.

»Voi kauhistus, nyt olin satimessa. Siitä tosiasiasta en päässyt mihinkään. Mies keksi kätköni ja sohi kepillä tai millä lienee sohinut. Siinä hän minulle irvisteli, enkä minä ollut uskoa silmiäni.

»'Kas ystävää', sanoi hän virnistellen. 'hauskaa matkaa . . .' Muuta en käsittänyt hänen sanoistaan, vaikka hän taisi sanoa vielä koko joukon. Mutta hänen äänensä oli hyväntuulinen ja minä tunsin helpoitusta.

»Taaskin ihmisten liioittelua. Eivätpä junamiehet olleetkaan niin sydämettömiä kuin heistä kerrottiin.

Tässä ainakin oli sellainen, joka ymmärsi, että kunkin oli valittava sellainen matkustustapa, mikä parhaiten soveltui. Olipa hauska tavata tuollainen poikkeus. Kaikesta päättäen antaisi mies minun häiriytymättä jatkaa matkaani, vaikken aivan sääntöjen mukaan matkustanutkaan.

»Minä virnistelin takaisin ja vakuutettuna hänen hyväntahtoisuudestaan vastasin hänelle: 'Näkemiin, kiva kaveri!'

»Nähtävästi tuo jarrumies oli aika veitikka. Hänen kasvonsa olivat veikeässä naurussa ylt'yleensä hänen astuessaan vaunujen väliin ja irroittaessa muutaman ketjun. Seurailin hänen toimiaan, mutten ymmärtänyt niiden tärkeyttä. Mutta olin kohta ymmärtävä oikein havainnollisesti. Ja aina kun aion istuutua, muistuu jarrumies elävänä mieleeni. Hän kirjoitti nimensä nahkaani selkäytimen pidentymän pään seutuville.

»Mikä toisesta on leikkiä, ei suinkaan ole aina toisesta. Minusta ei tämä ollut. Junan lähdettyä ymmärsin, miksi jarrumies oli irroittanut ketjun. Lyhyin ja säännöllisin väliajoin ketjun pää takoi minua samaan päähän, mihin äiti vitsallaan minua viattomassa lapsuudessani läimi, ja paikkojen heltyessä kasvoi tuska kasvamistaan. Tunsin kipua kaikkialla ruumiissani. Kidutus oli niin kauhea, että ajatte-

lin jo vähemmänkin riittävän syntieni sovitukseksi. En ole mikään heikko poika, kuten itsekin näette, mutta kuitenkin olin monesti pyörtyä. Tiedottomuus olisi lieventänyt tuskiani, mutta niin pökerryksissä kuin jo olinkin, käsitin kuitenkin, että tiedottomuus näissä olosuhteissa olisi ollut varma turmioni, ja tämän takia jännitin kaikki tahdonvoimani pysyäkseni valveilla. Jarrumies ei varmaankaan saattanut olla tietoinen julmuudestaan. Niin suuresti luotan inhimillisyyteen nytkin vielä. Mutta jos minä joskus hänet vielä tapaan, niin kyllä minä opetan hänelle inhimillisyyttä jollakin yhtä nerokkaalla tavalla.

»Kului iäisyys, ennenkuin juna jälleen pysähtyi ottaakseen vettä. Ratapenger oli korkea ja jyrkkä. Kykenin tuskin ryömimään vaunun alta; ihmeekseni huomasin olevani vielä yhtenä kappaleena. Samassa pyörryin. Tuntikaupalla makasin vatsallani — selällä makuuta en sietänyt. Minusta tuntui, että selkäni oli käyttökelvoton pitkiksi ajoiksi, sillä olin kurjassa kunnossa. Housujeni istuimet olivat nekin puolestansa kärsineet. Jyskytti ja takoi aivankuin ruumiissani olisi ollut kone.

»Pitkän ajan kuluttua — kuinka pitkä se oli, siitä ei minulla ole käsitystä — nousin lähteäkseni kävelemään. Eipä se ottanut oikein luonnistuakseen,

mutta junat eivät nyt minua läheisyyteensä houkutelleet.

»Päiväkaudet vaelsin tai paremminkin matelin. Kenkäni uhkasivat pettää seuran, ukkovarpaan etenkin halutessa hengittää raitista ilmaa. Olin hirmuisen nälkäinen ja vatsani kurisi tyytymättömänä. Sattui tielleni farmi, josta innokkaasti koetin saada työtä itselleni, mutta kaipa ei työntekijää tarvittu tai olin minä sitten niin peloittavan näköinen, että kukaan ei uskaltanut ottaa minua luoksensa. Ja enhän minä näöltäni juuri muotinukkea muistuttanutkaan enkä heitä siis moiti. Mistäpä maailma tuntematonta voi arvostella, ellei ulkomuodosta. Nälissäni olin kai hurjan näköinen; nälkäinen eläin on vaarallinen, ja nuo hyvät ihmiset karkoittivat minut oviltaan yhtä kärkkäästi kuin olisivat hätyyttäneet luotansa harhailevan pedon.

»Mutta olen kuin olenkin nyt Montrealissa. Kahteen päivään en ole palaakaan maistanut ja sentähden olin pökertyä nähdessäni voileivän.» Ville huokasi syvään ja hänen silmistään kuvastui muisteloiden tuska.

»Rohkeutta vain», sanoi neitonen. »Vastaisuudessa teitä paremmin onnistaa. Onni nähkääs on vaihtelevainen. Mutta sitä seikkaa en voi käsittää, mikä teidät tuo aina tänne Montrealiin. Montreal vetää

teitä puoleensa niinkuin tuli koiperhosta, kumpienkin turmioksi. Ettehän te täällä mitään voi tehdä. Työtä ette voi saada, kun ette ole ranskalainen, ja jos onnistuisittekin saamaan, kohta kuitenkin erotettaisiin. Ja rahat, jos niitä sattuu olemaan, menevät sen tien; jos ette juo niitä, niin ne ryövätään. Mitä järkeä siis on tänne tulemisessa? Teidän sijassanne ostaisin kauttakulkupiletin muuanne ja katselisin tätä kaupunkia ainoastaan vaunun ikkunasta.»

»Te puhutte viisaita sanoja», vastasi Ville. »Niin on laita, mutta te ette ota huomioon ihmisluonteen laatua. Montreal kapakkoineen ja oveline veijareineen ei ole mikään suositeltava paikka meille muukalaisille. Mutta kaikki suuret kaupungit ovat vaarallisia, vaikk'ette sitä naisena ehkä tiedä. Mutta luulen, että täällä on helpompi nähdä nälkää, kun on niin monta kohtalotoveria. Mutta te olette oikeassa: useimpien tämän kaupungin siirtolaisten olisi parempi olla muualla. Minun laitani on kuitenkin toinen. Olen odottamassa täällä kirjattua kirjettä, jonka piti tulla konsulaatin osoitteella.»

»Kotimaastako?» kysyi toimistoapulainen.

»Ei, vaan Quebecin lähistöltä, missä koko viime vuoden olin työssä eräällä farmilla. Farmari on velkaa minulle koko vuoden palkan, ja hän lupasi lähettää sen tänne.»

»Milloin lähditte farmilta?»

»Kyllä siitä kohta tulee kuluneeksi kaksi kuukautta. Tulin nähkääs junalla Quebecistä Montrealiin. Täällä olin kaksi viikkoa, ennenkuin jouduin tukkitöihin, joista äsken kerroin. Paluumatka kesti suunnilleen viikon. Siitä onkin siis kohta jo kolme kuukautta. Kirjeen kai pitäisi olla jo täällä.»

»Kyllä minunkin mielestäni jo olisi aika, mutta valitettavasti ei täällä ole mitään kirjettä.»

Seuraavan kahden viikon aikana Ville kävi joka päivä kyselemässä kirjettä. Hän oli optimistinen, eikä hänen uskonsa ihmisten hyvyyteen vähästä järkkynyt.

Hänen astuessaan sisälle toimistoon ja usein jo sitä ennenkin sihteeri pudisti päätään osaaottavasti. Ville ei virkkanut muuta kuin »Käsittämätöntä» tai »Sepä kummallista» tai »Kaipa se huomenna tulee».

»Mutta ettehän enää voi tällä tavoin odottaa», sanoi sihteeri. »Asiasta on tehtävä kysely. Olkaa hyvä ja antakaa minulle tarkemmat tiedot asiasta.»

»En tiedä, mitä tarkempaa asiasta olisi sanottavaa. Mutta voinhan kertoa koko jutun juurta jaksaen.»

»Tehkää se, mutta ei teidän tarvitse kertoa vaiheistanne aivan syntymästänne saakka.»

»Kerron siitä saakka, kun tulin Kanadaan. Lai-

valla tutustuin mieheen, joka kertoi, että jos mieli menestyä Kanadassa ja ansaita dollareita, täytyi osata englannin kieltä. Englannin kieli avaa ovet melkein kaikkialle maailmaan eikä ainoastaan Kanadaan. Sitten Baabelin tornin päivien, mikä yritys muuten meni myttyyn, niinkuin muistanette, ovat englantilaiset olleet ainoa kansa, mikä on ryhtynyt samanlaiseen hommaan.

»Silloin päätin opetella englannin kielen. Salaisuus sen oppimiseksi oli siinä, että tuli välttää maamiehiänsä ja mennä suoraa päätä englantilaiselle farmille. Quebecissa nousin maihin. Jo toisena päivänä sain rengin paikan eräälta farmilta.

»Pidin maatyöstä, sillä se tuntui niin kotoiselta. Palkkaa lupasi farmari minnlle kokonaista kaksikymmentä dollaria kuukaudessa. Jos joskus päähäni pälkähti ajatus, ettei se ollut kyllin hyvä palkka, otin kynän käteeni ja kerroin palkkani määrän neljälläkymmenellä, jolloin snmma muuttui suomenmarkoiksi ja sievoiseksi. Tulevaisuus, joka kangasti kauniina, sai minut unohtamaan pienet puutteellisuudet. Tyydyin valkoiseen leipään, teehen sekä muihin outoihin ruokalajeihin. Nukuin samassa vuoteessa talon vanhan vaarin kanssa. Vanhoja ihmisiähän ei pitäisi liiaksi arvostella, sillä itsekinhän tässä vanhenee, jos vain Jumala vuosia suo, mutta

tällä ukolla oli kiusallinen tapa yskiä ja rykiä alinomaa sekä anastaa suurin osa peitteestä itselleen. Kun kuitenkin on työskennellyt ahkerasti neljästä aamulla yhdeksään illalla, ei unettomuus juuri vaivaa. Niinpä eivät vaarin tavat ja tottumukset minuakaan erikoisemmin häirinneet.

»Taisi olla erehdys, kun en kuukausittain perinyt palkkaani. Farmilla en tarvinnut rahoja mihinkään. Ylläni käytin työpukua, ja kun koiperhoset herkuttelivat kotimaasta tuomillani hyvillä vaatteilla, ajattelin parhaaksi olla ostamatta uusia ennenkuin poislähtiessäni. Iloitsin säästöistäni ja ajattelin rahojeni parhaiten säilyvän farmarin hallussa. Sillä rahahan polttaa reiän taskuun, ja sentähden oli hyvä, kun ei taskussa mitään rahaa ollut. Vuoden lopulla olisin sitten aika kapitalisti, ajattelin. Joka päivä harjoitutin kieltäni taipumaan englannin kielen hassujen äänteiden mukaan, ja omasta mielestäni olinkin tuloksiin tyytyväinen.

»Työtä mulla paljon teetettiin, mutta siitä en välittänyt. Olisin kuitenkin pannut arvoa tunnustuksen sanalle työstäni, mutta sen sijaan nousi aika meteli esimerkiksi silloin, kun minun loukkaantumisen takia oli pakko viettää viikko levossa, jos sitä nyt siksi voidaan sanoa, ja mikä lepo minulle nuristen suotiin. Puita pilkottaessa liukahti kirves, sat-

tui jalkaani ja teki siihen ammottavan haavan. Haava oli todella paha. Jos olisitte nähnyt, kuinka tämä tapaus ärsytti farmaria, niin olisittepa ajatellut, että olin keksinyt kaiken omaksi huvikseni ja hänen kiusakseen. Karsain silmin minua katseltiin tuon viikon aikana, jolloin säärtäni parantelin. Tunsin selvästi, etten ansainnut sitä armeliaisuutta, jota he minulle osoittivat.

»Oltuani vuoden farmilla ajattelin, että oli jo aika nähdä maailmaa laajemmaltakin. Hienosti vihjaisin niistä kahdestasadastaneljästäkymmenestä dollarista, jotka farmari oli minulle velkaa, mutta hänen järkensä juoksi hitaasti, kun tällaisista asioista oli puhe. Päätin puhua selvää kieltä hänen kanssaan. Farmari hämmästyi puheestani ja näytti hyvin loukkaantuneelta. Hän ei voinut ensinkään käsittää minua, ja melkein itkien hän valitteli ihmisten kiittämättömyyttä. Eikö hän ollut pitänyt minua luonaan koko talven, jolloin hän ei oikeastaan tarvinnut palkattua miestä. Mutta hänen oli käynyt sääli minua, siirtolaista. Olihan hän pitänyt tarpeistani huolen ja hoitanut minua sairauteni aikana, jolloin en tehnyt työtä. Kuulosti siltä, että hän kauttani oli saanut tilaisuuden harjoittaa kaikkia kristillisen rakkauden muotoja. Olin hänen mielestään häikäilemätön ja röyhkeä, kun rohkenin avata suuni ja

pyytää rahojani. Hän puhui niin tosissaan, että aloin jo itsekin epäröidä. Minä en ole mikään nero ja ottaa aikansa, ennenkuin kykenen omaksumaan varman kannan. Minä hämmästelin farmarin vihaa, mutta kun hän alkoi puhua käyttäytymiseni anteeksiantamisesta, kiehahti sappeni. Ajatelkaas sitä häpeämättömyyttä, kun isäntä lupasi antaa anteeksi minulle, valistumattomalle muukalaiselle, joka ei ymmärtänyt paremmin käyttäytyä. Hän tehosti myöskin sitä seikkaa, että hän oli kohdellut minua perheenjäsenenään, jopa siinä määrin, että olin saanut nukkua samassa vuoteessa vanhan vaarin kanssa.

»En vastannut mitään, ja isäntä poistui luotani. Ehkäpä hän luuli minua hölmömmäksi kuin mitä olen. Itse asiassa olin niin hämilläni, etten kyennyt vastaamaan. Kului tunti, ennenkuin minä selvisin ja ennenkuin hänen puheensa minulle selveni. Aloin epäröidä, että olin arvioinut kielitaitoni liian suureksi, sillä minun oli vaikea uskoa farmarin sanoja tosiksi. Omin korvin kuulemani ei saattanut järkyttää hyvää uskoani.

»Tultuani tähän suotuisaan tulokseen menin uutta luottamusta saaneena isäntäni luokse ja aloin uudelleen puhua saatavistani, niinkuin ei aikaisemmin olisi asiasta puhetta ollutkaan. Siitäkös hän sai vettä myllyynsä. Hän syyti mahtavan ryöpyn herjauksia

ja minulle aivan outoja sanoja, mutta niiden purkautumistavasta tiesin, että ne olivat voimakkaita. En todellakaan osannut kieltä niin hyvin kuin olin kuvitellut. Mutta vaikken ymmärtänyt kymmenettäkään osaa hänen sanoistaan, kävi puheen sisällys ilmi hänen äänestään ja ilmeestään. Ottipa hän piiskankin seinältä ja sanoi, että jollen siinä silmänräpäyksessä vetänyt luitani hänen näkyvistään, saisin maistaa sen siimaa. Hän taisi luulla minua lauhkeaksi elukaksi, kun talven aikana olin seurannut lauhkeasti hänen tahtoaan. Mutta kun minulle selveni, että hän aikoi riistää minulta rehellisesti ansaitsemani rahat, nousi sisuni, ja hän kiittäköön onneaan siitä, ettei minulla sattunut olemaan mitään asetta kädessäni. Katsokaapa, kuinka roteva minä olen. Ja koetelkaapa näitä lihaksia.» Ville ojensi käsivartensa. »Isäntä taisi lukea jotakin silmistäni ja nähdä, että kärsivällisyyteni loppui, sillä tuo pieni, musta mies peräytyi peloissaan. Piiskansa hän pudotti maahan, mutta sieppasi sen äkkiä käteensä ja heitti kaapin päälle. Pelkäsi kai minun vääntävän sen hänen käsistään ja antavan hänelle aimo annoksen hänen omaa lääkettään. Luulen, että seisoin hänen edessään valmiina kiinnikäymään kuin äkäinen koira. Isäntä hymyili väkinäisesti ja lupasi tarkemmin ajatellen harkita asiaa uudelleen.»

Näitä muistellessa Villen kasvot loistivat. Taisi poika parka luulla todella avanneensa isäntänsä silmät.

»Mutta rahojanne ette vaan saanut», huomautti toimistoapulainen.

»En vielä, mutta kyllä ne tulevat», jatkoi Ville puhettaan. Oikeus voittaa maailmassa, Kanada mukaanluettuna. Mihinkäs äsken jäinkään? Aivan niin. Sinä iltana oli illallinen hiukan ikävä toimitus. Isäntä katsoi minua nurjin syrjäsilmäyksin, ja jos katseemme kohtasivat toisensa, suuntasi hän silmänsä muuanne. Ennen vuoteeseen menoa mainitsin vielä kerran rahoista, ja mielikseni huomasin, että isännän mieli oli muuttumassa.

»'Älä ole huolissasi niistä', sanoi isäntä. 'Aamupäivällä laskin vain leikkiä kanssasi.' Hän selitti, ettei hänellä ollut kotona niin suurta rahamäärää, — ja sehän on ymmärrettävää — mutta lupasi noutaa pankista Quebecista.

Mutta jottei aikani menisi hukkaan, ehdotti hän ystävällisesti, että lähtisin Montrealiin, missä saisin paremman palkan, kun olin muka niin erinomainen työntekijä. Shekin hän lupasi lähettää aikanaan konsulaattiin osoitettuna. Näillä ehdoin minä läksin. Minulla oli muutama dollari maihinnousurahoja jäljellä, ja isäntä antoi minulle viisi dollaria matkalippuun.

»Minua ihmetyttää, etteivät rahat ole vielä saapuneet. Kerrassaan käsittämätöntä. Joskus minua aavistuttaa, että farmari ei ollut aivan rehellinen.»

»Minusta hän ei ainakaan tunnu vilpittömältä», sanoi tyttö. »Pelkäänpä, ettette tule rahojanne näkemään. Lyön vetoa siitä, että hän on ylpeä oveluudestaan, ja hyvinpä hän osasikin asiat järjestää. Hän ratkaisi maanviljelyspulan pitämällä ilmaista työvoimaa tai paremminkin sanoen maksoi hän siitä viisi dollaria vuodessa. Todennäköisesti hän nyt toivoo, että hänen ovelleen eksyisi toinen samanlainen. Eivätkä hänen toiveensa suinkaan ole turhia, sillä aina niitä on sellaisia, jotka uskovat lähimmäistensä puheet.»

Ville ei katsonut asioita tältä kannalta. Hän oli ylpeä omaksumastaan varmasta kannasta eikä halunnut uskoa, että farmari olisi petkuttanut häntä.

Tyttö ajatteli säälien farmarin kohtaloa, jos Ville tapaisi hänet sen jälkeen, kun hänelle lopullisesti oli selvennyt, että hänet oli petetty.

»Tiedättehän vanhan sananparren», tyttö lohdutteli häntä. »Vahingosta viisastuu, mutta ei rikastu. Ensi kerralla osaatte olla varovaisempi. Ja kaikilla asioillahan on myöskin hyvät puolensa — olettehan ainakin oppinut englannin kielen.»

Villen kasvot vääntyivät surkeiksi. »Se on toi-

nen asia, jota en ymmärrä tässä erinomaisessa maassa. Siitä saakka kun lähdin farmilta ja tulin tänne kaupunkiin, en ole ymmärtänyt yhtäkään sanaa englantia. Farmilla tulin toimeen jo koko hyvin. Englantia puhutaan varmaankin hyvin eri tavoin eri paikoissa. Isäntä sanoi usein, että olin vikkelä oppimaan. Samaa sanoi palvelustyttö. Se tytär oli aivan hullaantunut minuun, siltä ainakin näytti. Tiedättehän millaisia tytöt ovat. Aina kun hän minut näki, hymyili hän niin viehkeästi, että luulin hänen rakastuneen minuun. Uskokaa tai älkää, mutta koskaan ei hän katsellut minua muuta kuin hymyssä suin. Minusta se oli all right ja minä hymyilin takaisin, vaikken oikeastaan tiedä miksi. Mutta kun tässä maailmassa ei ole kovinkaan paljon naurunaihetta, olen aina ottanut tilaisuudesta vaarin. Voitteko arvata, mikä tytöllä oli mielessään? Hän oli huolissaan puolestani ja pelkäsi minun joutuvan kadotukseen. Hän suhtautui minuun kuin olisin ollut pakana vain sentähden, etten ollut katolilainen, ja usein hän haki papin minua puhuttelemaan minun suureksi harmikseni.

»Tietenkään ette hyljännyt kotoista uskoanne», sanoi tyttö kuin pahaa aavistaen.

Ville näytti hiukan nololta. »Kas näin se tapahtui. Minä pidin tytöstä ja hänelle asia näytti ole-

van kaikki kaikessa. Hän kai odotti suurta palkintoa tulevassa elämässä. Omasta uskostanikaan en ollut tarkoin perillä — se puoli kasvatuksestani kun on tullut surkeasti laiminlyödyksi. En minä kylläkään uskonut hänen puheitaan helvettiin joutumisesta, mutta ajattelin, että jollei kääntymisestä hyötyäkään ole, ei siitä myöskään ole haittaa. Pappi selitteli minulle asioita, ja vaikka minä ymmärsin kaiken, mitä isäntä puheli minulle töistä, hevosista tai kananpojista, niin täytyy minun tunnustaa, etten papin puheista ymmärtänyt tuon taivaallista tai ainoastaan hyvin vähän ja mielestäni oli epäkohteliasta kysellä. Ja mitäpä se olisi toimittanut, sillä minunkaltaiseni ei kuitenkaan taitaisi käsittää asioita, joita papit ovat velvollisia sanomaan. Ja niinpä minä melkein vain tytön mieliksi päätin kääntyä, ja ajattelin, että sitten hän vasta minusta pitää. Mutta hänkin oli petollinen. Hän ei välittänyt yhtään minusta senjälkeen kun oli sieluni pelastanut. Oman etunsa vuoksi hän kai koko vaivan näki, kun luuli saavansa paremman paikan taivaassa pelastustyönsä palkaksi. Vähääkään ei hän minusta välittänyt. Se oli minulle pettymys», Ville huokasi. »Vuoden vain olen ollut tässä maassa, mutta paljon olen kerinnyt kokea.

»Ja sitten tuo kielijuttu. Kotimaassa voi matkustaa paikasta toiseen ja puheen ymmärtää kaikkialla.

Täällä ensinnäkin saat harjoitella, että päätä särkee, kummallisia sanoja muistellessa ja leukaluut ovat mennä sijoiltaan outoja äänteitä mestaroidessa. Lopuksi jotenkuten tulet toimeen: ihmiset ymmärtävät puheesi ja sinä heidän puheensa. Mutta kun muuanne menet, et ymmärrä enää hölyn pölyä. En olisi uskonut, että englantia puhutaan niin eri tavoin Quebecissa esimerkiksi sanovat 'Bon jour', mutta täällä 'How do'.»

»Sanonpa teille jotakin», sanoi tyttö ja nauroi. »Quebecissa oppimanne kieli on ranskaa, maailman hienostuneinta kieltä, ja olkaa ylpeä oppimastanne. Vuoden nuoresta iästänne olette uhrannut tuollaiselle jalolle hommalle, eikä se aika totta totisesti ole hukkaan mennyt.»

Ville kynsi korvallistaan eikä nähtävästi halunnut ottaa kuulemaansa leikin kannalta. »Vai ranskaa», hän sanoi totisesti. »Sitä nyt vielä puuttui.» Äkkiä hänen kasvonsa kirkastuivat ja hän alkoi nauraa. »Nyt minulle alkaa selvitä, miksi jarrumies kutsui minua fransmanniksi. Ehkäpä hänkin oli ollut vuoden ranskalaisella farmilla ja hyljännyt oman uskonsa jonkun tytön mieliksi ja halusi nyt kauttani kostaa koko rodulle.»

Ontuen lähti Ville toimistosta ryhtyäkseen tuohon iänikuiseen, toivottomaan työnhakuun. Hän oli ai-

van rahaton, ja toimistotyttö oli huolissaan hänen puolestaan. Mutta hän tiesi hänen jollakin tavoin selviytyvän. Tuhansien ja taas tuhansien siirtolaisten oli ensi töikseen opittava, kuinka tyhjällä toimeen tullaan. Jollakin ihmeellisellä tavalla he aina näkyivät pulastaan selviytyvän.

Kirjattua kirjettä, jota Ville odotti ja jota hän vielä jonkin aikaa kävi päivittäin kysymässä, ei koskaan tullut. Konsulaatin toimesta tiedusteltiin asiaa, ja farmari antoi siitä oman selityksensä. Hän oli muka pelkästä säälistä pitänyt tuota siirtolaisraukkaa luonaan, ja oli kovin pahoillaan nuorukaisen osoittaman kiittämättömyyden takia. Useimpien siirtolaisten tavoin ei Villekään ollut pitänyt kirjoitettua työsopimusta tärkeänä, joten asia ei enää ollut autettavissa.

Ville suhtautui asiaan rauhallisesti kuullessaan, ettei rahojen saamisesta ollut enää toivoa. »Kaikkein parasta, kun en ajattele enää koko asiaa», hän sanoi. Ja tokkopa niistä rahoista olisi enää mitään jäljellä, jos olisin ne saanutkin. Rahat eivät näytä kukkarossani pysyvän. Tässä viime viikolla satuin pääsemään pariksi päiväksi lumitöihin, mutta kuinkas kävi, kun olin saanut palkkani. Eräs toverini sattui tämän tietämään ja hän oli poikki. Sellaisia ne ovat kaikki ystäväni, poikkinaisia. Hän lainasi ra-

han, päiväksi vain, mutta pitkäksi se päivä näkyy venyneen, sillä en ole häntä tämän jälkeen tavannut. Sellaista se on tämä elämä. Jos satut saamaan rahaa, niin jo toiset sen vievät.

Vähitellen alkoi Villelle kotimaan kuva kauniina kangastaa. Hän mietti nyt, millä keinoin pääsisi kotipuoleen omaisten ja tuttavien luo. Rikastumisen toiveet hän oli heittänyt sikseen. Sitä hän nyt vain toivoi, että saisi olla ihmisten parissa, joita hän ymmärsi ja jotka häntä ymmärtäisivät.

Pulma näytti Villestä ratkeamattomalta, kunnes hän kuuli, kuinka kolme hänen toveriansa, jotka luvattomasti olivat yrittäneet rajan yli Yhdysvaltoihin, oli karkoitettu kotimaahansa. Heidän toverinsa surkuttelivat heidän kohtaloaan ja pitivät rangaistusta ankarana. Mutta Ville näki tässä pelastuksensa, tien kotiin ja kaipuunsa toteutumisen. Syntyi tuuma ja tuumasta toimi.

Jo seuraavana päivänä oli Ville rajan takana. Verkalleen hän käveli yli rajan toivoen joutuvansa kiinni. Mutta hänen ihmeekseen ja pettymyksekseen ei mitään tapahtunut. Vartiosto tällä kohtaa varmaankin torkkui. Mutta Ville ei lannistunut. Hän riensi takaisin vartioasemalle, josta huomiota herättävästi asteli valtioihin päin.

Tällä kertaa onnisti paremmin. Hän kuuli ankaran äänen, joka käski häntä pysähtymään. Ville vilkaisi taaksensa, mutta ei pysähtynyt. Vartiomies uhkasi ampua, jollei hän totellut. Ville pysähtyi. Hän iloitsi tilanteesta. Kas niin, paluupiletti oli ansaittu, hän ajatteli. Mitäpä siitä, jos hänen täytyi jonkin aikaa istua lukkojen takana. Aikaa hänellä oli, ja saisipa hän nyt pitkiin aikoihin kunnollisesti syödäksensä. Toivehikkaana hän katsoi vartiomiestä silmiin.

Ville parka ei ollut ottanut laskuihinsa sitä mahdollisuutta, että vartiomiesten joukossa saattoi olla reiluja, hyväsydämisiä kavereita, jotka osoittivat myötätuntoansa niille, joille maailma ei sitä osoittanut. Kuin kohtalon oikusta sattui Villen tielle nyt sellainen. Vartiomiestä ihmetyttivät Villen iloiset kasvot, ja hän luuli kai niiden kuuluvan jollekin vaarattomalle, sävyisälle hupakolle. Joka tapauksessa hän kehoitti Villeä, kädellään viittoen, kiireesti pötkimään Kanadan puolelle, joka muka oli kyllin hyvä maa kelle tahansa.

»Karkoitus», sanoi Ville.

Vartiomies potkaisi häntä leikkisästi takalistoon. »Tällä kertaa riittäköön tämä karkoitus», hän sanoi. »Jos vielä näytät naamasi, niin henki menee.»

Ville luopui yrityksestään. Kallella kypärin palasi mies seuraavana paivänä Montrealiin Kun ei ole onnea, niin ei sitä ole senkään vertaa, että putkaan pääsisi tai maasta karkoitettaiaiin.

KESKENERÄINEN KERTOMUS

Valtava linjalaiva halkoi myllertävää merta. Laivan liikkeet tuntuivat selvimmin keulapuolella, minne välikannen matkustajat oli sijoitettu. Kansi, jota suolainen vesi tavan takaa huuhteli, oli liukas ja vaarallinen kävellä.

Lastiruuman kannen päällä köysinippujen vieressä istui nuori tyttö. Hänen kasvonsa olivat kalpeat ja hiuksensa epäjärjestyksessä. Hartialiina, jonka hän oli kietonut tiukasti värjöttävän ruumiinsa ympärille, oli suolaisen vihmeen kostuttama. Elämä tuntui hänestä kamalalta. Meritauti tuntui olevan kauheinta kaikesta. Hänen puolestaan laiva sai mennä vaikka pohjaan.

Hän oli yrittänyt nukkua hytissään, joka oli syvällä laivan uumenissa, mutta se oli ollut aivan mahdotonta. Ilma siellä oli sietämätöntä, huolimatta verraten tehokkaasta tuuletuksesta. Ylävuoteella makasi muuan nainen, joka ensiksi oli sairastunut meritautiin ja näyttänyt hänelle hyvää esimerkkiä. Hän ei jaksanut kuulla tämän voihkimista. Sentähden hän

oli tullut kannelle koetellakseen raittiin ilman vaikutusta.

Laivan keula nousi ja laski hitaassa tahdissa. Se kohosi vuorenkorkuisen aallon harjalle, josta se taas nopeasti pudottautui. Hänen sisuksiaan kaiveli. Tällaista hän ei ollut ennen koskaan tuntenut, jollei ehkä jotakin samantapaista kiikussa ollessaan. Mutta tämä ilkeä tunne ei ollut mitään siihen verrattuna.

Tyttö tuijotti tylsänä eteensä. Hän ei kiinnittänyt huomiotansa merimiehiin, jotka harjoineen häärivät hänen kohdallaan. Eivät hekään näyttäneet häntä huomaavan. He olivat tottuneet kaikenlaisiin näkyihin ja sitäpaitsi heillä oli omat työnsä ja tehtävänsä suoritettavinaan.

Kannella oli muutamia muitakin matkustajia — enimmäkseen miehiä, joista liukkaalla kannella käveleminen oli hauskaa urheilua. Hajasäärin kävellen he yrittivät säilyttää tasapainonsa, mutta aina kun laiva odottamatta kallistui, he liukuivat pitkän matkan, kunnes saivat jostakin esineestä kiinni.

Toisenlaisissa olosuhteissa olisi tätä ollut ehkä hauskakin katsella, mutta tänä päivänä olivat Elna Forss ja hänen huumorintajunsa jättäneet toisensa. Tuntui omituiselta, että hän vielä eilen oli nauranut ja laskenut leikkiä toisten kanssa. Liian ajattele-

maton hän oli ollut jättäessään kodin mennäkseen tuntemattomaan maailmaan. Hän oli itkenyt, kun kotiasema oli häipynyt hänen näkyvistään, mutta suuri, avara maailma houkutteli, ja kuinka paljon hän olikaan siltä odottanut. Hän kartuttaisi kokemuksiaan ja etsisi onneaan. Näitä unelmoidessa olivat kyyneleet kuivuneet ja mielestä haikeus haihtunut. Elämä oli tuntunut ihanalta ja lupaavalta. Mutta nyt, oi, voi . . .

»Oi miksi jätinkään kotini ja turvani?» Ei mikään välttämättömyys ollut pakottanut häntä vaihtamaan sitä tähän kurjuuteen. Hänen kotinsa oli köyhä, mutta sinne hän nyt hartaasti halusi.

Laivan kokka vaipui jälleen aallon pohjalle. Hetkisen näytti siltä, kuin valtava aalto pyyhkäisisi laivan kantta. Juuri viime tingassa kohosi keula jälleen. Kauheata kuinka korkealle se kohosi! Samalla laiva kallistui. Tämä tapahtui niin äkkiä, että Elna liukui pois paikaltaan ja satutti itseänsä laivan kaiteeseen. Hän olisi saattanut sinkoutua yli laidan, mutta kaikeksi onneksi hän sai kiinni mastoköysistä. Hän oli enemmän kuollut kuin elävä. Veri pakeni päästä Kuolema olisi saanut korjata hänet tästä kurjuudesta.

»Kas vaan! Tässäkö se on se eilinen ilonaama?» Sanat lausuttiin suomeksi ja seurasi niitä raaka,

ilkkuva nauru. Nuori nainen oli myöskin Suomesta, vaikkakin ruotsalaisesta seudusta. Hän ymmärsi kuitenkin jonkin verran suomea; mies ilkkui häntä; siitä ei ollut epäilystäkään.

»Minnekäs se koppavuutenne on hävinnyt? Eilenhän te vielä pöyhistelitte kuin riikinkukko, eiks juu?» Tähän tapaan ivasi häntä mies, pitäen kiinni toisesta köydestä, ja naureskeli hänelle vasten naamaa. Nähtävästi häntä huvitti tytön avuton asema. »Mitäs tuumaat, flikka? Minä voisin tehdä sinulle mitä vaan, etkä sinä pääsis karkuun. Mitäs sanoisit pienestä pususta?» Hän ei jäänyt odottamaan vastausta, vaan lähestyi avutonta tyttöä.

Silloin toisen miehen nyrkki iski häntä niin voimakkaasti, että hän kaatui selälleen kannelle. »Tuosta saat, mitä kuuluu, roisto. Varo koskemasta käsinesi tähän tyttöön.»

Miehen ääni vapisi vihasta.

»Mikäs sinä luulet olevasi?» ulvoi toinen julmistuneena. Puna-Kalle — tällä nimellä miestä tavallisesti mainittiin — kompuroitsi hullunkurisesti päästäkseen jaloilleen. »Vaikka oletkin insinyöri ja herra Suomessa, niin lyönpä veikkaa siitä, että sellaiset eroavaisuudet häviävät Kanadassa, vaikkei meillä olisikaan ennen ollut tuollaista mokomaa kesytettävänä, kirottu herra.»

Hän oli kalpeana raivosta, mutta tiesi kohdanneensa vertaisensa eikä uskaltanut käydä käsikähmään, kun arvasi sen päättyvän itselleen onnettomasti. Hän kyllä kerkiäisi kostaa toisin keinoin kärsimänsä vääryyden, kun vain ei liiaksi hätäillyt. Kanadassapa hän ei jäisikään alakynteen. Siellä hän oli ollut aikaisemmin jo useita vuosia ja osasi jo jonkin verran englantiakin. Hän tunsi tuon insinöörin Suomesta. He olivat kotoisin samasta pitäjästä, mutta kun he kuuluivat eri yhteiskuntaluokkiin ja erosivat muutenkin suuresti toisistaan, eivät he olleet joutuneet lähempiin tekemisiin toistensa kanssa. Puna-Kalle tunsi koko hyvin Yhdysvaltojen ja Kanadan olot. Hän harrasti politiikkaa ja odotti hartaasti maailmanvallankumousta. Hän oli ollut Suomessa vain käymässä toivoen vallankumouksen puhkeavan. Sentähden hän pettyi suuresti huomatessaan, että Suomesta ei ollut tullutkaan mitään bolshevikkien paratiisia. Muutaman kuukauden kuluttua hän päätti palata Amerikkaan, selittäen että Kanada ymmärtäisi häntä ja hänenlaisiaan paremmin kuin takapajulla oleva kotimaa.

Insinööri, joka myös tunsi Kallen, halveksui tätä kaikesta sydämestään. Hän oli kuullut kotimaassaan tämän puuhista tarpeekseen. Nyt hän vain ylenkatseellisesti kohautti olkapäitään toisen uhkauksille.

Tyttö ei ollut liikahtanut paikaltaan. Hän ei ollut uskaltanut astua askeltakaan. Insinööri tarjosi hänelle apuaan.

»Saanko saattaa teitä hytillenne? Haluatte kai levähtää?»

Tyttö nyökkäsi myöntävästi. Hän tarjosi käsivartensa nuorelle miehelle, joka saattoi hänet alas portaita. Nainen kun oli, muistui äkkiä hänen mieleensä, että hänen hiuksensa olivat epäjärjestyksessä ja että hän oli huolimattomasti pukeutunut. Päästyään hyttiinsä hän vaipui tylsänä vuoteelleen.

Heikki Kairi, nuori insinööri, palasi kannelle. Hän ei viitsinyt olla hytissään. Vaikka kannella olikin märkää ja epämukavaa, oli siellä toki raitista ilmaa. Hän jäi nojaamaan laivan kaiteeseen pitkäksi aikaa ja katseli miettivänä aina vaihtelevaa ja levotonta valtamerta.

Heikki oli maanviljelijän poika Sisä-Suomesta. Hän oli saanut hyvän kasvatuksen, käynyt teknillisen korkeakoulun ja valmistunut paperi-insinööriksi. Hänen ei ollut onnistunut saada paikkaa kotimaassaan, sillä kilpailu oli tällä alalla ankara. Valmiita paperi-insinöörejä oli enemmän kuin mitä maan paperiteollisuus saattoi käyttää hyväkseen. Moni hänen toverinsa oli mennyt muuanne työnhakuun. Kotimaassaan hän oli tutustunut erääseen tyttöön,

rakastunut häneen, ja nyt he olivat kihloissa. Suomessa hänen olisi pitänyt odottaa kauan, ennenkuin olisi voinut mennä naimisiin, sen hän tiesi. Kanada tarjoaisi ehkä paremmat mahdollisuudet, oli hän toivonut. Paperiteollisuus oli siellä suunnattomasti kehittynyt. Muutamassa vuodessa hän ehkä saavuttaisi sellaisen aseman, että saattoi noutaa morsiamensa Kanadaan, tai, mikä olisi ollut vieläkin parempi, hän saattaisi palata kotimaahansa ja toteuttaa suunnitelmansa. Kanadassa oleskelu olisi sitten hyvänä suosituksena ja helpottaisi paikan saantia kotimaassa.

Näin hänen ajatuksensa askartelivat hänen katsellessaan valtameren vesien myllerrystä. Hän muisteli morsiantaan. Hän ei kiinnittänyt enempää huomiota äskeiseen kohtaukseen ja Elna Forssiin, joka oli juuri saattanut hyttiinsä. Hauskannäköinen tyttö hän kyllä oli — matkatuttavuus, ventovieras ihminen, jolle ei kannattanut enempiä ajatuksia uhrata.

*

Seuraava päivä oli kirkas ja tyyni. Aurinko paistoi, eivätkä aallot olleet enää valkoharjaisia. Meri lainehti rauhallisena.

Matkustajat olivat kaikki kannella. Eilispäivän

tuskat ja vaivat oli unohdettu. Insinööri ja Elna Forssa tapasivat toisensa ja istuutuivat vieretysten.

»Olin kai hirveän näköinen eilen», sanoi tyttö. Hän toivoi, ettei olisi ollut.

»Eiköhän me oltu kaikki samanlaisia», nauroi Heikki Kairi. Meritauti ei ole mikään leikin asia. Se ei kuitenkaan tavallisesti tapa, ja sillä on se hyvä puoli, että se aivankuin uudistaa ihmisen. Meissä ei voi olla mitään pahaa sisällämme tämän taudin jälkeen. Jos te voisitte katsella kasvojanne, niin luultavasti olisivat ne nyt mielestänne kauniimmat kuin ennen, ja teidän poskienne väri, sehän on — en keksi sanoa, mitä tarkoitan.»

Hän katseli tyttöä, kuin olisi tehnyt löydön. Hänhän oli kuin terveyden kuva. Hänen hipiänsä oli luonnonihme, hänen vartalonsa oli solakka ja voimakas. Elnassa ei ollut mitään keinotekoista.

Yhdessä he sitten juttelivat. Tyttö oli hyvin avomielinen, kertoili hänelle kotiväestään ja osoitti peittelemättömästi iloaan tuttavuuden johdosta. Hän oli tuntenut olonsa niin yksinäiseksi, kun matkustajien joukossa ei ollut ketään tuttavia. Eräältä ystävältään hän oli saanut osoitteen Vancouverissa, mutta kun hän ei näitäkään ihmisiä tuntenut, aikoi hän jäädä Montrealiin ja hakea sieltä itselleen palveluspaikan. Hänen täytyi päästä ansiotyöhön niin

pian kuin suinkin. Äiti eli niukoissa varoissa, ja kaikki avustus oli tervetullutta. Matkalipun hän oli ostanut velaksi, ja sekin oli maksettava pois.

»Ei minun laitani ole sen parempi», keskeytti hänet Heikki, »ainakin mitä yksinäisyyteen tulee. Minä en tunne yhtä ristin sielua koko laivalla, en ainakaan ennenkuin tutustuin teihin. En myöskään Kanadassa tunne ketään. Ensimmäinen pysähdyspaikkani on Montreal. Saavuttuani sinne vasta päätän lähemmin toimistani.»

»Te olette joka tapauksessa mies», huomautti Elna. »Kyllä minun täytyy tunnustaa, että minua hiukan pelottaa. Kuinka tulen toimeen vieraassa maassa, suuressa kaupungissa, kun en edes osaa maan kieltä?»

»Enpä minäkään voi ylpeillä kielen taidollani. Vähiin se supistuu. Olen lukenut kirjoja — se on totta — mutta puhumiseen ei ole ollut mahdollisuutta. Alussa on varmasti vaikea ymmärtää ihmisten puhetta.»

»Joka tapauksessa», vakuutti Heikki, »haluan auttaa teitä, missä voin. Pysytelkäämme yhdessä, meillä kun on sama matkan määräkin.»

Näin sovittiin. Tämän jälkeen nähtiin insinööri alituisesti Elnan seurassa kannella. Heikki todellakin näytti tietävän, mitä kuului nuoren, kohteliaan

miehen velvollisuuksiin. Ruokapöydässä he istuivat vieretysten, ja muina aikoina he eivät välittäneet kanssamatkustajien seurasta siinä määrin kuin aikaisemmin. Aamiaisen jälkeen he menivät kannelle, missä Heikki tavallisesti varasi rauhaisan nurkan, missä he saivat keskustella häiriytymättä. Hän myöskin toi Elnalle kirjoja, tarjoili hänelle makeisia, huolehti hänen matkatavaroistaan, jos niitä oli huolimattomasti heitelty, sekä auttoi yleensä missä voi.

Kanssamatkustajat huomasivat tämän ja tekivät johtopäätöksiään. Jotkut hymyilivät ja pilailivat heidän kustannuksellaan leikkisästi, mutta oli joukossa sellaisiakin, jotka näkivät kaiken huonossa valossa ja jotka arvostelivat ja nyrpistivät nenäänsä.

Kaikkein suosituimpia matkustajien joukossa oli muuan taiteilija, jonka aina nähtiin liikkuvan piirustuskirja käsissään aiheita etsiskelemässä. Usein hän tapasikin matkustajia hauskoissa tilanteissa ja asennoissa. Pian hänellä oli kokonainen kokoelma piirroksia, jotka hän kaikkien suureksi huviksi oli asettanut näytteille ruokasalin porraskäytävään. Toiset nauroivat omille kuvilleen, toiset taas suuttuivat pilasta.

Eräänä päivänä kun ihmiset lounastettuaan olivat palanneet paikoilleen kannelle ei Elna saattanut olla

huomaamatta, että kaikki, jotka katsoivat häneen ja Heikkiin päin, joko pidättivät hymyään tai nauroivat sitten arkailematta vasten naamaa. Hänessä heräsi ajatus, että jotakin oli hullusti, joka sai aikaan tällaisen ilon. Varmaankin hänen vaatteensa. Häntä vaivasi tämä ajatus. Hän keksi jonkin tekosyyn ja livahti hyttiinsä vaatteitansa korjaamaan. Mutta kun hän jälleen palasi kannelle, käyttäytyivät ihmiset entiseen epämiellyttävään tapaansa. Hän tunsi olonsa entistä tukalammaksi. Mutta kun Puna-Kalle kulki heidän ohitseen, huomautti hän irvistellen:

»Tekaspa se kivan kuvan teistä ja siitä hienosta herrasta. Eikös ollutkin nätti?»

Asia selkeni heille silmänräpäyksessä ja he kiiruhtivat portaisiin, missä kuvat olivat näytteillä. He eivät olleet erehtyneet: siellä he olivat, ja yhdennäköisyys oli silmiinpistävä. Mutta kuvatulla tilanteella ei ollut minkäänlaista vastinetta todellisuudessa. Kuvassa he syleilivät toisiaan hellästi suudellen. Tehostaakseen vaikutusta oli taiteilija piirtänyt kehyksen sydämen muotoiseksi. Elnaa hävetti, ja insinööri vihastui. Tämä pila oli jo mennyt liian pitkälle. Hän tempasi kuvan seinältä ja aikoi juuri repiä sen palasiksi, kun paikalle saapui laivan naispuolinen valvoja, jonkinlainen puolivirallinen laiva-

yhtiön palkkaama tapaintuomari, ja vaati kuvaa itselleen.

Vilkaistuaan siihen, hän katsoi heihin kumpaankin paheksivasti ja sanoi, että oli häpeällistä antaa käytöksellään aihetta tällaisiin kuviin. Elna ja Heikki eivät kuitenkaan ymmärtäneet hänen sanojaan. He tiesivät olevansa syyttömiä, ja pian he unohtivatkin koko tapauksen.

Mutta tästä oli kuitenkin seurauksena, että he tämän jälkeen välttelivät henkilöitä, jotka olivat liiaksi pilailleet heidän kustannuksellaan, ja pysyttelivät uskollisesti yhdessä. He etsivät itsellensä aina jonkin rauhallisen paikan, jossa uteliaat katseet eivät heitä häirinneet.

Viimeinen ilta laivalla oli kaunis. Oltiin jo maan läheisyydessä, eikä laiva keinunut enää. Vaimeina ja rauhallisina vierivät aallot hitaasti edeten. Laivan valot kuvastuivat veteen. Täyteläinen kuu lisäsi illan tunnelmallisuutta. Kultainen tie kulki valtameren poikki, kimmeltävänä, yliluonnollisena. Keulan fosforinhohtoisessa vaahdossa kimaltelivat monet miljoonat timantit.

Pitkän matkan viimeinen ilta on aina jonkin verran surumielinen. Kaikki olivat kannella. Jotkut istuivat lattialla. (Välikannella ollaan yksinkertaisia ja vaatimattomia.) Useimmat olivat muisteloihinsa

vaipuneita ja mietiskelivät elettyjä päiviänsä, jotka olivat nyt vaipumassa taivaanrannan taakse, muutamat rakentelivat ilmalinnoja. Huominen oli maihinnousun kohtalokas päivä, josta niin paljon tulisi riippumaan. Tämä ilta oli vielä unelmointia varten.

Heikki ja Elna olivat löytäneet rauhallisen paikan. Paljon he eivät puhuneet; mietiskellen he ihailivat kuutamoisen meren suurenmoista näkyä.

Tyttö muisteli tuttaviansa, jotka hän oli jättänyt pitkiksi ajoiksi, ehkä iäksi. Tuntui niin omituiselta, kun hän oli niin pitkän, pitkän matkan päässä heistä. Mitähän he siellä nyt juuri puuhailivat? Eivät ainoastaan hänen omaisensa, vaan myöskin hänen kylänsä ja pitäjänsä kaikki asukkaat tuntuivat olevan nyt lähempänä hänen sydäntään kuin mitä hän koskaan oli ajatellut mahdolliseksi. Miksi hän oli vapaaehtoisesti jättänyt hyvät ystävänsä? Kaihoten hän muisteli erästä nuorta miestä. Albertia ajatellessa hän tunsi olonsa kovin ikäväksi. He olivat pitäneet toisistaan niin kauan kuin hän saattoi muistaa. Yhdessä he olivat kasvaneet, yhdessä leikkineet ja joskus kinastelleetkin. Elnan huulet vetäytyivät hartaaseen hymyyn; kuitenkin hänestä tuntui, kuin hän olisi itkenyt. Tuttavat olivat kiusotelleet heitä; olivat sanoneet, että he, Elna ja Albert, olivat varmasti luotuja toisiaan varten. Olisikohan ollut siten?

Ei, ei heidän välillään mitään ollut, ei ollut mitään ollutkaan. Olivat he kuitenkin luvanneet kirjoittaa toisilleen, ja eihän kukaan tiennyt, mitä tulevaisuus toisi tullessaan. Jos Albert joskus tulisi Kanadaan tai hän palaisi Suomeen, saattoi jotakin tapahtua.

Heikki Kairi oli myös unelmoihinsa vaipunut, mutta hänen unelmoinnillaan oli varmempi todellisuuspohja. Hän oli kihloissa ja aikoi kohta mennä naimisiin. Ainoastaan ajan pituuteen nähden hän oli epätietoinen, milloin hän oli saavuttanut siksi hyvän aseman, että saattoi toteuttaa suunnitelmansa ja hankkia itselleen oman kodin.

»Kultastanneko muistelette?» kysyi Heikki. »Olette ollut kauan niin tuumivainen.»

»Ehkä ette arvannut aivan väärin. Muistelin häntä sellaisena, jollaisena en ole häntä koskaan todellisuudessa tavannut. Kai te olette jo ihanteenne löytänyt?» kysyi hän ujostelematta.

Heikillä ei ollut minkäänlaista syytä salata kihlaustansa. »Kyllä, olen kihloissa. Muuten tuskin olisinkaan nyt täällä. Tarkoitukseni on ansaita rahaa Kanadassa, jotta voisin hankkia oman kodin pikemmin kuin mitä Suomessa olisi mahdollista.»

Heikki kävi kaunopuheiseksi ja kertoili Elnalle toiveistaan ja odotuksistaan.

Oli jo myöhäinen hetki, ja koska ilma oli käynyt

kylmäksi, kävi Heikki noutamassa Elnan suuren hartialiinan ja kietoi sen tytön harteille. Lämpimikseen hän vetäisi liinan vapaan riippuvan liepeen omille olkapäilleen. Sitten he istuivat taas vaieten ja antoivat ajatustensa lentää. Useimmat matkustajat olivat jo vetäytyneet hytteihinsä valmistuakseen huomispäivän koetusten varalle.

Äkkiä leimahti häikäisevä valo valaisten kannen ja sokaisten hetkeksi heidän silmänsä. Kun heidän silmänsä selkenivät, näkivät he Puna-Kallen ja valokuvauskoneen hänen kädessään. Hän riemuitsi ottamastaan kuvasta.

»Siitä tulikin hieno kuva! Teidän kuhertelunne on ikuistettu.» Hän nauroi itsekseen poistuessaan heidän luotaan.

Nuoret heräsivät mietiskelystään. Ilma oli käynyt viileäksi ja he päättivät mennä hytteihinsä.

»Inhoittava tuo mies!» huomautti Heikki. »Aina sillä on mielessä ilkeydet.»

Tällöin he eivät arvanneet, kuinka ilkeät juonet Kallella todella oli mielessä.

*

Laiva saapui satamaan. Kun he olivat odottaneet mielestänsä iäisyyden, päästettiin heidät vihdoin

laivasta ja ohjattiin avaraan halliin ensimmäistä tarkastusta varten. Heikillä ei ollut käsipakaasia, jonka tähden hän auttoi Elnaa tämän monien pikku pakettien kannossa. Elna seisoi hänen edessään jonossa, joka eteni hyvin hitaasti. Ajankuluksi he rupattelivat iloisesti ja olivat hyvällä tuulella matkan vaivojen loputtua. Lääkäri silmäili heitä hetkisen hyväksyvästi. Heitä ei mikään vaivannut, sen näki heti päältä päin. Heikki oli pudottaa erään paketeista, jolloin Elna häntä auttaakseen tarttui faneeriaskiin. Heikki ei ollut irroittanut kättään siitä, ja näin he saapuivat yhdessä siirtolaistarkastajan pöydän ääreen. He esittivät passinsa ja muut paperinsa tarkastettaviksi. Tarkastaja tutki tarkoin Elnan ja Heikin papereita. Sitten hän silmäili heitä miettivästi ja näytti epäröivältä. Hän vilkaisi matkustajaluetteloon ja teki sitten kysymyksiä ensin toiselle ja sitten toiselle. Heikin vähäiset englannin kielen teoreettiset tiedot eivät olleet tilanteen tasalla, ja kaikki sanat, jotka hän tiesi, näyttivät olevan nyt tapaamattomissa. Tulkkia tarvittiin. Sitä varten tullissa kyllä oli palkattu mies, mutta hän ei ollut nyt saapuvilla. Käännyttiin matkustajien puoleen. Puna-Kalle, joka oli ollut aikaisemmin Kanadassa ja osasi vähän englantia, tarjoutui innokkaasti, ja hän sai tulla avuksi.

Elna mainitsi, että hänellä oli osoite Vancouverissa, mutta oli päättänyt jäädä Montrealiin.

»Oletteko tämän nuoren naisen sukulainen?» kysyi tarkastaja Heikiltä. »Oletteko kihloissa toistenne kanssa?»

Heikki selitti, että he olivat tutustuneet toisiinsa laivalla. He olivat olleet kumpikin yksin, ja ajankuluksi he olivat pitäneet toisilleen seuraa.

Kalle tulkitsi hyvin nopeasti ja Heikillä oli omat epäilyksensä, sillä hän ei pitänyt miehen kasvojen ilmeestä. Varmasti oli käännös ollut hyvin vapaa. Kuitenkin, kun tulkki alkoi tehdä omia huomautuksiaan, keskeytti tarkastaja hänet. Tarkastaja selaili papereitaan. Hän löysi rypistyneen valokuvan ja vertaili sitä passin kuviin, jonka jälkeen taas loi silmänsä Elnaan ja Heikkiin.

»Tunnetteko näitä henkilöitä?» hän kysyi heiltä näyttäen heille heidän omaa kuvaansa, jossa he istuivat vieretysten laivan kannella. Näytti siltä, kuin heidän harteillaan olisi ollut sama huopa.

Elna punastui korviaan myöten. Heikin silmät leimahtivat vihasta. Mykistyneenä hän katseli kuvaa eikä kyennyt mitään selittämään. Hän yritti siepata kuvan itselleen, mutta tarkastaja liitti sen rauhallisesti papereihinsa. Hän jatkoi selailemistaan ja näytti heille toista kuvaa, missä he sydämen ym-

päröimänä hellästi suutelivat toisiaan. Hän ei miettinyt kauempaa.

Iskien heidän passinsa ja paperinsa pinkkaan pöydälleen hän viittasi kädellään heitä siirtymään syrjään ja antamaan tilaa seuraaville. Ensi tarkastuksessa hän ei voinut uhrata heille enempää aikaa. Monet odottivat vuoroaan. Toinen laiva oli juuri ilmoitettu saapuvaksi. Se toisi muassaan sadoittain uusia siirtolaisia.

Puna-Kalle näytti mieltyneen uuteen toimeensa. Hän ei poistunut paikalta, vaan jäi odottamaan, että hänen apuaan vielä tarvittaisiin.

Heikki ja Elna olivat niin hämmästyneitä, että kesti vähän aikaa, ennenkuin he täysin käsittivät, mitä oli tapahtunut. Tylsinä he tuijottivat siirtolaisten jonoa, mikä lyheni lyhenemistään.

He eivät olleet ainoat, jotka saivat jäädä odottamaan. Kaikenkansaisia yksilöitä oli liittynyt heidän ryhmäänsä. Kaikki he olivat avuttomia ja hädissään. Heidät majoitettiin tätä tarkoitusta varten varattuihin huoneisiin odottamaan lisäkuulustelujen toimeenpanoa. Heidän kohtalonsa oli epävarma. He eivät tienneet, palautettaisiinko heidät kotimaihinsa vai sallittaisiinko heidän jäädä Kanadaan.

Alhaalla käytävässä niiden joukossa, jotka esteettä oli laskettu maahan, seisoi Kalle sankarina pienessä

ryhmässä. Hän merkitsi jotakin muistikirjaansa ja sanoi:

»Meidän poikamme pääsivät kaikki lävitse.»

»Vähältäpä piti Niiloa. Passin sijasta hän oli antaa jäsenkirjansa tarkastajalle. Oispa se ollut paha erehdys. Mitähän ne olisivat hänelle tehneet? Oisivatkohan karkoittaneet kotimaahan?»

»Se nyt on selvä», vakuutti heille Puna-Kalle. »Ei se puolueen jäsenkirja käy passista. Mutta kun on saatava »toverien» luottamus tässä maassa, niin silloin on tämä passi voimassa. Siinä tarkastuksessa ei pärjää yksikään lahtari.

»Muistuupa tästä mieleeni kiva kepponen.» Hän alkoi äänekkäästi nauraa ja hänen kuulijansa saivat odottaa hetkisen, ennenkuin kuulivat jatkon. »Estivätpä minun toimestani maahanpääsyn eräältä herralta ja hänen heilaltaan. Se on insinööri ja Suomessa se pyrki olemaan aina sellainen hieno jentlemanni ja laivallakin se komeili kuin mikäkin pomo.» Taaskin hän nauroi ivallisesti ja näytti todella nauttivan kepposestaan.

*

Maahanpääsyluvan saaneet jatkoivat matkaansa samana iltana. Pidätetyt paneutuivat levolle epä-

varmoina ja epätoivoisina vankilamaisessa karanteenissaan.

Seuraavana päivänä toimitettiin uusi kuulustelu. Heillä oli nyt tilaisuus puolustautua ja he toivoivat hartaasti voivansa vaikuttaa viranomaisiin.

Heikki Kairi sai luvan jatkaa matkaansa. Mutta hän ei halunnut jättää Elnaa niin kauan kuin hänen kohtalonsa oli ratkaisematta. Viranomaiset ottivat selvää osoitteesta, joka Elnalla oli Vancouverissa. Vihdoin he saivatkin vastauksen sähkösanomaansa, jossa ilmoitettiin, että sen niminen perhe oli asunut mainitulla kadulla, mutta muuttanut pois aikoja sitten, eikä tiedetty minne.

Tämä ratkaisi asian. Elna päätettiin lähettää takaisin kotimaahan saman laivayhtiön kustannuksella, joka oli hänet Kanadaankin tuonut.

Tämä oli Elnalle ankara isku. Päätös tuntui hänestä kuolemantuomiolta. Voi sitä häpeää ja alennuksen tilaa! Hän ei jaksaisi kestää sitä. Viime viikkojen tapahtumat olivat järkyttäneet hänen hermostoaan. Että hänet karkoitettaisiin kuin olisi hän rikollinen. Kuinka hän selittäisi tämän vanhemmilleen, ystävilleen ja naapureilleen. Kukaan ei häntä uskoisi. Ja millaista häpeää hän tuottaisikaan vanhemmilleen. Äiti raukka, kivulias ja heikko! Tämä olisi hänen kuolemansa. Entä rahat, jotka hän oli

velaksi ottanut vanhemmiltaan ja tuttaviltaan. He olivat luottavaisina rahansa antaneet ja uskoneet, että hän voisi ne lyhyessä ajassa takaisin maksaa Amerikan dollareilla. Tämä karkoitus tuhoaisi heidät kaikki.

Ei, jos näin oli käyvä, jos hänet todella karkoitettaisiin, ei hän koskaan tulisi näkemään kotiaan. Ennemmin hän hyppäisi mereen.

Heikki pelästyi nähdessään Elnan epätoivon. Hän tunsi olevansa jollakin tavoin syyllinen tähän asioiden onnettomaan tilaan. Nuo kirotut kuvat olivat saaneet tämän aikaan. Hän tiesi, etteivät ne vastanneet todellisuutta, mutta ketään oli vaikea saada sitä uskomaan.

»Eikö ole mitään keinoa tämän asian selvittämiseksi?» kyseli hän viranomaisilta ja kohtaamiltaan henkilöiltä.

Useimmat vain ravistivat päätään.

Muuan sanoi:

»On kyllä yksi keino — menkää hänen kanssaan naimisiin. Teidän vaimonanne he eivät voi kieltää häneltä maahanpääsyä.»

Heikistä tällainen ehdotus tuntui aluksi aivan mahdottomalta, se oli luonnoton. Vastenmielisesti hän sitä ajatteli.

Elna oli epätoivon partaalla, hänen hermostonsa oli vaarassa.

Asia jätettiin siirtolaisministeriön ratkaistavaksi. Heikki toivoi, vaikka tiesikin toivonsa turhaksi, että pelastus tulisi tältä taholta, mutta hänelle oli ilmoitettu, että tämä oli epätodennäköistä, ja että ministeriön päätöksestä ei voinut enää valittaa.

Hän tiesi, että hänen oli ratkaistava, ennenkuin »viimeinen» tuomio, jota Elna niin pelkäsi, langetettaisiin.

Eräänä aamuna vietettyään unettoman yön Heikki meni kalpeana, mutta päättävänä Elnan luo. Hän kävi suoraan käsiksi asiaan ilman minkäänlaisia valmisteluja. Hän menisi naimisiin Elnan kanssa, jollei tällä ollut mitään sitä vastaan.

Elna hätkähti. Hänen katseensa sai Heikin pelästymään. Oliko hän antanut aihetta uusiin väärinkäsityksiin ja huoliin?

»Heikki, kuinka rakas sinä oletkaan! Voiko rakkauteni . . .»

Äkkiä hän pysähtyi huomaten Heikin kasvojen tuskaisen ja pingoittuneen ilmeen. Hän kätki kasvonsa käsiinsä ja alkoi itkeä. Heikki istuutui hänen viereensä ja yritti lohdutella häntä, muttei oikein tiennyt, miten hänen tuli suhtautua tilanteeseen.

»Minä häpeän itseäni», nyyhkytti Elna. »Minähän

tiedän, että sinulla on morsian Suomessa, joka sinua odottaa. Kuinka voisinkaan sallia, että uhrautuisit puolestani? Ei! Ei! Ei! En halua kuulla puhuttavankaan siitä. En voisi sitoa sinua . . .»

»Eihän meidän kauan tarvitse olla toisiimme sidottuja», lohdutti Heikki, jolta ei voinut jäädä huomaamatta se liikuttavuus, millä Elna oli lausunut sanan »uhrautuisit». »Jo aikoja ennen kuin voin mennä hänen kanssaan naimisiin, olemme me saaneet eron, ja olemme kumpikin vapaita löytääksemme onnen omalta taholtamme.»

Vähitellen Elna rauhoittui ja tarkasti tilannetta samalta näkökannalta kuin Heikkikin. Hän oli kahden vaiheilla. Tässä olisi ollut ratkaisu, mikä olisi tehnyt mahdolliseksi sen, mikä vastikään näytti sulalta mahdottomuudelta.

Lopuksi Elna suostui ehdotukseen, ja niin pian kuin voitiin, järjestettiin avioliitto.

Nyt ei ollut mitään esteitä. Nuori pari sai paperinsa ja pääsi jatkamaan matkaansa esteettömästi. Siirtolaishallissa he istuivat vieretysten ja suunnittelivat vastaisia toimiansa. Kummallakin oli matkalippu Montrealiin.

Heikki sanoi: »Välttääkseni sinulta enempiä ikävyyksiä nousen junasta jo ennen Montrealia. Siellä menet sinä sitten asianajajan luo ja pyydät eroa sa-

noen syyksi sen, että miehesi on karannut luotasi. Konsulaatista, joka olkoon yhteinen osoitteemme, saan sitten tietää, kuinka asia edistyy.»

»Et suinkaan aio kertoa morsiamellesi tästä sotkusta? Heikki parka! Se olisikin aika mutkallinen asia.»

»Ei, en luule sitä tekeväni», sanoi Heikki epäröiden, »en ainakaan niin kauan kuin asiat ovat tällä kannalla. Se kävisi yli naisen ymmärryksen. Parasta lienee, etteivät tästä avioliitosta tiedä muut kuin me itse ja ne, jotka järjestävät avioeron.»

Näin he sopivat. Heikki kantoi Elnan tavarat vaunuun ja varasi sieltä hänelle mukavan paikan. Itse hän meni tupakkavaunuun ja ajatteli siellä rauhallisesti naimistaan. Monta savuketta hän ehti sytyttää siinä miettiessään. Katsoipa hän tilannetta miltä kannalta tahansa, niin tosiasiana pysyi, että hänestä äkkiä ja odottamattaan oli tullut aviomies ja että tämä oli heidän hää-yönsä. Mitähän hänen nuori rouvansa ajatteli nyt istuessaan yksinään. Tämä oli tosiaan aikamoista sotkua. Halusipa hän tunnustaa sitä tai ei, mutta hän tunsi itsellään olevan velvollisuuksia vaimoaan kohtaan, joka oli avuton tässä vieraassa maassa. Kohta sen jälkeen kuin tämä ajatus oli hänen mielensä vallannut, hän kokosi tavaransa ja meni etsimään Elnaa.

Hän istui samassa paikassa, jonne hän oli hänet jättänyt. Hänen silmänsä olivat ummessa, hän nojasi sohvan pielustaan nähtävästi uneen vaipuneena.

Mitään virkkamatta Heikki istuutui vastaiselle sohvalle ja katseli uteliaasti nuorta vaimoaan. Viime päivien jännitys oli jättänyt merkkinsä Elnan kasvoille. Heikin sydäntä värähdytti. Hänen nuorekkaat kasvonsa olivat viehkeät, sitä ei käynyt kieltäminen. Tytön avuton asenne sai Heikin ritarilliset vaistot heräämään. Kuka mies tahansa, hän ajatteli, olisi ylpeä tuollaisesta vaimosta. Ken tahansa häntä rakastaisi . . . — mutta sitä hänen ei sopinut nyt ajatella.

Hän siirtyi istumaan Elnan viereen. Elna heräsi, jos hän nyt ensinkään oli nukkunut. Oli luultavampaa, että hän oli antanut ajatustensa harhailla ja sulkenut siksi aikaa silmänsä. Äkkiä hän huomasi Heikin läsnäolon.

»Heikki! — Olit ystävällinen muistaessasi minua», sanoi hän heikosti hymyillen. »Minä pelkäsin, että halveksisit minua siitä, että sallin sinun uhrautua välttääkseni maasta lähettämisen. Ajattelin juuri, kuinka voisin osoittaa kiitollisuuttani sinulle.»

»Älä enää sitä muistele. Sehän on jo vanha juttu. Tupakkavaunussa istuessani satuin ajattelemaan,

että nyt on hääyömme. Onkohan kellään muulla ollut tällaista hääyötä? Sinä olet vaimoni, niinkuin tiedät, ja velvollisuuteni on pitää huolta sinusta. Ja ilman sitäkin olen iloinen, jos voin auttaa sinua. Jos sinä jotakin haluat, olen nöyrin palvelijasi. Jollakin tavoin tunnut nyt paljon läheisemmältä, ja minä olen todella ylpeä sinusta.» Hän koetti jutella leikkisään tapaan ja näyttää iloiselta. »Tarkemmin ajateltuani asiaa olen varma siitä, että tarvitset apuani Montrealissa. Kyllähän se sitten menee kun alkuun pääset. Mutta nyt on suurempi kokemukseni sinulle hyödyksi. Jäät autojen alle tai sinua kohtaavat muut tapaturmat, jollei sinua ole joku suojelemassa. Tuollaista pientä karitsaa ei voi jättää paimenetta. Arvaat kai, että olen päättänyt seurata sinua Montrealiin.»

Elnan silmät kirkastuivat, mutta ainoastaan hetkiseksi. Sitten ne jälleen synkkenivät Hän kääntyi poispäin ja ravisti päätään surullisesti, ikäänkuin paheksuen äskeistä ailahdustaan. Heikki otti Elnan käden käteensä, eikä tämä yrittänytkään vetää sitä pois. Lievä värinä kulki hänen ruumiinsa läpi, kun Heikki nojasi päätään hänen olkapäähänsä. Sitten hän jäykistyi, istui suorana ja näytti kylmältä ja tyyneltä, vaikka olikin tukehtua tunteisiinsa. Näin he istuivat pitkän aikaa ääneti. He eivät

uskaltaneet puhua; he kavahtivat omia ajatuksiaankin.

Kukaan, joka näki Elnan, joka näköjään oli niin eloton ja tunteeton, ei olisi voinut arvata, millaisessa levottomuuden tilassa hänen sielunsa oli. »Huolimatta siitä, mitä hän ajattelee, on mahdotonta, että hän rakastaisi minua todellisesti. Hänellähän on lemmittynsä kotimaassa. Hänen tunteensa asettuvat, kun järki palaa. Nämä ovat vain ohimeneviä tunteita, jotka uusi päivä karkoittaa. Silloin hän katuisi ja vihaisi minua siitä, että olen hänet kahlehtinut.»

Elna rukoili voimia kyetäkseen voittamaan kiusauksen. Hänen hermonsa olivat jännittyneet ja hän pelkäsi kukistuvansa minä hetkenä tahansa. Hänen oli päästävä voitolle taistelussaan. Sen hän oli Heikille velkaa. Ja kuitenkin, kuinka suloista olisikaan taipua. Antautua arvelematta. Kuulua jollekin, saada turvansa joltakin. Hän tajusi tuon nuoren miehen tunteet, joka istui hänen vierellään, ja ne liikuttivat hänen sielunsa syvimpiä vesiä. Heikki oli nähtävästi unohtanut kaikki siteensä ja velvoituksensa. Hän muisti vain nuoruutensa, kuuman verensä, sievän, ihastuttavan tytön läheisyyden ja sen, että nyt oli heidän hääyönsä. Hän kuvitteli rakastuneensa, hän saattoi nähdä sen. Hänen,

Elnan, oli kestettävä heidän kummankin puolesta. Sen hän muistakoon. Hänen oli autettava Heikkiä pois tästä sotkusta, johon hän oli hänet saattanutkin.

Vaunut heilahtelivat, juna kulki jylisten. He lähestyivät nopeasti tuntematonta määräpaikkaansa. Oli pimeätä — niin pimeätä, että paljas silmä ei voinut tunkea pimeyden läpi. He sivuuttivat aseman toisensa jälkeen.

Oli jo melkein aamu, kun juna pysähtyi eräälle suurelle asemalle. He olivat molemmat täysin valveilla. Molemmat tunsivat olonsa hiukan tukalaksi. Elna katsoi ikkunasta ja koetti nähdä aseman nimen. Sieltä se löytyikin monien ilmoitusten joukosta.

»Eikö tämä ole se asema, jossa aioit nousta pois junasta?» hän kysyi.

»On kyllä. Mutta niinkuin tiedät, on pilettini Montrealiin.»

Elna katsoi häntä pitkään ja käsittämättömästi. Hän epäröi hetkisen ja punastui. Sitten hän otti Heikkiä kädestä.

»Etkö luule, että olisi parasta meille kummallekin, jos noudattaisit aikaisempaa suunnitelmaasi ja astuisit tässä pois?»

Mutta Heikki vastusti. »En luule. Sen suunnitelman olen aikoja sitten hylännyt.»

»Etkö ole unohtanut jotakin?» Elna katsoi ulos ikkunasta tätä sanoessaan.

»Mitä sinä tarkoitat?»

»Tarkoitan, että etkö ole unohtanut jotakin?» toisti Elna, tällä kertaa hiukan pirteämmin.

Heikki oli vaiti hetkisen. Sitten hän katsoi kauan aikaa Elnan silmiin ja sanoi:

»Tiedän, mitä tarkoitat. — Ja ehkä olet oikeassa», hän sanoi vastahakoisesti.

Elna ojensi Heikille hänen matkalaukkunsa. Parhaaksi hän ehti pois junasta, ennenkuin se lähti. Hänestä tuntui, kuin hänet olisi heitetty pois siitä.

Juna oli jo liikkeessä, kun Elna näki hänen seisovan asemasillalla, liikkumattomana, masentuneena.

Juna katosi näkyvistä. Heikki seisoi yhä laiturilla ja katseli suuntaan, johon juna oli häipynyt.

Elämä oli äkkiä muuttanut muotoansa. Vaikka he kuinka olisivat vakuutelleet itselleen, että vihkimistoimitus oli ollut ainoastaan muodollisuus, että se ei merkinnyt mitään eikä saanut millään tavalla vaikuttaa heidän elämäänsä, kuitenkin se oli saanut liikkelle heissä jotakin uutta, ennen kokematonta, ohjannut heidän mielikuvituksensa uusille ja hämmentäville ja vaarallisille urille.

Heikki oli aina ollut kunnian mies, sekä omasta että muiden mielestä. Mitä hän nyt oli tehnyt, se ei

ollut kunniallista. Se ainakin näytti kunniattomalta. Mitkään selittelyt eivät tehoaisi hänen tyttöönsä Suomessa. Varmasti tämä kulkeutuu hänen korviinsa. Liian monet ihmiset tiesivät jo tästä. Hänen aikeensa pitää asia salassa häneltä avioeroon saakka tuntuivat hänestä nyt lapsellisilta ja mahdottomilta. Pienempiäkin asioita tässä maailmassa kielitään. Ja tämä maailma on niin pieni.

Heikki pelkäsi menettävänsä kumpaisenkin tytön, eikä hän tiennyt kummanko menettäminen häneen olisi enemmän koskenut. Näiden viimeisten päivien aikana oli hänen kotimaassa oleva morsiamensa käynyt hänelle kaukaisemmaksi, hänen kuvansa väikkyi hänen mielessään, kuin olisi se ollut suloinen muisto menneiltä päiviltä. Hän koetti ajatella kotimaassa olevaa tyttöänsä, mutta jollakin ihmeellisellä tavalla hänen ajatuksensa aina siirtyivät Elnaan. Kai yhtäläisyyden assosiatiota tai ehkä erilaisuuden tai ehkä kumpaakin, ajatteli Heikki.

Yksinäisyyden tunne sellainen, jollaista Elna ei ollut koskaan kokenut, valtasi tämän junan lähdettyä liikkeelle. Hänkin oli uhrautunut puolestaan. Nyt hänen ei enää tarvinnut peitellä tunteitaan, ja hän antautuikin täydelleen murheensa valtaan.

Hän ei ajatellut, hän ei vaivautunut ottamaan selkoa tunteistaan. Hän vain tiesi, että hän olisi ollut hyvin onnellinen, jos asiat olisivat olleet toisin.

Elna tunsi velvollisuudekseen vapauttaa Heikin niin pian kuin oli mahdollista. Heti Montrealiin saavuttuaan hän koetti ottaa selkoa siitä, mitä tarvittaisiin avioeron saamiseksi. Heikki oli surkeasti erehtynyt luullessaan, että eron saanti oli hyvin helppoa Kanadassa. Itse asiassa se oli hyvin monimutkainen ja kallis juttu. Asian oli mentävä hallitukseen saakka ennen ratkaisua. Kestäisi kauan aikaa ennenkuin he saattoivat ajatellakaan eron hankkimistakaan.

Kolme ihmiskohtaloa oli joutunut kylmän ja hitaan virastokoneiston ratkaistavaksi Halifaxin satamassa.

Kolme ihmiskohtaloa oli tuuliajolla, vaikka ne näennäisesti kulkivatkin entisiä reittejään. Nuori mies vastakkaisten tunteiden ristiriidassa. Nuori aviovaimo ilman miestä, onnetonna yksinäisyydessään ja asemansa valheellisuudessa. Nainen kotimaassa, jonka sydäntä hiutivat mustasukkaisuuden tuskat. Kolme toisiinsa kietoutunutta ihmiskohtaloa. Millaisen selvityksen he saivat, kuinka ratkesivat ristiriidat?

Mutta se on toinen juttu.

PÄÄOMAN SIJOITUKSIA

Hyve, jonka Eric Ross oppi isältään, oli ennen kaikkea säästäväisyys. Eric oli ilmetty isänsä, joten ei ollut ihme, että hän oli altis isän opetuksille. Hänen isänsä, jo ikämies, ei ollut ainoastaan säästäväinen, vaan suorastaan saita. Tietoisuus siitä, että hänellä oli rahaa pankissa, tuotti hänelle enemmän tyydytystä, kuin sellaisten esineiden omistaminen, jotka ovat olemassa elämän mukavuutta varten. Isältään Eric oppi palvomaan rikkautta epäjumalanaan.

»Pidä tarkka huoli rahoistasi. Jollet itse pidä puoliasi, ei sitä kukaan muukaan puolestasi tee. Oma apu paras apu.» Tämäntapaiset lauseet olivat Ericin jokapäiväisenä ravintona eikä hänen mieleensäkään johtunut epäillä niiden todenperäisyyttä.

Vanha Ross ylpeili pojastaan. Jos on olemassa synnynnäisiä liikemiehiä, oli Eric Ross sellainen. Jo sen ikäisenä, jolloin pojat yleensä eivät tunne mielenkiintoa rahaa kohtaan muuta kuin sen ostokyvyn takia, katseli Eric rahaa liikemiehen silmin. Koulussa hän kävi kauppaa kynäveitsillä ynnä

muilla kysytyillä tavaroilla ja hyötyi tietysti aina kaupoissaan. Jokainen postimerkki hänen kokoelmassaan oli esimerkkinä hänen liikemiesnerostaan. Kotiaskareistaan ja juoksemistaan asioista hän aina kärkkyi palkkiota. Vanha Ross oli hyvillänsä.

»Totisesti tuo poika pitää huolen itsestänsä», hän hymähteli.

Ericin äiti oli pahoillaan. Hän oli pieni, hento nainen, arka ja epävarma käytöksessään. Hänen silmissään oli surkea ja masentunut ilme, ikäänkuin hänen yksilöllisyytensä olisi kuihtunut nuppuunsa ravinnon puutteessa. Näytti kuin hän olisi pyytänyt anteeksiantoa sen johdosta, että oli anastanut itselleen paikan tässä jo ennestään ahtaassa maailmassa. Hän oli miehensä ahneuden ja saituuden elävä todistus. Kapinoiminen ei ollut johtunut hänen mieleensä, eikä hänellä ollut siihen tarmoakaan. Mutta sydämessään hän kapinoi ja tunsi elämässään osuneensa harhaan.

Surukseen äiti huomasi, kuinka poika oli tulemassa rahojen orjaksi. Arkaan tapaansa hän koetti neuvoa pojalleen, että ahneus oli kaiken pahan alku, ja saadakseen arvoa sanoilleen hän viittasi Raamattuun sekä sanoi, että se sisälsi arvoja, jotka eivät olleet rahalla ostettavissa, ja että rikkauksista usein maksetaan liian kalliisti, kun uhrataan sielun jalo-

jen ominaisuuksien hinta. Mutta turhiksi äiti arveli neuvonsa. Kukapa hänen sanojaan oli kuunnellut? Siinä iässä, jolloin intiaanikertomukset ja seikkailukirjat ovat poikien lempilukemista, ahmi Eric Ross miljoonamiesten elämäkertoja ja kuvitteli olevansa heidän asemassaan. Hänen kasvoistaankin kuvastuivat hänen unelmansa — niissä oli jotakin koomillisen ikämiesmäistä, tunnustelevaa ja arvokasta, mikä erotti hänet ikäisistään. Ericillä ei ainoastaan ollut periaatteita, vaan hän toteutti myös niitä käytännössä. Kun hänen koulutoverinsa olivat rahapulassa eivätkä voineet lähteä tyttöineen huvittelemaan toimi Eric rahanlainaajana. Ensi kerran tämän huomatessaan hänen äitinsä valvoi koko yön ja rukoili, että jotakin tapahtuisi, mikä pelastaisi hänen poikansa tulemasta isänsä kaltaiseksi.

Kukaan ei voi olla erikoinen tai erota ikätovereistaan herättämättä toisten huomiota. Eräs kaukainen sukulainen, vanhapoika, oli huomannut, että Eric oli laatujaan aivan erikoinen ja ansaitsi pienen rohkaisupalkinnon, ja jättikin näiden luonteenominaisuuksien takia, jotka hän testamentissaan oli maininnut, koko omaisuutensa perinnöksi Ericille, yhteensä viisi tuhatta dollaria.

»Onnen poika sinä», onnitteli häntä eräs hänen

toverinsa. »Mahtaa olla ihanaa, kun on tuollainen määrä rahaa käytettävänään.»

Eric pudisti päätään. »Eipä minulla ole kiirettä niitä kuluttamaan. Annan niiden kasvaa korkoja.»

»Etkö nyt vaihteen vuoksi hiukan lystäilisi, vanha saituri», jatkoi toinen kiusoitellen. »En nyt suorastaan kehoita sinua hummailemaan ja viinaa ostamaan vaikka olisihan helpotus nähdä sinun toimivan toisten kuolevaisten tavalla. Eikö sinulla ole mitään toiveita täytettävänä? Eikö sinulla ole kultaista, mille ostaisit kihlasormuksen?»

Eric pudisti päätään, mutta hänen hymynsä oli miettiväinen. Hänen ystävänsä oli kosketellut arkaa kohtaa.

Jotta emme saisi Ericistä sitä käsitystä, että hän oli vailla ikä- ja poikatoveriensa kaikkia vikoja ja virheitä, mainittakoon tässä, että pari vuotta ennen rikastumistaan hän oli rakastunut korviaan myöten. Hän oli ujo tyttöjen seurassa eikä hurmaamistaidossa kyennyt vetämään vertoja tottuneemmille tovereilleen, joten häneltä jäi tytön suosio saavuttamatta. Mutta mitä hän enää menneitä muisteli. Ei ollut pelkoa jälleen rakastumisesta, sillä Signe Hill, kysymyksessä oleva tyttö, ei ollut enää kaupungissa. Hän oli kuullut tämän matkustaneen Amerikkaan. Hän sai olla iloinen, kun oli välttynyt

loukkoon lankeamasta. Signe Hill oli ollut sievä ja suloinen ja oli saanut hänen sydämensä sykkimään sekä oudon miellyttävästi että kiduttavasti. Mutta liikekannalta katsottuna olisi avioliitto hänen kanssaan ollut huono afääri. Oli niitä parempiakin saatavissa. Ericin puolustukseksi mainittakoon kuitenkin, että hän oli tällä tavalla ajatellut vasta sen jälkeen kun Signe oli ruvennut suosimaan erästä toista miestä, ja kun hän oli kuullut, että Signe oli kutsunut häntä kiusanhengeksi ja takiaiseksi.

Tämän kokemuksen jälkeen Eric mielellään kuunteli isänsä selityksiä avioliitosta. Hän kuvitteli olevansa vanha kyynikko.

»Naimisessa», selitti vanha herra Ross, »on nuoren miehen parhaat mahdollisuudet, joko hänen menestyksensä tai tuhonsa. On aivan yhtä helppo asia mennä naimisiin rikkaan kuin rahattoman tytön kanssa. Älä anna sydämen tykytysten vaikuttaa asiaan. Rakkaus — pötyä! Vuoden kuluttua on kaikki ennallansa.»

Saatuaan rahat Eric osti tapahtuman kunniaksi äidilleen uuden puvun, huomattuaan kuinka kuluneet tämän vaatteet olivat. Hänen äitiään ei oltu liioilla lahjoilla pilattu, eikä hänen kiitollisuudellaan ollut nyt rajoja. Tosi-asiassa hän itki sen johdosta; ei niin paljon sentähden, että hän tarvitsi uutta pu-

kua — hänen ulkomuotonsa oli jo aikoja sitten lakannut olemasta minkään arvoinen asia — vaan koska hän tässä näki rukoilemansa merkin, viitteen siitä, ettei hänen pojastaan tulisi isänsä kaltaista. Naiset ovat usein sellaisia. Sen jälkeen kun poika oli perinyt, oli äiti usein vakuutellut itselleen — »Jos hän ostaa minulle lahjan, on se merkki siitä, että Jumala ei anna hänestä tulla saituria ja että Jumala on kuullut rukoukseni.»

Tämän jälkeen äiti alkoi ihailla poikansa ominaisuuksia. Hän ei nähnyt häntä sellaisena, kuin hän oli, vaan sellaisena kuin hän kerran tulisi olemaan läpikäytyään Jumalan koulun, niinkuin hän sanoi.

Eric oli päättänyt, että peritty omaisuus oli oleva alku hänen miljoonilleen. Tutkittuaan tarkoin rahansijoitusmahdollisuuksia, hän huomasi, että kotimaalla oli kovin vähän sellaisia tarjottavanaan. Hänelle tuotti suurta huvia tällaisten rikastumisongelmien ratkaiseminen. Useimmat menestyskertomukset, jotka hän oli lukenut, olivat amerikkalaista alkuperää, ja niinpä hänen suunnittelujensa tapahtumapaikkana oli aina Amerikka. Mutta Yhdysvaltoihin ei käynyt pääseminen, ei ainakaan lähiaikoina. Kanada tuntui lupaavalta, uusi maa, missä arvot saattoivat huikeasti nousta ja tuottaa omistajalleen suunnattomia voittoja.

Eric oli tarkasti perehtynyt maailman suurimpien rahamiesten taktiikkaan. Hän oli tutkinut Rockefellerin, Henry Fordin ja Woolworthin elämää. Mitä toinen oli tehnyt, sen saattaisi toinenkin. Hän tiesi kaiken, mitä kirjat saattoivat opettaa liikemiesnerouden ja vastustamattoman, vaikutusvaltaisen persoonallisuuden saavuttamisesta. Ahneuden jumalan uskollisimpia palvojia oli Eric Ross.

Eric ei lähtenyt matkalleen Kanadaan umpimähkään, niinkuin useimmat tekevät, vaan oli etukäteen hankkinut tarkat tiedot. Kanada oli nuori maa, missä saattoi tapahtua mitä tahansa. Kultakaivoksien osakkeet, jotka maksoivat kymmenen senttiä kappaleelta, saattoivat vuoden aikana kohota tuhansiin dollareihin. Viisi tuhatta dollaria saattoi olla viisikymmentä tuhatta. Eikä hän halunnut jäädä saaliista osattomaksi. Kuinkahan ihmiset täällä kotimaassa hämmästelisivätkään, kun hän jakelisi suuria summia hyviin tarkoituksiin. Eivätpä sanoisi häntä enää takiaiseksi. Hän uskoi, että rikas mies olisi antelias ja jalomielinen, niin pian kuin hänen varansa sen vain sallivat.

Hänen suunnitelmansa oli melkein täydellinen. Työ ei kuulunut hänen ohjelmaansa. Spekulatioilla ja keinotteluilla äkkiä rikastuminen oli oleva hänen työnsä. Kuta enemmän hän suunnitteli, sitä suu-

remmaksi kasvoi hänen halunsa lähteä, ja hän tunsi, että jollei hän pitänyt kiirettä, korjaisi joku toinen rikkaudet, jotka odottivat korjaajaansa, niinkuin laivayhtiön reklaamilehtiset selittivät.

Eric matkusti ensimmäisessä luokassa, sillä hän tiesi, kuinka suuri merkitys kaikella ulkonaisella komeudella oli liikemiehelle. Hän oli korskea, kuin yläilmoihin kohoava ilmapallo. Hän pöyhkeili tulevilla suorituksillaan ja vastaisella arvoasemallaan, ja kanssamatkustajat ihmettelivät, kuka tuo itserakas ja omahyväinen nuorukainen mahtoi olla. Päinvastoin kuin kotonaan hän oli käynyt hyvin puheliaaksi. Hänen oli saatava luja ote alusta alkaen, ja hän luuli sen tällä keinoin saavansakin. Hän puhui ja käyttäytyi, kuin olisi ollut koko maailman keskeisin henkilö, ja hänen kanssamatkustajansa, jotka tieten tai tietämättään ajattelivat itsestään samaa, joko nauroivat hänelle tai olivat harmistuneita.

Matkustajien joukossa oli eräs farmari, joka oli käväissyt kotimaassa. Kävellessään kannella piippua poltellen hän pysähtyi kuuntelemaan Ericin kerskumisia. Hän tohautti nenäänsä kärsimättömästi ja jatkoi kävelemistään. Kun hän palasi, seisoi Eric yksin kaiteeseen nojaten. Farmari pysähtyi hänen kohdalleen.

»Tiedän, ettei asia minuun kuulu, mutta pelkästä

säälistä en voi olla varoittamatta teitä. Jollette muuta tapojanne, niin totta totisesti on teiltä viimeinenkin sentti viety, ennenkuin olette ollut kuukauttakaan Kanadassa, tai muuten olen minä kokematon lapsi, joka ei tiedä tämän maailman tavoista mitään.»

Eric loukkautui. Hän tiesi osaavansa pitää huolta itsestään yhtä hyvin kuin kuka muu tahansa ja itse asiassa vielä paremminkin.

Seuraavina päivinä Eric vältti tuon pölkkypään seuraa ja hakeutui niiden pariin, jotka näkivät hänen tulevaisuutensa ruusunvärisenä. Suopeista henkilöistä ei ollutkaan puutetta, sillä rikkaalla miehellä on aina liehakoitsijoita, kirjoittipa hän omaisuutensa sitten kahdella tai seitsemällä numerolla.

Montrealilainen Mr. Jones oli eräs tällainen; hän suhtautui ymmärtäväisesti. Sen näki jo heti päältä päin, että Mr. Jones oli jotakin. Joka suhteessa Mr. Jones näytti olevan ensiluokkainen liikemies, hänen lakkinsa, vaatteensa, hänen käytöksensä ja puheensa olivat *tip top*. Mr. Jones oli havainnut Ericin seuran erittäin kiintoisaksi, ja Eric oli ylpeä uudesta ystävästään; sellaisen, johon Mr. Jones oli kiinnittänyt huomionsa, ei tarvinnut kuulla yhden vaivaisen farmarin neuvoja.

Mutta mahtavampikin mies oli laivalla, jota koh-

taan Mr. Joneskin tunsi pelkoa ja kunnioitusta. Eräänä päivänä hän osoitti Ericille tämän miehen.

»Katsokaapa tuota miestä tuolla», hän sanoi kuiskaten. Kyseessä oleva mies käveli kannella pysytellen erillään muista matkustajista. Hän oli röyhkeän ja äkäisen näköinen, ja arvattavasti askartelivat hänen ajatuksensa asioissa, jotka kävivät yli tavallisten kuolevaisten ymmärryksen. »Hän on Mr. Smith New Yorkista ynnä monesta muusta kaupungista. Hän omistaa kultakaivoksia Kanadassa, jotka ovat luoja ties kuinka monen miljoonan arvoisia.»

Eric tarkasteli kunnioittaen ja peläten suurta miestä.

»Että ettekö ole kuullut puhuttavan Mr. Smith'istä?» jatkoi ystävä hämmästyneenä. »A. Smith. Enpä olisi uskonut, että olisi ketään sellaista, joka ei ole kuullut Mr. A. Smithistä.»

Eric Ross häpesi tietämättömyyttään. Kuinka tyhmä hän mahtoikaan olla, kun ei ollut kuullut mitään Mr. Smithistä. Hänelle saattaisi olla suurta hyötyä, jos pääsisi Mr. A. Smithin tuttavuuteen. Eikö ollut kummallinen yhteensattuma, että he matkustivat samassa laivassa. Kohtalon vihjaus.

Mr. Jones nauroi Ericin tuumille. Eikö hän tiennyt, että näitä raharuhtinaita oli vaikeampi lähestyä

kuin tavallisia kuninkaita? Mr. Smith erottaisi hänet toimestaan, jos hän kävisi kiusaamaan tätä tällaisilla pyynnöillä. Sellainen oli Mr. Smith.

Pelottomasti asettui Eric paikkoihin, joiden ohi otaksui Mr. Smithin kulkevan, mutta vaikka hän olisi ollut kärpänen, ei tuo valtaherra olisi voinut kiinnittää häneen vähempää huomiota. Eric ei ollut pelkuri eikä potenut heikkohermoisuutta. Hän rohkeni valita istuinpaikakseen tyhjän kansituolin aivan Mr. Smithin vierestä. Aallokko oli ankaranpuoleinen, ja Mr. Smithissä ilmeni eräitä inhimillisen heikkouden oireita, jotka ovat ominaisia niin rikkaille kuin köyhillekin. Eric tarjosi apuaan. Mr. Smith ei nähtävästikään pannut arvoa Ericin ystävällisyydelle, koskapa Eric kiitoksekseen sai katsannon ja kulmainrypistyksen, jotka täräyttelivät hänen lujaa hermostoaan. Sitten Mr. Smith käänsi Ericille selkänsä; se ele puhui Mr. Smithin puolesta paremmin kuin mitkään sanat, että Mr. Smithin puolesta sai hän vaikka hukuttautua.

Tämä kohtelu ei kuitenkaan saanut Ericiä lannistumaan, vaan entistä innokkaammin hän halusi päästä kosketuksiin tämän mahtavan miehen kanssa, sillä vaikutusvaltaiset tuttavuudet hänen mielestään parhaiten takasivat menestyksen. Tätä oli Mr. Joneskin vakuuttelemistaan vakuutellut. Pari kertaa oli

Mr. Jones puhellut asiasta Mr. Smithin kanssa ja hän lupasi tehdä voitavansa esittääkseen Ericin hänelle, mutta hän pelkäsi pahoin, ettei hänen vaikutusvaltansa riittäisi toivotun tuloksen saavuttamiseksi.

Farmari ilmestyi vielä kerran ja sanoi: »Ne saattavat olla kaksi ovelaa veijaria, joilla on yhteiset tuumat.»

Eric nauroi farmarille ja kutsui häntä hölmöläiseksi. »Mitäs te olette viisaudellanne saavuttanut?» kysyi hän ivallisesti.

»Hyvän farmin, tyytyväisyyden ja hiukan maailmankokemusta, poikani, ja teidän mielestänne kai kovin vähän, mutta minulle se on aivan tarpeeksi. Ehkei kuitenkaan ole minun asiani ajaa järkeä teidän päähänne. Maailma sen kyllä tekee, vaikkei teekään ilmaiseksi. Mutta meitä kokeneempia säälittää ajatellessamme, minkälaista päänvaivaa elämän koulu teidän kaltaisillenne nuorukaisille vielä tulee tuottamaan. Jonakin päivänä tulette huomaamaan, että olen puhunut totta. Tässä on osoitteeni, siltä varalta, että haluaisitte kirjoittaa minulle, sittenkuin ennustukseni on toteutunut.»

Ennenkuin Eric ennätti mitään vastata, oli farmari jälleen ryhtynyt kävelemään. Hän aikoi heittää farmarin nimikortin mereen, mutta tarkemmin ajateltuaan hän panikin sen taskuunsa. Kyllä hän

kirjoittaisi, mutta rikkaana miehenä, ja vapauttaisi miesraukan huolista.

Mutta hytissään pitivät Ericin ystävä ja mahtava mies neuvottelua. Heidän välinsä näyttivät olevan mitä parhaimmat ja he nauroivat molemmat.

»Jos kukaan on opetuksen tarpeessa, niin tuo pullolapsi on», sanoi Mr. Jones Mr. Smithille, joka oli samaa mieltä. »Kyllä viisaus sentään on paljon tärkeämpi asia kuin rahat, ja hän on todella viisauden tarpeessa. Opettakaamme hänelle viisautta hänen rahojensa edestä.» Jälleen he nauroivat.

Kun Mr. Jones palasi Ericin luo, joka kärsimättömänä oli odotellut haastattelun tulosta, sanoi hän käsiään levitellen: »Kerrassaan mahdotonta! Valitettava asia; onnistuminen olisi merkinnyt teille oivaa etumatkaa.» Jos epäonnistuminen olisi koskenut Mr. Jonesin omia asioita, ei hän olisi voinut näyttää huolestuneemmalta. »Mutta voisinhan esittää teidät Mr. Smithin sihteerille, Mr. Williamsille Montrealissa. Hänen sanansa käyvät Mr. Smithin sanoista. Älkää menettäkö rohkeuttanne. Jos vain olemme hiukan valtioviisaita, niin ehkä saamme heiltä suostutelluksi muutamia kaivososakkeita. Millaisia jumalattomia voittoja tulettekaan niillä ansaitsemaan, nuori mies.»

Montrealissa Eric pääsi sikäli suunnitelmiensa pe-

rille, että hänet esitettiin Mr. Williamsille, vaikka tämä osoittautui miltei yhtä luoksepääsemättömäksi kuin hänen isäntänsä. Osakkeista hän ei halunnut kuulla puhuttavankaan. Kukapa möisi osakkeita sellaisessa yhtiössä. Ihmisethän aivan henkensä uhalla niitä tavoittelivat.

Eric ei hellittänyt. Viitenä päivänä hän kulki hotellinsa ja konttorin väliä, ja Mr. Jones koetti puhua hänen puolestaan. Vihdoin hän sai aikaan ihmeen. Toimisto suostui myymään viisi tuhatta osaketta, ei enempää eikä vähempää.

Voiton hetkellä Eric pelästyi. Ei hän halunnut luopua kaikista rahoistaan. Ja kuinka olikaan, farmarin kuva nousi hänen silmäinsä eteen, hänen sanansa näyttivät saaneen painon ja vaikka hän kuinka olisi yrittänyt, ei hän saanut kuvitelmaa pois mielestään. Ahneus ja Mr. Jones olivat kuitenkin ylivoimaisia.

Mr. Jones loukkautui. »Pidättekö minua narrinanne?» hän kysyi. »Olettehan ottanut selkoa liikkeemme asioista, vai kuinka? Mitä kertoi pankki Mr. Smithistä ja hänen edustamastaan yhtiöstä? Että kaivokset ovat parhaita. Ja liike luja kuin kallio.»

Tämä kaikki oli totta, mutta siitä huolimatta Eric ei halunnut sijoittaa kaikkia rahojaan. Hän ei

suostunut luovuttamaan kolmea tuhatta enempää. Eihän käki muniaan yhteen pesään muni.

»Luulin teitä oikeaksi liikemieheksi», sanoi Mr. Jones ilkkuen. »Päästätte tällaisen erinomaisen tilaisuuden livahtamaan käsistänne. Jos olisin tämän tiennyt, en olisi ryhtynyt tähän hommaan teidän tähtenne.»

Sinä päivänä, jolloin Eric vaihtoi kolmetuhatta dollariansa osakekirjoihin, hän näki vilaukselta Mr. Smithin, ensi kerran laivamatkan jälkeen. Hän seisoi selin häneen, katsellen akkunasta.

Kauppa tehtiin, Mr. Jones kätteli Ericiä ja sanoi: »Onneksi olkoon, nuori mies. Kunhan tulette havaitsemaan näiden papereiden todellisen arvon, niin te lievimmin sanoen hämmästytte. Huomaatte ostaneenne jotakin, mikä on arvokkaampaa kuin rahanne.»

Aikoinaan Eric saikin huomata, että Mr. Jones oli puhunut totta. Mutta tänä iltana Eric halusi juhlia menestystään. Valitettavasti Mr. Jones ei voinut lähteä hänen seuraansa, sillä hän oli saanut sähkösanoman, jonka johdosta hänen täytyi heti matkustaa kaupungista. Juhlimisesta ei näin ollen tullut mitään. Ennen vuoteeseen menoaan Eric tutki sinikirjaimisia osakkeitaan ja teki laskelmia. Kohtuullisimmankin arvioinnin mukaan ansaitsisi

hän vuoden aikana vähintään viisitoistatuhatta dollaria.

Suurkaupunki on hyvin ikävystyttävä paikka. Seuraavana iltana Eric päätti tuhlata pari dollaria huvitellakseen. Useimmat huvipaikat näkyivät keskittyneen St. Catherine Streetille, jolla lukemattomat reklaamivalot säihkyivät luoksensa kutsuvina. Eric kulki valolta valolle, mutta ikävyyden ja yksinäisyyden tunne vain kasvoi kasvamistaan. Jospa hän liittyisi jonkun tytön seuraan karkoittaakseen ikävyytensä. Kadulla oli paljon sellaisia, jotka eivät muuta odottaneetkaan, kuin että heihin iskettäisiin, mutta häikäilemättömät silmät ja maalatut huulet pelästyttivät hänet. Sellainen hän ei kuitenkaan ollut. Nuo tytöt pilailisivat hänen kustannuksellaan, pitäisivät häntä hitaana nahjuksena. Sitäpaitsi hän oli säästäväinen eikä antanut tuollaisten naisten puhdistaa taskujaan. Hän muisti, mitä hänen isänsä oli sanonut: »Varo vierasta naista, sillä ne maksavat huikeita summia.»

Eric harhaili katuja päämäärättä. Hän ei kiinnittänyt erikoista huomiota ohikulkijoihin, sillä hän tiesi, ettei hän täällä tapaisi tuttuja. Joku nykäisi takaapäin hänen hihastaan. »Tungettelevaisuudessa saisivat Montrealin tytöt ensimmäisen palkinnon», hän ajatteli puoleksi harmistuneena ja

puoleksi huvitettuna. »Tämä on jo toinen tänä päivänä.»

»Eikös ollutkin Eric Ross. Milloin ja miksi ja kuinka olet tänne tullut? Olipa syy mikä tahansa, joka tapauksessa tulet Luojan lähettämänä.»

Hänen edessään seisoi Signe Hill. Hänen pehmeällä, kiusoittelevalla äänellään oli entinen tenhonsa, vaikka hän oli tuhat kertaa päätellyt, että niin ei ollut laita. Mutta hän säikähti nähdessään, mitä lyhyt aika vieraassa maassa oli ehtinyt tehdä hänelle. Tyttö oli siinä määrin muuttunut, että hän ei olisi häntä kadulla vastaan tullessa tuntenut. Hän oli kurjan näköinen, kasvot kalpeat ja kuihtuneet, hän oli joko sairas tai kärsi kovaa puutetta. Hänen silmänsä näyttivät luonnottoman suurilta, mutta niillä oli entinen loistonsa. Eikä Eric muuta nähnytkään kuin nämä kiusoittelevan viehättävät silmät pitkine ripsineen, joita hän aina oli ihaillut. Hänen silmissään oli entispäivien Signe Hill. Hänen miettiväinen katseensa, mikä kosketteli Ericin sydäntä, vaihtui äkkiä ja hänen silmänsä hyppelivät ilosta.

»Jos sitä aikaisemmin epäilin, niin nyt olen varma siitä, että olen onnen poika», sanoi Eric ja piteli tyttöä kädestä kiinni. »Mieleni oli jo hetkin apea, kun ei ollut ketään puhetoveria, nyt kun sitä olisi kaivannut. Ja silloin ilmestyit sinä kuin salama kirk-

kaalta taivaalta — ei, kuin aurinko myrskypilvien lomasta.»

Puhe luisti kummaltakin, eivätkä he ensinkään huomanneet vihaisia katseita, joita ohikulkijat loivat heihin saadessaan väistyä sivulle. Vihdoin he huomasivat, että oli rauhallisempiakin paikkoja kohtaamiselle.

»Mennäänpä ravintolaan jotakin syödäksemme, sillä emmehän koko iltaa voi keskellä katua jutella», ehdotti Eric. »Toivottavasti et ole syönyt vielä päivällistäsi.»

Signe Hill pudisti päätään. »Siitä lienee jo viikko, kun viimeksi mitään päivällisen tapaista olen syönyt.» Huomatessaan Ericin hämmästyksen hän jatkoi hymyillen: »Luulet kai, että näen nälkää säilyttääkseni poikamaisen vartaloni.» Äkkiä hänen äänensä muuttui. »En haluaisi pilata tätä iltaa kertomalla huolistani. Mutta luin ajatuksesi kasvoiltasi äsken kohdatessasi minut. Näin kuinka hätkähdit. Ja tiedän, ettet kannata asioiden peittelemistä kohteliaisuuden kustannuksella. Sentähden kerronkin, että olen hyvin sairas. Työhön en ole kyennyt viikkokausiin. Sairauteni takia en voi syödä vahvoja aterioita. Mutta se sopiikin erinomaisesti, sillä ei minulla olisi varaakaan niihin. Olen aivan rahaton. Sanotaan, että Jumala sovittaa taakan selkää myö-

ten ja minun suhteeni hän on sovittanut ruokahalun kukkaroa myöten, ja se onkin aika hyvä.»

Harvat miehet voivat kuunnella naisten valituksia tuntematta olonsa tukalaksi. Vavahteleva ääni tai pienoisinkin kyynel tuottaa voimakkaimmillekin miehille ruumiillisen epämieltymyksen tunteen. Miesten mielestä naisten pitää olla sieviä, iloisia ja onnellisia. He katselevat naista ihaillaksensa, mutta eivät voi tätä tehdä, jos heidän tarkkaavaisina täytyy kuunnella hänen huoliaan. He ovat kauniin sään kannattajia, eikä Eric ollut tässä suhteessa mikään poikkeus. Hän vaivautui näiden kärsimisten kuulemisesta, ja hänestä tuntui, kuin olisi häneltä riistetty huvi, johon hän oli oikeutettu. Sillä kohdatessaan Signen hän oli ilostunut, käynyt tavattoman hilpeäksi ja vilkkaaksi. Hänen apeutensa oli haihtunut olemattomiin tytön ilmestyessä. Mutta nyt oli hänen mielensä synkeämpi, kuin se äsken oli ollutkaan.

Eric mutisi joitakin hajanaisia lauseita valittaen asiantilaa. Sitten hän kysyi, eikö olisi ollut parempi, ettei Signe olisi tullut ensinkään Kanadaan, sillä yksinäinen tyttö ei voinut huolehtia itsestään. Sitten hän kysyi, oliko Signe käynyt lääkärin luona.

Signe huomasi kärsimättömän sävyn hänen äänessään. »Hyödyttömästä hyödyttömintä on ruveta

mietiskelemään, mikä olisi ollut parempi. Voisin kysyä sinulta, miksi sinä tulit tänne, ja vastata tulleeni samasta syystä. Samasta syystä muutkin tulevat. Halusin nähdä maailmaa, saada hiukan vaihtelua kotikulman yksitoikkoisuuteen ja hiukan seikkaillakin. Useimmat tytöt uneksivat miljoonikostaan, ja silloin on mentävä sinne, missä niitä vilisee kuin harmaita kissoja. Menin saadakseni kokemusta, ja sitä olen saanutkin ja enempi kuin olisin halunnutkaan.» Hänen poskensa punoittivat suuttumuksesta, ja hän oli hetken ääneti. »Mitä toiseen kysymykseeni tulee, niin tottakai olen ollut lääkärissä, kävin sairasasemalla. Hän sanoi, että ellei minua leikata ja heti, niin saisin mennä hautajaistoimistoon sopimaan hautajaisistani.»

Signe koetteli puhella leikkisään sävyyn, mutta ei voinutkaan pidättää kyyneleitään, jotka pitkien ripsien alta kihoten vierivät pitkin poskia. Ericistä olo tuntui sietämättömältä, ja häntä halutti poistua kiireesti paikalta. Signe ei ollut niin soma itkiessään, sillä hänen nenänsä punoitti, ja hän sai niistää sitä alinomaa.

»Pelkään tuskastuttavani sinua», pyyteli hän anteeksi, »mutta en voi sille mitään. Kyyneleet ovat kertymistään kertyneet. Pitkiin aikoihin en ole tavannut ketään tuttua. Et voi arvata, millainen koti-

ikävä minua vaivaa. Mikäs täällä on ollessa, kun on terve ja työhön kykenevä, mutta olla sairaana ystävittä täällä vierasten ja välinpitämättömien ihmisten parissa, se on kauheaa. Mutta nyt tuntuu paljon kipeämmältä, ja sanon sen vielä kerran, että tulit totisesti Jumalan lähettämänä. Koko viime viikon olen epätoivon vallassa rukoillut, että joku osuisi tielleni, joka haluaisi ja kykenisi auttamaan minua.»

Vastakkaiset tunteet taistelivat Ericissä. Hän tunsi iloa nähdessään entisen lemmittynsä, mutta ilon tunteeseen sekoittui pelokas aavistus tulevista kulungeista sekä tästä ajatuksesta johtunut häpeäntunne. Se tosiasia, että Signe Hill tarvitsi hänen apuaan, tuo tyttö, jota hän oli ikävöinyt ja jota hän myös oli pelännyt, tyttö, jolla oli voima nostattaa hänet yläilmoihin tai upottaa synkimpään syvyyteen, tämä tuntui hänestä ihmeeltä, ja jollakin tavoin hän tunsi että se oli hänen koetinkivensä.

Hän oli tienristeyksessä. Tien valinnasta riippuisi hänen tulevaisuutensa. Ja vaikka tyttö olikin niin surkeasti muuttunut, ei hän ollut kadottanut entistä tenhovoimaansa. Mitähän tyttö ajatteli hänestä, tiesikö hänen ajatuksensa, pitikö häntä raukkana, katsastelijana. Näin ajattelisivat useimmat ihmiset. Ja nythän hänellä oli varaa olla antelias.

Mutta rahan luovuttamiseen täytyy olla pätevä syy. Eikö hänen silmiensä edessä ollut pätevä syy! Häntä inhottivat hänen ajatuksensa. Hän tukahdutti järkeilynsä ja antautui tunteensa ohjattavaksi. Hän päätti uhkarohkeasti antautua kohtalon kuljetettavaksi, joutuipa hän sotkuun mihin hyvänsä. Tehtyään päätöksensä tuntui hänestä siltä, kuin olisi tyttö saanut takaisin kaikki entiset sulonsa.

»Kerro enemmän huolistasi», sanoi Eric, koettaen olla luonteva, mutta omasta mielestään hän käyttäytyi kömpelösti.

Tyttö ei kuitenkaan huomannut mitään. »Olisit kai suruissasi, jos kuolisin, olisithan?» Tätä sanoessaan hän loi silmänsä sillä tavallaEriciin, että tämä oli varma siitä, ettei hän eikä maailma voisi tulla toimeen ilman niiden omistajaa. »Kuolen, jollen pääse sairaalaan leikattavaksi. Mutta minkäs voin minä tehdä? Tiedäthän sinä sairaalat ja lääkärit tässä maassa. Käteni kohta heltiävät, ja minä pelkään kuolemaa. Työtä en jaksa tehdä. Olen ollut rauhaton ja alakuloinen siitä saakka, kun tulin tähän maahan, mutta tänä aamuna olin harvinaisen iloinen ja reipas, vaikkei ollutkaan mitään erikoista syytä. Lienen aavistanut jotakin hyvää tapahtuvaksi. Sinä tulit, Eric. Sinä haluat auttaa.

Siitä olen varma. Elämäni ja ikäni minä sinua sen johdosta olen rakastava.»

»Tietysti minä autan», vastasi Eric, eivätkä sanat ensinkään hänen kieltänsä kirvelleet. Sanojensa johdosta hän tunsi suurta helpotusta, ikäänkuin hänen suustaan olisi vetäisty hammas, jonka vetämistä hän kipua peläten oli vastustellut. Hilpeä tuuli palasi jälleen. Hän oli ollut matalamielinen.

»Tietysti autan», toisti Eric, ja ikäänkuin koetellakseen ja lujittaakseen itseään hän lisäsi: »Olipa onni, että tavattiin.» Hänen jalomielisyytensä ei suinkaan estänyt häntä tuntemasta mielihyvää. Tämä oli uusi elämys Ericille.

»Tästä minä rakastan sinua ja kiitän sinua elinaikani. Elämäni tahdon sinulle omistaa.» Ja ennenkuin Signe kerkesi ajatellakaan, oli hän jo suudellut Ericiä.

Uskokaa tai olkaa uskomatta, mutta Eric ei ollut eläissään suudellut tyttöä eikä saanut suudelmaa. Tästä hän nyt päihtyi kuin makeasta viinistä, maailma oli ruusunpunainen hänen silmissään. Ja Signe Hill oli hänen mielestään nyt suloisempi kuin koskaan ennen, hänessä yhtyivät kaikki hyveet ja avut ja sulot. Saisiko hän kerran kunnioittaa häntä nimellään ja rikkauksillaan.

Hän tunsi saaneensa kylliksi hyvitystä nähdessään

Signen kasvojen kirkastuvan, hymykuoppien palaavan, värin tummenevan. Tämä ansaitsikin jo pienen uhrauksen. Ja hän suorastaan päihtyi Signen ylistyksistä, että hän, Eric Ross, oli maailman jalomielisin mies. Hän ihastui niin omaan hyvyyteensä ja suurenmoisuuteensa, että ennenkuin tiesikään, olivat monet lupaukset hänen huuliltansa herisseet. Kirjoittipa hän nimensäkin takuuseen, missä lupasi suorittaa leikkauksesta johtuvat kulungit. Taisipa Signe pelätä katumuksen hetken tulevan varatessaan tällaisen paperin.

Palatessaan hotelliinsa sinä iltana Eric tiesi eläneensä elämänsä onnellisimman päivän. Hän oli yhä onnensa huumassa. Viis menoista, hän ajatteli; hänen ylevämielisyytensä tuo hänelle vain onnea vastaisissa asioissa.

Käytyään vuoteeseen Eric levitti eteensä sanomalehden katsellakseen kaivosuutisia. Suureksi mielihyväkseen hän luki, että lähellä hänen kaivoksiaan oli suoritettu porauksia, jotka olivat vieneet erinomaisiin tuloksiin. Pörssissä odotettiin osakkeiden nousua. Eipä hänen totisesti tarvinnut katua kauppojaan. Hän oli todella onnen poika.

Unet silmissään hän siirtyi laivaliikenteeseen. Hänen silmänsä suurenivat äkkiä. Hän tuijotti uutista, kuin olisivat hänen aivonsa lakanneet toimi-

masta. Siinä kerrottiin, että Mr. Smith, X-kaivosyhtiön presidentti, oli samana päivänä palannut Berengarialla Euroopasta. »Tämä on varmasti erehdys, sillä palasihan Mr. Smith jo kaksi viikkoa sitten.» Amerikkalaiset reportterit ovat tunnettuja hutiloimisestaan. Vakuutteluistaan huolimatta häntä kuitenkin vaivasi epäilys, että uutinen olikin oikea ja vika oli jossakin muualla.

Vapisevin käsin Eric nosti vesilasin huulilleen ja joi siitä rauhoittuakseen. Pelon ja aavistusten vallassa, jotka tuntuivat liiankin aiheellisilta, hän vietti unettoman yön. Hänen hermonsa hyppelivät ja kihisivät. Ajatus, että hänen täytyi kitua yhdeksän tai kymmenen tuntia, ennenkuin pääsisi varmuuteen, tuntui hänestä sietämättömältä.

Aamulla hän etsi puhelinluettelosta kaivosyhtiön numeron. Tuntematon ääni vastasi hänen soittoonsa. Eric pyysi saada puhella Mr. Williamsin kanssa.

»Täällä ei ole ketään Williams-nimistä. Lienette valinnut väärän numeron.»

»Eikö hän ole kaupungissa? Koska hän palaa?» Langan toisessa päässä oli ääni hiukan kärsimätön. »Sanoinhan jo, että toimistossamme ei ole ketään, jonka nimi olisi Williams.»

»Se on valhe.» Onneksi oli toinen jo ennättänyt panna kuulotorven paikoilleen.

Pahat aavistukset valtasivat Ericin mielen. Hänen kätensä vapisivat, hän saattoi tuskin käsitellä puhelinluetteloa. Hän oli varmaankin soittanut väärään paikkaan. Horjuen hänen sormensa kulki nimien yli. Toimisto, johon hän oli soittanut, ei ollut samalla kadulla kuin toimisto, missä hän oli käynyt. Mutta liikkeen nimi oli sama.

Niinpian kuin hän autolla suinkin pääsi, oli hän St. Jamesin kadun toimistossa, missä oli osakkeensa ostanut. Lintuset olivat lentäneet. Muuta valaistusta hän ei saanut asiaansa, kuin että kaksi miestä oli vuokrannut huoneen kahdeksi viikoksi.

Käynti toisessa toimistossa vahvisti hänen pahimmat pelkonsa tosiksi. Hän oli joutunut kahden ovelan petkuttajan uhriksi. Kirottua, millainen hullu hän olikaan. Ehkäpä se oli hyvä tietää, mutta kolmetuhatta dollaria oli sentään liikaa opetuksesta.

Kaivosyhtiön toimistossa oltiin kohteliaan osanottavaisia, mutta myöskin hiukan huvitettuja. Ihmisille tuottaa aina huvia lähimmäistensä kompastelut, kompastelivatpa he sitten banaanin kuoriin tai johonkin vakavampaan. Kenkään ei voi kertoa, miksi se on hauskaa, mutta hauskaa se vain on.

Eric näytti osakkeitansa, kauniita, kultareunaisia papereita. Ne olivat erään lakkautetun yhtiön osakekirjoja. Yhtiön puolesta oli joskus maailmassa toi-

meenpantu joitakin porauksia kuuluisien X-kaivoksien lähistöllä, mutta minkäänlaista kultasuonta ei oltu löydetty.

Eric nojasi toimiston pöytään huomaamatta henkilökunnan uteliaita katseita. Äkkiä hän muisti tytön, ajatus sähköisti hänet liikkeelle ja hän ryntäsi ulos jättäen jälkeensä vaikutelman, että oli tullut hulluksi.

Hän suuntasi kulkunsa Signen asuntoon, mutta sai kuulla, että tämä oli mennyt sairaalaan. Sinne päästyään hän kohtasi käytävässä sairaanhoitajattaren, joka päästi hänet esteettä sisälle, luullen häntä huolestuneeksi sulhaspojaksi. Vasta sairaan huoneeseen päästyään hän pysähtyi. Näky, minkä hän näki, sai hänet tyyntymään. Siinä makasi hänen ihana tyttösensä valmiina leikkaukseen. Ericin astuessa huoneeseen Signe luuli, että häntä tultiin noutamaan leikkuusaliin. Hän oli kalpea ja pelästynyt, mutta huomattuaan, kuka huoneeseen olikin tullut, hänen kasvonsa kirkastuivat. Ericin ilmestyminen tuotti hänelle ilmeistä iloa.

Nyt vasta Eric tuli järkiinsä. Tänne hän oli kiiruhtanut aikoen keskeyttää leikkauksen tai ainakin ilmoittaakseen Signelle, että sitä ei voitu suorittaa hänen kustannuksellaan. Hän oli aikonut sanoa, että Signe saisi huolehtia itsestään ja että häneltä

ei enää rahoja puijattaisikaan. Mutta hän ei kyennytkään nyt sanomaan. Hänen aikeensa tuntuivat julmilta. Tytön kasvoissa oli jotakin hänen oman äitinsä ilmeestä, äidin, orjan, joka oli jäänyt vaille kaikkea huolenpitoa, jolle hänen isänsä ei ollut antanut pienintäkään esinettä nurkumatta.

Signe Hill ei aavistanut pojan mielialaa, ei hän myöskään pannut pahaksi tämän saamattomuutta ja vaikenemista. Hänkin oli vaipunut omiin ajatuksiinsa. Hän puhui ensiksi.

»Poika parka, älä ole noin huolissasi minun tähteni. Leikkaus kyllä onnistuu. Minä en ole enää yhtään peloissani. Eilisestä lähtien, kun apu tuli niin odottamatta, olen ollut toivehikas ja iloinen. Ja jos nyt viimeistä kertaa puhun kanssasi, täytyy sinun tietää, että olet mielestäni ihmeellinen — maailman paras mies. Monikaan ei olisi tehnyt tätä puolestani — ei yksikään tässä maassa. Sinun kätesihän vapisevat, rakkaani. Vakuutan, että tämä ei ole kovin vaarallista. Kohta on kaikki hyvin, kiitos siitä sinulle ja Jumalalle, joka toi sinut luokseni.»

Eric ei ollut lausunut sanaakaan, mutta alkoi jo tuntea olonsa helpommaksi. Hän oli purskahtamaisillaan itkuun. Hän kykeni kuitenkin voittamaan mielenliikutuksensa, jonka syytä hän ei käsittänyt,

jollei se ehkä johtunut viime hetkien jännityksen laukeamisesta.

Huoneeseen tuli kaksi hoitajatarta. »Kaikki on valmiina», he sanoivat. »Olkaa rauhallinen, sillä potilaamme on reilu tyttö.»

Tyttö nyökkäsi iloisesti hoitajattarelle ja ojensi sitten kätensä Ericille. »Iloitsen siitä, että tulit», hän sanoi. Kohottaen huulensa hänen puoleensa hän kysyi: »Etkö aio suudella minua?» Hän ei jäänyt odottamaan, vaan suuteli itse. »Tiedätkö mitä ajattelen? Ajattelen, että sinut lähetettiin Kanadaan ainoastaan minun tähteni. Kaikki vaikeudet selviävät aikanaan, apu tulee oikealla hetkellä, niinkuin sinäkin, ei hetkeäkään liian aikaisin eikä hetkeäkään liian myöhään.»

»Aivan niin», keskeytti hoitajatar, »sitten teillä on aikaa toisillenne, kun kaikki on ohi. Tällä kertaa on lupa vain yhteen suukkoseen.»

Kömpelösti, kuin vieraan voiman pakottamana, Eric kumartui ja omaksi hämmästyksekseen hän sanoi: »En voi kertoakaan kuinka iloinen olen voidessani tehdä jotakin hyväksesi.»

Nyt alkoi Ericin käytännöllinen kasvatus. Viikot, jotka seurasivat, olivat masennuksen, epätoivon, hädän ja epäilyksen viikkoja. Hän epäili periaatteitaan, joita hän oli pitänyt horjumattomina totuuk-

sina, hän epäili kanssaihmisiään, tunsi vihaa niitä kohtaan, jotka olivat häntä pimittäneet, häpesi sitä, että oli antanut vetää itseään nenästä, pelkäsi köyhtyvänsä — hänen mielessään vallitsi täydellinen sekasorto. Tässä mieltenkuohussa oli kuitenkin suvantopaikkansa — suloiset onnen hetket, jotka hän vietti Signen seurassa, käydessään tervehtimässä häntä sairashuoneella. Näinä hetkinä Eric, nähdessään toivon ja terveyden palaavan, heidän rakkaussuhteensa lujittuvan, kuullessaan tytön vakuuttelut, että hän, Eric, oli palauttanut hänen uskonsa ihmisten hyvyyteen ja että Ericin uhraus ei jäisi palkitsematta, näinä hetkinä tunsi hän saaneensa täyden hyvityksen.

Signe Hill makasi kauan sairaana ja toipuminen edistyi hitaasti. Ericille se maksoi viisisataa dollaria. Jälellä olevat rahat hupenivat nopeasti. Hän ei ollut tottunut oikeaan työhön, ja hän tiesi tuhansien työttömien harhailevan Montrealin katuja työnvälitystoimistoja haeskellen. Vaikka ilmeinen puute oli ovella, oli hän nyt runsaskätisempi ja menoista piittaamattomampi, kuin oli ollut hyvinvointinsa päivinä.

»Pian ne kuitenkin loppuvat, joten on aivan yhdentekevätä, olenko rahatonna pari päivää aikaisemmin tai myöhemmin. Kerrassaan sama asia», hän ajatteli.

Hänessä piilevät ystävälliset ja hyväntahtoiset ominaisuudet pyrkivät nousemaan pinnalle. Jokainen kukkanen tai hedelmäkori oli merkkinä voitosta. Kukaan ei aikaisemmin ollut ollut hänestä riippuvainen, ei kukaan ollut kääntynyt hänen puoleensa apua anoen. Toisen huolto ja hoivaaminen oli hänelle uusi elämys. Näinä päivinä hän usein muisteli äitiään. Kuinka helppo asia olisikaan ollut äidin ilahduttaminen, siihen olisi riittänyt pieninkin ystävällisyyden osoitus, vähäinen tunnustuksen sana tai huomaavaisuus. Kukaan ei ollut kotona viitsinyt sormeansa kohottaa äidin iloksi tai mukavuudeksi.

Vaikka Eric näin tahtomattaan ja vastahakoisesti oli joutunut palvelemaan Signe Hilliä, tuotti se ajoin hänelle todellista onnea. Hänen silmänsä avautuivat näkemään elämän tosi-arvoja, huolimatta kiukustumisen ja kapinoitsemisen puuskista sekä hetkistä, jolloin hän ajatteli tyttöä taakakseen, tai tunsi kohtalon viritelleen liiaksi ansoja hänen tielleen.

Eric ei ollut oikeastaan kosinut, vaikkei häntä mikään erikoinen seikka ollut siitä pidättänyt, mutta Signe Hillin mielestä oli päivänselvä asia, että he olivat kihloissa keskenään. Joskus yön hiljaisina hetkinä Eric muisteli usein kuulemaansa lausetta, että avioliitossa ovat miehen parhaat mahdollisuudet, ja hän ajatteli, että hänenkin avio-onnensa olisi

taatumpi, jos terveellä järjelläkin olisi asiassa jotakin sanomista. Hän aikoi sanoa Signelle, että he olivat liian köyhiä, mutta siihen hän ei koskaan saanut tilaisuutta.

Kerran Eric lähti kaupungista yrittäen sillä keinoin raastaa itsensä irti Signestä, mutta viikon poissaolon jälkeen hän palasi, ollen täysin varma siitä, että kuinka suuri erehdys avioliitto kahden kerjäläisen kesken lieneekään ollut, niin hänen kadottamisensa oli ehkä vielä suurempi ja tuhoisampi erehdys. Jonkinlaisena viimeisenä irtipääsykeinona hän kertoi Signelle päättäneensä ruveta farmariksi. Tästäkös Signe ihastui. Hän sanoi aina halunneensa maalle, ja sitten hän kuvaili Ericille maaelämän suloja ja onnellista elämää, jota he tulisivat viettämään. Silloin ja siinä paikassa vietti Eric kihlajaisiaan, vaikka hän olikin ainoa, joka tiesi koko kihlauksesta. Kenellekään hän ei siitä kertonut, kaikkein vähiten Signelle, jonka mielestä asia jo aikoja sitten oli päätetty ja joka olisi loukkaantunut kuullessaan, kuinka pitkän ajan Eric oli tarvinnut päätöksensä tekoon. Mutta nyt tiesi Eric tavanneensa kohtalonsa, ja hän oli iloissaan ja entistä rakastuneempi.

Viime aikoina oli farmari usein muistunut Ericin mieleen. Häntä oli usein haluttanut kirjoittaa tälle; ylpeys vain pidätti hänet siitä. Mutta hänen ylpey-

tensäkin hupeni kilvan pankkitilin kanssa. Niinpä hän vihdoin päättikin kirjoittaa, ja hän tunsi suurta helpotusta saadessaan merkitä paperille erehdyksensä sekä hinnan, minkä oli niistä maksanut.

Hän ei säälinyt itseään. Hän kertoi suoraan, kuinka hän oli säilyttänyt farmarin kortin aikoen rikkaana miehenä ylvästellen kirjoittaa miehelle, jota rahahuolet painoivat. Nyt hän oli itse pulassa ja pahassa, ja jollei farmari häntä kovasti halveksinut, kuulisi hän nöyränä ja kiitollisena jokaista tämän neuvoa.

Vastaus tuli paluupostissa, johon kuitenkin kului useampia päiviä, sillä farmari asui Albertassa. Kirje oli hieno, eikä siinä ollut mitään tuosta »enkös jo sanonut»-tyylistä.

Näin kirjoitti farmari:

»Poikani, maksoit kalliisti opistasi, mutta olen varma siitä, että oppi oli hintansa arvoinen. Jos teidän pieni pääomanne sai teidät ajattelemaan, että saatoitte tulla toimeen ilman työtä, ilman hidasta, ankaraa uurastusta, oli tuo pääoma suurimpana haittananne. Huonon onnen sattuessa se olisi tehnyt teistä kulkurin ja onnistaessa taas keinottelijan. Ruman tempun se teille teki tuo ystävänne laivalla. Mutta jos sallitte vanhan miehen ja

ystävänne peittelemättä lausua ajatuksensa, niin en näe suurtakaan eroa tuollaisen häikäilemättömän petkutuksen, jollaisen uhriksi te jouduitte, ja äkkirikastumisen toivossa toteutetun spekulation välillä. Jos niillä nyt mitään eroa on, niin edellinen on mielestäni siedettävämpää, sillä kaikki havaitsivat sen räikeäksi ja ilmeiseksi rikokseksi. Huijarit sitäpaitsi tietävät, että maan kaikki vankilat heitä halulla huostaansa halajavat. Toinen tyyppi on tiedoton mistään pahasta, sillä hän toimii koneiston välityksellä. Hän ei näe uhrejaan eikä sitä, että hänen pörssivoittonsa lähtevät toisten taskuista. Suuret summat, joista hän havittelee, koituvat aina jonkun toisen tappioksi. Kun hän myy varastoja, joiden kannattavaisuutta hän epäilee, on joku toinen petkutettu ostamaan arvotonta tavaraa. Joku aina jossakin kärsii tuskia, jotka tekin hyvin tunnette. Vaivattomasti ansaittu raha tuhoaa; toisin on rahan laita, joka on rehellisillä työllä ansaittua.

»Mielelläni antaisin muutaman neuvon. Noudatittepa niitä tai ette, mutta näin olen teidän suhteenne ajatellut. Teillä on vielä viisisataa dollaria jälellä rahoistanne. Ettekö voisi tulla tänne? Menkää naimisiin tytön kanssa, josta varmasti saatte hyvän avun itsellenne. Hänhän on jo monin tavoin

osoittanut kelpoisuutensa. Farmarin on vaikea tulla toimeen vaimotta. Maata on saatavissa aivan läheltä edullisin ehdoin. Omistan itse sen. Näiden näennäisten onnettomuuksien ja vastoinkäymisten jälkeen voimme hyvällä syyllä toivoa sään muutosta. Onnen on tapa vaihdella, olipa se sitten hyvä tai huono, eikä sillä ole mitään tekemistä sen asian kanssa, onko se ansaittua vai ei, sillä niinkuin tiedätte, Luoja antaa päivänsä paistaa ja myrskyjensä myllertää niin huonoille kuin hyvillekin.»

*

Viikkoa myöhemmin kaksi nuorta ihmistä, mies ja vaimo, oli lähdössä Albertaan. Mies katseli miettiväisenä, kuinka kaupungin valot häipyivät näkyvistä. Hän muisteli erästä toista matkallelähtöä, lähtöä kotimaasta. Käsittämättömältä tuntui, että hän oli sama mies, eikä hän oikeastaan ollutkaan. Katsellessaan nuorta, onnellista vaimoaan hän hartaasti toivoi, että elämä häntä hyvin ja hellävaroen kohtelisi. Yhdessä he saisivat kotinsa vainiolla korjata kultaista viljaa. Mies suoristautui täyteen pituuteensa, henkäisi syvään ja koetteli lihaksiaan. Hänellä oli parempaa sijoitettavaa

kuin rahansa — kädet ja aivot olivat hänen pääomansa, ja hän oli näyttävä, että hän niillä korkonsa kokoaisi. Jotakin hyötyä hänellä kai oli kasvatuksestaan oleva, josta hän niin kalliisti oli maksanut.

KOMMUNISTIN VAIMO

Montrealin kaupunginsairaalan yleisellä osastolla makasi heikkona sairaana nuori nainen. Tuskin hän oli vielä kolmeakymmentä, mutta jokainen saattoi nähdä, että kuolema oli hänet omakseen merkinnyt. Ainoastaan hänen suuret silmänsä elivät kiihkeästi kuumeesta palaen. Koko hänen elinvoimansa näytti keskittyneen noihin silmiin.

Tämä raukka oli siirtolaisnainen, joka yksin ja hyljättynä eli vieraalla maalla. Kukaan ei ymmärtänyt hänen kieltään. Hänen maailmansa oli tarkoin muusta erotettu. Sali oli täynnä potilaita viimeistä sijaa myöten, mutta se, joka kärsi hänen oikealla puolellaan, sekä se, joka kärsi hänen vasemmalla puolellaan, olivat kaukana hänestä, kuin olisi heidän välillään ollut valtameri.

Sairaanhoitajatar, herttainen nainen, hymyili ohi kulkiessaan ystävällisesti, hieman arasti. Sama nainen oli kerran taputtanut hänen kättään, eikä itku ollut silloin kaukana. Vähäinenkin myötätunnon ilmaus tuotti suurta helpotusta hänelle, joka seisoi nyt elämän ja kuoleman arvoitusten edessä, arvoi-

tusten, jotka niin kammottavina esiintyivät ihmisraukalle, jonka ypö yksin oli pimeässä hapuiltava.

Sairaanhoitajatar, joka arvasi sairaan ahdingon, oli lähettänyt sanan eräälle rouvalle, joka puhui sairaan kieltä. Luonnossa oli kevät; päivänpaisteesta, kukkien ja onnen keskeltä tuli tämä nainen. Ääretön vastakohta, minkä hän sairassaliin astuessaan näki, kauhistutti häntä.

Hukkuvan epätoivolla sairas nainen tarttui hänen käteensä. Tämä tunsi, että nainen tuli oman onnensa yltäkylläisyydestä voida antaa jotakin sisarelleen, joka rauhattomana riutui tuskissaan. Mutta hän ei tiennyt, mitä sanoa. Kaikki hänen sanansa tuntuivat nyt sisällyksettömiltä ja tyhjänpäiväisiltä. Sairaan silmien hillitty tuska oli julma nähdä.

»Kertokaapa minulle jotakin itsestänne», sanoi rouva. »Teidän on sitten helpompi olla. Se huojentaa huolia, kun saa toisille sydäntään purkaa. Eihän teillä ole pitkiin aikoihin ollut tilaisuutta keskustella kenenkään kanssa. Ajattelu ja mietiskely kuumeisena saattaa vain asiat näyttämään pahemmilta kuin mitä ne todellisuudessa ovat.»

Ensin nainen arasteli, mutta muutamat kysymykset kotimaasta saivat pelon katoamaan, ja hän puhui innokkaasti, vaikka ankarat yskänkohtaukset usein keskeyttivät hänen kertomuksensa.

»Kuinka suloiselta soikaan nyt suomenkieli korvissani. Tunnen oloni jo paljoa helpommaksi. Tätä olenkin ikävöinyt pitkät uuvuttavat viikot ja pelännyt, etten sitä saa enää koskaan kuulla. Niin, kaikki ovat minulle ystävällisiä täällä, hyvin ystävällisiä. Mistään en voi valittaa. Saan kaiken, minkä tarvitsen, ruuan, juoman ja hoidon. Mutta luulen, että tässä sairaana maatessa hiukan lapsellistuu, aivan kuin ikävöiden jotakin, jolle ei olisi aivan yhdentekevää, eläākö vai kuolee. Se on tuskani», hän sanoi kuiskaten, »että minussa on äkkiä herännyt Jumalan pelko. Ehkäpä se on kytenyt jo menneen elämäni tuhassa, mutta nyt se on leimahtanut hirveisiin liekkeihin. Kuume, mikä ruumistani kalvaa, ei ole mitään sen kuumeen rinnalla, mikä sieluani polttaa. Ihmisellä on sielu kaikista vastaväitteistä huolimatta, sen tiedän nyt.»

Hän jatkoi kulmiansa tuskaisesti rypistäen. »Eniten tuskaa tuottavat minulle nämä ajatukseni, jotka eivät suo minulle hetkenkään lepoa. Keskellä yötä herään kauhun valtaamana. Rauhattomassa unessani minua ahdistavat kauheat näyt . . .»

Taaskin hänen silmistään kuvastui tuskainen ahdistus, joka hetkeksi oli jättänyt hänet rauhaan. Rouva eivoinut muuta kuin hellästi sivellä sairaan

kuihtunutta kättä. Hän koetti kääntää sairaan huomion tuskattomampiin asioihin.

»Kuulin juuri, että olette Pohjois-Ontariosta», hän sanoi. »Kuinka olette joutunut Montrealiin?»

»Se on pitkä juttu. Olin joutunut yhteiskunnan hoidettavaksi ja viranomaiset aikoivat lähettää minut kotimaahan. Olisivat saaneet olla nopeampia toimissaan, jotta olisin saanut kuolla kotimaassa. Kotoiset hongat olisivat haudallani humisseet. Kauan aikaa asiaa valmisteltiin, ja kun määräys vihdoin tuli, tuotiin minut tänne Montrealiin, jossa tilani yhä paheni. Niinpä jäin meren tälle puolelle.

»Mutta kerron tarkemmin kohtaloistani. Mieheni oli kaivostyöläisenä Ontariossa, Sudburyn kaupungissa. Työ ei ollut leikintekoa. Kahteen vuoteen hän tuskin näki aurinkoa, mutta hän sai kohtalaisen hyvän palkan ja me olimme tyytyväisiä. Asunto oli yhtiön puolesta. Me elimme niin mukavasti kuin saatoimme, emmekä tallettaneet rahojamme. Omaisemme kotimaassa kyllä usein muistuttivat meitä säästöjen tarpeellisuudesta vanhuuden päivien varalle, mutta eipä ne tulot silloinkaan niin suuret olleet, että niistä olisi säästöihinkin liiennyt. Enempikin olisi mennyt, jos vain olisi ollut. Mutta sitten minä vilustuin ja näytin olevan pääsemättömissä yskästäni. Eikä se ole otettaan vieläkään hellittä-

nyt. Pian alkoivat ihmiset puhua, että sairastin keuhkotautia. Saattoi olla totta, en tiedä. Joka tapauksessa hääti yhtiö meidät asunnostamme, sillä he eivät tahtoneet keuhkotautista suojiinsa. Tämä tietenkin lisäsi menojamme. Ei se koti mikään komea ollut, mutta koti se kuitenkin oli, joka soi turvan ja suojan, ja siitä häätö oli ensimmäinen onnettomuutemme niiden loputtomassa sarjassa.

»Esimies ei ollut hyvissä väleissä mieheni kanssa. Paljon Matti — se on mieheni nimi — tuottikin päällystölleen harmia, sen myönnän. Aina hän otti osaa lakkoihin ja työriitaisuuksiin. Kun meidät häädettiin asunnostamme, hän rupesi rettelöimään, eikä saanut sillä muuta aikaan, kuin että hänet erotettiin yhtiön palveluksesta. Mies sinne tai tänne ei merkitse suurelle yhtiölle mitään. Meille se merkitsi tuhoa. Työmiehet ovat vain käsiä, hanteiksi[1] heitä ainakin kutsutaan. Ihmiset eivät taida tietää, että työmiehelläkin on sydän ja pää, sydän, joka kärsii niinkuin heidän omansakin, pää, joka ajattelee ja muistaa.

»Me harhailimme ympäri työtä etsien. Kevät ei ollut vielä alkanut, ja työstä oli puute kaikkialla. Työttömien laumat olivat suuret. Näitä ihmisiä, jotka olisivat myyneet itsensä melkein siitä hinnasta,

[1] Engl. "hand" merkitsee kättä.

mikä hengenpitimeksi tarpeen oli, kohdeltiin kurjemmin kuin kerjäläisiä. Usein kuljimme päiväkaudet nälissämme. Vaikeudet näyttivät olevan miehelleni ylivoimaisia, eikä hän sitä minulta aina salannutkaan. Hän kävi ärtyisäksi ja kärsimättömäksi. En moiti häntä. Miehet eivät yleensä siedä vaimojensa sairastelemista.

»Näin olimme jalan kulkien joutuneet Sudburystä Torontoon. Minun takiani kai Matti teki jalkaisin tämän matkan, muutoin hän varmaankin olisi keinotellut itselleen ilmaisen kyydin tavarajunassa. Toivoimme suurkaupungin tarjoavan parempia työmahdollisuuksia, mutta meitä varten sielä ei näyttänyt minkäänlaista rakosta löytyvän. Silloin Matti päätti — ja luulenpa, ettei hänen tarvinnut uhrata montakaan unetonta yötä päätöksensä tekoon — päätti jättää minut Torontoon ja itse lähteä jollekin rautatierakennukselle, josta oli kuullut kerrottavan. Rahaa hän lupasi lähettää tarpeisiini työtä saatuansa.

»Pelkään Matin joutuneen huonoon seuraan. Ei hän ollut lujaluonteinen ennestäänkään ja oli hän hiukan viinaankin menevä, etenkin kaikkien näiden koettelemusten aikoina. Vaikea oli tuntea häntä enää samaksi mieheksi.

»Luvattuja rahoja ei tullut. Ehkäpä hän ei saanut työtä. Mutta ajatukseni olivat katkerat. Antakoon

Jumala anteeksi, jos olin väärässä. Suru ja puute pahensivat tilaani. Joku neuvoi menemään parantolaan, johon otettiin köyhiä. Silloin rupesin itkemään, sillä se kuulosti kuolemantuomiolta. Olin kuullut, että parantolaan ei otettu ketään, jonka paranemisesta oli olemassa vähäisiäkin toiveita.

»Olen vain köyhä, tietämätön nainen, mutta mielestäni useimmissa hyväntekeväisyyslaitoksissa on tämä sama puute. On olemassa paljon hienoja naisia, jotka uhraavat kallista aikaansa köyhän, kurjan naisen takia, kun tämä kamppailee kuoleman kanssa. Antakaa anteeksi sanani, sillä tarkoitukseni ei ole loukata. Mutta en voi olla ajattelematta, että jos apu useassa tapauksessa olisi annettu hiukan aikaisemmin, niin moni vielä eläisi, jonka osaksi on tullut varhainen kuolema. Samoin on 'langenneitten naisten' laita. Niin kauan kuin tyttö on viaton ja pyrkii elämään kunniallisesti, ei kukaan hänestä välitä eikä ota suojelukseensa, mutta kun hän on liejuun vajonnut eikä enää ole pelastettavissa, silloin ollaan valmiit häntä ylös kiskomaan. Luulenpa, että silloinkin auttajia enemmän kiinnostaa tytön surullinen tarina kuin itse tyttö.

»Niin, olen katkera. Mitä te minulta muuta voisitte odottaa? Haluatteko, että jatkan kertomustani?»

Nainen nyökkäsi kehoittaen jatkamaan.

»Tuli sitten päivä ja pian se tulikin, jolloin täysihoitolan emäntä ajatteli, että olin jo kylliksi kauan asunut heidän luonaan. He kai epäröivät, tokko minä koskaan kykenisin maksamaan, ja oikeassapa he taisivat olla. En ollut heille katkera, sillä itse he olivat köyhiä ja heidän täytyi maksaa vuokra asunnostaan. Olin heille ventovieras, enkä kyennyt edes työtä tekemään, jolla olisin heille maksuni korvannut.

»Ja niin olin kadulla ja kurjassa kunnossa. Täysihoitolan isäntä, hyvää tarkoittaen, oli kertonut minulle, että niin kauan kuin olin suojassa jonkun luona, eivät viranomaiset kiinnittäneet minuun huomiotaan, vaikka olisin kärsinyt kuinka suurta puutetta tahansa. Ensin piti kadulle heitettämän, ennenkuin he korjaisivat. Näin oli pitänyt tehdä eräällekin miehelle, vaikka hän oli raivohullu. En tiedä, onko tämä totta, mutta minun suhteeni tämä keino tepsi.

»Nyt olin siis yhteiskunnan rasituksena, ja viranomaiset ottivat minut hellään hoivaansa. He ryhtyivät toimenpiteisiin lähettääkseen minut kotimaahan. He kyselivät minulta mieheni olinpaikkaa. Kai he olisivat lähettäneet hänetkin, kun hän ei elättänyt vaimoansa. Mutta minäpä pidin Matin puolta. En ilmoittanut hänen osoitettaan ja totta

puhuen en sitä varmasti tiennytkään. Hän saattoi jo olla muilla mailla. Ja mitäpä asia olisi sillä parantunut? Hän vain olisi ollut vihainen minulle uusista onnettomuuksista. Viranomaiset jättivät hänet pian rauhaan. Matti on sellainen hävinnyt aviomies, joita Kanadassa on niin paljon. Aikanansa päätettiin sitten minun kohtaloni. Silloin tulin Montrealiin. Mutta tauti toimi ripeämmin kuin virastot.»

Hän vaikeni hetkeksi ja hänen silmänsä saivat lempeämmän ilmeen. »Älkää arvostelko miestäni ankarasti puheitteni nojalla. Hän on itse asiassa hyvä mies, kunhan häntä vain oikein ymmärtää. Tiedättehän, että miehet eivät juovuksissa ollessaan ole ensinkään itseänsä, eikä minun Mattini ollut kummempi kuin muutkaan. Olen nähnyt satoja pahempia.»

»Ettekö todellakaan tiedä, missä miehenne on?» kysyi rouva. »Vai yritittekö ehkä vain suojella häntä?»

Iloinen hymy väreili naisen kasvoilla. »Toissapäivänä tapahtui elämäni suurin yllätys», hän sanoi. »Sain kirjeen Matiltani. Varmaankin on joku hänelle kertonut. Se olikin oikein kaunis kirje. Hän pyysi anteeksiantoa. Poika parka, mitäpä minulla on hänelle anteeksi annettavaa? Itsellänsä hänellä on ollut kovat ajat ja molemmat olemme erehtyneet.

Matti ei ole mikään kirjeen kirjoittaja, josta arvaan olleeni hänen mielessään, kun hän tämän vaivan on nähnyt. Hän lupaa tulla Montrealiin, vaikka jalkaisin olisi taivallettava. Toivon, että hän tietää, kuinka huokealla matkustetaan. Odotan häntä jo kärsimättömästi.

»Minulla on tärkeitä asioita hänelle sanottavana. Minun täytyy kertoa hänelle, että toisella tavalla on elettävä, jotta voisi rauhassa kuolla. Paljossa olemme olleet väärässä ja harhaan olemme kulkeneet. Minun täytyy varoittaa Mattia. Tämä kivi on minun saatava pois sydämeltäni. Tarkoitan uskontoa ja elämän asennetta yleensä», hän sanoi arasti ja näytti hämmentyneeltä, kuin olisi sanonut vaikean tunnustuksen.

Rouva ymmärsi, että sairaan mieltä painoivat raskaammatkin asiat, ja että hän oli tuskin viitannutkaan siihen, mikä teki hänet näin tuskaiseksi. »Sanokaa minulle, mitä tarkoitatte elämän asenteella», hän sanoi lempeästi. »Ehkä voin olla teille avuksi.»

»Rouva hyvä», tapaili sairas sanoja, »kun ihminen tietää, että hänen päivänsä ovat luetut, niin monet asiat ja ajatukset, jotka ennen tuntuivat tyhjänpäiväisiltä ja mitättömiltä, tunkeutuvat nyt esiin tärkeinä, mieleen muistuu menneet päivät ja teot, ihmiset ja tapahtumat, joiden olisi luullut jo ajoiksi

mielestä häipyneen. Eikös olekin kummallista? Esimerkiksi viime yönä näin unta kodistani, lapsuuteni kodista. Olisipa äitini murehtinut, jos olisi tiennyt, millaisen lopun hänen lapsensa saa. Kasvoin toisenlaisissa olosuhteissa, oikeassa kodissa, ja ehkä siinä on syy, etten koskaan ole tottunut tähän työläisen vaihtelevaan, epävakaiseen elämään.

»Isä ja äiti olivat syvästi kiintyneet maapalaansa ja he olivat yksinkertaisia, vakaita ja luotettavia ihmisiä, niinkuin heidän esi-isänsäkin ovat olleet monen polven aikana. Eivät he olleet akanoita tuulessa, niinkuin me olemme. Kotona, kotimaassa me sentään olemme vielä jotakin, täällä emme mitään.

»Olin onnellinen viime yönä uneksiessani. Oli olevinaan jouluaamu, ja minä astelin vanhempieni kanssa tuttua metsätietä joulukirkkoon. Käydessämme kylmästä ja pimeästä sisälle kirkkoon, jota tuhannet kynttilät valaisivat, alkoivat kellot soida. Yhä kuulen niiden kaiun korvissani. Soikoot ne minulle silloin kun kuolen, niinkuin isälle ja äidille, yhkä kauniisti ja rauhoittavasti. Kun kotona kuulin niiden soiton, niin ne aina kertoivat: »Luokse Jumalan nousee ihmissielu», näin sanoi äiti. Äiti oli uskonnollinen.

»Matin oli tapana sanoa, ettei äiti tiennyt paremmin. Minä alan uskoa, ettei olekaan mitään parem-

paa tietämistä, ainakin kun on saapunut tähän kohtaan, jossa minä nyt olen. Se antoi äidille rohkeuden tietää, mihin kuolema hänet vei. Minä en tiedä. Minä olen nauranut asioille, jotka äidilleni olivat rakkaat, asioille, jotka antoivat vanhemmilleni ryhdin ja voiman. Kotona meillä oli suuri perheraamattu, johon kaikkien lasten nimet oli kirjoitettu.

»Voisitteko hankkia minulle suomalaisen raamatun?» sai sairas kiireesti sanotuksi, ikäänkuin olisi pyyntöänsä hävennyt, katsoen rouvaa arasti ja ujosti. »Näinä viitenätoista vuotena täällä Kanadassa en ole nähnyt raamattua enkä kuullut sitä mainittavan muuta kuin ivaten ja pilkaten.»

Rouva ei ainoastaan kuunnellut, hän myöskin otti oppia. »Olen hartaasti kuunnellut jokaista sanaanne», sanoi hän vakuuttavasti.

»Minun tarinani ei ole kummempi kuin tuhansien muiden. Tuhannet siirtolaiset ja etenkin kommunistit tietäisivät loppuun tultuaan kertoa, että se, joka on viettänyt elämänsä kylväen vihan myrkkyä Jumalaa ja ihmisiä ja yhteiskuntaa vastaan, se itse myrkyttyy. Ja surkeinta tässä on se, että kommunisteista melkein kolme kolmannetta on verkoilla pyydystettyjä, jotka sitten pelosta, ympäristön vaikutuksesta, välinpitämättömyydestä ja typeryy-

destä ovat tulleet sellaisiksi kuin minä ja minun mieheni olemme. Te ette ehkä ymmärrä tätä, mutta minä selitän sen teille.

»Olin vain kahdeksantoistavuotias, kun menin naimisiin, seitsemäntoista vuotta sitten. Matti ja minä olimme samasta seurakunnasta. Hän oli toisenlainen kotimaassa. Kanadassa he kaikki muuttuvat. Tietenkin hän kävi työläiskokouksissa, ja puheli, että meidän oli otettava asioittemme hoito omiin käsiimme, jos mielimme eteenpäin päästä. Siinä en nähnyt mitään pahaa, sillä hänhän oli työmies; ja kukapa epäkohtia poistaisi ja oloja parantelisi, jollemme sitä itse tee. Mutta sitä en voinut ymmärtää, miksi heidän piti kapinoida uskontoa vastaan ja kumota kaiken, mikä ihmistä tukee pystyssä kulkemaan. Tämä uskonnon viha näyttää olevan kommunisteissa oikein päähänpiintymä. Alas kaikki arvovalta! Jumala näyttää olevan pahin tyranni ja vastuussa kaikista pienemmistä hirmuvaltiaista, joihin kuuluvat myöskin hallitukset ja työnantajat. He riisuvat vaatteensa yltään, ennenkuin on uusia päälle panna. Sitten he saavat pimeässä ja kylmässä värjötellä.

»Näin oli Matinkin laita, mutta kotimaassa en ottanut sitä niin vakavalta kannalta, kun hän koetti minuakin valistaa. Tiesin aina, milloin hän oli ollut kuuntelemassa kiihottajan puheita, sillä silloin

hän kertoi minulle, että uskonto oli lorua, iltasatua ja kehtolaulua, millä tietämättömät ihmiset yritettiin tuudittaa uneen, perätöntä pötyä, millä ihmisiä peloiteltiin kiltisti käyttäytymään, moskaa, joka kelpasi rikkaitten ja orjien ruuaksi, muttei oman arvonsa tuntevan ja valveutuneen työläisen.

»Mahtavana ja tärkeänä hän toisti nämä saarnat aivan kuin papukaija, juuri sillä tavalla. Matti ei ole koskaan välittänyt muodostaa itsenäisiä mielipiteitä. Hän oli virran vietävä, enkä silloin ymmärtänyt, mikä vaara siinä piili. Kun en joskus voinut olla näyttämättä pahaa mieltäni, hän tuli luokseni katuvaisin naamoin ja leikkiä laskien ja sanoi, että olin pieni tyhmeliini, jolle viisaudet kävivät yli ymmärryksen. Olin vakuutettu, että hän muuttuisi naimisiin mentyämme; pidin hänen oppejaan vain matkimisena ja ohi menevänä muotina, jonka hän oli tovereiltaan omaksunut. Vaikeuksitta hän nieli suuret sanat, joita hänelle tyrkytettiin. Ja kuta avarampi nielu, sitä jyrkempiä ovat opit. Tässä maassa olen nähnyt tuhansittain samanlaisia ja täällä, missä virrassa ei ole minkäänlaista patoa, olen nähnyt monen kunnon miehen tuhoutuvan.

»Matti käydessään minua kotona tervehtimässä ei uskaltanut lausua näistä asioista halaistua sanaa. Eikä olisikaan äiti eikä myöskään isä sitä puhetta

sietänyt. Parastani tahtoivat vanhempani. He varoittivat minua, sillä he eivät halunneet Mattia miehekseni. Minä tietysti tiesin paremmin kuin he, jotka olivat naimisissa.

»Kyllä kotosalla olisi kahdelle ollut työtä riittämiin. Isälläkin oli jo vuosia harteillaan ja hän olisi tarvinnut apuamme. Äiti itki katkerasti lähtöämme. Matilla oli jo suunnitelmat valmiina siltä varalta, kun hän rikkaana miehenä Kanadasta palaa. Kotimaan nälkäpalkoille, niinkuin hän sanoi nyrpistäen nenäänsä. En tiedä, voinko koskaan antaa anteeksi sille laivayhtiön asiamiehelle, joka laverteli Matille Kanadan rajattomista mahdollisuuksista. Kuinka toisenlaiseksi olisikaan elämämme muodostunut, jos emme olisi hylänneet kotikontuamme.»

Hän huokasi ja hänen silmiinsä tulvahtivat kyynelet. Kun hän jälleen puhui, tarkoitti hän sanansa enemmän itselleen kuin rouvalle. »Seitsemän pitkää, ankaraa, synkkää vuotta, sydänsurun ja raadannan aikaa! Mitä ovat ne meille antaneet? Mieheni kulkee työtä kerjäten, voimiansa kaupitellen, katkeroitumistaan katkeroituen ja rappeutuen. Minä teen kuolemaa vaivaistalossa. Joskus tuntuu kuin liikaa vitkastelisin kuoleman teossa, anastaen paikan toiselta kerjäläiseltä, joka oven takana vuoroaan vartoo.»

Rouva mainitsi jotakin katkeruudesta ja alistuvaisuudesta, mikä näissä olosuhteissa kuulosti tyhjältä ja sisällyksettömältä.

»Koettakaa», sanoin nainen tavalla, mikä ilmaisi, että hänessä oli vielä henki. »Koettakaa, niin näette, oletteko vielä yhtä lempeä ja alistuvainen, kun olette seitsemän vuotta samaa lääkettä nauttinut.

»Mutta ymmärtäkää oikein sanani. Minä en ole sotajalalla maan kanssa. Täällä on monet mahdollisuudet, kunhan niitä vain osaa oikein varustein lähestyä ja oikealla mielellä. Ei maksa vaivaa kertoa, kuinka asiat nyt olisivat, jos me itse olisimme olleet toisenlaisia. Minä vain haluan kertoa teille kohtaloistamme ja siitä, mikä meidät on siksi tehnyt, mitä nyt olemme. Ei Matilla eikä minulla ollut kyllin voimia kestää olosuhteiden painostusta, eikä nähtävästikään ollut edes halua yrittääkään. Me mukaannuimme kaavoihin ja kuljimme virran vieminä.

»Kun astuimme tämän maan kamaralle, oli meillä kaksikymmentä kahdeksan dollaria, kaksi paria käsiä, jotka olivat kovaan työhön tottuneet, sekä kohtalainen työskentelemisen halu.

»Matkamme määränä oli muuan paikka Ontariossa siitä syystä, että sinne tiesimme monen muunkin kulkunsa suunnanneen siltä maailman kulmalta, mistä olemme kotoisin. Se olikin ainoa paikka Ka-

nadassa, jonka nimen me tiesimme. Oliko se Halifaxin lähistöllä vaiko neljän päivämatkan päässä sieltä, sitä emme tienneet, emmekä myöskään, oliko se kaupunki vai viidakko, emmekä tietää välittäneetkään, niin kauan kuin lähtökuume ruumistamme poltti. Se oli samantekevää, kunhan vain oli Kanadaa, missä dollarit vyöryivät.

»Suomalaiset aina lyöttäytyvät yhteen. Luulen, että se hälventää ikävyyden ja yksinäisyyden sekä synnyttää turvallisuuden tunteen. Mutta se on väärä tunne, sillä kuulkaa, kuinka meidän kävi. Samoin on käynyt monen muun. Tämä paikka oli Ontariossa kaivosseudussa, kuten jo olen kertonut. Siellä asui monta sataa suomalaista. Toiset osasivat jonkin verran englantia, mutta useimmat eivät sanaakaan. Me tiesimme Kanadan elämästä ja tavoista yhtä vähän kuin kanadalaiset tietävät meikäläisistä — elimme heistä täydelleen eristettyinä siitä huolimatta, että kyynärpäin toisiamme tuupimme. Muistan vielä sen ajan, jolloin häpesin punastuakseni nähdessäni jonkun suomalaisen humalapäissään mellastelevan ja kunnon kansaamme tällä tavoin edustavan ja tiesin, nöyryytystä tuntien, että englanninkieliset arvioivat koko kansan näiden harvojen yksilöiden mukaan. Tuntui kuin olisin tullut pakanamaahan tai vielä pahempaan. He rähähtivät ivanauruun, kun kysyin

heiltä kirkkoa. Mitäpä he kirkolla? Eivät he ole taikauskoisia, sen he ovat iäksi hylänneet. Pian huomasin, että siveyden he olivat hylänneet. Useat parit olivat vihkimättömiä, moni mies, jolla oli vaimo kotimaassa, oli täällä ottanut toisen. Useimmat lapset olivat kastamattomia.

»Se minua kuitenkin eniten hämmästytti ja suretti, että Mattikin oli pilkkaajien joukossa, kun kysyin kirkkoa. Hän sanoi, että se oli typerä kysymys, ja oli parasta, etten tehnyt itseäni naurun alaiseksi. Siellä oli kommunistijärjestö ja muutamat miehet terrorisoivat kaikkia muita. Niin nopeata muutosta en ole kenessäkään koskaan havainnut kuin tällöin Matissa. Koskaan hän ei ollut ollut minulle epäystävällinen, mutta nyt hän oli käynyt tylyksi, töykeäksi ja äreäksi. Ja hän alkoi juoda. Sisimmässään hän kuitenkin piti minusta, mutta hän pelkäsi tovereitaan. Hän tahtoi esiintyä näiden silmissä valveutuneena, luokkatietoisena työmiehenä, ja suurin elein hän puhui köyhälistön sorrosta, vallankumouksesta ja sen tapaisesta. Juovuspäissään hän oli punaisista punaisin. Puistatti kuulla hänen sadattelujaan, kun hän yhteiskuntaa kirosi. Ja kuitenkin tiesin, että hän sisimmässään oli helläsydäminen ja sävyisä.

»Eräänä iltana hän tuli kotiin juopuneena ja tapasi minut lukemasta raamattua, jonka äiti oli lähtiessä

muistoksi antanut. Olin havainnut parhaaksi lukea sitä hänen näkemättään. Matti raastoi kirjan käsistäni sanoen, että se ei ollut sopivaa lukemista työläisnaiselle, ja heitti sen tuleen. Saatan olla taikauskoinen, mutta tästä päivästä lähtien paha kävi entistä pahemmaksi, ja meistä itsestämme tuli pahoja.

»Kodin vaikutus oli häipynyt pois. Sen verran siitä oli jäljellä, että silloin tällöin tunsin oloni tukalaksi. Olin nuori ja halusin seuraa, joten aloin usein käydä kokoussalissa, jossa oli kaikenlaisia huvituksia. Toinen talvi oli vaikea. Matti oli työtönnä kauan aikaa, ja ruuasta oli puute. Parhaasta päästä elimme niistä puheista, joita kokoushuoneella meille tarjottiin. Suurella mielihyvällä me kuuntelimme, kuinka meille tehtiin vääryyttä, kuinka meitä sorrettiin ja petettiin. Me hekumoimme tulevaisuuden kuvitteluissa, kuinka me vielä sortajamme nujerramme. Niin, rouva, sitä on vaikea ymmärtää, mutta minusta tuli kiivaampi kommunisti kuin miehestäni. Tietenkin joskus lapsuusaikani muistot kummittelivat mielessäni ja kiusasivat minua, sillä valitettavasti minä niin helposti lankean aatoksiini. Kaikille raskautetuille olisi paljon helpompi, jos heidän ei ensinkään tarvitsisi ajatella. Nälkä saa ajatukset hereille. Minä kiihdyin pienimmästäkin asiasta. Minua järkytti pahasti, kun kerran tavaroita penkoessani kirstun pohjalta löysin

kortin, johon äiti vapisevalla kädellään oli kirjoittanut: 'Mitä se ihmistä hyödyttää, vaikka hän koko maailman voittaisi, mutta saisi sielullensa kadotuksen.' Nähtävästi äiti katsoi tarpeelliseksi muistuttaa meitä olemaan nöyriä, sitten kun me olemme tulleet osalliseksi rikkaan maan aarteista. Tällöin tunsin, että sielumme jo olivat matkalla kadotukseen, vaikkei rikkauksia ollut vielä kuulunutkaan. On raamatussa ainakin yksi paikka, jonka minä voin todeksi vakuuttaa, ja se on: 'Jumalattomilla ei ole rauhaa'. Näin oli minun laitani ja samoin oli muittenkin. Rauhaa en saanut, pelkäsin hiljaisuutta ja yksinäisyyttä. Raivo, vimma ja kiihko olivat turvani. Rouva rakas, ette voi aavistaa, kuinka kurjaa on elää vihassa, suuttumuksessa ja katkeruudessa. Se on sietämättömämpää kuin nälkä tai ruumiillinen tuska, sillä tällaisten intohimojen riivaama ei saa hetkeksikään tunnonrauhaa, pahat ajatukset ovat mieleen takertuneet, sydäntä kalvaa alituinen oman pahuuden ja paatumuksen tunne. Jumalattomalla ei ole lohtua, ei tulevan elämän toivoa; hän hymähtää lempeydelle, ilkkuu uhrautuvaisuutta, rakkautta ja epäitsekkyyttä. Toivon ja lohdun surmaaminen on julmaa. Tässä maailmassa ei voisi asua, jos kaikki ihmiset olisivat tällaisia. Elämämme taakka on liian raskas yhden selkään sälytettäväksi.

»Ei äidinkään elämä mitään ruusuilla tanssimista ollut: ainaista ahertelua aamusta iltaan. Suita oli enemmän kuin leipä olisi sallinut. Kuitenkin on minun lohdullista häntä muistella. Hän odotti toivossa uutta huomenta. Ristinsä hän kantoi kepeästi. Hänellä oli apunaan jokin, joka sen painon huojensi. Tämän jonkin minä olen itsessäni tieten tahtoin tappanut.»

Vaimo kätki päänsä päänaluseen ja nyyhkytti.

Hetkisen kuluttua hän jatkoi: »Luuletteko, että olen liioitellut? Totuus on se, etten pysty sanoin kuvaamaan sitä surkeutta, mikä kommunistien keskuudessa vallitsee. En kykene värittämään vihan hirveitä liekkejä, niinkuin ne lietsovat olevia oloja vastaan, en kertomaan heidän kauhistavaa jumalattomuuttaan siten, että sen täysin tajuaisitte. Kerran tai kahdesti on luonamme käynyt eräs suomalainen pastori Yhdysvalloista, mutta kukaan ei uskaltanut tai ei tahtonut ottaa häntä luokseen. Hän sai viettää kylmän lokakuisen yön taivasalla. Minun paatunut sydämenikin saattoi tuntea sääliä, kun näin, miten vasta kotimaasta tulleita nuoria miehiä uhkauksin peloiteltiin ja kaikin tavoin terrorisoitiin. Eikä Kanadan viranomaisilla ole hajuakaan siitä, mitä heidän nenänsä edessä tapahtuu. Vastatulleet eivät osaa maan kieltä eivätkä voi valittaa, ja tus-

kinpa heitä uskottaisiin, vaikka voisivatkin. Johtomiehet ovat vanhoja tekijöitä ja ovelia. Uuden tulokkaan on joko liityttävä järjestöön tai hänet näännytetään, ja pahempiakin uhkauksia olen kuullut heidän kuiskailevan. Ei, tätä en halua enää ajatella. Saanenko Jumalalta koskaan anteeksi? Sitä toivon. Paljon olen kärsinyt.

»Kerroinko jo teille, että oli minulla lapsikin kerran. Viisivuotiaana hän kuoli, ja siitä olen ikuisesti kiitollinen. Eikö ole julmaa kuulla tällaista äidin suusta? Hän pääsi paljosta pahasta. Vaikka olinkin niin paatunut, niin ennemmin olisin kuollut kuin nähnyt hänen käyvän kommunistien pyhäkoulua. Jumala auttakoon noita lapsukaisia, joiden mielet siellä myrkytetään. Olen usein ihmetellyt, kuinka kristitty valtakunta voi sallia sellaista. Siellä lietsotaan tuulta, joka jonakin päivänä on tornaadon tavoin vyöryvä yli maapallon.»

Sairaanhoitajatar oli jo hetkisen epäsuopein silmäyksin seurannut naisen puhetta ja tuli ilmoittamaan, ettei hän enää saanut itseänsä puheella rasittaa. Rouva hyvästeli sairasta ja lupasi toimittaa raamatun.

Viikon kuluttua sai rouva jälleen kutsun saapua sairaalaan. Vaimo teki kuolemaa ja halusi Herran ehtoollista. Pappi oli jo saapunut ja tarvitsi tulkkia.

Heti saattoi nähdä, että elämän liekki jo lepatti, kohta sammuakseen. Kasvojen ilme oli rauhallinen ja tyyni. Vaimo otti rouvaa kädestä ja sanoi tuntevansa kuin olisi herännyt pitkästä ja pahasta unesta. Vain yksi asia häntä huolestutti: Matti oli tullut Montrealiin ja oli työtönnä. Hän ei ollut syönyt moneen päivään. Kunpa joku auttaisi häntä työn saannissa ja antaisi hänelle ruokaa. Kuoleva pyysi hartaasti, ettei rouva arvostelisi Mattia ankarasti. »Koettakaa ja muistakaa, että hän ei tiedä parempaa.»

Pappi pyysi rouvaa lukemaan kappaleen raamatusta. Mielipahakseen rouva huomasi unohtaneensa silmälasinsa kotiin, ja ilman niitä hän oli sokea kuin lepakko. Pappi oli harmissaan, ja hänen ilmeensä oli kaikkea muuta, mutta ei kohtelias.

Juuri tällöin Matti, kuolevan työläisnaisen mies, suuri kommunisti, joka oli kehuskellut luopuneensa uskonnosta iäksi päiväksi, ilmestyi ovelle. Innoittava aate välähti rouvan mielessä.

»Hänhän voi lukea», hän sanoi ja pani suomalaisen raamatun hänen käteensä, vaikkei hän juuri odottanut miehen suostuvan.

Mutta Matti luki, ja miten hän lukikaan. Hän pysähtyi aina kolme sanaa luettuaan, tukahduttaakseen mielenliikutuksen. Oli syvästi liikuttavaa

nähdä, kuinka tämä roteva tukkimies sai taistella koko voimallaan säilyttääkseen itsensähillinnän. Mutta sille hän ei mitään voinut, että silmäkulmiin kihosi kyynel ja kihosi toinen, mutta hän sanoi: »Tämä on niin epäselvää pränttiä» tai »Kas, kun silmäni ovat käyneet heikoiksi, etten nää lukea silmien vetistämättä.»

Vaivoin Matti jatkoi lukemistaan yksitoikkoisella äänellä. Kyynelet vierivät poskia pitkin ja hänen huulensa väräjivät. Nainen katsoi häntä onnellisin, totisin silmin; ne näkivät taas miehen, jota hän onnen ja rauhan päivinä oli kaukaisessa kotimaassa rakastanut. Jos silmistä koskaan on rukous luettavissa, niin näistä silmistä se oli.

HÄNEN MAANSA

Arvo Ritola oli ynisevä ja kirkuva ihmisalku, kun hän vanhempineen tuli uuteen maailmaan. Tämä tapahtui v. 1895, jolloin jokainen muukalainen oli tervetullut Yhdysvaltojen helmaan ja jolloin Amerikka tervehti jokaista vierasta hyvin aikomuksin tulleena. Amerikka oli kansojen sulatuskattila ja ylpeä tästä tehtävästään. Milloin onnistui se tässä toimessaan hyvinkin, milloin taas huonommin. Aineksiaan se ei valikoinut, vaan nieli kaikki ottamatta selvää siitä, mikä oli helposti, mikä vaikeasti sulavaa. Amerikka oli nuori ja terve eikä katsonut tarpeelliseksi noudattaa erikoista ruokajärjestystä. Ritolan perhe oli sulatuskattilan probleemoja. Monta lieskaa ja vasaraniskua olisi tarvittu, ennenkuin he olisivat muuttuneet toisten muotoon.

Ritolat suuntasivat matkansa suoraan Michiganiin, missä oli laajat suomalaisasutukset. Sieltä he löysivät paikan, minkä luonto muistutti kotimaan luontoa, ja siihen he asettuivat asumaan. Talo, mikä on liiankin hieno nimitys kahden huoneen hökkelille, oli rakennettu mäen päälle; mäen alla oli järvi, jota

metsät olivat aikoinaan ympäröineet. Kannoista sen vielä näki, millainen komea metsä siinä oli kasvanut. Jokainen puu oli säälittä maahan hakattu välittämättä ensinkään maiseman turmeltumisesta tai tulevien asukkaiden eduista. Tuli oli tehnyt hävityksen täydelliseksi. Siellä täällä törrötti hiiltynyt runko kuin aave tai peikko, paljaat oksat ojentuen taivasta kohden.

Metsän raunioista oli jo versonut voimakas vesaikko, joka jo ulotteli kuolleitten puitten alimpia oksia. Maaperä oli kovaa ja kivistä, mutta se ei säikähdyttänyt Ritolaa, tuntuipahan vain kotoisemmalta. Sellaiset olivat peltonsa Suomessakin olleet. Tuntui aina, kuin taistelussa olisi päässyt voitolle, kun oli raivannut palasen sellaista maata viljelykselle. Hänen tuttaviaan oli mennyt Dakotaan, ja hänkin oli aikonut lähteä heidän mukanaan, mutta kuultuaan, että siellä ei ollut mäkiä eikä vaaroja, ei metsiä ja kovin vähän järviäkin, hän ei uskaltanutkaan lähteä. Maa saattoi olla hyvää ja hedelmällistä, mutta mitä iloa olisi miehelle tuottanut auran upotteleminen pehmeään multaan ja ilmaisen sadon korjaaminen — ei se sellainen vetelisi, oli liian helppoa. Eikä Ritola uskonut, että mikään olisi ilmaista; tavalla tai toisella on ihmisen aina saamistaan maksettava.

Stony Lake oli paikan nimi, missä Arvo Ritola kasvoi mieheksi ja työskenteli ikänsä ja voimiensa mukaan. Hän oli tervaskannon sukua, ja pian kehittyivätkin hänen voimansa. Koulukasvatus jäi hyvin hataraksi. Kouluun oli matkaa neljä mailia ja koulussakäynti oli hyvin epäsäännöllistä. Tämä tapahtui tämän vuosisadan ensimmäisinä vuosina, jolloin kouluneuvostot eivät tarkoin valvoneet lasten koulussakäyntiä. Arvo jäi pois milloin mistäkin syystä; milloin oli paha ilma, milloin tarvittiin hänen apuansa kotona, milloin olivat kengät korjattavina tai pilkisti kyynärpää takin hihasta. Arvoa ei sitäpaitsi tiedon jano vaivannut. Hän oli tyytyväinen ja onnellinen eikä viitsinyt vaivautua asioilla, jotka kävivät yli hänen ymmärryksensä. Häntä jo unetti ja tympäisi pelkkä kirjojen näkeminen. Paljon mukavampaa oli, kun sai olla peltotöissä tai pihalla piehtaroida. Koulunopettajatar oli nuori eikä välittänyt muusta, kuin että palkan sai ja mistä miehen olisi saanut. Hän ajatteli, että ulkomaalaisten lasten suhteen ei tarvinnut olla niin ankara, parissa vuodessa he kuitenkin oppimansa unhottaisivat, mitäpä siis toimitti reistailla heidän kanssaan.

Niinpä Arvo mieheksi vartuttuaan osasi vain vähäsen englantia. Kotona ei sitä koskaan puhuttu, naapuritkin olivat kaikki suomalaisia. He elivät

omassa eristetyssä maailmassaan. Kuka valittiin piirikunnan esimieheksi tai Yhdysvaltojen presidentiksi, ei heitä liikuttanut eikä kiinnostanut. Eipä siis ollut ihme, että Arvo Ritola kaksikymmenvuotiaana oli yhtä tietämätön amerikkalaisista tavoista ja ihanteista, kuin ei koskaan olisi jättänyt syrjäistä kotikulmaansa, josta he olivat tänne muuttaneet.

Arvolla oli monta nuorempaa veljeä ja sisarta. Kaikki he olivat terveitä ja reippaita ja hyviä työntekijöitä. Usein he kiusoittelivat vanhinta veljeään, koputtivat häntä päähän ja sanoivat: »Ketään ei ole kotona». Ei näyttänyt Arvo kotiväenkään keskuudessa olevan tunnettu neroudestaan.

Ritolan isäntä ei ollut koskaan anonut pääsyä Yhdysvaltojen kansalaiseksi, ei ollut edes mieleen juolahtanut. Ja jos olisi tällaista tullut ajatelleeksi, niin pois olisi ajatuksen ravistanut turhan vaivan arvoisena. Sitä varten olisi pitänyt juosta paikasta toiseen, oli täytettävä kaavakkeita, vastailtava kysymyksiin ja muistettava kaiken maailman presidenttien nimet.

Niin pian kuin nuorimmat kykenivät itsestänsä huolen pitämään, he lensivät kodistaan, menivät kaupunkiin, eikä heistä sen jälkeen liikoja kuulunut. Arvoa ei kaupunki houkutellut, maa oli hänen maailmansa. Kaupungissa piti osata liukkaasti liikkua; ei

siellä paljain käsivarsin pitkälle päässyt. Haikalojen ja huijarien nieltäväksi hän olisi joutunut.

Vuotta ennen kuin Amerikka liittyi sotaan, meni Arvo naimisiin. Hän oli löytänyt oivallisen puolison.

Tyttö oli reipas ja terhakka, viihtyi hyvin maatöissä, mutta ei viitsinyt päätään vaivata asioilla, jotka eivät hänelle kuuluneet. Arvolle hän oli lempeä, ei hän nähnyt hänen puutteitaan ja vajavaisuuksiaan. Hänen mielestään riitti se, että Arvo oli ahkera eikä halunnut pois kodista. Joskus Arvo kävi huviksensa kaupungissa, jonka pienen ajanvietteen kaikki hänelle mielellään soivat. Kotona hän ei koskaan juonut, mutta joskus kaupunkimatkoillaan, ja viina oli omiaan tekemään leijonan lauhkeasta lampaasta, jolloin Arvo tunsi vastustamatonta halua höyhentääkseen jotakin.

Myrskypilvet kerääntyivät maailman ylle, mutta Ritolat elivät entisessä rauhassaan; sota ja sen kauhut eivät heille kuuluneet. Heidän asiansa oli valvoa, että vilja aikanansa kylvettiin ja korjattiin, lopusta saivat Jumala ja tämän maailman mahtavat pitää huolen. Tieto siitä, että Amerikkakin oli yhtynyt sotaan, herätti heissä ainoastaan hetkellistä, lievähköä mielenkiintoa kaukaisen ukkosenjyrinän tavoin.

Kunnes eräänä kauniina päivänä salama löi kirkkaalta taivaalta, siltä heistä tuntui. Arvo Ritola sai kutsun sotaväkeen. Ensi aluksi tämä sai aikaan hämmingin, sillä tähän asti oli Arvoa katseltu halveksuen, ja joskaan ei suorastaan halveksuen, niin kuitenkin hänen merkitystään vähäksyen. Hän ei ollut kinastellut kenenkään kanssa, sillä hän tiesi, ettei ollut mikään nero, ja sitä hän piti maailman luonnollisimpana asiana. Nyt oli tapahtunut jotakin, joka oli tehnyt hänestä tärkeän henkilön ja ravistanut hänen turtuneet aistinsa hereille.

Kodista hänen oli vaikea erota, sillä hän tiesi, kuinka kipeästi hänen apuaan olisi siellä tarvittu. Hänen isänsä oli jo iäkäs, hänen vaimonsa odotti perillistä. Sotaa ei Arvo pelännyt; mies on luotu taistelemaan ja nauttii siitä. Mitä enemmän hän mietti, sitä enemmän viehättivät häntä tulevat seikkailut. Arvo Ritola polveutui rodusta, joka on antanut maailmalle sotureita, jotka olivat kuuluisia pelottomuudestaan ja tavattomasta kestävyydestään. Perityt vaistot liikahtelivat hänessä.

Arvon käsitykset nykyaikaisesta sodankäynnistä olivat hiukan sekavat. Mielellänsä hän kuvitteli itsensä sotilaan varusteissa ja puvussa. Hän koetteli käsivarsiensa lihaksia ja ajatteli, että mikäs niillä on taistellessa. Hän toivoi voivansa sydä-

mensä pohjasta vihastua saksalaisiin, sillä hän tiesi, että viha ja sisu nostattivat voimia.

Tähän saakka oli saksalainen ollut ulkomaalainen niinkuin muutkin. Nyt Arvo kärsimättömästi halusi päästä niitä löylyttämään; Amerikka oli päättänyt siten, ja minkä valtio päätti, se oli oikein. Ja olisihan se lystiäkin nähdä miehet käpälämäessä.

Arvolla oli omat vaikeutensa ajatella asioita suurin piirtein. Ajatellessaan Saksaa ja Saksan kansaa hän pysyi verrattain rauhallisena. Julmistuakseen hän tarvitsi kouraantuntuvampia välikappaleita. Hän koetti lietsoa itseensä vihaa, jonka hän tiesi tärkeäksi sotavarusteeksi muitten ohella. Tässä pyrkimyksessään oli hänelle suurta apua Mr. Müllerista. Mr. Müller oli saksalainen sekatavarakauppias, ja Arvo oli kerran joutunut erimielisyyksiin hänen kanssaan erään laskun johdosta. Tästä tuli nyt Arvolle kaiken saksalaisen perikuva, johon hän vihansa kohdisti. Arvon sormia syyhysi, hän halusi antaa Mr. Müllerille oikein aimo selkäsaunan ajatellen, että se olisi ehkä suurikin isänmaallinen uroteko. Mr. Müller, joka koetti esiintyä sadan prosentin amerikkalaisena, ei tiennyt, millainen vaara häntä aina uhkasi Arvon käydessä hänen kauppaansa.

Kohtalo oli kohtalo, eikä Arvo koskaan sen silmiltä piilotellut. Hän ilmoittautui harjoitusleirille.

Arvon marssiessa pitkin Viidettä Avenueta New Yorkissa uuden uutukaisessa univormussaan, pää pystyssä, silmät liekehtien hurraahuutojen huumasta, olisi häntä ollut vaikea tuntea tyhmäksi farmarinpojaksi Michiganista. Tuskinpa hän tunsi itsekään.

Harjoituskentällä tapahtui ihmeitä muutamissa kuukausissa. Hän oli kuin vasta kuorestaan päässyt kananpoikanen, joka vielä äsken ei ollut tiennyt eikä tietää välittänyt, mitä kuorien ulkopuolella tapahtui. Leirielämä hänet oli hautonut. Toverien pilanteko ja tiuskinta sekä aliupseerien haukkumiset pitivät huolen tarpeellisesta lämmöstä. Kun paksut kuoret murtuivat, astui esiin täyssulkainen amerikkalainen. Ylpeänä hän katseli maailmaa, uutta ja muuttunutta. Ylpeys oli hänelle uutta ja ennenkokematonta, sillä tähän saakka ei Arvolla ollut ollut syytä ylpeilemiseen, mutta nyt hän oli ylpeä siitä, että oli amerikkalainen.

Leirillä parani Arvon kielitaito. Hän sieppasi tarpeellisen määrän sanoja ymmärtääkseen isänmaallisia puheita, ja mitä hän ei ymmärtänyt, korvasi hän mielikuvituksellaan. Hänen mielensä oli »yksiraiteinen». Otti aikansa ennenkuin hän sai käsityksen asioista, mutta sitten olikin hänen käsityksensä horjumaton. Jokainen sana, jonka hän leirillä kuuli,

oli hänelle pyhää totuutta. Sodanaikaiset iskulauseet olivat hänelle uusia paljastuksia, syviä, innoittavia totuuksia, jotka hedelmöittivät maaperää. Hänelle selkeni, mikä oli hänen isänmaansa, hän uskoi siihen, sille maalle hän oli valmis uhraamaan viimeisen veripisaransa. Nyt hän vihasi kaikkia saksalaisia, tietämättä tai edes kyselemättä, miksi. Kansanvallan puolustaminen oli käynyt hänelle sydämen asiaksi ja »demokratian aseman lujittamiseksi maailmassa» kannatti henkensä uhrata.

Ei olisi totuudenmukaista sanoa, että Arvo Ritola ensi kertaa elämässään vaivautui toden teolla ajatteluun. Tuskinpa hän oli koskaan ajatellut vähemmän. Hän vain sukelteli uusien ja miellyttävien tunteiden ja tuntemusten meressä. Siinä suhteessa hän oli samanlainen kuin tuhannet hänen toverinsa.

Kämppätoverit nauroivat tälle äkkinäiselle isänmaanrakkauden puhkeamiselle, minkä olivat Arvossa havainneet, ja Arvo ikävöikin sotaanpääsyä kuin kukko tappelua. Monta huvin hetkeä hän tuotti tovereilleen. Oli verratonta kuulla hänen kertovan huonolla englanninkielellään »meistä amerikkalaisista ja mitä me vielä niille hunneille teemme». Kukaan ei voinut olla nauramatta hänelle ja hänen vastapuhjenneen patriotisminsa ilmauksille, vaikka-

kin heitä liikutti hänen totisuutensa ja intonsa; hän oli niin läpeensä aito ja teeskentelemätön.

Hänen kirjeensä tuottivat kotiväelle melkoista päänvaivaa, sillä ne vilisivät sodanaikaisia lauseita ja sanontatapoja. Milloin piti hänen »make the world safe for democracy», [1] milloin hän »was going over the top», [2] milloin oli saatava »the beast of Berline», [3] vaikka häneltä sentähden pitäisi »go west». [4] Monet näistä lauseista kävivät yli näiden yksinkertaisten ihmisten ymmärryksen, mutta he olivat sitä ylpeämpiä pojastaan. Heistä oli käsittämätöntä, miksi hän kirjoitti englanniksi, kun tiesi, että heidän piti kirjeet kuitenkin naapurissa luettaa. Taisipa Daniel Webster kauhistua nähdessään, miten Arvo kieltä rääkkäsi, mutta kotiväki oli kiitollinen, kun vain jonkin sanan ymmärsi. Kaikki hänen kirjeensä päättyivät kehoituksiin, että Mr. Mülleriä oli tarkasti vartioitava, ja näistä varoituksista olikin seurauksena, että Mr. Müllerin nauttima kunnon patriotin maine järkkyi vakavasti siitäkin huolimatta, että hän esiintyi sadan prosentin amerikkalaisena ja muisti Punaista Ristiä runsain lahjoituksin. Tähän aikaan ihmisten mielet olivat epäluuloisia ja tulenarkoja, ja kulovalkean tavoin levisi huhu sellaisten-

---

[1] oli taattava demokratian asema maailmassa. [2] hyökkäsi. [3] Berlini vallatuksi. [4] kuolla, menettää henkensä.

kin korviin, jotka eivät Arvoa ensinkään tunteneet, huhu, että Müller oli vaarallinen ja epäluotettava henkilö. Vanhemmat eivät osanneet muuta kuin ihmetellä pojassa tapahtunutta muutosta, ajattelivat, että maailma oli opettanut hänet ajattelemaan, joten hän kai tiesi asiat paremmin kuin he.

Koitti vihdoin suuri, kauan odotettu päivä. Joukko-osasto, mihin Arvo kuului, purjehti Ranskaan. Tätä päivää seurasi vielä monta suurta päivää tykkien jyskiessä läntisellä rintamalla. Näistä päivistä Arvo otti irti kaiken, mikä otettavissa oli. Sota oli hänet juovuttanut. Hänen osoittamansa ennenkuulumaton kuoleman ja kärsimysten halveksunta teki syvän vaikutuksen hänen jämeriin tovereihinsakin. Pelottomuutensa oli kohtaloonsa uskojan pelottomuutta. Kukaan ei kuole, ennenkuin hänen hetkensä oli täysi, oli hänen mielilauseitaan, sekä että niinkuin oli säädetty, niin tulee tapahtumaan.

Hän tapasikin kohtalonsa. Ryömiessään pitkälle ampumahaudastaan, pelastaakseen erään haavoittuneen miehen »ei kenenkään maalta», tapasi hänet shrapnelli. Vaikeasti haavoittuneena hän kuitenkin kykeni laahautumaan turvallisempaan paikkaan, mistä Punaisen Ristin sotilaat löysivät hänet tajuttomana. Seurasivat pitkät toimettomuuden viikot,

joiden aikana Arvo ikävöi kentälle ja suri menetettyjä, ihania taistelun päiviä.

Tuli sitten aselepo. Arvo ei ollut vielä toipunut kuulien ja kaasun aiheuttamista vammoista, joten hänet lähetettiin sairaslaivalla kotimaahan. Nyt hän oli saanut tulikasteensa amerikkalaisena, nyt hän tiesi, mikä oli hänen maansa, maa, jonka puolesta hän olisi henkensä uhrannut, jos sikseen olisi tullut. Nyt hän oli invaliidi ja työhön kykenemätön, mutta tämä kohtalo oli nyt helppo kantaa.

Kotiintulo oli uusi koetus, mikä tuotti hänelle sekä tuskaa että iloa. Arvon oli vaikea tottua uusiin oloihin. Mukautumiskyky ei ollut hänen luonteenominaisuuksiaan. Elämä ei ollut muuttunut entisestään vähääkään ja Arvonkin odotettiin elävän entiseen tapaansa. Arvo ei voinut. Tykkien laulu soi yhä hänen korvissaan, isänmaallisten puheitten pauhina ja joukkojen hurraa-huudot yhä kaikuivat. Hän ei nähnyt todellisuutta. Ei hän voinut työtäkään tehdä niinkuin ennen, sillä hänen ruumiinvammansa eivät olleet vielä parantuneet. Hän liikuskeli kartanolla kuin unissa-kävelijä. Sielu ja ruumis olivat eronneet toisistaan tavalla, mikä oli surkea nähdä.

Pettynyt oli kotiväkikin. Vanha isäntä oli heikko ja raihnas ja olisi tarvinnut nuoren, voimakkaan kä-

den avuksensa. Naiset olivat kärsivällisiä ja lempeitä, he eivät moittineet Arvoa, mutta surivat sydämessään. Kun he näkivät Arvon hiljaa istuvan ja eteensä tuijottavan kuin näkyjä nähden, kuiskasivat he toisilleen, että hänen mielensä taas vaeltaa. Toisenlainen hän oli kuin ennen, sen näki jokainen, mutta kotiväellä oli selityksensä hänen kummalliseen käytökseensä — kaasu. Suuresti he surivat, mutta he olivat tottuneet vaivaan ja vastuksiin.

Vuosien vieriessä Arvo yhä enemmän sulkeutui itseensä. Yhä uudelleen hän eli mielessään loistonsa päivät, kasvoillaan ankaran ajattelun ilme, kun hän asioita mieleen palautteli. Hän hymyili itseksensä ja rypisteli kulmiaan, herättäen ihmetystä niissä, jotka hänet ensi kertaa näkivät.

Äkkiä odottamaton tapahtuma toi vaihtelua pienen farmin yksitoikkoiseen elämään. Saapui kirje, joka oli varustettu vanhan maan merkillä. Arvolla ei sitä avatessaan ollut aavistustakaan sen sisällöstä, ja kuitenkin oli kirje paneva kiven vyörymään, jonka alle hän oli murskautuva. Se sisälsi suuria uutisia. Arvon isä, kirjoitettiin, oli perinyt maita joltakin kaukaiselta sukulaiselta vanhassa maassa. Asianajaja kirjoitti, että maalla ei ollut suurtakaan arvoa Ritolan muuttaessa Amerikkaan, mutta nyt sen arvo oli noussut moninkertaiseksi. Oli suotavaa, että Ri-

tola tulisi itse etujansa valvomaan tai lähettäisi asiamiehen puolestaan.

Siteet kotimaahan olivat jo aikoja katkenneet. Eivät he enää muistaneet koko sukulaista, mutta tämä kirje veresti heidän muistiansa, ja seuraavina päivinä vanha pari jutteli menneistä päivistä ja paikoista, henkilöistä ja tapahtumista.

Arvosta kun ei ollut raskaaseen maatyöhön, sovittiin siten, että hän matkustaisi Suomeen ja hoitaisi asiat perheensä puolesta. Naiset uskoivat tulevansa toimeen ilman häntä, samoinkuin sodankin aikana oli tultu. Arvoa virkistivät nämä suunnitelmat, sillä sodan jälkeen oli farmi-elämä tehnyt hänet rauhattomaksi ja hermostuneeksi. Valmistautuessaan matkalleen hän muistutti entistä itseään. Helpotus se oli muillekin hänen matkalle-lähtönsä. Mielellänsä halusi Arvo nähdä vanhan maan, mistä oli kuullut niin paljon kerrottavan, mutta mistä hän ei mitään muistanut.

Istuessaan laivan kannella ja katsellessaan rauhallista valtamerta, tunsi hän rauhattomuutensa, josta hän ei kotonaan ollut irti päässyt, katoavan, ja hän tunsi olonsa hyväksi. Ei sentähden, ettei hän olisi perhettään rakastanut, sillä tietysti hän rakasti, mutta jollakin tavoin he eivät olleet enää hänen omaisiaan, eivät he ymmärtäneet asioita, joita hän itse-

kään ei ymmärtänyt kyllin hyvin, voidakseen niitä selittää. Hän veti sieramiinsa suolaista meri-ilmaa ja riemuitsi vapautumisestaan.

Ennen lähtöään olisi Arvon pitänyt huolehtia määrätyistä muodollisuuksista taatakseen itselleen varman takaisinpääsyn, sillä näihin aikoihin uudet siirtolaislait olivat laadinnan alla. Amerikka oli ryhtynyt toimenpiteisiin rajoittaakseen maahan pääsevien siirtolaisten lukumäärää ja estääkseen epämieluisten ainesten maahanpääsyn. Tämän varalta ei Arvo arvannut varustautua, eikä kukaan muukaan ollut kiinnittänyt hänen huomiotaan asiaan. Samoin olivat hänen kansalaisoikeutensa jääneet hankkimatta. Arvo ei ollut virallisesti Yhdysvaltojen kansalainen. Sodan jälkeen oli hän niin vakuutettu amerikkalaisuudestaan, että hänen päähänsä ei pälkähtänytkään ajatella, että papereissa olisi jotakin vikaa.

Asioiden järjestelyyn meni aikaa enemmän kuin Arvo alun perin oli suunnitellut. Kesti kauan, ennenkuin Arvo sai ostajan, joka kykeni maksamaan käteisellä. Kun asiat vihdoin olivat kunnossa, olikin jo vuosi vierähtänyt.

Astuessaan voimaan siirtolaislait saivat aikaan paljon hämminkiä. Köyhässä kotimaassaan oli moni toivonut valoisampaa tulevaisuutta Yhdysvalloissa,

mutta nyt tuhoutuivat nämä suunnitelmat. Monille, jotka tavalla tai toisella olivat Yhdysvaltoihin ja sen kansaan sidottuja, ne tuottivat sydänsurua. Eivät he voineet käsittää, miksi Amerikka oli äkkiä käynyt epäluuloiseksi heitä kohtaan ja kääntänyt tylysti ja ynseästi heille selkänsä.

Arvo Ritolan paluu tapahtui näinä sekasorron aikoina, jolloin uudet lait olivat voimaan astuessaan saaneet aikaan hurjan rynnäkön. »Ensin tulleilla on etusija», kuului päivän tunnussana. Hurjassa kilpajuoksussa syöksyivät höyrylaivat New Yorkin satamaan toivoen kukin pääsevänsä ensiksi laituriin.

Arvo seisoi kannella, häntä huvitti tämä kiire. Kaikkialla näkyi hätäisiä kasvoja ja hätäiset äänet kyselivät, oliko tultu ajoissa perille. Arvo yksin oli rauhallinen; ei ollut syytä pelkoon. Hän loukkautui, kuullessaan jonkun arvostelevan Valtioiden toimenpiteitä. Jokaisella talolla oli oikeus kutsua haluamansa vieraat ja jättää muut kutsumatta. Häneen ei kuitenkaan voitu sovelluttaa uutta lakia. Hänhän palasi kotiinsa, kotimaahansa. Hivelevänä soi hänen korvissaan yhä isänmaan ikuinen kiitos, kiitos niille, jotka olivat sen puolesta taistelleet ja sen kunniaa kohottaneet.

Satamaa ankkuroituna sai laiva odottaa useampia tunteja, ennenkuin pääsi laituriin. Monen rinnassa

takoi sydän näiden tuntien aikana, jolloin he pelon ja aavistusten vallassa odottivat, mille puolelle kohtalon vaaka painuu. Vihdoin laiva lipui verkkaan laituriin. Sitten seurasivat sekasorron, melun, hädän, hämmästyksen, ilon ja epätoivon tunnit.

Illalla oli Arvo Ritola Ellis Islandin siirtolaissuojissa kaikenkarvaisten ja -kielisten muukalaisten parissa. Jos Arvoa olisi puntarilla päähän lyöty tai jos hänet olisi pilvenpiirtäjän huipulta pudotettu, ei hän olisi pahemmin pökertynyt. Hän oli varma siitä, että erehdys oli tapahtunut; sillä jos Arvo mihinkään luotti, luotti hän Yhdysvaltojen lakiin ja laitoksiin. Täällä ei voinut vääryyttä tapahtua. Saksassa ja Kiinassa tällaista sattuu, mahdollisesti Ranskassakin, mutta ei Amerikassa. Mitä siitä, että hänen ymmärryksensä uskotteli hänelle toista, hänen ymmärryksensä valehteli. Luonnonlahjat ovat monet ja moninaiset. Arvolla oli uskomisen lahja; hän ei uskonut ainoastaan päänsä opetuksia, vaan myöskin sydämensä, hän uskoi, että Yhdysvallat olivat maailman suurin, vapain, urhoollisin ja oikeudenmukaisin maa, uskoi, että yhden illan vastoinkäymiset eivät sitä uskoa järkytä. Arvo oli ymmällään. Mitä hänelle nyt oli tapahtunut, se ei näyttänyt oikeudenmukaiselta eikä niin ollen voinut olla totta. Huomenna hänelle varmasti kerrottaisiin, että ereh-

dys oli tapahtunut. Tässä uskossa Arvo paneutui maata.

Huominen ei tuonut muutosta asioihin. Niin oli laita, eikä siitä päästy yli eikä ympäri, että Arvo viivyttyään poissa yli vuoden, oli menettänyt oikeuden palatakseen, ja koska lain sallima osuusmäärä oli tullut täyteen jo päivää ennen laivan saapumista, ei hänellä ollut muuta tekemistä, kuin odottaa maasta lähettämistä Ellis Islandilla.

Ehkäpä hänen asiansa olisi järjestynyt tyydyttävällä tavalla, jos virastojen koneet olisi pantu hänen hyväkseen pyörimään, mutta hän oli liiaksi hämmästynyt kyetäkseen kirjoittelemaan nimiänsä anomusten alle, ja sitäpaitsi ei hänen tapansa ollut koskaan ollut vikuroida kohtalon kynsissä. Hänen mieltään masensi katkera ajatus, että häntä pidettiin Amerikalle kelpaamattomana. Ikävissään hän istui vuoteensa reunalla Ellis Islandilla kohtaloansa mietiskellen. Toiset pitivät häntä mielenvikaisena, mutta Arvo ei nähnyt heidän merkitseviä nyökkäyksiään eikä kuullut heidän kuiskauksiaan. Omaisilleen hän ei mitään kirjoittanut, ja varsin todennäköistä on, että viranomaiset eivät ensinkään tunteneet hänen tarinaansa. Hänen ylleen laskeutui ahdistava rauha; samalla tavalla muisteli hän myrkkykaasujen sodassa vaikuttaneen.

Vasta silloin, kun hän laivan kannella seisoen näki Amerikan rannikon häipyvän, silloin vasta hän oli täysin vakuutettu siitä, että Yhdysvallat olivat hänet hylänneet. Viimeiseen saakka oli hänessä toivon kipinä kytenyt, että jotakin tapahtuisi, joka selittäisi kaiken. Vähän, kovin vähän, hän ymmärsi politiikkaa. Mutta sen hän tiesi ja ymmärsi, että hänen maansa oli hylännyt hänet, ja tämä koski häneen kipeämmin kuin haavat, jotka hän sai ei kenenkään maalla. Eikä hän ollut ainoastaan loukkautunut, hän oli häpeissään, häpeissään. Yhä oli hänen uskonsa maansa erehtymättömyyteen ja oikeudenmukaisuuteen niin voimakas, että hän alkoi uskoa todella olevansa kelvoton. Tähän hän koetti syitä selvitellä, otsa rypyssä hänet nähtiin asiataan aprikoimassa.

Kurjempi ei hän koskaan ollut ollut, kuin astuessaan toista kertaa synnyinmaansa kamaralle. Vaikka hän olikin siellä syntynyt, oli hän muukalainen. Hänellä oli siellä kaukaisia sukulaisia, mutta ne välittivät hänestä yhtä vähän kuin hän heistä. Ei ollut ystäviä, ei mitään mielenkiintoa. Hän ei myöskään halunnut nähdä ihmisiä, joille hän koko viime vuoden oli Amerikkaa kehuskellut. Eivät olleet ihmiset siitä pitäneet, karsaasti olivat katselleet, kun hän oli tavallista enempi kerskunut. Usein hän oli yl-

västellyt Amerikan etevämmyyttä ja ryhtynyt tekemään vertailuita ja selitellyt ihmisille, »kuinka meillä on» ja »kuinka me teemme Amerikassa» ja »kuinka me yleensä olemme parempia ja etevämpiä ja itsestämme mukavampia kuin kukaan muu tällä puolen taivaan». Arvo usein unohti, mitä tapoihin ja kohteliaaseen käytökseen kuuluu. Näille ihmisille hän ei halunnut selittää pikaista paluutaan. Hän vaivasi päätään keksiäkseen uskottavan jutun, mutta ei kyennyt keksimään. Valehteleminen ei ollut koskaan ollut hänen vahvimpia puoliaan.

Synkeä oli Arvon mieli seuraavien kuukausien aikana. Elämänilo oli hänestä sammunut. Hän ikävöitsi omaisiaan Michiganissa, mutta ei kirjoittanut, kun ei kerran mitään mieluista ollut kirjoitettavana. Eikä hänellä ollut kyllin rohkeuttakaan kertoakseen heille, että hänet oli kelvotonna käännytetty pois kotimaasta.

Kotona odotettiin kirjettä kuuluvaksi ja päivästä päivään ja kuukaudesta kuukauteen käytiin sitä postista tiedustelemassa. Viimein he luopuivat toivostansa. Selitys oli vanha ja lohdullisin — kaasu sen oli tehnyt.

Kuinka päästä pois, se oli Arvon ainoana ajatuksena. Päivät hän harhaili välinpitämättömänä, öisin hän oli unissansa Stone Lakessa, Michiganissa.

»Miksi et mene Kanadaan?» kysäsi häneltä kerran muuan nuori mies. »Sinnehän ne ihmiset vaeltavat tätä nykyä kuin muuttolinnut.»

Sana putosi otolliseen maahan. Miksi ei hän ollut tätä ennemmin tullut ajatelleeksi. Kanadasta oli suorin tie Amerikkaan, sieltä saattaisi jollakin tavoin päästä maahan, jossa yksistään elämä oli elämisen arvoista. Tuumansa hän päätti toteuttaa. Mieli oli jälleen kirkas, elämä näytti jälleen lupaavalta.

Kanadaan hän pääsi vaikeuksitta. Eräs matkatoveri oli varoittanut häntä sanoen: »Mitä tehnetkin, sitä älä vain kerro, että sinulla on koti Valtioissa. Se on ainut asia, mitä täällä Kanadassa ei anneta anteeksi.» Arvo teki kuten neuvottiin. Nyt hän taitaisi pian kotihin päästä. Kuta enemmän hän tätä ajatteli, sitä helpommalta hänestä tuntui suora pääsy Kanadasta Michiganiin. Oli julma pettymys hänelle, kun hän kuuli, ettei se niin helppoa ollutkaan ja että se saattoi viedä vuosikaudet ja ne jotka omin lupinsa olivat yrittäneet, istuivat nyt linnassa tekojaan katumassa ja odottamassa maasta lähettämistä. Kaamea kaiku oli tuolla sanalla. Se pelotti häntä katkeruudellaan, häpeällään, kuoleman tunnulla.

Koska hän taisi maatöitä paremmin kuin mitään muuta, meni hän töihin eräälle kanadalaiselle far-

marille kahdenkymmenen dollarin kuukausipalkasta. Hän koetti tukahduttaa ikävänsä ankaraan työhön ja iski turpeeseen melkein yhtä suurella innolla kuin voimiensa päivinäkin, ennenkuin sota oli tehnyt hänestä invaliidin ja raajarikon. Farmaria ihmetytti renkinsä, mutta hän piti visusti suunsa kiinni, jotta ei tämä olisi vaatinut suurempaa palkkaa. Ei hän tainnut olla aivan täysjärkinen, ajatteli farmari, ei hän marissut pitkää päiväänsä eikä pientä palkkaansa ja söi, mitä annettiin. Arvo ei muusta välittänyt, kuin että päivät, viikot ja kuukaudet tai mahdollisesti vuodet vain kuluivat, jotta hän voisi palata sinne, jota hän maaksensa kutsui.

Kanadasta hän kirjoitti kirjeen omaisilleen Michiganiin. Kirje oli kummallinen ja arvoituksellinen, se pelästytti heidät. Peitellyin sanoin Arvo siinä vihjaili, ettei uskaltanut palata, ja kirjoitti asioita, joita he eivät kyenneet käsittämään muulla tavalla, kuin että hän oli joko tullut hulluksi tai tehnyt jonkin rikoksen. Eivät he tienneet, että Arvo kuollaksensa ikävöi kotia ja maatansa ja että kodin läheisyys oli tehnyt hänen murheensa vain mustemmaksi.

Arvon vaimo kirjoitti, että farmi rappeutui hoidon puutteeseen. Isä oli kuollut, äiti oli vanha, vaimo ei yksin kyennyt. Toiset veljet olivat jo aikoja lähteneet kodista ja hakeneet työtä kaupungista.

Ajatus, että hän, Arvo, kodin sortuessa, uhrasi voimansa vieraalle maalle, muukalaiselle, jolta ei tunnustuksen sanaa saanut, ravisutti häntä.

Monet nauroivat hänelle vasten naamaa, kun hän kertoi odottavansa vuoroaan päästäksensä Yhdysvaltoihin. He kertoivat, että Yhdysvaltojen kaupunkien katuja parast'aikaa kävelivät tuhannet sellaiset, jotka vast'ikään olivat pujahtaneet rajan yli. Arvokin ajatteli, että miksi ei hänkin voisi. Kova onni ja ikävöinti olivat tehneet tietä tällaiselle turmelukselle. Hän vastusti kiusausta ja teki sen enempi karkoituksen pelosta kuin siveellisten periaatteiden vuoksi. Uusi karkoitus olisi hänen kuolemansa. Piilotajunnassaan hän kuitenkin suunnitteli rajan yli menon suurenmoista seikkailua. Tämä sai hänet lähtemään farmilta ja ostamaan matkalipun paikkakunnalle, jonka vieritse raja kulki houkuttelevan ja viekoittelevan läheltä. Täällä hän jälleen sai työtä eräällä farmilla.

Tämän tästä Arvo käyskenteli rajan läheisyydessä. Melkein joka ilta tuli hän rajalle, istahti kivelle ja ajatuksiinsa vaipuneena tuijotti lumottuna kauan aikaa oman maansa kaukaiseen eteläiseen taivaanrantaan. Hänestä näytti, että aurinko paistoi kirkkaammin toisella puolella. Hitain, raskain ja laahustavin askelin hän sieltä palasi, toisenlainen oli jalannousu, kun hän sinne saapui.

Arvo kävi niin usein rajalla että se herätti vartiomiesten huomiota. He laskivat keskenänsä leikkiä hänestä ja odottivat vain koska hän yrittäisi, että he saisivat hänet kiinni ottaa. Sehän oli heidän virkansa.

Saatuaan vaimoltaan uuden, sydäntä särkevän kirjeen hän päätti yrittää. Metsän suojassa hän kulkisi, kunnes tietäisi olevansa varmassa turvassa luvatussa maassa. Hänellä oli juttukin siltä varalta tekaistu, että joutuisi kiinni — kertoisi kulkeneensa harhaan, kun ei tiennyt, mistä raja kulki; tämä oli hänen mielestään nerokas puolustus. Neljännesmailin päässä rajalta hän tapasi vartijan, kulki suoraan hänen syliinsä.

Miehet, jotka vangitsivat hätääntyneen, puolihullun Arvo Ritolan, tervehtivät häntä ilkamoiden ja nauraen. Arvon epätoivolla ei ollut rajoja. Hän oli kuin saarroksiin ajettu eläin, valmis taistelemaan henkensä edestä. Hän huitoi ympärilleen, raivosi kuin hullu ja käyttäytyi joka suhteessa kuin hullu.

Äkkiä hän tyyntyi kuin olisi lamautunut. Ei kohtaloansa voi vastustaa. Rimpuileminen ei mitään toimita. Vartiomiehet säälivät häntä ja olivat hyviä, kun veivät hänet Kanadan puolelle eivätkä jättäneet Yhdysvaltojen viranomaisten käsiin. Kanadassa he olisivat laskeneet hänet vapaaksi, mutta Arvo oli

nyt täysin rauennut mies, uupumuksesta kokoon lysähtänyt. He veivät hänet sairaalaan, ja Kanadan viranomaiset ryhtyivät asian vaatimiin toimenpiteisiin hänen maasta lähettämisekseen, he kun pitivät häntä lievästi mielenvikaisena.

Nyt Arvo Ritola tiesi olevansa suuri rikollinen, koskapa kaikki ihmiset olivat huolestuneita vapauttaakseen maan hänen läsnäolostaan. Ken voi seurata haavoittuneen mielen liikkeitä tai sairaitten ajatusten kulkua? Kerran hän vain raivostui, sitten hän vaipui syvään synkkämielisyyteen, turtui, eikä enää näyttänyt näkevän maailmaa ympärillään. Taaskin kun häneltä kyseltiin, ei hän sanallakaan maininnut perheestään Michiganissa, sillä hänen mielestään oli parempi, että hänen omaisensa eivät saaneet tietää hänen häpeästään.

Hänet määrättiin lähetettäväksi samasta satamasta, kuin mihin oli tullut. Kanssamatkustajat muistivat miehen, joka tuntimäärin istui paikoillaan tyhjään tuijottaen. Hänen otsassaan oli ryppy, ikäänkuin hän olisi syventynyt ratkaisemaan jotakin visaista ongelmaa.

»Minä en pidä tuosta katseesta», sanoi muuan matkustaja kapteenille. »Tuo mies voi tulla raivoihinsa minä hetkenä tahansa.»

»Hän on hiljainen ja aivan vaaraton», rauhoitti

kapteeni. »Enhän voi häntä lukkojen taa panna; se olisi julmaa. Poika parka!»

Ruokasalin pöydillä oli pieniä Amerikan lippuja. Hiljainen mies huvitti kanssamatkustajiaan tekemällä kunniaa lipuille aina sisäänastuessaan. Mutta kapteeni oli oikeassa, kellekään matkustajalle ei Arvosta ollut harmia.

Eräänä aamuna oli Arvon tuoli tyhjä. Harvat sen huomasivat, mutta eräät kuiskailivat, että mies oli pudonnut mereen. Vastenmielinen ajatus se oli ja harvat ihmiset viitsivät pilata ihanaa päivää laivan kannella ajattelemalla tällaisia kammotuksia ja he ajattelivat, että jos jostakin ei ole elämään, niin parasta on kun saapi kuolla.

Arvo Ritola nukkui meren hämärässä helmassa. Hän oli löytänyt maan, missä kaikki arvoitukset ratkeavat. Hänen hytistään löytyi kirje, joka oli osoitettu hänen vaimolleen Michiganiin. Monta sanaa ei siinä ollut, mutta se sisälsi mitalin, jonka hän oli urhoollisuudestaan saanut ja jonka hän nyt lähetti pojalleen muistoksi isästä ja velvoitukseksi »America first».

Luultavasti ei Ritola ollut kuullut usein mainittuja sanoja »My country right or wrong, my country». [1] Mutta kukaan ei liene niitä uskollisemmin toteuttanut.

---

[1] Maani puolesta, oikein tai väärin, maani puolesta.

VIERAILLA VERÄJILLÄ

Aarne Vako asteli metsäpolkua, kylältä kotiinsa palaten. Hän oli ollut nuorisoseuran iltamissa ja siellä oli hänelle tapahtunut jotakin erikoista. Miehen mieli oli kuohuksissa, ajatukset sekavat. Kukaan, joka olisi nähnyt tuon rotevan, karkeatekoisen miehen, tyypillisen maahan kiintyneen talonpojan, kulkemassa metsätiellä vakain, hitain askelin, ei olisi voinut arvata, kuinka tulenarka hän oli ollut. Ei hän sitä itsekään ollut tiennyt, ennenkuin tikku oli heitetty räjähdysaineiden joukkoon, ja Aarne — näköjään voimakas ja vakaa — oli räjähtänyt palasiksi.

Se vieras siellä kylässä oli tikun heittänyt. Seuratalolla oli vierasta kilvan kestitty ja liehakoitu, hän oli ollut kaiken huomion ja mielenkiinnon keskipisteenä. Mikä hän oli miehiään, sitä ei kukaan niin tarkoin tiennyt eikä tietää välittänyt. Hän toi tervetulleen tuulahduksen muusta maailmasta paikkakunnalle, missä ei koskaan tapahtunut mitään uutta. Kaikki muut siellä tunsivat toisensa, olivat tunteneet elämänsä ja ikänsä. Sanottavansa he olivat

sanoneet toisilleen sadat kerrat ja tehtävänsä tehneet. Senpätähden vieraan suurin vetovoima oli siinä, että hän oli vieras, erilainen, ihmeteltävä. Hänen olemuksessaan oli jotakin, mitä lienee ollutkaan, mikä ilmaisee maailmanmiehen. Kaikki saattoivat havaita hänen etevämmyytensä ja tunnustivat sen kernaasti, etenkin nuorempi väki. Eivätkä he pahaksi panneet hänen ylimielistä puhetapaansa ja ylvästeleviä eleitään, päinvastoin. Joukossa sentään muutamat vanhemmat miehet naureskelivat hänelle keskenänsä, ja eräs isäntä, joka oli asunut paikkakunnalla vasta kolme vuotta, oli tuntevinaan hänet.

»Hienon herrasmiehen näyttää Yhdysvallat tehneen viidessä vuodessa tuosta Lindströmin Kallesta», hän sanoi. »Vaan eipä se taida ulottua syvemmälle kuin noihin kaupunkilaisvaatteisiin. Hyvin minä hänet muistan. Hän on minun veljeni entisiä renkejä, vaikkei parhaita.»

Mutta nuori väki ei tiennyt eikä muistanut. Ja jos olisikin joku sen tehnyt, niin se seikka, että eräs heikäläisistään oli päässyt kohoamaan tuolla tavalla, olisi antanut vain lisää virikettä heidän innolleen, komeammaksi vieras vain heidän silmissään olisi käynyt, hänen suorituksistaan olisi kannattanut ylpeillä. Tapa, jolla hän sotki englantilaisia sanoja

äidinkieleensä, oli suorastaan ihastuttava. Kuinka kauniisti hän lausuikaan »yes» ja »nope». Se kuulosti niin oppineelta ja sivistyneeltä.

Aarne oli odotellut tilaisuutta puhellakseen vieraan kanssa, mutta vaikeatapa oli ollut puheillepääsy. Aina oli hänen ympärillään ollut liuta ihailijoita, jotka korvana kuuntelivat hänen kerskuntaansa. Aarne oli arka ja ujo eikä uskaltanut häiritä etevämpiään. Kun tilaisuus vihdoin tarjoutui, jutteli Aarne vieraalle asioita, jotka hämmästyttivät häntä itseään, asioita, joita hän ei tiennyt ajatelleensakaan. Ensi kertaa hän nyt näytti silmäilevän sielunsa syvyyksiin. Tähän saakka hänen tunteensa ja ajatuksensa olivat olleet enemmän tai vähemmän epäselviä, mielensä liikkeistä ei hän ollut kyennyt selkoa tekemään. Mutta nyt, lausuillessaan ajatuksiaan vieraalle, Aarnesta tuntui, että hän oli jo pitkät ajat harkinnut näitä asioita.

Hän oli kertonut vieraalle, että hän halusi päästä riippumattomaksi, ja koettaa onneaan siellä, missä se paremmin koetettavissa oli. Täällä ei ollut minkäänlaista mahdollisuutta menestymiseen, sen hän tiesi. Täällä oli kuin täi tervassa, aina vain samassa paikassa. Elannon hankkiminen oli täällä ainoana kannustimena ja niukka se sittenkin oli jokapäiväinen leipä täällä.

Vieras kertoi suurista kaupungeista, häikäisevistä valoista, suunnattomista palkoista, joiden avulla kaikki saattoivat päästä osallisiksi elämän antimista. Siellä oli oma Fordi miehellä, vaikkei olisi ollut Aarnea ensinkään parempi. Tämän tästä välähytteli vieras jalokiveä Aarnen silmiin; Aarne ei tiennyt, että se oli ostettu kymmenen sentin puodista.

Hän tutki Aarnea tarkastelevasti ja asianymmärtävästi, ennenkuin lausui tuomionsa. Kaikkia hän ei kehota menemään Amerikkaan, ei, sir, ei läheskään. Sinne ei mentäisi millaisin varustein tahansa. Sitten hän luetteli joukon ominaisuuksia, joita Aarne ei oikein ymmärtänyt, mutta vieras vakuutti, että Aarnella oli nämä ominaisuudet. Tarvittiin persoonallisuutta, Amerikkalaista henkeä, lannistumattomuutta, liukkautta ja aivoja.

»Minä en ole mikään imartelija», oli vieras sanonut. »Mutta neuvoisin sinua suoraa päätä menemään kotiin kimssujasi kokoamaan. Juuri tuollaisille on Amerikka oikea maa. Tämä paikka on liian pieni ja ummehtunut sinulle.»

Kukaan ei ollut koskaan tuhlannut aikaansa kehuskellakseen Aarnea, jonka tähden on anteeksi annettavaa, että hän otti jokaisen sanan täydestä totuudesta. Eikö tämä vieras ollut sitten mies tietä-

mään? Hän oli sanonut, että Aarne oli juuri sitä sorttia, jota Amerikka kipeimmin kaipasi. Yksinkertaisuudessaan Aarne otti kaiken täydestä. Vielä kotimatkallaankin, vaikka olikin hämmästynyt, hän oli vakuutettu siitä, että hänellä oli kaikki täydellisen Amerikan kansalaisen tarpeellisuudet edellytykset, kuten vieras oli vakuuttanut.

Amerikankuumeen basilli ei tarvitse pitkää itämisaikaa. Kotiintullessa oli päätös jo tehty. Päätös ei kuitenkaan ollut niin äkillinen, kuin tässä saattaisi luulla. Kuukausien kauna, tyytymättömyys ja epäsopu olivat valmistaneet maaperää. Mikään valta ei voinut häntä pidättää, ei hänen nuori vaimonsakaan. Sinne hän oli menevä, valtamerten taa, missä onni ja rikkaus häntä vartoivat. Nämä ajatukset kehittyivät kypsymistään kohti. Hän kuvitteli takaisintuloaan, kaupunkilaisvaatteissa, kaikkien kunnioittamana kuten vieraskin. Ihmiset kurkottaisivat kaulaansa häntä kuullakseen.

Aarne Vako saapui kotitalolleen, jossa hän perheineen ja omaisineen asui ja joka oli ollut jo monta polvea saman suvun hallussa. Oli jo keskiyön aika, mutta pohjolan valoisan kesäyön, jonka hämyssä esineet näyttivät satumaisilta ja lumotuilta. Talo, vanha, maalaamaton rakennus, oli rakennettu mäen päälle, jolta avautui näköala järvelle, jonka tyveneen

pintaan vastakkaisen rannan metsät kuvastuivat. Vasta laskeneen auringon hehku väreili vielä ilmassa. Koko luonto oli rauhaan ja sopusointuun kietoutunut. Tästä kaikesta ei Aarne mitään nähnyt eikä tuntenut.

»Tässä on kaikki, mitä minä olen elämästä nähnyt», ajatteli hän katkerasti, enkä muuta tule näkemäänkään, ellen ota kohtaloa omiin käsiini.» Kaikki näytti hänestä ahtaalta ja suljetulta kuin vankila. Hän oli kuullut lännen kutsun. Uusi, mieletön kaipuu kuumensi hänen verensä.

Aarne näki vieraan seuraavana päivänä ja vielä monena päivänä tämän jälkeen. Tuumaansa hän lietsoi, kunnes se oli käynyt valtavaksi ja vastustamattomaksi, kunnes se kesti kotiväen vastalauseet, kunnes mitkään todistelut, jotka olisivat pysyttäneet hänet kotona, eivät enää tehonneet.

Vaon vanhalla isännällä oli kolme poikaa. Aarne oli nuorin. Tila oli pieni ja sen maat oli jaettu poikien kesken. Leipä oli tiukassa. Kaikki pojat olivat naimisissa ja olivat tuoneet vaimonsa kotiminiöiksi. Työvoima siitä tosin lisääntyi, muttei juuri rauha ja sopu. Ketään ei erikoisesti voinut moittia, mutta ilman täytti aina pieni riita ja kateus. Aarnella oli ollut suuret tuumat ja suunnitelmat. Hän halusi oman kodin itselleen ja Liisalleen. Hän oli ahkera

ja lukemattomien talonpoikaispolvien jälkeläisenä hän oli perinyt rakkauden maahan ja mantuun; hyvin hoidettu metsä oli hänen ylpeytensä. Saisipa hän kuokkia omaa peltoa, leikata viljansa vaimolleen ja lapsilleen.

Höyrylaivayhtiön asiamies, jonka hän oli tavannut, oli kehoittanut häntä menemään Kanadaan. Yhdysvaltoihin hän olisi saanut odottaa pääsylupaa vuosikaudet, jos sittenkään olisi päässyt. Aarnesta oli samantekevää, kumpaanko hän meni; Amerikka kuin Amerikka hän ajatteli. Ja kuullessaan Kanadan eduista hän jäi suu auki töllöttämään eikä ottanut oikein uskoakseen kuulemiaan. Saattoiko maanpäällä olla sellaista paratiisia? Kuulostihan aivan liian hyvältä ollakseen totta, että maata sai, hyvää, hedelmällistä, neitseellistä maata sai kun vain anoi, pelkästään anoi. Parasta suhtautua varovasti tuollaisiin puheisiin. Oma maa on talonpojan rakkain unelma ja haave. Ei hän ennen ollut kuullut, että sitä näin helpolla oli saatavissa. Mutta asiamies vakuutti, että näin oli laita ja että Kanada vain kiittäisi sitä, joka otti maata sitä viljelläkseen ja asuttaakseen.

Aarnea nauratti. »Kylläpä ovat hulluja ihmisiä. Mutta sen parempi minulle, kuta hullumpia ovat. Vai niin, vai on siellä Kanadassa väestä puutetta.

Kyllä me Liisan kanssa sitä omalta osaltamme kansoitamme.»

Aarne kävi usein kaupungissa asiamiehen puheilla ja palasi aina hyvin uutisin. Hänen ruumiinsa oli kotona, sielunsa Kanadassa. Siellä hän kulki aaltoilevien viljavainioiden keskellä. Hän uneksui uudesta kodistaan uudessa maassa, harmaasta rakennuksesta, joka oli tarkalleen samanlainen kuin kotitalokin, ainoastaan paljon suurempi ja vauraampi. Talo oli rakennettu mäen päälle suuren järven rantaan. Ympärillä levisivät laajat metsät. Aarnea sykähdytti. Metsät ovat talonpojan rikkaus. Metsä on hänen pankkinsa, puut puhdasta rahaa. Kotitilaan kuului ainoastaan pienehkö metsälohko. Siitä oli odottamattomiin menoihin rahat saatu, mutta kaadettujen puiden sijalle oli aina uusia istutettu, jottei lapsilta olisi riistetty heidän perintöosuuttaan. Ja Kanada jakeli metsiä ilmaiseksi, olipa siinä maa. Aivanhan se oli, kuin käteistä rahaa olisi tarjottu.

Asiamies huomautti, että metsämaita oli vaikea viljellä, ja hän kertoi Aarnelle hedelmällisestä preeriasta. Mutta Aarne ravisti päätään. Mikä olisi ihanampaa, kuin saada katsella omia puitaan, silmäillä metsäisiä vaarojaan ja tietää olevansa kaiken kauneuden omistaja. Ei kirkonkylän kauppiaskaan ollut niin rikas. Mutta omiaan täällä kotimaassa hän

ei unohtaisi, tulipa hän kuinka rikkaaksi tahansa. Ja Liisalle hän lähettäisi heti matkalipun, kun rahaa irti sai, siihen ei menisi pitkää aikaa. Aarne harjoitteli muutamia englantilaisia sanoja, joita hän oli kuullut vieraan käyttävän, ja oppikin lausumaan »yes» ja »no» aivan oikein.

Aarnen veljet eivät vastustaneet hänen lähtöään. Korvauksena matkarahoista ja muutamista työkaluista, jotka hän aikoi ottaa mukaansa, Aarne luopui oikeuksistansa maatilaan. Kaikki olivat tyytyväisiä ja Aarne etenkin, sillä hän tiesi kaupoissaan eniten voittavansa.

Vihdoin tuli lähdön päivä. Jäähyväiset heitettiin tyynesti ja rauhallisesti; talonpojat eivät näyttele tunteitaan. Toivorikkaina erosivat Liisa ja Aarne. Kohta he jälleen olisivat yhdessä. Vihdoin ikävät muodollisuudet olivat ohi. Mutta nähdessään kotimaansa viimeisten kallioiden mereen katoavan Aarnen valtasi ikävyyden ja yksinäisyyden tuntu. Pelontapainen tunne ahdisti hänen sydäntään. Jolleivät asiat olleetkaan siten, kuin hänelle oli kerrottu. Hän karkoitti ajatuksen. Pian keikkui laiva kummalliseen tapaansa ja uudet vaikutelmat työnsivät tieltään synkät ajatukset ja pahat enteet.

Aarne Vako oli läpäissyt siirtolaistarkastuksen ja seisoi nyt maihinnousulupa kädessänsä. Hänelle se

oli lupa onnensa maahan. Mutta koskaan hän ei ollut ollut niin päästä pyörällä kuin nyt maihin noustessaan ja hänestä tuntui, ettei hän kyennyt tästä selviämään. Kaikki oli täällä niin perin toisenlaista, kuin mihin hän oli tottunut. Ihmiset tungeksivat ja puhua pälpättivät, eikä hän ymmärtänyt sanaakaan heidän puheestaan. Vähemmästäkin jo olisi mennyt sekaisin. Mutta hänellä oli päämääränsä ja vakaat aikomuksensa, ja siinä suhteessa hän oli paremmin varustettu kuin useimmat muut. Hänellä oli kuokkansa kainalossa, ja nyt hän vain mietti, oliko vielä pitkäkin matka, ennenkuin hän pääsi mannullensa. Innoissaan hän rupesi jo tulkilta tätä tiedustelemaan, mutta tämä ei joutanut vastailemaan hänelle, viittoi vain edelleen. Samaa oli Aarne kysellyt kanssamatkustajiltaan, ja nämä pitivät häntä hiukan kummallisena.

Kaikilla oli tulinen kiire. Kukaan ei näyttänyt mitään tietävän, ja ne jotka tiesivät, eivät häntä ymmärtäneet. Ei auttanut muu kuin kulkea muun joukon mukana. Koko karja pantiin junaan Montrealiin vietäväksi, mikä paikka lie ollutkaan. Useimmat miehistä, jotka olivat tulleet samalla laivalla kuin hänkin, olivat kutsuneet itseään maanviljelijöiksi, mutta kun Aarne yritti jutella heille asioista, jotka olivat hänen sydäntään lähinnä, osoittivat he

hyvin laimeata mielenkiintoa. Jotkut sanoivat, ettei farmia vielä kannata ajatella, ensin oli ansiotöissä rahaa hankittava. Ei uutismaata voi ryhtyä viljelemään, ellei ollut rahoja käytettävänään. Tarvittiin siihen muutakin kuin vain multaa. Siihen piti olla rakennuksia, työvälineitä, siemenviljaa. Toiset nauroivat ja sanoivat, että oli tässä maassa parempiakin kuin orjan paikkoja korvessa, missä sai raataa kaksikymmentä tuntia vuorokaudessa ja olla yksin ja vailla kaikkia huveja. Sinne menkööt mielipuolet, joilla ei ole enemmän ymmärrystä.

Aarne Vako oli itsepäinen. Hänen tuumaansa ei käynyt horjuttaminen. Metsän ja maan omistaminen oli täydelleen vallannut hänen mielensä, siitä oli tullut melkein päähänpiintymä. Oltuaan kolme päivää Montrealissa oli hän asiastaan entistä varmempi. Yhdessä neljän miehen kanssa hän oli vuokrannut huoneen majapaikasta, mikä ei ollut tunnettu ainakaan puhtaudestaan, ja maksoi kaksi dollaria viikossa. Ensi kerran Aarne huomasi, että kotonaan hän oli nauttinut ylellisyyksistä, jotka olivat tuntemattomia suuren kaupungin köyhille. Hänellä oli ollut raitista ilmaa, liikkumistilaa ja puhtautta. Täällä hän ei nähnyt muuta kuin ruumiillista ja henkistä kurjuutta. Tähän oli Aarnen, yksinkertaisen, turmeltumattoman maalaispojan, jonka kotikulmalla

niin paheet kuin hyveetkin olivat alkukantaisia, vaikeata tottua. Hän tunsi samanlaista inhoa ja ellotusta kuin astuessa huoneeseen, jonka ilma on ummehtunutta ja turmeltunutta. Kadulla hän pakeni pois ihmistungoksesta. Mies, joka ei pelästynyt sutta metsässä, oli kadulla liikkuessaan arka kuin lapsi. Aarnea oli asianomaisesti varoitettu kavahtamaan kaikenlaisia veijareita, jotka milloin minäkin esiintyen kulkivat ympäri uhriaan etsien. Aarne ottikin neuvon varteen. Saamistaan kuvauksista hän oli tuntevinaan monen huijariksi ja huomasi, kuinka ne hänen pientä omaisuuttaan vaanivat. Kadulla hän kulki nyrkki taskussa ja dollarit nyrkissä. Harkiten hän senttejänsä luovutti, sillä hän tunsi joutuvansa joka kerta yhtä paljon kauemmaksi määränpäästään.

Elintärkeään kysymykseensä, kuinka hän saisi itselleen uutismaan, hän ei ollut saanut vastausta. Hän koetti muistella, mitä laivayhtiön asiamies oli sanonut, mutta totesi vain huoleksensa, kuinka hämärät ja epämääräiset tiedot hän oli saanut. Paljon oli porua pidetty, korvia lumottu, puhuttu suurista mahdollisuuksista, kaikki tiedot olivat olleet ylimalkaisia, ei mitään asiallista eikä yksityiskohtaista — tyypillistä propagandalörpötystä. Joku oli neuvonut kääntymään asutushallituksen puoleen.

Hän meni sinne, mutta kukaan ei voinut häntä siellä ymmärtää. Kaikilla oli kiire. Virkailijat pudistivat kärsimättömästi päätään, heidän aikansa oli liian arvokasta Aarne Vaon tarpeiden selvittelemiseen.

Aarne oli raitis mies. Täällä hän piti vähistä rahoistaan niin tarkan huolen, kuin suinkin oli mahdollista. Hänen huonetoverinsa nyrpistivät hänelle nenäänsä ja ilkkuivat kutsuen häntä vanhaksi akaksi, mutta eivät saaneet houkutelluksi häntä mukaansa kapakkaan. Mutta eräänä iltana hän ei ikävältään kyennyt vastustamaan ja hän meni muitten kanssa.

Kohtalokkaaksi muodostui tämä ilta. Aarne ei juonut paljon, ainoastaan yhden ryypyn, mutta Amerikan viina niinkuin Suomenkin on erilaista kuin muualla. Äkkiä hän tuli uniseksi ja niin rajusti, ettei hän kyennyt sitä vastustamaan. Tästä illasta ei Aarne osannut koskaan tehdä selkoa. Hän ei tiennyt, missä kapakka oli, mutta oli vakuutettu, ettei se ainakaan ollut niillä seutuvilla, mistä hän itsensä löysi, tai paremminkin, mistä poliisi hänet löysi vailla parhaita vaatteitaan ja rahojaan, hämillään ja hädissään. Toverit, jotka olivat hänet ryövänneet, olivat ujostelematta heittäneet hänet autosta tien oheen. Poliisi, jolle hän ei kyennyt selittämään asia-

taan, tyrkki häntä autoonsa ja antoi hänelle potkun, kun hän yritti tehdä vastarintaa. Pelästyneenä ja suu tukossa hänet vietiin poliisikamariin ja sen jälkeen hän sai kymmenen päivän aikana rauhassa miettiä kohtaloaan.

Kammoksuen oli Aarne aina putkaa ajatellut. Oli hän sentään luullut, ettei se häntä varten ollut. Se paikka oli tarkoitettu varkaille, irtolaisille ja murhamiehille. Hän oli aina ollut hiljainen eikä kurittomuuteen taipuvainen. Hän oli kunnioittanut sekä Jumalan että ihmisten lakeja. Hän oli nähnyt kuinka ihmiset kaihtoivat vankilasta päässeitä, kukaan ei uskaltanut ottaa heitä palvelukseensa. Hän kai joutuisi samanlaisen kohtelun alaiseksi. Aarne oli muutenkin raskasmielinen ja miettiväinen, nyt hän oli maahan masentunut. Hän suri ja oli epätoivoinen. Mitä kotiväki sanoisi, jos kuulisi hänen olleen linnassa. Liisa luulisi hänen tehneen rikoksen. Ei ihmisiä muutoin vankilaan suljeta. Sivistys ja ja luonto olivat jälleen sovittamattomassa ristiriidassa.

Vankilasta päästyään oli Aarne toinen mies. Hän pelkäsi itseään ja pelkäsi muita. Kaupunkia hän vihasi kuin myrkkyä. Pois kaupungista ja kauas korpeen — jonnekin — minne tahansa — se oli hänen nyt tehtävä.

Ilmat olivat lämpimät, lämmin toukokuun aurinko oli vahviketta Aarnen uupuneelle sielulle. Hän kulki monta tuntia tuntematta väsymystä tai nälkää. Vähitellen katosi mielestä turtuneisuus, ja maailma ei näyttänyt enää niin vihamieliseltä. Ehkäpä tässä vielä asiat paranevat. Hänellä ei ollut pienintäkään aavistusta, minne hän oli menossa. Eikä sillä väliä ollutkaan. Hän kulki monen farmin ohi ja pysähtyi porteille katsellakseen farmareita, jotka olivat toukojen teossa. Kynnetyn mullan tuoksu tuntui hänen sieraimiinsa, sitä hän veti keuhkoihinsa täysin siemauksin, se tuntui niin kotoiselta. Tässäpä olisi ollut mieluista työtä.

»Hei, mies», huusi mies kurkensa äärestä. »Työtäkö haet farmilta? Tähän aikaan ei huiluja joudeta puhaltelemaan.»

Aarne Vako katseli ympärilleen nähdäkseen ketä farmari tarkoitti. Ketään ei näkynyt, joten farmari lienee puhunut hänelle. Aarne pelästyi. Käski kai loittonemaan. Hän kääntyi kiireesti lähteäkseen, mutta silloin huusi farmari uudelleen. Aarnesta tuntui, kuin farmari olisi käskenyt häntä pysähtymään. Aarne käännähti takaisin, lähestyi epäröiden, kun ei tiennyt, odottiko häntä hyvä vai paha.

»Muutit mieltäsi, vai kuinka?» kysyi farmari. »Luulenpa, ettei olisi sinulle vahingoksi, jos puskisit

päivän turvetta. Toisin meillä on tapa, mutta ensi töiksesi saat tällä kertaa syödä.» Hän tarttui Aarnea hihaan, huomattuaan että poika ei ymmärtänyt sanaakaan hänen puheestaan, ja ohjasi hänet ystävällisesti tuvallensa.

Aarne tunsi onnen potkaisseen häntä ensi kerran Kanadassa. Ja kyllä hän tunsi ruoankin maistuvan. Hän kävi syömisen tehtävään sellaisella innolla, että farmarin vaimon silmät suurenivat.

»Saapa hän kuokkia aika ahkerasti, jos aikoo ruoastansa maksaa», huomautti vaimo.

Farmari katseli huvitettuna suoritusta. »Hänhän on vahva mies, ja käsistä näkyy, että on niissä ennenkin kuokka ollut. Miltähän planeetalta lienee.» Kääntyen suojattinsa puoleen hän kysyi: »Oletko mykkä, vai kuuro, vai ryssä?» Aarne joi juuri kahviansa, jonka oli kaatanut teevadille. Vadin laidasta hän sitä joi hartain ja pitkin vedoin, ja joka vetäyksellä kuului omituinen ääni. »Jollet sinä puhua osaa, niin osaat ainakin viheltää, huomaan minä», sanoi farmari. »Otat kai tästälähtien huolehtiaksesi päivällismusiikista.»

Aarne oli farmilla niin kauan kuin toukoja tehtiin ja kevättöitä riitti. Parempaa apulaista ei farmarilla ollut koskaan ollut. Aarne työskenteli antaumuksella ja piti kunnia-asianaan, että teki työnsä kunnolli-

sesti. Isäntä, pitäen häntä hiukan yksinkertaisena, maksoi hänelle kuuden viikon aherruksesta vain kolmekymmentä dollaria, mutta Aarne ei tinkinyt. Mutta hyvää tekivät nämä kuusi viikkoa Aarnelle. Monta haavaa ne paransivat, tasapaino alkoi palautua. Olipa hän oppinut hiukan englantiakin. Usein hän sanoi farmarille »homestead», ja tämä myönsi, että juuri Aarnen kaltaisille uutismaat oli tarkoitettu. Aarne selaili pientä sanakirjaansa, jonka oli kotimaasta tuonut, ja sanoi: »Away city, quiet, forest.»[1] Farmari nyökytti päätään ja sanoi, että Kanadassa oli paljon rauhallisia paikkoja ja suuria metsiä.

»Minne mennä?» kysyi Aarne.

Hän kyseli niin usein ja innokkaasti, että farmari ymmärsi pian hänen tarkoittavan täyttä totta. »Ei tänä kesänä», vastaili hän Aarnelle.

»Yes, yes, tänä kesänä», sanoi Aarne peräänantamatta.

Farmari nähdessään Aarnen vakaat aikomukset otti kirjoittaakseen eräälle maa-agentille, vanhalle tuttavalleen, jonka kotikaupungin ympäristöstä jaeltiin runsaasti uutismaita haluaville. »Ainoana ehtona», kirjoitti farmari, »näyttää olevan, että korpi ei saa olla liian tiheään asuttua. Kaipa sieltä teidän puolesta tällainen paikka löytyy.»

---

[1] Pois kaupunki, rauhallinen, metsä.

Oli heinäkuun päivä, kun Aarne agentin neuvon mukaan astui junasta eräällä pienellä asemalla. Hän seisoi laiturilla täysissä varusteissaan. Mukaansa hän oli ottanut tärkeimpiä työ- ja tarvekaluja, pari huopapeitettä ja ruokatarpeita. Tamineissaan hän näytti hitaalta, huolimattomalta ja kömpelöltä; hänen olemuksessaan ei ollut mitään sankarimaista. Ei hän tainnut ajatella työn suunnattomuutta, mihin oli nyt ryhtymässä. Jos hänen mielessään mitään liikkui, oli se kai ilon tunne siitä, että häntä oli näin hyvin onnistanut.

Hänellä oli edessään suunnaton tehtävä. Me, jotka kuljemme teitä, joita sadat aikaisemmat sukupolvet ovat tasoittaneet ja lujittaneet, me voimme tuskin käsittää, millaista on alusta alkaminen, jolloin jokainen kivi on käännettävä ja jokaisesta siemenenalasta on käytävä taistelua luonnon kanssa. Ja kuinka monta tällaista hiljaista sankaritekoa suoritetaankaan korpien kätkössä, raataen ja puutetta kärsien, saamatta tunnustusta osakseen tai runoilijoiden lauluja ylistyksekseen.

Kaupungissa oli korkeintaan tusinan verran talopahasia, kurjia hökkeleitä, jotka nähtävästi oli rakennettu kiireessä tilapäistä käyttöä varten.

»Eipä olisi tarvinnut väentulvan pelosta kiirettä pitää», tuumi Aarne. Hän oli hyvillänsä. Matkansa

varrella hän oli nähnyt, että maa oli hyvää ja viljavaa. Aarne kyllä ymmärsi sellaiset asiat. Agentti oli antanut hänelle karttoja sekä kirjeen asemapäällikölle, joka oli opastava hänet perille.

Luettuaan kirjeen asemapäällikkö katsoi säälien Aarnea. »Mies, herran nimessä, ettehän aikone sinne yksin. Ettekö tiedä, ettei siellä ole mitään rakennuksia? Siellä ei ole asunut ketään, ei ennen eikä jälkeen luomisen. Radalle on neljätoista mailia tai vähän enemmän, siellä on susia ja mitä lieneekään.»

Aarne ei tästä säikähtynyt. Hän oli luja päätöksessään eikä hän sitäpaitsi ymmärtänyt puoliakaan miehen puheesta. Hänen englanninkielen taitonsa oli vielä hyvin puutteellinen, lievästi sanoen. Sormellansa hän osoitti asemapäällikön lakkia ja sen jälkeen omaa päätänsä, ilmaisten täten, että hän halusi nähdä paikan.

»Odottakaa toki huomiseen», yritti mies vielä. »Varmasti sinne ajoissa kerkiätte, vaikka lykkäisitte menonne vielä pariksi vuodeksi.»

Aarne oli itsepäinen. Hän oli nähtävästi päättänyt olla ymmärtämättä sanaakaan.

Mutisten ja itseksensä kiroillen mies suostui lähtemään. Hän oli asiamies hänkin ja oli saanut määräyksiä esimieheltään. Hänellä oli varalla kaksi hevosta, ja he ratsastivat pitkin huonoa tietä, jolta

pian poikkesivat metsäpolulle. Aarne kynsi korvallistaan ja toivoi, ettei agentti olisi ottanut häntä näin toden kannalta, kun hän oli sanonut haluavansa rauhallista paikkaa. Kello oli kuusi illalla, kun asiamies pysähtyi ja sanoi oltavan perillä. Aarne nousi pois hevosen selästä.

»Kas tässä on maanne, jonne olette tervetullut. Onneksi olkoon», sanoi agentti. Hän käänsi hevosensa ja tarttui toista suitsiin. Ikäänkuin omatuntonsa olisi häntä soimannut, kääntyi hän Aarnen puoleen ja tarjosi hänelle savukkeen. Omatunto rauhoittui, hän kiiti pois ja jätti urhoollisen muukalaisen tuijottamaan jälkeensä.

Eräässä suhteessa Aarne Vako ei ollut pettynyt. Tämä oli metsää, ja sitä olisi ollut riittämiin vaikka kenelle. Aarne loi silmänsä tavaroihinsa — hiukan vaatteita, pari keitto-astiaa, työkaluja, pyssy, tulitikkuja ja ruokatarpeita joksikin aikaa. Sitten hän silmäili valtakuntaansa. Minne hän katsoikin, kaikkialla hän näki metsää, tiheätä, yhtämittaista metsää. Se kasvoi aivan rannan partaaseen, johon juuri kuvastihe laskeva aurinko.

»Tuo näyttää kalaiselta järveltä», ajatteli Aarne ja päätti siinä ja silloin tälle kohdalle talonsa rakentaa. Hänen tarvitsi vain sulkea silmänsä nähdäkseen talonsa viljeltyjen vainioiden ympäröimänä.

Hän tunsi olevansa maan ja metsän omistaja, tyydytyksellä hän tätä katseli ja veti rintansa täydeltä ilmaa, honkain ja maan tuoksua. Äkkiä hän heräsi haaveistaan ja huomasi auringon jo laskevan. Kohta pimenisi. Hän etsi suojaisan ja kuivan paikan honkapuun alta, johon levitti huopansa. Äkkiä hän tunsi olonsa yksinäiseksi. Kukaan ei tietäisi, jos hänelle jotakin tapahtuisi. Syötyänsä vähäisen hän ojentautui kyhäämälleen vuoteelle. Nyt kun hän oli päässyt näin pitkälle, pelotti häntä ajatella. Sitäpaitsi matkan vaikeudet ja uudet kokemukset väsyttivät häntä. Hän nukahti ja heräsi vasta aamun aurinkoon ja lintujen lauluun.

Ruumis oli kylmästä kankea, eikä häntä haluttanut jäädä hetkeksikään loikomaan vuoteelleen. Sitäpaitsi työt odottivat »farmilla». Töistä ei olisi puutetta muutamiin vuosiin. Arvon oli nälkä. Hän kurottautui ottaakseen leivän, jonka oli vierelleen illalla asettanut aamulla syödäksensä. Kauhukseen hän huomasi sen olevan poissa. Hän ei kyennyt hillitsemään itseään, ensi kertaa kotimaasta lähdettyään. Edellisenä päivänä oli hän ollut päästään niin pyörällä, ettei ollut kyennyt mitään ajattelemaan, nyt oli hänen päänsä inhottavan selvä ja hän näki kolkon todellisuuden. Vähäpätöinen varkaus järkytti häntä ja pato, mikä oli kestänyt tunteiden

myllerryksen, murtui. Hän oli poissa suunniltansa. Hän heittelehti sammalikolla, kiroili ja itki, itki ääneensä ja hillittömästi, niinkuin vain voimakas mies voi, joka ei aikaisemmin ole itkenyt. Hän oli jo unohtanut varastetun leivän, joka ensimmäisenä kivenä oli padosta irtaantunut. Häntä itketti yksinäisyys, se hirvitti häntä, se oli aivan toisenlaista kuin yksinäisyys kotimaan metsissä. Siellä jokainen polku vei ystävien luo, jotka häntä ymmärsivät. Ja ajatus, että korvessakin oli varkaita, hätyytti häntä salaperäisyydellään.

Itkettyään itsensä kuiviin, hän jäi äänetönnä makaamaan pitkäksi aikaa ja puoleksi herpautuneena hän tuijotti avaruuteen kuivin, palavin silmin eikä nähnyt mitään. Äkkiä hän kuuli rapsahtelua. Hän käänsi päätänsä luullen, että yöllinen varas oli tullut uutta saalista hakemaan. Siinä hän ei paljon erehtynytkään. Pullea ruskea karhun pentu sortteerasi hänen tavaroitaan, arvattavasti etsien lisää leipää. Aarne ei tiennyt, oliko karhu vaarallinen, mutta viattomalta se näytti. Hän makasi paikallaan hievahtamatta, ja miehen suureksi huviksi ja pieneksi peloksi Nalle nuuski hänet kauttaaltaan, ottaen selvää, kuka hänen valtakuntaansa oli tunkeutunut. Arasti Aarne ojensi kätensä ja tuuppasi karhun turkkiin. Pentu kävi leikkisäksi, ja

Aarnen mieli alkoi kirkastua. Jollakin ihmeellisellä tavalla pieni, ystävällinen elukka hälvensi hänen sydämensä surut. Hän leikki hetkisen kiltin eläimen kanssa, ilo näytti olevan molemminpuolista. Ei ollut enää syytä itseänsä surkutella. Hän keräsi voimansa, ponnahti pystyyn, kasvoillaan päättävä ilme, niinkuin miehellä, joka on toimiinsa tarttumassa.

Aarne rakensi itselleen havumajan kaatuneen puun suojaan ja saikin sen valmiiksi, ennenkuin satoi. Tämän väliaikaisen majan valmistuttua hän alkoi kaivaa maahan parempaa asuntoa ja keräili kiviä uunia varten. Ravinnokseen hän oli ampunut lintuja ja jäniksiä, ja valmisteli niistä ruokaa taitonsa mukaan. Ajattelemiseen ei riittänyt töiltä aikaa. Ja mieluummiten hän olikin ajattelematta, sillä se ei tehnyt hänelle hyvää.

Hänen tärkein tehtävänsä oli suojan rakentaminen itseään ja vähäistä omaisuuttaan varten. Hän kaatoi sellaisia puita, joita pystyi liikuttelemaan, ja raivasi pienen alueen. Talveksi hän aikoi hakea työtä muualta. Joskus hän lauleli, jottei äänensä käyttöä unohtaisi. Usein hän tapasi itsensä itselleen juttelemassa. Hänen oma äänensä saattoi häntä säikähdyttää, hän hätkähti, kuin olisi kuullut jonkun vieraan puhuvan. Pimeän tullen vaivasi häntä outo hiiviskelevä tunne ja järjetön pelko. Kantojen ta-

kana näkyi hirviöitä, ilmassa leijaili outoja ääniä. Tuulen humina toi mieleen kaikenlaisia ajatuksia ja muistoja, milloin ilkkuvia, milloin valittavia ja kuiskuttelevia. Tämä paikka ei loppujen lopuksi ollutkaan niin autio, kuin miksi hän oli sen kuvitellut.

Viikot kuluivat ilmojen yhä pysyessä lämpiminä. Kanada nautti kauniista jälkikesästä. Mutta paha pakkanen tuli yllättämällä. Eräänä lokakuun yönä alkoi tuulla navakasti, ja muutamien tuntien kuluttua seurasi lumimyrsky. Lumi lankesi nietoksiin, maa kävi routaan. Aarne tunkeutui syvälle kuoppaansa havujen ja märkien vaatteiden alle. Kaikki varustelut osoittautuivat riittämättömiksi tätä hirveätä pyryä ja kylmää vastaan. Aarne luuli viimeisen hetkensä tulleen. Kaiken kurjuuden kukkuraksi oli tupakkakin loppunut, ja se häntä vaivasi yhtä paljon kuin pakkanenkin.

Kohmeissaan, sairaana ja puolihorroksissa Aarne kykeni tajuamaan, että hänen oli päästävä ihmisten ilmoille. Muutoin hän kuolisi kylmään ja nälkään. Toinen tällainen yö ja hän olisi mennyttä miestä. Ensi keväänä hän palaisi paremmin varustein ja tarvekaluin.

Hän päätti palata asemalle. Sinne hän luuli tietävänsä tien. Hetken hän harhaili polkua etsiskellen, mutta polkuja näytti menevän joka suunnalle.

Samapa se, mitä polkua hän lähti kulkemaan, jonnekinhan se päätyisi. Hän kulki kuin unessa, väristen ja kompastellen. Kaikki näytti niin epätodelliselta. Ruokaa, lämpöä ja ystävällisyyttä hän kaipasi. Pitkien kuukausien aikana hän oli käynyt yksinäisyydessään omituisen lapselliseksi. Hänen aistinsakin osuivat usein harhaan. Metsä tuntui äkkiä niin kotoiselta. Kotiinhan hän olikin menossa. Kohta hän pääsee kotisaunan suloiseen löylyyn. Liisa tarjoaapi hänelle lämmintä kaalikeittoa. Kukaan ei osannut keittää niin hyvää kuin Liisa. Aarnea puistatti, hän heräsi todellisuuteen. Korpihan oli hänen kotinsa, kangas kartanonsa, tuulessa tulisijansa. Mitä Liisa ajatellee, kun ei Aarne ole kirjoittanut? Luulikohan, että hän piti lystiä suuressa maailmassa ja oli unohtanut kotinsa. Aarne hymyili julmaa hymyä kinoksessa kahlatessaan. Hänen ajatuksensa olivat katkerat.

»Niillä on hyvä kotona», sanoi hän ääneensä itselleen, »eivätkä ne tätä tiedä.» Ei olisi hänen poloisen kotiaan pitänyt hyljätä. Koti-ikävä täytti hänen sydämensä. Hänen mielensä alkoi jälleen vaeltaa. Taaskin hän oli kotimetsässä, jalka nousi, askel joutui. Tuolla jo tanhuat näkyivät, kohta pilkottaisi valo tuvan ikkunasta. Jo niin raukaisikin, suloista, kun kohta pääsee lämpöiseen vuoteeseen.

Ennen maata menoa he Liisan kanssa vähän haastelevat. Liisa välistä panetteli kälyjään. Hän oli sanonut, että älä viitsi, mutta jokaisella on oma päänsä. Hymy karehti hetkisen Aarnen huulilla. Huomaamattaan Aarne kiiruhti käyntiään, riensi jo melkein juosten. Vähänväliä hän tuupertui hankeen. Mutta tuoltahan se tuli jo tuikki, vilkutti.

Aarne tunsi, kuinka hänen sydämensä alkoi jyskyttää ja oli salvata häneltä hengen. Se kasvoi ja paisui, kunnes täytti rinnan. Taas selvenivät hänen aivonsa hetkeksi. Tuo valo ei ollut todellinen, ei. Hänhän oli maailmassa nähnyt paljon sellaista, jota ei kuitenkaan ollut olemassa, mikä oli vain harhaa, haavetta. Hän sulki silmänsä ja katsoi uudelleen. Yhä vilkkui valo, luokseen kutsui. Oli siellä sittenkin koti, loppuisivat kärsimykset, hän saisi ruokaa, lämmintä, unta, ystävällisyyttä. Siellä oli kultainen koti.

Hän oli unohtanut olevansa tuhansien peninkulmien päässä kodista. Hän pisti juoksujalkaa. Koko ajan hän pelkäsi valon katoavan. Oli jäätävän kylmä, mutta hän ei sitä tuntenut. Hän iloitsi jo vastaanotostaan.

Viimein hän pääsi ovelle. Hän heittäytyi koko voimallaan sitä vasten. Mutta uksi ei auennutkaan. Aarne ei huomannut, kuinka kärsimättömästi ja hurjasti hän takoi ovea.

Sisällä-olijoista tuntui, että joku väkisin pyrki sisälle. Ranskalainen, joka talon omisti, oli juuri istuutunut illallispöytään vaimonsa kanssa. Vaimo oli juuri huomauttanut, kuinka kodikasta oli sisällä, kun tiesi, miten pureva pakkanen oli ulkona. Miehellä oli edessään »La Presse», josta juuri oli lukenut vaimolleen eräästä hirveästä murhasta.

»Ei tällaisista siihen aikaan kuullut puhuttavan, kun olin nuori», sanoi mies. »Niiden ei pitäisi laskea maahan kaiken maailman roistoja. Nykyjään ei ole varma hengestään, ellei käy aseistettuna.»

Tällöin he kuulivat ovelta jyskytyksen. Molemmat hätkähtivät. Mies meni ovelle ja raotti sitä vähän, hyvin varovasti. Hän näki miehen risaisissa vaatteissa ja hurjan, mielettömän liekin palavan hänen kuumeisissa silmissään. Kaikin voimin riuhtasi Aarne oven auki ja syöksyi huoneeseen. Ranskalainen lennähti sivuun.

Vieras ei huomannut väkivaltaisuuttaan, ei hän myöskään huomannut, millaista pelkoa hän herätti. Hän tajusi ainoastaan, että takassa paloi ihana valkea, liedellä höyrysi kahvipannu, ruokapöytä oli katettu. Hän ei muistanut, että asukkaat eivät osanneet hänen kieltään. Suomeksi hän lausui joukon hajanaisia sanoja ja meni takan ääreen, jonka loimussa käsiään lämmitteli. Hän ei kiinnittänyt vä-

hääkään huomiota isäntään, joka komenteli häntä ulos.

Vasta kun ranskalainen riuhtasi häntä hihasta heittääkseen hänet ulos, heräsi hän hurmiostaan. Hän käsitti väärin. Mies tietenkin vaati rahaa etukäteen. Kaikeksi onneksi hänellä olikin taskussaan muutamia kolikoita. Eivät olleet kuluneet metsässä. Hän upotti käden taskuunsa kaivaakseen esiin rahansa.

Mies nähdessään tämän liikkeen sieppasi seinältä haulikon, tähtäsi ja ampui. Aarne oli löytänyt levon, jota etsi. Hän oli iloinnut vastaanotostaan. Toivottavasti hän sai paremman vastaanoton suuressa, tuntemattomassa maassa, missä ei ole pettymyksiä ja missä ei kukaan ole muukalainen.

Paikalle noudettiin oikeudenpalvelija. Hänelle kerrottiin, kuinka ryöväri, nähtävästi murhamies oli tunkeutunut rauhalliseen kotiin. Hän oli uhannut tappaa asukkaat, elleivät nämä luovuttaneet rahojaan. Oli syntynyt hurja tappelu ja ranskalainen oli ampunut miehen itsepuolustuksekseen. Kysymyksessä oli ollut joko roiston tai heidän henkensä.

Jokainen saattoi nähdä, että kuollut mies oli epäilyttävä olento. Eipä hänen hengenmenostaan siis

ollut vahinkoa. Ottakoot muut roistot opikseen. Oikeus vapautti ranskalaisen syytteestä. Olipa hänellä nyt jotakin kerrottavaa loppuiäkseen. Kun hän sadannen kerran juttuaan lateli, uskoi hän jo itsekin sen jokaista sanaa. Hänen päänsä ympärille oli muodostunut sankarin sädekehä, kaikki naapurit olivat hänestä ylpeitä. Kerran hänen nimensä mainittaisiin Kanadan pioneerien joukossa ja hänen jälkipolviensa lapsille kerrottaisiin, että he polveutuvat uljaasta uranaukojasta, joka yksin puolustautui viittä julmaa muukalaista vastaan, jotka olivat tulleet tappamaan häntä ja hänen vaimoaan. Ja aina kun joku suvun jäsenistä kunnostautuu, sanotaan, että hänessä elää suuren esi-isän henki. Oliko Aarnen elämä ollut tulokseton ja turha? Itsellensä hän ei ollut paljon saavuttanut, mutta olihan hän perustanut toisen suvun kunnian ja maineen.

Aarne Vako nukkuu kulkurin haudassa kolkossa, kaukaisessa maassa. Mutta vaikka kumpua peittäisivät kunnian laakeriseppeleet, ei hän taitaisi paremmin nukkua. Mikä lieneekin ollut hänenlaisensa elämän tarkoitus, hän oli sen täyttänyt, ja kuitenkin jokainen jälki, jokainen muisto hänestä on poispyyhitty.

Ei sentään aivan. Hänen vaimonsa sydämessä säilyy muisto. Sieltä se vain hitaasti häipyy, vaikka

toivon tähden tuike sammuu. Mutta vuosienkin päästä saavat Liisan silmät toivon välkkeen, kun hän näkee pojan palaavan postista. Mutta miettiväksi katse jälleen muuttuu, kun hän itseltänsä jo toisenkin kerran kysyy: »Miksi ei hän kirjoita?»

SISÄLLYS:

	Sivu
Umpikujassa	5
Korvessa kasvanut	61
Menneitä muistellessa	87
Kovan-onnen Ville	121
Keskeneräinen kertomus	151
Pääoman sijoituksia	185
Kommunistin vaimo	223
Hänen maansa	249
Vierailla veräjillä	277

BETTY JÄRNEFELT RAUANHEIMON
teoksia:

VIERAILLA VERÄJILLÄ

tarjoaa kotimaan yleisölle sarjan jännittäviä ja liikuttavia kertomuksia suomalaisten siirtolaisten kohtaloista kaukaisissa maanosissa. Siinä on sama hienous ja sydämeen tunkeutuminen kuin tekijättären aikaisemmin julkaisemassa »Äidin kirjeissä».

ÄIDIN KIRJEITÄ.

Tämä erinomainen kirja on ilmestynyt sekä englanninettä ruotsinkielillä ja saanut mitä kiittävimpiä lausuntoja. »On jotain menneiden aikojen rauhaa ja hiljaisuutta näissä pikku kirjeissä, joita kuolemaansa odottava äiti kirjoittaa nuorelle tyttärelleen, joka vielä on lapsi- ja naisiän kynnyksellä. Ymmärtämys, rakkaus ja harras ihmisluottamus on sanellut ne.» (Ruotsin Idun.) — 2. painos. 15:—, sid. 25:—.

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ.

Hinta 35 mk.